

SURI NOÉMI

A HAGYATÉKI VAGYON JOGI SORSÁNAK RENDEZÉSÉRE IRÁNYULÓ EGYES TAGÁLLAMI ELJÁRÁSOK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA

AZ EURÓPAI ÖRÖKLÉSI RENDELET ELJÁRÁSJOGI
INTÉZMÉNYEINEK ELEMZÉSE

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
BUDAPEST

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A kiadvány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú,
„A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című projekt
keretében készült el és jelent meg.

Szerző:
Suri Noémi

A kézirat lezárásának dátuma:
2018. szeptember 29.

A kiadás éve: 2019

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás,
terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása
nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek
felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható,
azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Édesanyámnak

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS	7
II. EURÓPAI ÖRÖKLÉSI RENDELET	
1. A RENDELET SZABÁLYOZÁSI METÓDUSA	14
2. A RENDELET HATÁLYA	17
3. A JOGHATÓSÁG SZABÁLYOZÁSA	21
3.1. A szabályozás rendszeréről általánosságban	21
3.2. Az általános joghatóság	22
3.3. Megállapodás a joghatóságról – kizárólagos joghatóság feltételei	23
3.4. Joghatóság jogválasztás esetén – a joghatóság és az alkalmazandó jog kapcsolata	25
3.4.1. Szokásos tartózkodási hely EU-tagállam területén	25
3.4.2. Szokásos tartózkodási hely harmadik állam területén	26
3.5. Kiegészítő joghatóság	28
3.6. Forum necessitatis	29
3.7. A joghatósági rendszer értékelése	30
4. HATÁROZATOK ELISMERÉSE ÉS VÉGREHAJTHATÓSÁGA	
4.1. Elismerés	31
4.1.1. Az elismerés szükségessége	31
4.1.2. Az elismerés szabályozása	34
4.2. Végrehajthatóság	37
4.2.1. Az exequatur eljárás „megtartása”	37
4.2.2. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás részletszabályai	38
4.3. Az elismerésre és a végrehajthatóságra vonatkozó szabályozás értékelése	41
5. EGYÉB KÖZOKIRATOK ÉS BÍRÓSÁGI EGYEZSÉGEK	
5.1. A határon átnyúló öröklési ügyekben kiállított egyéb közokiratok szabályozásának igénye	43
5.2. A közokiratok elfogadása	45
5.3. A közokiratok valóságának és tartalmának megtámadása	47
5.3.1. A közokiratok valóságának megtámadása	47
5.3.2. A közokiratok tartalmának megtámadása	47

5.4. A <i>lex fori</i> és a <i>lex causae</i> párhuzamos érvényesülése	48
5.5. A közokiratok végrehajthatósága	49
5.6. A közokiratokra vonatkozó szabályozás értékelése	49

6. AZ EURÓPAI ÖRÖKLÉSI BIZONYÍTVÁNY

6.1. Egy közös (európai) okirat megteremtésének igénye a határon átnyúló öröklési ügyekben	51
6.2. A bizonyítvány célja, lényegi sajátosságai	53
6.3. A bizonyítvány kibocsátására irányuló eljárás	54
6.4. Az öröklési bizonyítványhoz kapcsolódó jogvédelmi mechanizmusok	56
6.5. Az európai öröklési bizonyítvány joghatásai	58
6.6. A szabályozás értékelése	59

III. AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁSOK JELENTŐSÉGE ÉS SZABÁLYOZÁSA AZ EGYES ÁLLAMOK POLGÁRI ELJÁRÁSJOGÁBAN

1. AZ ÖSSZEHASONLÍTÁS CÉLKITŰZÉSE	61
2. ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁSOK NÉMETORSZÁGBAN	63
2.1. A <i>Nachlassrecht</i> rendszeréről általánosságban – A hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozó eljárások	64
2.2. Öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás („ <i>Erbscheinsverfahren</i> ” és az „ <i>Erbschein</i> ”)	65
2.3. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása Németországban	68
2.3.1. A kollíziós jog és a polgári eljárásjog kölcsönhatása („ <i>Gleichlaufprinzip</i> ”)	68
2.3.2. Külföldi határozatok elismerése és végrehajthatósága Németországban	70
2.3.3. Az európai öröklési bizonyítvány	72
2.3.4. Közokiratok valóságának megtámadása	73
3. A HAGYATÉK ÁTADÁSÁRA IRÁNYULÓ ELJÁRÁS AUSZTRIÁBAN	74
3.1. Az öröklési jog és a hagyatékok kapcsolata az Osztrák Köztársaságban, az öröklési eljárás jelentősége	74
3.2. A hagyatékok átadására irányuló eljárásban közreműködő szervek és személyek	76
3.3. Az öröklési eljárás szakaszai	77
3.4. A hagyatékok bírói úton történő átadása („ <i>Einantwortung</i> ” és az „ <i>Einantwortungsurkunde</i> ” jelentősége)	80
3.5. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása	81
4. ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁS MAGYARORSZÁGON	86
4.1. Az öröklési jog rendezőelvei és az öröklési eljárás kapcsolata	86
4.2. Az öröklési eljárásban közreműködő személyek és szervek	88
4.3. A hagyatéki eljárás természete	90
4.4. A hagyatéki eljárás során hozott egyéb határozatok	93
4.5. A határon átnyúló öröklési jogi kérdések szabályozása	99
4.6. Az európai öröklési rendelet hatása a magyar öröklési eljárásra	104

5. HALÁLESET FOLYTÁN TÖRTÉNŐ TULAJDONSZERZÉS OLASZORSZÁGBAN	105
5.1. Az öröklés intézményének szabályozása Olaszországban	105
5.2. Az öröklés fogalma: a „vocazione”, a „delazione” és az „acquisto” jelentősége	106
5.3. A hagyaték felosztása	107
5.4. Az örökség megszerzésében közreműködő személyek	108
5.5. Az okiratok jelentősége a halálest folytán történő tulajdonszerzésben	108
5.6. Határon átnyúló öröklés szabályozása Olaszországban	110
6. AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁS JELENTŐSÉGE AZ EGYES EURÓPAI ÁLLAMOKBAN – AZ ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS KÖVETKEZTETÉSEI	113
6.1. Az öröklési eljárás fogalma, jelentősége és szerepe a tagállamokban	114
6.2. Az öröklési eljárásban közreműködő személyek és szervek	115
6.3. Határozatok és egyéb okiratok jelentősége a tagállami öröklési eljárásokban	116
6.4. A határon átnyúló öröklési ügyek szabályozása a tagállami jogban	117
6.4.1. A kapcsolóelvek rendszere	118
6.4.2. A joghatóság és az alkalmazandó jog kölcsönhatása	118
6.4.3. Az elismerés és végrehajthatóság	119
IV. ÖSSZEGRÖZÉS	120
1. DE LEGE FERANDA JAVASLATOK	125
1.1. Az európai öröklési rendelet	125
1.2. A magyar öröklési eljárás	125
2. A KUTATÁSI FELADAT ALAPVETŐ CÉLKITŰZÉSÉRE ADOTT VÁLASZOK	127
IRODALOMJEGYZÉK	128

I. BEVEZETÉS

Az Európai Unióban biztosított négy szabadságelv – különösen a tőke szabad áramlása – az uniós polgárok számára szabad utat nyitott más tagállamok területén található ingó és ingatlan vagyontárgyak szabad tulajdonszerzéséhez, melyek haláleset folytán történő átszállása és átadása, a jogutódlás eredményeként végbemenő tulajdonátzállás, a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezése mind az öröklésben érdekelt személyeket, mind az öröklési eljárásban közreműködő hatóságokat kihívások elé állítja. A nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben megjelenő jogalkalmazási nehézségek kiküszöbölésének igénye már a XIX. században megjelent. Az öröklési intézményét meghatározó állami szabályrendszerek különbözőségeinek azonosítása, számbavétele, valamint e különbözőségekből eredő jogalkotói és jogalkalmazói nehézségek feloldásának intézményesített keretek közötti egyeztetési fórumává ekkor a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák váltak. Az Európai Közösségben először 1998-ban a Tanács és a Bizottság az ún. Bécsi cselekvési tervben (Wiener Aktionsplan)¹ nyilvánította ki szándékát az Amszterdami Szerződésből nyert felhatalmazás alapján az öröklési jog területén egy közösségi szintű szabályozás megteremtésére.² A Bécsi cselekvési terv mellett a reformelképzelések továbbfejlesztésében – különösen a kollíziós szabályozás egységesítésére irányuló törekvésekben – jelentős szerepet töltött be az európai igazságügyminiszterek cselekvési programja³ (2000. november 30.) A 2000. évtől kezdődően egy célirányos egyeztetési mechanizmus indult közösségi szinten, melynek bázisát a 2002 novemberében nyilvánosságra hozott Német Közjegyzői Intézet összehasonlító tanulmánya, vagy más néven *Dörner/Lagarde-tanulmány*⁴ képezte. A több mint egy évtizedet meghaladó tárgyalási folyamat eredményeként az EU Igazságügyminiszterek Tanácsa 2012. június 7-én egyetlen ellenszavazat mellett (Málta) fogadta el az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendeletét (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról; az alkalmazandó jogról; az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról; az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (továbbiakban: „öröklési rendelet”). A rendelet Preambulum bekezdésében célként – az uniós polgárok (a személyek) szabad mozgása előtti akadályok megszüntetésének

¹ Aktionsplan des Rates und der Kommission zur bestmöglichen Umsetzung der Bestimmungen des Amsterdamer Vertrages über den Aufbau eines Raumes der Freiheit, der Sicherheit und des Rechts. ABl 1999 C 19/1.

² Bécsi cselekvési terv „Prioritäten und Maßnahmen” c. rész.

³ Maßnahmenprogramm vom 30. November 2000 zur Umsetzung des Grundsatzes der gegenseitigen Anerkennung von Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen. AMI 2001 C 12/1.

⁴ Deutschen Notarinstitut in Zusammenarbeit mit Heinrich Dörner und Paul Lagarde: Rechtsvergleichende Studie der erbrechtlichen Regelungen des Internationalen Privatrechts der Mitgliedsstaaten der Europäischen Union. forrás: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/testaments_successions_de.pdf 328. (Továbbiakban: „Német Közjegyzői Intézet Tanulmánya”).

részeként – a határon átnyúló öröklési ügyekből fakadó nehézségek kiküszöbölését határozta meg.⁵ A (7) Preambulum bek. a belső piac megfelelő működésének eszközéként tekint egy olyan uniós szintű jogforrás megalkotására, mely egyrésztől biztosítja, hogy az uniós polgárok (örökhagyók) haláluk esetére rendezzék és meghatározzák ingó és ingatlan vagyonuk jogi sorsát, másrészt megteremti annak intézményesített kereteit, hogy az öröklésben érdekelt személyek hatékonyan tudják jogukat gyakorolni az öröklési eljárás során. Az EUMSZ⁶ 81. cikkéből eredő felhatalmazás alapján az öröklési rendelet a tagállamokban alkalmazandó kollíziós, illetve joghatóságra vonatkozó szabályok összeegyeztetését, a bírósági és bíróságon kívüli ügyekben hozott határozatok tagállamok közötti kölcsönös elismerését és azok végrehajtását, valamint az örökösök, hagyományosok, hagyatéki gondnokok és végrendeleti végrehajtók oldalról vizsgálva az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés biztosítását célozza.

A monográfia alapvetően arra a kérdésre keresi a választ, hogy az öröklési ügyek jellegzetességéből eredően, az uniós jogalkotó által kiválasztott eljárásjogi intézmények útján, lehetséges-e a határon átnyúló öröklési ügyekben felmerülő eljárásjogi problémák tényleges kiküszöbölése. Az öröklési rendeletben szabályozott intézmények révén valóban hatékony eszköz van a jogalkalmazók kezében a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezése érdekében? Meglátásom szerint eljárásjogi szempontból vizsgálva, az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően, a határon átnyúló öröklési ügyekben felmerült eljárásjogi nehézségek ugyanazon hagyaték tárgyában különböző (tag)államokban lefolytatott párhuzamos öröklési eljárások létre, megléte voltak visszavezethetők. Szűk nézőpontból vizsgálva a párhuzamos eljárások kiküszöbölésének igénye mind az öröklésben érdekelt személyek, mind az egyes eljárásokat lefolytató hatóságok (közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyek) oldaláról egyaránt elérendő kívánalom; tág nézőpontból szemlélve tagállami érdek. A párhuzamos öröklési eljárások létének okai, véleményem szerint, kettős gyökerűek: egyrészt az öröklés intézményének természetéből, az öröklést szükségszerűen meghatározó tényezőkből [nevezetesen a hagyatéki vagyonból, örökös(ök) vagy az örökhagyó személyéből] eredeztethetők, másodsorban a nemzetközi öröklési ügyekre irányadó tagállami kollíziós jogi és eljárásjogi szabályozásból származtak.

Az öröklést meghatározó egyes intézmények között tárgyi és személyi tényezők egyaránt jogalapot teremtettek ugyanazon hagyatékra nézve a különböző tagállamokban lefolytatott öröklési eljárásoknak. Tárgyi tényezőként az örökhagyó hagyatékát képező különböző tagállamokban fekvő ingatlan és ingó vagyontárgyak, személyi tényezőként az örökhagyó és az öröklésben érdekelt személyek állampolgársága, szokásos tartózkodási helye és lakóhelye, valamint az elhalálozás helye úgyszintén e jelenség kiváltó indokai lehetnek. Nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben az örökhagyó személyéhez köthető tényezők között az örökhagyó állampolgársága, szokásos tartózkodási helye (domicile-je) és az elhalálozás helye egyaránt meghatározó elem. Amennyiben az örökhagyó többes állampolgársággal rendelkezett, utolsó szokásos tartózkodási helye nem abban a tagállamban volt, melynek állampolgárságával rendelkezett, továbbá az örökhagyó nem az állampolgársága szerinti tagállamban halálozott el, vagy az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye nem esett egybe a hagyatéki vagyontárgyak fekvési helyével, úgy e tényezők mindegyike egyaránt megalapozhatta különböző tagállamokban egy-egy öröklési

⁵ Öröklési rendelet (7) Preambulum bek.

⁶ Az Európai Unió Működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012. 10. 26. C 326/47.

eljárás megindítását. Az öröklésben érdekelt személyek oldaláról vizsgálva: amennyiben az öröklésben érdekelt személyek szokásos tartózkodási helye nem esett egybe az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helyével, vagy az örökösök, hagyományosok szokásos tartózkodási helye különböző tagállamban volt, úgyszintén nagy volt a valószínűsége különböző tagállamokban indult öröklési eljárásoknak.

Az öröklés intézményét szükségszerűen meghatározó tényezőkön felül a tagállamok kollíziós jogi és eljárás-jogi szabályai egyaránt megágyazhattak a párhuzamos eljárásoknak. A hagyaték jogának (*lex successionis*) XVIII. században bekövetkezett szétválása – különösen a hagyaték feldarabolásának elve – szükségszerűen magában hordozza különböző tagállamok anyagi jogának alkalmazhatóságát. A kollíziós jog oldaláról vizsgálva a hagyaték feldarabolásának kapcsoló elve mellett öröklési jogviszonyokban a jogválasztás és a *renvoi* intézményeinek tagállami megengedhetősége egyaránt hatványozó tényezőként hathat.

Véleményem szerint eljárásjogi szempontból vizsgálva az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően a párhuzamos eljárások kiindulópontjai egyrészt a tagállami joghatósági szabályokból eredeztethetők. Előrevetítve a mű összehasonlító kutatási eredményeit megállapítható, hogy 2015. augusztus 17-ét megelőzően valamennyi vizsgált ország különböző joghatósági okok mentén igyekezett hatóságai joghatóságának, tagállami joghatósági rendszerének kereteit minél szélesebbre szabni. E törekvés mögött az öröklésben érdekelt személyek örökléssel összefüggő jogai érvényesítésének előmozdítása, továbbá a tulajdonátszállásból, a hagyatéki vagyon tulajdonjogának megszerzéséből, hagyományhoz való mielőbbi hozzáféréseiből, a hagyatékot terhelő követelés kielégítéséből eredő nehézségek áthidalása, valamint az uratlan hagyatékok és várományok jogi sorsának mielőbbi rendezése egyaránt tagállami érdekként jelentkezhetett. A kizárólagos joghatósági szabályokon felül – belföldön fekvő ingatlan hagyatékra előírt joghatóság – az örökhagyó állampolgársága, (utolsó) szokásos tartózkodási helye, az elhalálozás helye és a vagyon fekvési helye mint joghatósági ok a vizsgált jogrendszerekben egyaránt megjelent. A kapcsolatszegény joghatósági szabályok – különösen a hagyatéki vagyon fekvési helyére alapozott joghatóság – alkalmazásán felül azon tagállami előírások és EuB ítélkezési joggyakorlat,⁷ mely a többes állampolgársággal rendelkező örökhagyókat egy tekintet alá sorolja adott tagállam állampolgáiraival, úgyszintén előmozdították az azonos hagyatékra nézve indítható párhuzamos öröklési eljárásokat.

A párhuzamos eljárások indíthatóságát kiküszöbölő szabályok megalkotására az államok a XIX. századtól kezdődően a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák keretében, majd a XX. század első évtizedeitől kétoldalú szerződések formájában is törekedtek. E probléma feloldásában egyik egyeztetési mechanizmus sem tekinthető sikeresnek. Bár a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák eredményeként elfogadott egyezmények között több megállapodás kísérletet tett az egyes államok joghatósági szabályainak rendszerbe foglalására,⁸ érdemi eredmény nem sikerült elérni. Véleményem szerint nem voltak képesek feloldani a hagyaték jogából és a legmegfelelőbb kapcsolóelv meghatározásából fakadó ellentéteket, valamint figyelmen kívül hagyták a perfüggőségi szabályo-

⁷ Az Európai Bíróság a Garcia Avello kontra Belgium (C-148/02), valamint László Hadadi kontra Csilla Márta Mesko (C-168/08) ügyek kapcsán kifejtett állásfoglalása szerint, az uniós polgárokat megillető szabad mozgáshoz fűződő jogból és az Unió általános diszkrimináció tilalmából adódóan, a kettős vagy többes állampolgárok számára biztosítani kell az állampolgárság szerinti jogok közötti választás lehetőségét.

⁸ De la IV. Conférence de La Haye de droit international privé, 1904; De la Conférence de La Haye de droit international privé, 12 octobre – 7 novembre, 1925.

zás szükségességét. Jóval sikeresebb megoldásnak tekinthetők a bírósági határozatok elismerése és végrehajtása körében kötött bilaterális és multilaterális szerződések, ugyanakkor ennek az együttműködési mechanizmusnak a korlátai megmutatkoznak a szerződéses államok alacsony számában (többnyire szomszédos államok között létrejött kétoldalú jogsegélyszerződések).

Kérdésként merült fel bennem, mire vezethető vissza az együttműködési megállapodások párhuzamos eljárások valódi kiküszöbölését érintő sikertelensége? Meglátásom szerint a lebontás előtti akadályok több tényező együtthatására vezethetők vissza. A tagállamok szintjén vizsgálva, a párhuzamos öröklési eljárások kiküszöbölésének igénye ütközött az állam szuverenitásának megtartására irányuló védelmi mechanizmussal. Ennek az ellentétnek a legfőbb megnyilvánulásai az állami joghatósági rendszer kereteinek minél szélesebbre szabásában (az egyes joghatósági okok számának folyamatos bővítésével) határozhatók meg. Egyértelműen tagállami érdekként azonosítható a kizárólagos joghatósági szabályok alkalmazása – belföldi hagyatékra lefolytatható öröklési eljárás az örökhagyó állampolgárságától és szokásos tartózkodási helyétől függetlenül –, úgyszintén az örökhagyó állampolgárságához vagy (utolsó) szokásos tartózkodási helyéhez kapcsolt (kötött) joghatóság a hagyatéki vagyon fekvési helyétől függetlenül.⁹ Az öröklésben érdekelt személyek oldaláról vizsgálva a lebontás előtti akadályok több érdek egyidejű ütközésére vezethetők vissza. Elsődleges frontként az örökhagyó és az öröklésben érdekelt személyek közötti érdekkonfliktus emelhető ki. A probléma az örökhagyó végintézkedési szabadságának tartalma és terjedelme köré koncentrálódik. Mit foglal magában a végintézkedés szabadsága? Az örökhagyó végakarata csak az öröklésre irányadó jog meghatározására irányulhat, vagy magában foglalja a hagyatékok átadására irányuló eljárás meghatározását is? Azáltal, hogy az örökhagyó végintézkedésében az alkalmazandó jogon felül, vagy az alkalmazandó jog meghatározásával a hagyatékok átadásában (az öröklési eljárást lefolytató) eljáró hatóságot is kijelölheti, kiaknázza a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben felmerülő *forum shopping* lehetőségét. A kedvezőbb jogi helyzet keresésének a lehetősége – mint az öröklésben érdekelt személyek oldalán felmerülő érdek – feszült egymásnak az örökhagyó végintézkedésének szabadságával. Az érdekkonfliktusok második frontja az öröklésben érdekelt személyek jogainak ütközésében ragadható meg. Amennyiben az örökösök különböző tagállamokban rendelkeztek szokásos tartózkodási hellyel, lakóhellyel, vagy különböző tagállamok állampolgárai voltak, a párhuzamos eljárások megindításának lehetőségén felül az egyes örökösök oldalán felmerülő kedvezőbb jogi helyzet megtalálására vonatkozó igény is ütközőpontként jelentkezhetett.

A párhuzamos eljárások eljárásjogi visszasságainak kihatásai a joghatóság, a bírósági határozatok elismerése és végrehajtása, és egyéb közokiratok elismerése és végrehajtása terén jelentkeztek. A joghatóság területén problémát jelentett adott állam hatóságának joghatósága fennálltának vagy hiányának megállapítása, illetőleg a joghatóság terjedelmének meghatározása.¹⁰

⁹ Legyen adott tagállamnak joghatósága a belföldön fekvő valamennyi hagyatéki tárgyra, valamint belföldön elhalálozott külföldi örökhagyó hagyatéki vagyontárgyainak minél szélesebb körére.

¹⁰ Amennyiben egy monista rendszeren alapuló ország hatóságának joghatóságát vagy joghatósága hiányát kell megállapítani egy olyan hagyatékra nézve, mely az örökhagyó végintézkedése folytán (az öröklésre irányadó jog meghatározásával) egy dualista ország jogrendszerének alkalmazását eredményezi. A kizárólagos joghatósági szabályokra tekintettel kérdésként merülhet fel, hogy ilyen esetben a hagyatékok egészére nézve fennáll-e adott állam joghatósága?

A bírósági (közjegyzői) határozatok elismerése és végrehajtása során a különböző államokban lefolytatandó elismerés megállapítására irányuló eljárás és az exequatur eljárás szükségessége az öröklésben érdekelt személyek oldaláról nézve egyaránt teherként jelentkezett.¹¹ Továbbá öröklési ügyekben kiállított egyéb közokiratok (öröklési bizonyítványok, hagyatékkal összefüggő egyéb okiratok) elismerése („elfogadása”) is sok esetben kihívások elé állította az öröklési eljárást lefolytató hatóságokat.¹²

Az öröklés területét érintő két- és többoldalú nemzetközi egyezmények korábban elért eredményei, a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák keretében elfogadott egyezmények, valamint a jogsegélyszerződések tapasztalatai segítségül szolgáltak a közösségi (uniós) jogalkotás nevezőinek megtalálásához. Az 1961. évi¹³ és az 1989. évi Hágai Egyezmény¹⁴ eredményei nyomán megállapíthatóvá vált, önmagában a hagyaték jogát meghatározó kapcsolóelvben való megállapodás nem küszöböli ki maradéktalanul a párhuzamos eljárások indíthatóságát. A kollíziós jogban elért sikeres kompromisszumok figyelembevételével a tagállami joghatósági szabályok összehangolására, a perfüggségre és az összefüggő eljárásokra irányadó szabályok megalkotására volt szükség. A tagállamok az egyeztetési mechanizmus kezdetén felismerték a rendeleti jogalkotás szükségességét; a valódi nehézséget a szabályozás megfelelő módszerének megtalálása jelentette.

A kutatás kezdeti fázisától, az európai öröklési rendelet eljárásjogi intézményeinek vizsgálata során, kérdésként merült fel bennem, hogy a rendelet milyen hatást gyakorol a tagállami öröklési eljárásokra? Az eljárásjog oldaláról vizsgálva hol vannak a határai a jogegységesítést magába foglaló rendeleti jogalkotásnak? A tagállamok eltérő öröklési (anyagi) jogi szabályait, a különböző törvényes öröklésre irányadó szabályokat, az abszolút szerkezetű vagyoni jogviszonyok meghatározásának (dologi jog) különböző megközelítését érinti-e a rendeleti szabályozás? Amennyiben igen, ez milyen hatást gyakorol a tagállami öröklési eljárásokra? Az egyes öröklési eljárásoknak öröklésben betöltött (különböző) funkciójában a rendeleti jogalkotás eredményez-e változást? Vagy a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére irányuló eljárásokat érintetlenül hagyja-e? E kérdések megválaszolásához a monográfiát az alábbi gondolatmenet mentén építettem fel.

A mű szerkezetében két részre oszlik. Az első gondolati egység középpontjában az európai öröklési rendelet eljárásjogi intézményeinek kritikai elemzése áll. A monográfia második szerkezeti egysége az összehasonlító kutatás eredményeinek bemutatását célozza. A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferenciák egyeztető tárgyalásainak eredményeként megállapíthatóvá vált, hogy a határon átnyúló öröklési ügyekre irányadó tagállami rendelkezések összehangolása a jog-

¹¹ A jogrendszer ismeretének hiánya, a nyelvi akadályok az örökösök, hagyományosok, hagyatéki hitelezők oldalán költségtényezőként jelentkeznek.

¹² Az öröklési bizonyítványok jogrendszerenként eltérő funkciója (deklaratív vagy konstitutív okiratok), hagyatéki gondnokok és végrendeleti végrehajtók intézményének egyes államokban betöltött eltérő feladatai, jogosítványaik és részükre kiállított okiratok (pl.: végrendeleti végrehajtó tanúsítványa), idegen dologbeli jogok belső jog szerinti megfeleltetése (kötelesrész, trust intézménye) egyaránt problémaként jelentkezhet.

¹³ Convention on the Conflict of Laws relating to the form of the testamentary dispositions (Concluded 5 October 1961). (Továbbiakban: „1961. évi Hágai Egyezmény”)

¹⁴ Convention on the law applicable to succession to the estates of deceased persons (Concluded on August 1st, 1989). (Továbbiakban: „1989. évi Hágai Egyezmény”).

terület *interdiszciplináris megközelítését* feltételezi, melyben kollíziós jogi és polgári eljárásjogi normák egyaránt szerepet kell hogy kapjanak. A jogterület, a vizsgálat alá vett intézmény e sajátosságának figyelembevétele az európai öröklési rendelet szabályozási metódusában tisztán kimutatható. A mű első szerkezeti egysége az európai öröklési rendelet meghatározó rendezőelvek feltárásával indít, mely során a monográfia *interdiszciplináris megközelítési módot* alkalmaz.

A rendelet vizsgálat alá vett intézményei *elemző-leíró módszer révén kritikai szemléletű elemzés* tárgyát képezik. A mű kezdeti interdiszciplináris megközelítési módja a normaszöveg vizsgálata során az eljárásjogi intézmények feltárására összeponosít (joghatóság, határozatok és egyéb közokiratok elismerése és végrehajthatósága, az európai öröklési bizonyítvány intézménye); a kollíziós szabályok bemutatása az eljárásjogi szabályok alapját képező intézmények viszonylatában (a joghatóság és az alkalmazandó jog kölcsönhatása) valósul meg.

A monográfia második szerkezeti egysége az öröklési rendelet tagállami jogrendszerekre gyakorolt hatásainak bemutatását célozza. Így a második logikai egység az *összehasonlító elemzés* eszköztárával él. Álláspontom szerint a tagállami jogrendszerekben az öröklési eljárás jelentőségét, funkcióját és szerepét a *hagyaték átszállásának és megszerzésének módja* alakítja. A polgári anyagi jogi és polgári eljárásjogi szabályok egymást kiegészítő jelleggel teszik lehetővé, hogy az öröklésben érdekelt személyek megszerezzék – jogutódlás révén – a hagyaték őket megillető meghatározott hányadát, és e tulajdonszerzést megállapító eljárás révén alapját képezhetik jogaik közhitelű nyilvántartás(ok)ba történő bejegyzéséhez.

A műben az öröklési rendelet területi hatályára tekintettel a *kontinentális jogrendszer* országai kerülnek elemzés alá, melyben a *latin* és a *germán jogcsalád* államai egyaránt képviselőkhöz jutnak. Az egyes jogcsaládok közül a választást a hagyaték átszállásának módja vezérelte. A hagyaték átszállásának eltérő módjai, a tulajdonszerzés különböző feltételeinek bemutatása révén megállapíthatóvá válhat az egyes tagállamokban a polgári eljárásjogi szabályozás öröklésben betöltött szerepe és terjedelme.

Az egyes jogrendszerekben az *öröklési eljárás létét*, szerepét, jelentőségét és súlyát a hagyaték átszállásának módját meghatározó öröklési anyagi jog alakítja. A monográfia döntően az örökléssel összefüggő eljárásjogi kérdések feltárását végzi, emellett azonban *kiegészítő és értelmező jelleggel* az eljárásjogi intézmények által szükségszerűen felölelő anyagi jogi rendelkezéseket is bemutat. Figyelembe véve a jogcsaládok különbözőségéből fakadó rendszerbeli eltéréseket, az egyes országok öröklési eljárásának vizsgálatát *azonos szempontrendszer* mentén, a *folyamat-szemlélet elveinek megtartásával*¹⁵ valósítom meg, melyben:

- a) az öröklési eljárásnak az öröklésben betöltött jelentőségét, a hagyaték átadásában és megszerzésében, tulajdonátszállásban betöltött funkcióját;
- b) az öröklési eljárásban közreműködő hatóságok és közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyeknek a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésében betöltött feladatát;
- c) az öröklési eljárás eredményeként kibocsátott határozatokat és egyéb okiratokat elemzem és értékelem;
- d) a tagállami öröklési eljárások jellegzetességeinek bemutatását a tisztán belföldi tényálláson alapuló öröklési ügyekben irányadó szabályozáson felül a nemzetközi vonatkozású öröklési jogi rendelkezések viszonylatában tágítom ki.

¹⁵ Az öröklési eljárásnak a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésében betöltött tagállamonként eltérő szerepe miatt a mű nem kísérli meg feltárni az egyes öröklési eljárások valamennyi szakaszát, ugyanakkor a vizsgálat alá vett szempontok mentén, az eljárásokat meghatározó intézmények révén törekszem a párhuzamos eljárások indokaira rávilágítani.

Ezzel céloom a *lex successionist* meghatározó kapcsolóelvek, a joghatóságra, a bírósági határozatok és egyéb okiratok elismerésére és végrehajthatóságára irányadó azon tagállami szabályok feltárása, melyek lehetővé teszik párhuzamos öröklési eljárások indíthatóságát. A határon átnyúló öröklési jogi rendelkezések tagállami szabályozását kollíziós jogi intézmények (alkalmazandó jog) viszonylatában világítom meg, ugyanakkor a nemzetközi magánjogi szabályozás bemutatásának terjedelmét az eljárásjog által szükségszerűen érintett intézményekre (jogválasztás) korlátozom.

II. EURÓPAI ÖRÖKLÉSI RENDELET

1. A RENDELET SZABÁLYOZÁSI METÓDUSA

Az eddig hatályba lépett EU-rendeletek tradicionálisan a polgári eljárásjog (Brüsszel-I. rendelet,¹⁶ Brüsszel-IIa. rendelet¹⁷) valamely területét vonták a közösségi szabályozás alá, vagy kollíziós szabályok összehangolását (Róma I.,¹⁸ Róma II. rendeletek,¹⁹ Hágai Protokoll) célozták meg. Az öröklési rendelet a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés keretében elfogadott azon jogforrások körébe sorolható, melyek egyaránt szabályozásuk alá vonják a joghatóságra és az alkalmazandó jogra vonatkozó tagállami rendelkezések koordinálását. A joghatóságnak és az alkalmazandó jognak azonos normában való rendezése nem új keletű jelenség az európai polgári eljárásjog fejlődéstörténetében. A Tanács 1346/2000/EK rendelete (2000. május 29.) a fizetéseképtelenségi eljárásról²⁰ volt az első jogforrás, mely mind a joghatóságra, mind az alkalmazandó jogra nézve egyaránt tartalmazott rendelkezéseket.

A polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés keretében elfogadott rendeletek közül, véleményem szerint, a legtöbb párhuzam a Tanács 4/2009/EK rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről²¹ (továbbiakban: „tartási rendelet”) és az öröklési rendelet szabályozása között vonható. Ugyanakkor véleményem szerint az öröklési rendelet túllép a tartási rendeletben megvalósított szabályozáson, és egy mélyebb szintű együttműködés megvalósítását célozza a tagállamok között. A két jogforrást azonos intézmények vizsgálata mentén a szabályozási módszerük természetére és a szabályozás mélységére tekintettel célszerű vizsgálat alá venni: az összehasonlítást a joghatóságra, a határozatok elismerésére és végrehajthatóságára irányadó intézmények viszonylatában végzem el. Az öröklési rendelet és a tartási rendelet között felfedezhető párhuzamok köre igen széles: hasonlóság

¹⁶ A Tanács (2000. december 22.) 44/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2001. 01. 16. L 12. sz.

¹⁷ A Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2003. 12. 23. L 338. sz.

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2008. 07. 04. L 177/6. sz.

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2007. 07. 31. L 199/40.

²⁰ Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2000.06.30. L 160/1.

²¹ Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2009.01.10. L 7/1.

fedezhető fel a szokásos tartózkodási hely elvének mint egyetemes kapcsolóelv és az állampolgárság elvének mint kiegészítő kapcsolóelv joghatóság szabályozásában betöltött szerepét illetően a forum necessitatis rendeletekbe történő illesztése, a perfüggőség és az összefüggő eljárások intézményesített garanciái között. Ugyanakkor a két jogforrás joghatóságra irányadó szabályainak kidolgozottságát illetően egyértelműen az öröklési rendelet joghatósági rendszerét kell kiemelni. Míg a tartási rendelet általános joghatósági szabályai között általános és a felperes választására alapított vagylagos joghatósági szabályok egyaránt találhatók, addig az öröklési rendelet következetes és átlátható szabályozás mentén határolja el az általános és az egyes különös joghatósági okokat,²² joghatósági koordináció megvalósítását célozva. A határozatok elismerése körében azonosságként vehető számba az *ipso iure* elismerés és az elismerésmegtagadási okok szabályai. A határozatok végrehajthatóságra és végrehajtására előirányozott rendelkezések tekintetében a részleges végrehajthatóság lehetősége, az exequatur eljárás díj-és illetékmentessége, az érdemi felülvizsgálat tilalma úgyszintén azonos szabályozási koncepcióra utal. Az öröklési rendelet előremutató és a gyakorlatban ténylegesen megvalósíthatóbb szabálya a végrehajthatóvá nyilvánítás megtagadása vagy visszavonása tárgyában hozott határozatra nyitva álló határidő. Míg a tartási rendelet a végrehajthatóvá nyilvánítás megtagadása vagy visszavonása tárgyában a bíróságok számára 90 napos határidőt szab, az öröklési rendelet az ügy összes körülményeire tekintettel tételesen rögzített határidő nélkül („késelem nélkül határozatot hoz” fordulattal) az eljáró hatóságra bízva a határozat meghozatalát.²³ E jogintézményeken felül a két jogforrás összevetésének viszonylatában megfontolásra érdemesnek tartanám, így kiemelném az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, a jogi segítségnyújtásra irányuló öröklési rendeletben megjelenő minimumgaranciák továbbfejlesztését, esetlegesen a tartási rendeletben megjelenő egy-egy szabály – költségmentesség terjedelme²⁴ – öröklési rendeletbe történő illesztését.

A rendelet végső szövegváltozata megtartotta azt a 2009-ben a rendeletervezetben is már megjelenő szabályozási koncepciót, hogy az európai jogalkotó nem differenciált a peres és a nemperes eljárások között;²⁵ valamennyi nemzetközi elemet tartalmazó örökléssel összefüggő peres és nemperes eljárás összehangolt szabályozásának megteremtését célozza nemcsak a joghatóságra, hanem az alkalmazandó jogra és a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan is.

A rendeleti szabályozás egész rendszere három elven nyugszik: 1.) a hagyaték egységének elvén,²⁶ 2.) a joghatóság és az alkalmazandó jog azonos kapcsoló szabály mentén történő meghatározásán – ezáltal biztosítva, hogy a fórum saját anyagi jogát alkalmazza – („*Gleichlauf von forum und ius*”)²⁷, valamint 3.) a jogválasztás által lehetővé téve az örökhagyó számára azon állam jogának a választásán, amelynek (a jogválasztáskor vagy halálakor) állampolgára.²⁸

²² Vö. tartási rendelet II. fejezetét (különösen 3. cikk) és öröklési rendelet II. fejezetét (különösen 4.; 7.; 11. cikkek).

²³ Vö. tartási rendelet 34. cikk (1)-(2) bek. és öröklési rendelet 52 cikkét.

²⁴ Tartási rendelet 45. cikk.

²⁵ Buschbaum – Kohler 2010a, 111. o. és Hager 2013, 20. o., valamint Müller-Lukoschek 2013, 112. o., Rauscher 2010, 819. o.

²⁶ Kunz 2012, 255. o.

²⁷ A „*Gleichlaufprinzip*” gyökerei a német joghoz nyúlnak vissza. A joghatóságra irányuló kezdeti szabályokban maradéktalanul érvényesült az az elv, hogy a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben a nemperes eljárásokban a német bíróságok akkor rendelkeztek joghatósággal, ha az alkalmazandó jogra német jog volt az irányadó. Ez az elv ma már korlátozottan van jelen a német jogszabályokban: a „*Notzuständigkeit*” (forum necessitatis) joghatóság szabálya révén, ha külföldi jog alkalmazása merül fel, a német bíróságok joghatósággal rendelkeznek olyan öröklési ügyekben is, amikor a joghatóság elutasítása jogmegtagadáshoz vezetne. Koch – Magnus – Mohrenfels 2010, 97-98.

²⁸ Lübecke 2013, 347. o.; Hager 2013, 17. o.

Az európai öröklési rendelet a hagyaték jogának meghatározását a hagyaték egységének elvére építette fel. Véleményem szerint e kapcsolóelv választásával a tagállamok a párhuzamos öröklési eljárások kiküszöbölésének alapját teremtették meg. E kapcsoló szabály által uniós szinten deklarációra került, hogy az örökhagyó hagyatéka az örökhagyó állampolgárságától, a hagyatéki vagyon jellegére (ingó, ingatlan, vagyoni értékű jog) és fekvési helyére tekintet nélkül egységként kezelendő; egyetlen eljárás keretében és egyetlen alkalmazandó jog alárendelésével kerüljön sor a jogi sorsának rendezésére.

2. A RENDELET HATÁLYA

Az 1. cikk a rendelet *tárgyi hatályát* az öröklésben jelöli meg, mely öröklés - a rendelet autonóm módon történő fogalom meghatározása szerint - „az örökhagyó vagyonában bekövetkező jogutódlás; amely a vagyontárgyak, jogok és kötelezettségek haláleset miatti átszállásának valamennyi formáját magában foglalja, akár végintézkedés szerint megvalósuló átruházás, akár törvényes öröklés révén történő átszállás útján”. E meghatározás alapján a rendelet nem tesz különbséget az öröklés jogcímei (törvényen vagy végintézkedésen alapuló öröklés) és a tulajdonátzállás különböző formái (ipso iure öröklés, a hagyaték bírói úton történő átadása, az örökség elfogadás révén történő megszerzése) között. Ugyanakkor a rendelet tárgyi hatálya nem terjed ki az öröklés közjogi vonatkozásaira (adó-, vám-, közigazgatási ügyekre).²⁹

Az európai öröklési rendelet közel egy éves alkalmazása során a rendelettel összefüggő joggyakorlat első kihívásai a rendelet tárgyi hatályával összefüggésben jelentkeztek. Az Európai Unió Bíróságának a *Matoušková-ügyben* hozott ítélete³⁰ nemcsak abból a szempontból központi jelentőségű, hogy az EuB első számú jogértelmezése az európai öröklési rendelet tekintetében, hanem a hivatkozott ügyben az Európai Unió Bírósága az öröklési rendelet és a Brüsszel-IIa. rendelet tárgyi hatályának lehetséges ütköző pontjait is lehatárolta. A *Matoušková-ügyben*, az európai öröklési rendelet vonatkozásában, az EuB jogértelmezése három esetkört foglalt magában. Kérdésként merült fel, hogy:

- 1) az öröklési eljárás során az örökösök között létrejött hagyaték felosztására irányuló egyezség öröklési szerződésnek tekintendő-e;
- 2) a kiskorú gyermekek nevében gyámjuk által kötött hagyatéki egyezség (bíróági) jóváhagyása a Brüsszel-IIa. rendelet 1. cikk (1) bek. b) pontja értelmében szülői felelősség gyakorlására vonatkozó intézkedésnek minősül-e, vagy az európai öröklési rendelet 1. cikk (3) bek. f) pontja értelmében vett, öröklésre vonatkozó intézkedésnek;
- 3) továbbá az öröklési és végintézkedési képesség a természetes személyek személyi állapotával összefüggő kérdésnek tekinthető-e.

Az örökösök közötti hagyaték felosztására irányuló egyezség minősítése körében figyelemre méltó megközelítést tartalmaz a főtanácsnoki indítvány. *Kokott* főtanácsnok megközelítése alapján az európai öröklési rendelet 3. cikk (1) bek. szerint az öröklési szerződés „olyan megállapodás [...], amely [...] a megállapodásban részes egy vagy több személy jövőbeli hagyatékára vonatkozó jogokat létesít, módosít vagy szüntet meg”. Tekintettel arra, hogy

²⁹ Palásti Gábor az örökléssel összefüggő adókat, illetékeket, a hagyatéki javak nyilvántartásával kapcsolatos díjakat említi példaként. Palásti 2013, 72. o.

³⁰ Az Európai Unió Bíróságának ítélete a *Matoušková-ügyben* C-404/14.

az alapeljárásban kötött egyezség nem egy jövőbeli hagyatékra irányuló rendelkezés, hanem egy *már megnyílt* örökségnek az örökösök közötti szerződéses egyezség útján történő felosztásáról van szó, nem minősíthető az európai öröklési rendelet szerinti öröklési szerződésnek.³¹ Az EuB 2015. október 6-án kelt C-404/14. sz. ítélete annak a kérdésnek a megválaszolását is elvégezte, hogy a Brüsszel-IIa. tárgyi hatálya körében a kiskorú gyermekek nevében gyámjuk által kötött hagyatéki egyezség jóváhagyása a rendelet 1. cikk (1) bek. b) pontja értelmében szülői felelősség gyakorlására vonatkozó intézkedésnek minősül-e, vagy az 1. cikk (3) bek. f) pontja értelmében vett, öröklésre vonatkozó intézkedésnek. Véleményem szerint az EuB ítélete a Brüsszel-IIa. rendelet és az európai öröklési rendelet párhuzamos alkalmazhatóságát két irányból közelítette meg: egyrészt az örökösök között a hagyaték felosztására irányuló megállapodás minősítésének irányából, másodsorban a gyermek mindenekfelett álló érdekének mint a családjogi jogviták rendezésének releváns tényezőjének értelmezésének oldaláról. Az EuB a cseh polgári törvénykönyv azon rendelkezését – mely előírja kiskorú gyermek nevében tett vagyonkezelésre való jognyilatkozat bíróság általi jóváhagyását – „a kiskorú cselekvőképességére tekintettel hozott olyan intézkedés[nek minősítette], amely a gyermek mindenekfelett álló érdekének védelmére irányul”.³² Az EuB érvelésében leszögezte, annak megítélése szempontjából, hogy a kiskorúak nevében képviselőjük által tett nyilatkozat bíróság általi jóváhagyására hagyatéki eljárás során kerül sor, „nem tekinthető döntő szempontnak annak megállapításához, hogy ez az intézkedés az öröklési jog körébe tartozik-e”.³³ Mindezek alapján a Bíróság megállapította, „[a] gyámügyi bíróság jóváhagyásának szükségessége közvetlenül a kiskorú gyermekek helyzetéből, illetve cselekvőképességéből ered, és a 2201/2003 rendelet 1. cikke (1) bek. b) pontja és (2) bek. e) pontja értelmében vett, a szülői felügyelet gyakorlása keretében a gyermek vagyonának kezelésével, megóvásával vagy a vagyonról való rendelkezéssel kapcsolatos, a gyermek védelmét célzó intézkedésnek minősül.”³⁴

Az 1. cikk (2) bek. a) rendelet tárgyi hatálya alól kivont területek taxatív felsorolását adja,³⁵ melyben természetes személyek személyi állapotára, családi kapcsolataira,³⁶ jogképességére, cselekvőképességére vonatkozó, továbbá eltűnésével, távollétével, holtak nyilvánításával kapcsolatos kérdések kerültek deklarálásra. Fentebb ismertetett ügyben harmadsorban az EuB az öröklési rendelet 23. cikkének szűkítő értelmezésével az európai öröklési rendelet alkalmazhatóságának kereteit is kijelölte: a rendelet tárgyi hatálya csak az öröklési képességgel, a végintézkedést megtevő személy végintézkedés megtételére való képességével összefüggő kérdésekre terjed ki,³⁷ melyek nem sorolhatók a természetes személyek személyi állapota körébe.

³¹ Kokott főtanácsnoki indítványának 35. pontja. (2015. június 25.) A főtanácsnoki indítvány érvelésével összefüggően lásd az ítélet 25. pontját.

³² C-404/14. sz. ügy ítéletének 28. pontja

³³ C-404/14. sz. ügy ítéletének 31. pontja

³⁴ C-404/14. sz. ügy ítéletének 31. pontja

³⁵ Köhler az öröklési ügyekkel összhangban felmerülő, a rendelet tárgyi hatálya alól kivont polgári jogi területeket „külső hézagokként” minősíti. Köhler 2015, 61. o.

³⁶ Házasság létezésének, nem létezésének megállapítása, származással és örökbefogadással kapcsolatban felmerülő kérdések sorolhatók e körbe. Köhler 2015, 61. o.

³⁷ C-404/14. sz. ügy ítéletének 33. o.

Úgyszintén nem terjed ki a rendelet hatálya az öröklés házassági vagyonjoggal, tartási kötelezettséggel, örökléstől eltérő módon létrehozott vagy átszállt vagyoni jogokkal összefüggő vetületeire, szóbeli végrendelek alaki érvényességére.³⁸ Nem alkalmazható a rendelet nem természetes személyek jogutódlásához kapcsolódó jogviszonyaira;³⁹ társaságok, jogi személyek, jogi személyiség nélküli szervezetek megszűnésére, megszüntetésére, egyesülésére. Ugyanígy elsősorban az angolszász jogrendszerhez kötődő célvagyon (trust) léterhozására, kezelésére, felszámolására. A rendelet tárgyi hatályát vizsgálva továbbá egyértelműen megállapítható, hogy a rendelet tárgyi hatálya alól kizárta az örökléssel összefüggő dologi jogok szabályozását. A tárgyi hatálya nem terjed ki a tagállamok örökléssel összefüggő dologi jogi kérdéseinek (tulajdonátruházás) egységesítésére,⁴⁰ valamint az öröklésből eredő ingatlanokkal vagy ingóságokkal kapcsolatos jogok nyilvántartásba vételére.⁴¹

A rendelet *területi hatálya* vonatkozásában rögzíteni kell, hogy a rendelet az Európai Unió valamennyi tagállamára kiterjed az Egyesült Királyság, Írország és Dánia kivételével. Az Egyesült Királyság és Írország nem élt az Európai Unióról szóló szerződés 4. cikke és az Európai Unió működéséről szóló szerződés 21. sz. Jegyzőkönyve⁴² alapján biztosított *opt-in* jogosultságával, mely *Ziegler Dezső Tamás* álláspontja szerint⁴³ vélelmezhetően a jövőben sem fog változni.

A rendelet *időbeli hatályához* kapcsolódóan két fontos kérdést kell kiemelni:

- a) egyrészt a rendelet hatálybalépésének és alkalmazhatóságának rendelet általi elhatárolását, mely 84. cikke értelmében a rendelet egésze az Európai Unió Hivatalos Lapjában való kihirdetést (2012. július 27.) követő huszadik napon, 2012. augusztus 16. napján lépett hatályba (a rendelet alkalmazása három időponthoz kötött: 2012. július 5-től a 79., 80. és 81. cikkek, 2014. január 16-tól a 77. és 78. cikkek, valamint 2015. augusztus 17-től a normaszöveg egésze alkalmazandó);
- b) másodsorban a 2015. augusztus 17-ét megelőzően tett végintézkedések kérdését.

³⁸ A végintézkedések alakiságára vonatkozó egységes kollíziós jogi szabályozás kialakítása mellett és ellen szóló érvek részletes bemutatásáról és elemzéséről ld Szócs 2011, 11–17. o.

³⁹ E körben Gyekiczky Tamás kérdésként veti fel, hogy a rendelet tárgyi hatálya „kiterjed-e azokra az esetekre, amikor a társasági szerződés a tag halála esetére részletesen rendelkezik a tag társasági részesedésének öröklési sorsáról, vagy csak azok az esetek maradnak kívül, amikor a tag halála a társasági szerződés szerinti és a társasági jog által szabályozott társasági jogutódlást vált ki.” Gyekiczky 2014, 2. o.

⁴⁰ Ezzel kapcsolatos problémákra hívja fel a figyelmet Lechner és Döbereiner, akik a francia, a belga, a luxemburgi, az olasz, a lengyel, a spanyol és a portugál jogban megjelenő, az örökléssel összefüggő öröklési jogi és dologi jogi intézmények párhuzamos szabályozásából (Vindiktionslegat) eredő várható visszásságokra mutatnak rá. Lechner 2013, 498. o.; Döbereiner 2014, 42. o.

⁴¹ E szabályból eredően továbbra is a tagállamok határozhatják meg, hogy az öröklés vonatkozásában a nyilvántartásokba történő bejegyzés deklaratív vagy konstitutív hatályú. Fischer-Czermak 2012, 28. o.; Köhler az 1. cikk (2) bek. k) pont körében egy a rendelet által nyitva hagyott kérdésre hívja fel a figyelmet: álláspontja szerint a normaszövegből eredően a rendelet csak a „dologi jogok természetére” nézve tartalmaz kizárást, a tulajdonátszállás, tulajdonszerzés öröklési jogi vonatkozásaira nem. Köhler 2015, 65–66. o.

⁴² Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Az Európai Unió Hivatalos Lapja C 326/1. 2012. 10. 26.

⁴³ Ziegler 2014, 619. o.

Az Átmeneti rendelkezések címszó alatti 83. cikk rendezi a 2015. augusztus 17-ét megelőzően tett végintézkedések rendelet szabályaival való összeegyeztethetőségét. Az általános szabály szerint a rendeletet 2015. augusztus 17-én vagy azt követően elhunyt személyek utáni öröklésre kell alkalmazni, ugyanakkor a 83. cikk (2)-(4) bek. megnyitják azon öröklési ügyekben is a rendelet alkalmazhatóságát, amelyekben az örökhagyó 2015. augusztus 17-ét megelőzően a rendelet III. fejezetében előírt feltétekkel összhangban megválasztotta az utána történő öröklésre alkalmazandó jogot.⁴⁴ E szabály teret enged a rendelet alkalmazásának azokban az öröklési ügyekben, amelyekben az örökhagyó 2015. augusztus 17-e előtti végintézkedésében már megválasztotta az öröklésre alkalmazandó jogot, ugyanakkor a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére 2015. augusztus 17-ét követően kerül sor.

⁴⁴ Fischer-Czermak a rendelet e szabályát „elő(zetes)hatály”-nak minősíti. Fischer-Czermak 2012, 24. o.

3. A JOGHATÓSÁG SZABÁLYOZÁSA

3.1. A SZABÁLYOZÁS RENDSZERÉRŐL ÁLTALÁNOSSÁGBAN

Az öröklési rendelet egy joghatósági koncentráció megvalósítására törekszik.⁴⁵ E joghatósági koncentráció egy öt pilléren álló szabályozási rendszeren nyugszik, mely alapjaiban az általános joghatóságra, oszlopaiban a megállapodáson alapuló joghatóságra, a jogválasztás esetére irányuló szabályozásra, a kiegészítő joghatóságra, valamint a forum necessitatisra támaszkodik.⁴⁶ Véleményem szerint a rendelet joghatósági szabályai megteremtik a lehetőségét valamennyi tagállamban elérendő „öröklésjogi döntési harmónia” megvalósításának. A rendelet egyensúlyt teremt a tagállamok területén fekvő hagyatéki vagyontárgyak jogi sorsának rendezése érdekében felhívható joghatósági szabályok alkalmazhatóságának és a párhuzamos eljárások indíthatóságának kiküszöbölését célzó zárt joghatósági rendszer iránti igény együttes megvalósíthatósága között. A kiegészítő joghatóság és a forum necessitatis szabályainak rendeletbe történő emelésével az európai jogalkotó eleget tesz a tagállamok oldaláról jelentkező azon igénynek, hogy az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helyének hiányában is rendezhetővé váljon adott tagállam területén fekvő hagyatéki vagyoni jogi sorsa. Ugyanakkor zárt joghatósági rendszert hivatott előmozdítani a joghatósági szabályok alkalmazhatóságának korlátok közé szorítása.⁴⁷ A (30) Preambulum bek. célkitűzését teljesítve („Annak biztosítása érdekében, hogy valamennyi tagállam bíróságai – ugyanazon az alapon – joghatóságot gyakorolhassanak [...]”) a rendelet hierarchikus sorrendben tartalmazza a kiegészítő joghatósági szabály alkalmazását lehetővé tevő joghatósági okokat.

A joghatóságra irányadó szabályok a 3-15. cikkeken kerültek összefoglalásra, ugyanakkor a hatásköri és illetékességi kompetenciák továbbra is tagállami jogkörben maradtak.⁴⁸ A rendelet csak igen szűk körben, meghatározott eljárásban tartalmaz rendelkezéseket a bíróságok hatáskörére és illetékességére nézve [72. cikk (1) bek. az európai öröklési bizonyítvány kiállítására vagy kiállításának megtagadása tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslat tekintetében].⁴⁹

E fejezet rendelkezései nemcsak a bíróságokra nézve irányadóak, hanem a rendelet 3. cikk (2) bek. értelmében minden olyan igazságügyi hatóság, és minden egyéb olyan, öröklési ügyekben hatáskörrel rendelkező személy számára, amely/aki igazságszolgáltatási feladatot lát el.

⁴⁵ Hertel 2016, 233. o.

⁴⁶ A megállapodáson alapuló joghatósági szabályok szükségszerűen feltételezik a jogválasztás esetére irányuló rendelkezések alkalmazását.

⁴⁷ (30) Preambulum bek.

⁴⁸ Müller-Lukoschek 2013, 112. o.

⁴⁹ Hertel 2016, 234. o.

3.2. AZ ÁLTALÁNOS JOGHATÓSÁG

A rendelet sem a joghatóság, sem az alkalmazandó jog tekintetében nem adott egy egzakt fogalom meghatározást az örökgyógy szokásos tartózkodási helyének megítélését illetően, ugyanakkor a tagállami jogalkalmazók számára a (23)-(26) Preambulum bekezdésekben irányt szabott,⁵⁰ megteremtve az értelmezés kereteit, elkerülve az esetek lehetséges önkényes megítélését. A rendelet az örökgyógytól szoros és tartós kapcsolatot követel meg az érintett állam vonatkozásában.⁵¹ Az eljáró hatóságnak átfogóan kell értékelni az elhunyt életkörülményeit, melyben az elhunyt halálát megelőző és elhalálozás időpontjában fennálló életkörülményei egyaránt szerepet játszanak. A (23) Preambulum bekezdésben az életkörülmények megítélése során releváns tényállási elemként a tartózkodás időtartama és gyakorisága került meghatározásra. *Rechberger/Frodl* az ún. akarati elem figyelembevételét is indokoltnak tartja. Álláspontjuk szerint az örökgyógy (szubjektív) egyéni maradásra irányuló akarata is meghatározó tényezőt jelenthet.⁵² Kérdésként merülhet fel, hogyan mérhető a gyakorlatban az örökgyógy egyéni maradásra irányuló szándéka? Véleményem szerint személyi és vagyoni tényezők egyaránt kiindulási alapot jelenthetnek az ügyek megítélése során. Vagyoni tényezők között adott tagállamban fekvő ingatlan vagy a tagállamban székhellyel rendelkező gazdasági társaságban való részesedés szerzése, személyi tényezőként állampolgárság megszerzése irányuló eljárás kezdeményezése vagy szakképesítés megszerzésének, illetve tanulmányok folytatásának megkezdése egyaránt ráutaló magatartásként értékelhető.

Wall a rendelet 4. cikkének elemzése körében kiemeli, az örökgyógyonak csak egyetlen szokásos tartózkodási helye lehet.⁵³ Ugyanakkor a (24) Preambulum bek. a szokásos tartózkodási hely összetett eseteire, megítélés szempontjából bonyolult tényállásokra nézve ad kiegészítő megoldást: a külföldön munkát, így szokásos tartózkodási helyet létesítő, valamint több tartózkodási hellyel rendelkező örökgyógy esetében. Előbbi esetében, amennyiben az elhunyt továbbra is szoros kapcsolatot tart fenn származási államával, egy fikció révén az állampolgárság elve mégis alkalmazható;⁵⁴ utóbbi esetén mind az állampolgárság elve, mind a *lex rei sitae* elve, mint különleges tényező, a tényállás megítélésekor releváns határozó lehet.⁵⁵

Hertel és Pintens meglátása szerint tekintettel arra, hogy az öröklési rendelet a szokásos tartózkodási helyre nézve nem alkotott egy pontos fogalom meghatározást, a fogalmat autonóm módon kell értelmezni.⁵⁶ *Pintens*

⁵⁰ Bajons 2012, 30. o.

⁵¹ *Pintens* a (23) Preambulum bekezdéséből eredeztetve a kapcsolat fennálltának ténylegességét emeli ki. *Pintens* 2014, 14. o.

⁵² *Rechberger–Frodl* 2015, 58. o. *Rechberger – Frodl* mellett *Hertel* is arra mutat rá, hogy a rendelet normaszövege kizárólag objektív tényezőket vesz figyelembe, ugyanakkor az animus manendi egy további sajátos tényező lehet. *Hertel* 2016, 236. o.

⁵³ *Wall* 2016, 82. o, *Hertel* 2016, 239. o.

⁵⁴ A szoros kapcsolat megítélése során jelentőséggel bír az örökgyógyonak rokonainál tett látogatásainak gyakorisága és tartalma. *Frodl* 2014, 19. o.

⁵⁵ Abban az esetben, ha az örökgyógy halálát megelőzően több államban rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel – melyek egyike nem valamely tagállamban található – az érintett államok valamelyikének állampolgára, illetve hátrahagyott vagyonának többsége származási államában található, a kiegészítő joghatósági szabály értelmében a tényállás átfogó értékelése során mind az állampolgárság elve, mind a *lex rei sitae* elve egyaránt meghatározó lesz.

⁵⁶ *Hertel* 2016, 235. o. és *Pintens* 2014, 14. o.

hangsúlyozza, az értelmezés során különösen az Európai Unió Bíróságának jogértelmezésére figyelemmel kell lenni.⁵⁷ Emellett nem szükségszerűen kell más európai rendelet szokásos tartózkodási hely meghatározására irányadó fogalommeghatározásának megfelelni.⁵⁸

Az általános kapcsolóelv célja annak biztosítása, hogy „tényleges kapcsolat legyen az öröklés és azon tagállam között, amelyben a joghatóságot gyakorolják [...]”.⁵⁹ A rendelet az örökhagyó életkörülményeiből, adott tagállamban való tartózkodás időtartamából és gyakoriságából indul ki. Az eljárásjog oldaláról vizsgálva – tekintettel az egyes tagállamokban az öröklési eljárásoknak az öröklésben és a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésében betöltött különböző funkciójára – véleményem szerint nem alkotható egy általános, valamennyi tényállási elemre ráilleszthető meghatározás. Ugyanakkor az egyes tényállások megítélése során a szokásos tartózkodási hely elvét az öröklést és az öröklési jogi jogviszonyt meghatározó tényezők figyelembevételével kell értelmezni. A letelepedés szándéka, az örökhagyó szociális, családi és munkakapcsolatainak, életvitelének központja mint a szokásos tartózkodási hely általános fogalmát megtestesítő tényezőként felül a kapcsolóelv öröklési ügyekben való meghatározása során a hagyatéki vagyon döntő többségének fekvése, az elhalálozás helye, az öröklésben érdekelt személyek tartózkodási helye egyaránt releváns tényezőként figyelmet érdemel. Véleményem szerint az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének autonóm módon történő meghatározásának az EuB fog irányt szabni.

3.3. MEGÁLLAPODÁS A JOGHATÓSÁGRÓL – KIZÁRÓLAGOS JOGHATÓSÁG FELTÉTELEI

A rendelet 5. cikke az öröklésben érdekelt személyek részére megteremti annak lehetőségét, hogy megállapodhatnak egy tagállam bírósága vagy bíróságainak kizárólagos joghatóságáról.⁶⁰ E megállapodás – mely az öröklésben érdekelt személyek rendelkezési autonómiáján alapul⁶¹ – mind tartalmában, mind formájában kötött, s feltételezi az örökhagyó részéről az alkalmazandó jognak a rendelet 22. cikke szerinti választását végintézkedés formájában. Fontos azonban kiemelni, hogy ugyan a rendelet 5. cikke alkalmazhatóságának tartalmi feltétele az alkalmazandó jognak örökhagyó részéről történő választása, az öröklési rendelet szabályozása hasonlóan a Brüsszel-I. rendelet és a Brüsszel-II. rendelet szabályozási koncepciójához, a „*qui elegit ius, non elegit iudicem*” elvet⁶² rögzíti. Az öröklésben érdekelt személyeket az 5. cikk alapján csak a joghatóságról való megállapodás illeti meg, melynek ugyan tartalmában feltétele az alkalmazandó jognak a választása, de ez az örökhagyó döntésének függvénye.

A rendelet fő szabályozási koncepcióját megtartva a joghatóság és az alkalmazandó jog azonos kapcsolószabály mentén történő meghatározásával biztosítva, hogy a fórum saját anyagi jogát alkalmazza bár a III. fejezet

⁵⁷ Pintens 2014, 14. o.

⁵⁸ Hertel 2016, 235. o.

⁵⁹ Öröklési rendelet (23) Preambulum bek.

⁶⁰ Hertel rámutat arra, hogy a 2009-es rendelet javaslatban nem szerepelt a joghatóságról való megállapodás intézménye. A javaslatot e hiányossága miatt a jogirodalomban több kritika is érte, melynek eredményeként a jogalkotó korrigálta mulasztását. Hertel 2016, 241. o.

⁶¹ Hess 2014, 133. o.

⁶² Geimer 2010, 442. o.

rendelezései is alapjaiban az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének az elhalálozás időpontjában mint általános kapcsolóelvre épülnek, az európai jogalkotó az elv egyetemes alkalmazását a jogválasztás révén áttörte. A jogválasztás lehetősége ugyanakkor korlátozott, a 22. cikk értelmében az örökhagyó halála esetére történő öröklés egészére irányadó jogként kizárólag az állampolgársága szerinti jogot⁶³ választhatja.⁶⁴ A rendelet összhangban az Európai Bíróság által a többes állampolgársággal rendelkező személyek helyzetének megítélése kapcsán többször kifejtett álláspontjával, lehetőséget ad többes állampolgársággal rendelkezők számára valamennyi állampolgárság közti választásra.⁶⁵

Az örökhagyó részéről az állampolgárság jogának választása mint a kizárólagos joghatóság tartalmi feltétele⁶⁶ mellett a rendelet a joghatóságra vonatkozó megállapodás formai, alaki kellékeit is meghatározza. Az öröklésben érdekelt személyeknek a joghatóságra vonatkozó megállapodást írásba kell foglalniuk, keltezéssel és aláírásukkal ellátniuk. A rendelet a megállapodás elektronikus módon történő rögzítését – összhangban az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelvének⁶⁷ célkitűzéseivel⁶⁸ – az írásos formával egyenértékűnek minősíti.⁶⁹

A joghatóságra vonatkozó megállapodás esetén az 5. cikk az „érintett felek” megállapodásáról rendelkezik, ugyanakkor nem határozza meg, hogy az öröklésben érdekelt köztük örökösök, hagyományosok, hagyatéki gondnokok, végrendeleti végrehajtók, hagyatéki hitelezők valamennyi személy, vagy közülük néhány fél közti megállapodás érvényes kizárólagos joghatósági kikötést keletkeztet-e. Az „érintett felek” meghatározásához a (28) Preambulum bek. nyújt segítséget: a megállapodásban részes felek személyét és számát valamennyi ügy esetén eseti alapon kell megvizsgálni a joghatósági megállapodás hatálya alá tartozó kérdés függvényében. *Hertel* az „érintett felek” fogalmának értelmezését kettéválasztja a peres eljárások és a nemperes eljárások tekintetében. Álláspontja szerint, míg peres eljárások tekintetében a fogalom megragadható – „érintett felek” a mindenkori felperes és alperes, akikre az ítélet jogereje kihat –, addig a nemperes eljárások tekintetében az értelmezés során a hagyományos,⁷⁰ a végrendelet végrehajtó, a hagyatéki gondnok és a hagyatéki hitelező jogállásának minősítése problémát

⁶³ Nordmeier az állampolgárság elvének választásában lévő veszélyekre hívja fel a figyelmet, visszatérve ahhoz a jogirodalmi tézishez, hogy az öröklési jog területén a jogválasztás, a hagyaték feldarabolásának elvének fő formáló, alakító eszköze. Nordmeier 2013, 148. o.

⁶⁴ Az állampolgárság megítélése szempontjából az örökhagyó állampolgársága mind a választás megtételekor, mind a haláleset bekövetkeztékor egyaránt releváns.

⁶⁵ Az Európai Bíróság a Garcia Avello kontra Belgium (C-148/02), valamint László Hadadi kontra Csilla Márta Mesko (C-168/08) ügyek, továbbá Szócs – Szirányi 2013, 607. o.

⁶⁶ A joghatóságról való megállapodás érvényességének további tartalmi feltétele, hogy az érintett felek egy az öröklési rendeletben részes tagállam bíróságának joghatóságáról állapodjanak meg, valamint pontosan (konkrétan) határozzák meg ezt a bíróságot. Hertel 2016, 246. o.

⁶⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól. Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 178 (2000. július 17.) (Továbbiakban: „2000/31/EK irányelve”).

⁶⁸ Különösen a 2000/31/EK irányelv 1. cikk (2) bek., 3. cikk (2) bek. Geimer 2010, 463–464. o.

⁶⁹ A megállapodás elektronikus úton történő rögzíthetőségének szabálya a Brüsszel-I. rendeletből átültetett, s a Brüsszel-II. rendelet 25. cikk (2) bekezdésének normaszövegével megegyező.

⁷⁰ A hagyományos jogállásának különböző tagállami minősítését a (47) Preambulum bek. is alátámasztja. Hertel 2016, 243. o.

veteth fel.⁷¹ Ugyanakkor a (28) Preambulum bek. elemzéseként megállapítható, hogy az érvényességnek nem szükségszerű feltétele, hogy az öröklésben érdekelt valamennyi személy részt vegyen a megállapodás megkötésében.⁷²

3.4. JOGHATÓSÁG JOGVÁLASZTÁS ESETÉN – A JOGHATÓSÁG ÉS AZ ALKALMAZANDÓ JOG KAPCSOLATA

A jogválasztás esetén irányadó joghatósági rendelkezések elemzését megelőzően fontosnak tartom annak rögzítését, hogy a monográfiának nem célja a jogválasztás alkalmazandó jogra gyakorolt hatásainak részletes feltárása, s a jogválasztás intézményére irányadó szabályok bemutatását kizárólag a joghatóság által szükségszerűen felölelő kérdésekre szűkítem.

A jogválasztás esetén a joghatóság vizsgálatát két esetkörre csoportosítom: elsőként górcső alá véve azt az esetet, amikor az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálzásának időpontjában egy EU-tagállam területén található, ezt követően megkíséreltem feltárni a joghatósági szabályok alakulását olyan örökhagyó esetén, akinek szokásos tartózkodási helye elhalálzásának időpontjában harmadik államban található.⁷³

3.4.1. Szokásos tartózkodási hely EU-tagállam területén

Abban az esetben, ha az örökhagyó szokásos tartózkodási helye egy tagállamban található, s az örökhagyó él a 22. cikk adta lehetőséggel, és származási államának jogát választja alkalmazandó jogként a joghatósággal rendelkező bíróság – amennyiben a választott származási állam joga nem egyezik a szokásos tartózkodási hely jogával – idegen jog alkalmazására kényszerül.⁷⁴

a.) Harmadik állam jogának választása

Elképzelhető azon eset, amikor a 22. cikk által felhívott állam joga, az örökhagyó származási állama nem egy EU-tagállam jogának alkalmazásához vezet. Ebben az esetben a joghatóságot a 4. cikk rendelkezése határozza meg, vagyis az eljáró fórum az örökhagyó szokásos tartózkodási helye (elhalálzásának időpontjában) szerinti állam bírósága, az örökléssel kapcsolatos dologi jogi kérdésekben harmadik állam joga lesz irányadó,⁷⁵ ezáltal megtörve a rendeletnek azt a célkitűzését, hogy a joghatóság és az alkalmazandó jog azonos kapcsoló szabály mentén történő meghatározása biztosítsa a fórum saját anyagi jogának alkalmazását.⁷⁶

⁷¹ Hertel elsősorban az európai öröklési bizonyítvány kiállítására irányuló eljárásban mutat rá az „érintett felek” fogalom értelmezési nehézségeire. Hertel 2016, 243–244. o.

⁷² Müller-Lukoschek 2013, 113. o.

⁷³ A jogválasztás esetén irányadó joghatósági rendszer feltárását Müller-Lukoschek rendszerére alapozom. Müller-Lukoschek 2013, 119–125. o.

⁷⁴ A fórum saját anyagi joga alkalmazhatóságának lehetőségéről részletesen Frodl 2014, 27. o.

⁷⁵ A rendelet 34. cikk 2. bek értelmében vissza-és továbbutalás nélkül. Bajons 2012, 34. o.

⁷⁶ Müller-Lukoschek 2013, 119–120. o. A jogválasztás és a „Gleichlauf” közti kapcsolat részletes elemzéséről Haas 2008, 148–149. o.

b.) EU-tagállam jogának választása

Abban az esetben, ha az örökgyő származási államának jogát választja alkalmazandó jogként, a joghatósággal rendelkező hatóságnak külföldi jogot kell alkalmazni, megtörve ezáltal a rendelet szabályozási elve által elérendő célkitűzést. A 7. cikk rendelkezései megteremtik annak feltételeit, hogy az 5. cikkben biztosított, felek által kikötött joghatóság révén az öröklésben érdekelt személyek határozzák meg az öröklési ügyben joghatósággal rendelkező hatóságot. A kikötött hatóság kizárólagos joghatósággal rendelkezik. Fontosnak tartom annak rögzítését, hogy az örökgyő halála esetére magáról a joghatóságról nem rendelkezhet; a 22. cikk csak az alkalmazandó jog meghatározására jogosítja fel, s az eljáró fórum kiválasztására az érintett személyek válnak jogosulttá. Ugyanakkor az 5–7. cikkek által biztosított fórumválasztás szintén korlátozott, azon tagállam bíróságaira vonatkozhat csak, amelynek jogát az örökgyő a 22. cikk által választotta.⁷⁷

A 7. cikk az örökgyő származási állama szerinti fórum eljárási feltételeként három követelményt szab meg: elsőként rögzítve a szokásos tartózkodási hely szerinti fórum joghatósági hiányának megállapítását; másodikként az öröklésben érdekelt személyek részéről joghatósági megállapodás létrehozását; harmadikként a származási állam bírósága joghatóságának kifejezett elfogadását. A 7. cikk rendelkezései abban az esetben is alkalmazhatók, ha az örökgyő a 83. cikk (2)-(3) bek. alapján 2015. augusztus 17-e előtt választotta meg az utána történő öröklésre alkalmazandó jogot, illetve a 2015. augusztus 17-ét megelőzően tett végintézkedés alakilag és tartalmilag érvényes.⁷⁸

A rendelet jogválasztás esetén is teret enged az örökléssel kapcsolatosan felmerült kérdések békés, peren kívüli rendezésére. Ugyanakkor az ezt biztosító 8. cikk több szempontból is aggályosnak tűnik. A rendelet szövege a hivatalbóli eljárás megszüntetéséről rendelkezik, ugyanakkor az európai államok többségében – Németországban, Hollandiában, Ausztriában, sőt Magyarországon is – az örökléssel kapcsolatos peres eljárások nem hivatalból indulnak. *Müller-Lukoschek* a rendelet ezen cikkét a tagállami eljárásjogi szabályokba való szükségtelen beavatkozásként ítéli meg.⁷⁹

3.4.2. Szokásos tartózkodási hely harmadik állam területén

Tagállam területén fekvő hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezése abban az esetben is (tag)állami és uniós érdekként jelentkezhethet, ha az örökgyő utolsó szokásos tartózkodási helye elhalálozása időpontjában harmadik állam területén volt. A jogválasztás intézményének a joghatóság és az alkalmazandó jog kapcsolatára való kihatása ebben az esetben két szempontból közelíthető meg:

- a) vizsgálható, ha az örökgyő harmadik állam jogát választotta;
- b) valamint tagállam jogának választása során is.

⁷⁷ Hager 2013, 21. o. Ezzel kapcsolatos kritikai véleményének ad hangot Müller-Lukoschek. Müller-Lukoschek 2013, 120. o.; valamint Bajons 2012, 34. o.; Hertel 2016, 242. o.

⁷⁸ Hertel 2016, 252. o.

⁷⁹ Müller-Lukoschek 2013, 124. o.

Harmadik állam jogának választása esetén egy tagállam bírósága(i) csak a rendelet 10. cikke (kiegészítő joghatóság) vagy 11. cikke (*forum necessitatis*) alapján rendelkezhet(nek) joghatósággal. Abban az esetben, ha az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye elhalálkozásának időpontjában harmadik államban volt, és az örökhagyó az alkalmazandó jog meghatározásakor tagállam jogát választotta, a joghatóság elsősorban az öröklésben érdekelt személyek közötti joghatósági megállapodás függvénye. Ebben az esetben az eljáró fórum a rendelet 7. cikke alapján felhívott állam bírósága. Kikötött joghatóság hiányában a 9. cikk vagy a 10. cikk rendelkezései alkalmazandók.

A jogválasztáshoz kötődő joghatósági szabályok között még ki kell térni az európai öröklési rendelet 6. cikkében elhelyezett *forum non conveniens* doktrínára.⁸⁰ Amennyiben az örökhagyó élt a rendelet 22. cikkében biztosított jogválasztás lehetőségével, a rendelet joghatósági rendszere által felhívott fórum (az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének elhalálozás időpontja szerinti vagy a hagyatéki vagyontárgyak helye szerinti tagállam bírósága) valamely öröklésben érdekelt személy kérelmére vagy hivatalból megállapítja joghatóságának hiányát. Az ügy határon átnyúló átadásának és átvételének lehetősége korlátozott.⁸¹ Az „öröklés gyakorlati körülményeinek” figyelembevételével,⁸² valamely öröklésben érdekelt személy kérelmére a rendelet 4. vagy 10. cikke alapján joghatósággal rendelkező bíróság jogosult megállapítani („megállapíthatja”) joghatóságának hiányát, amennyiben a választott jog szerinti tagállam bíróságai alkalmasabbak az öröklés tárgyában való határozathozatalra. Míg a rendelet 6. cikk a.) pontja lehetőséget biztosít a rendelet joghatósági szabályai által felhívott bíróság számára az ügy határon átnyúló átadására, addig 6. cikk b.) által, amennyiben az öröklésben érdekelt személyek az 5. cikk szerint joghatóságra vonatkozó megállapodást kötöttek, az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének elhalálozás időpontja szerinti vagy a hagyatéki vagyontárgyak helye szerinti tagállam bíróságának kötelezettsége joghatósága hiányának megállapítása.⁸³ A rendelet csak a keretszabályát alakítja ki a *forum non conveniens* doktrína alkalmazhatóságának, amikor úgy rendelkezik, hogy „öröklés gyakorlati körülményei” alapozzák meg az ügy határon átnyúló átadásának lehetőségét. Az „öröklés gyakorlati körülményei” értelmezését az európai jogalkotó a jogalkalmazó mérlegelésére bízta, s csak példázó felsorolással utalt a felek szokásos tartózkodási helyére és a vagyontárgyak fellelhetőségére. Véleményem szerint az öröklés tárgyában történő határozathozatalra való alkalmasság kérdésében az örökhagyó korábbi szokásos tartózkodási helye, vagy az öröklésben érdekelt személyek állampolgársága is értékelhető tényezőként jelentkezhet.

⁸⁰ A *forum non conveniens* doktrína az európai polgári eljárásjog körébe sorolható jogforrások közül elsőként a Brüsszel-IIa. rendelet joghatósági szabályai között jelent meg. Az elv alkalmazhatóságának feltételei tekintetében a Brüsszel-IIa. rendelet 15. cikke és az európai öröklési rendelet 6. cikke közötti alapvető különbség, hogy míg a Brüsszel-IIa. rendelet a bíróság mérlegelésére bízta az ügy határon átnyúló átadását, az európai öröklési rendelet az elv alkalmazhatóságának feltételéül valamely öröklésben érdekelt személy kérelmét, vagy az öröklésben érdekelt személyek megállapodását szabja. Míg a Brüsszel-IIa. rendeletben minden esetben központi szerepe van a bíróság mérlegelésének, az európai öröklési rendeletben a bírósági mérlegelésnek abban az esetben van jelentősége, ha az öröklés gyakorlati körülményei alapozzák meg az ügy alkalmasabb bírósághoz való átadását.

⁸¹ Pintens 2014, 10. o.

⁸² Az „öröklés gyakorlati körülményeit” az egyes ügyekben önállóan kell értelmezni, melyben az alkalmazandó jog ismeretének mértéke (a származási állam bírósága természetesen mindig „jobban ismeri” az alkalmazandó jogot) és az eljárás hatékonysága egyaránt releváns tényezőként jelentkezhet. Hertel 2016, 250. o.

⁸³ Hertel a 6. cikk b) pontjának és a 17. cikk együttes értelmezése során rámutat arra, hogy a 6. cikk b) pont szerinti joghatóság hiányának megállapítása csak deklaratív. Hertel 2016, 249. o.

3.5. KIEGÉSZÍTŐ JOGHATÓSÁG

Abban az esetben, ha az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálozásának időpontjában harmadik államban található, a 4. cikk rendelkezései nem alkalmazhatók. Ugyanakkor, ha az örökhagyó után valamely tagállamban hagyatéki vagyontárgy maradt, a hagyaték jogi sorsának rendezése érdekében felmerül adott tagállam joghatóságának szükségessége. Eleget téve a tagállamok oldalán felmerülő igénynek, az európai jogalkotó a rendelet joghatósági rendszerébe illesztette a *lex rei sitae* elvét. Fontos azonban kiemelni, hogy e joghatósági szabályok nem alkalmazhatók abban az esetben, ha nem, vagy csak nehézségek árán lehet az utolsó szokásos tartózkodási helyet megállapítani.⁸⁴

A 10. cikk lehetőséget teremt arra, hogy a hagyatéki vagyontárgyak helye szerinti tagállam bíróságai mégis joghatósággal rendelkezzenek az öröklés egészében történő határozathozatalra.⁸⁵ A rendelet nem határozza meg a hagyatéki vagyon fekvési helyének mint kapcsolóelemnek a pontos fogalmát. *Hertel* az autonóm értelmezés lehetőségére mutat rá, mely során a fizetéseképtelenségi rendelet⁸⁶ szabályozásából lehetne meríteni. *Hertel* a fizetéseképtelenségi rendelet 2. cikk g) pontjának mintájára a hagyatéki vagyon fekvési helyének fogalmát differenciálná az ingó vagyontárgyak, ingatlanok és egyéb (vagyoni) jogok, követelések és társasági részesedések (részvényesi jogok) szerint. Ingó vagyon esetében az a tagállam, amelynek területén a vagyontárgy elhelyezkedik. Közhitelű nyilvántartásokba bejegyezendő ingatlanokra és vagyoni jogokra nézve az a tagállam, amelynek felügyelete alá a nyilvántartás tartozik. Követelések esetén az a tagállam, amelynek területén az adós fő érdekeltégeinek központja található. Valamint közhitelű nyilvántartásba vett társasági részesedés esetén, az a tagállam, amelynek felügyelete alá a nyilvántartás tartozik.⁸⁷

Ugyanakkor e joghatósági szabály alkalmazására a rendelet meghatározott rangsort szab.⁸⁸ elsőként megkövetelve az örökhagyótól az érintett tagállam állampolgárságát, ennek hiányában pedig annak teljesítését, hogy a bírósági eljárás kezdő időpontjától visszafelé számítva legalább öt éves időtartam erejéig az örökhagyó előző szokásos tartózkodási helye a hagyatéki vagyontárgyak helye szerinti tagállamban legyen.⁸⁹

A 10. cikk (1) bek. a) pontja értelmében, amennyiben az örökhagyó több tagállamban hagyott hátra vagyont, származási államának bírósága rendelkezik joghatósággal az egész hagyatékra nézve. Míg a jogválasztás esetén irányadó joghatósági szabályok között igen, a kiegészítő joghatóságra nézve a rendelet nem szabályozza azt az esetkört, amikor az örökhagyó több tagállam állampolgárságával is rendelkezik. *Müller-Lukoschek* az így keletkező joghézagot a 10. cikk tág értelmezésével oldaná fel: annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelynek területén az érintett vagyontárgy fellelhető (ezáltal joghatóságot keletkeztetve a hagyaték egészére), és amelynek választásáról az alternatív bíróságok közül az örökösök döntenek.⁹⁰

⁸⁴ Hertel 2016, 259. o.

⁸⁵ E rendelkezés értelmében az így felhívott fórum, a hagyaték egészére, valamennyi vagyontárgyra nézve jogosult határozathozatalra.

⁸⁶ A Tanács 1346/2000/EK-rendelete (2000. május 29.) a fizetéseképtelenségi eljárásról. HL L 160/1. 2000. 06. 30.

⁸⁷ Vö. Fizetéseképtelenségi rendelet 2. cikk g) pontja, valamint Hertel 2016, 260. o.

⁸⁸ Müller-Lukoschek 2013, 115. o., Bajons 2012, 32–33. o.

⁸⁹ A 10. cikk 1) bek. 2) pontja az időtartam tekintetében a 14. cikk rendelkezéseinek alkalmazását hívja fel.

⁹⁰ Müller-Lukoschek 2013, 116.o.

A 10. cikk (2) bek. értelmében, ha a fentiekben ismertetett joghatósági szabályok és feltételek egyike sem alkalmazható, a hagyatéki vagyontárgyak (fekvési) helye szerinti tagállam bírósága további kiegészítő joghatósággal rendelkezik a saját államában fellelhető vagyontárgyak felett.⁹¹ Ulrich Haas a rendelet harmadik államban szokásos tartózkodási hellyel rendelkező örökgyó esetén előirányozott szabályait a joghatósági koncentráció elve alóli kivételként értékeli.⁹² Ellentétes nézetet képvisel Ena-Marlis Bajons, aki a 10. cikk (2) bekezdését üdvöztőnek tartja abból a szempontból, hogy meglátása szerint e bekezdés által elkerülhetővé válik az egyes tagállamok bíróságai közötti joghatósági összeütközés.⁹³ Álláspontom szerint a rendelet e szabálya messzemenően szembemegy az EU öröklés tárgyát képező jogegységesítési törekvéseivel és a rendelet fő szabályozási koncepciójával. Bár a jogválasztás révén az állampolgárság elvének rendeletbe történő beillesztése is „veszélyes jogalkotói lépésnek” tekinthető, s visszaélésekre adhat okot a hagyaték egységének elve áttörését illetően, ugyanakkor a 10. cikk (2) bek. alkalmazása egyértelműen a hagyaték feldarabolásának koncepcióját alapozza meg. Úgy vélem, bár e rendelkezés kodifikálása mögött vélhetően az örökösök, hagyatéki hitelezők jogainak hatékony védelme állhat, a javukra biztosított előnyök magának a szabályozási rendszernek az aláaknázásához vezethetnek.

3.6. FORUM NECESSITATIS

A joghatósági rendszer utolsó oszlopa a rendelet 11. cikkében biztosított *forum necessitatis*. A tartási rendelet min-tájára a rendelet szabályai közé illesztett joghatósági szabály fő célkitűzése a harmadik országokban fenyegető jogvédelem-megtagadás eseteinek⁹⁴ lehetséges elhárítása.⁹⁵ Rechberger / Frodl a *forum necessitatis* szabályát egy lehetséges alternatívaként értékeli. A tagállamnak a jogvédelem biztosítása nem kötelezettsége. A 11. cikk alapján joghatósággal rendelkező tagállam joghatósága megállapítása tárgyában határozhat.⁹⁶ E joghatósági szabály akkor alkalmazható, ha a rendelet 4., 7. vagy 10. cikk (1) bek. alapján más tagállamnak joghatósága nem áll fenn.⁹⁷

Fontosnak tartom annak rögzítését: e szabály nem nyit korlátlanul teret valamennyi tagállam bíróságai számára. A joghatósági szabály alkalmazásának feltétele, hogy adott ügy kielégítő mértékben kell hogy kapcsolódjon az eljáró állam bíróságához. Kielégítő mértékű kapcsolatnak tekinthető többek között, ha az örökösök szokásos tartózkodási helye, az örökgyó utolsó szokásos tartózkodási helye vagy lakóhelye adott EU-tagállamban található, vagy az alkalmazandó jog oldaláról közelítve, adott tagállam öröklési jogát kell alkalmazni.⁹⁸

⁹¹ A lex rei sitae elvének rendeletben betöltött szerepéről bővebben Kunz 2012, 255. o.

⁹² Haas 2008, 149–150. o.

⁹³ Bajons 2012, 33. o.

⁹⁴ Pintens polgárháború, természeti katasztrófák, vagy egy működésképtelen kormányzat esetét hozza fel a *forum necessitatis* joghatósági szabálya alkalmazhatóságának példájaként. Pintens 2014, 11. o.

⁹⁵ Frodl 2014, 22. o.; Hager 2013, 20. o.; Müller-Lukoschek 2013, 117. o.

⁹⁶ Rechberger – Frodl 2015, 88. o.

⁹⁷ Wall 2016, 159. o.

⁹⁸ Hertel 2016, 263–264. o.

3.7. A JOGHATÓSÁGI RENDSZER ÉRTÉKELÉSE

Rechberger/Frodl a joghatósági rendszer – „joghatósági koncentráció” – előnyeként egyrészt a tényállás-megállapítás egyszerűsödését és ezáltal az eljárási költségek csökkentését, másodsorban a *forum shopping* számának vélelmezhető mérséklődését emeli ki.⁹⁹ A rendelet joghatósági szabályai a párhuzamos öröklési eljárások indíthatóságának szabnak gátat, megkönnyítve ezáltal a jogalkalmazó (bíró, közjegyző) számára a tényállás megállapítását (pl.: hagyatékhhoz tartozó vagyontárgyak jogi sorsának egységes számbavétele és rendezése, az örökösök jogállásának tisztázása, örökségről való lemondás, kötelesrész kiadása). A joghatósági rendszerbe illesztett kikötött joghatóság szabálya vélelmezhetően visszafogja majd az örökösöket abban, hogy az egymásnak ellentmondó, esetlegesen ütköző tagállami joghatósági szabályokat – kedvezőbb jogi helyzet visszaélészerű keresésének érdekében – használják fel. Az öröklési rendelet 3–15. cikkeiben felállított joghatósági rendszer egy következetes és több oldalról végiggondolt gyakorlati problémák lehetséges megelőzését és kiküszöbölését célzó szabályozási koncepció képét mutatja, ugyanakkor, véleményem szerint, több elemével eltér és szembemegy a rendelet fő szabályozási metódusával. A „*Gleichlaufprinzip*” eredeti szabálya szerint, a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben a nemperes eljárásokban a német bíróságok akkor rendelkeztek joghatósággal, ha az alkalmazandó jog a német jog alkalmazásához vezetett. Bár az öröklési rendelet - a *joghatóság és az alkalmazandó jog* párhuzamos szabályozásával, az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének mint egyetemes kapcsolóelvnek mind a joghatóságnak, mind az alkalmazandó jognak általános és kiinduló kapcsolóelvévé deklarálásával - annak megvalósítását célozta, hogy a fórum a saját jogát alkalmazza, mégis a jogválasztás lehetőségének teret engedve, az elv kereteit áttörte.

Bár a jogválasztás csak korlátozott keretek között érvényesülhet, lehetővé téve az örökhagyó számára alkalmazandó jogként az állampolgársága szerinti jogának választását, ugyanakkor a rendelet az öröklésben érdekelt személyek részére megteremtette a joghatóságról való megállapodás intézményét. Így a nemzetközi elemet tartalmazó öröklés során az örökösök, hagyományosok, hagyatéki gondnokok döntésének függvényévé válik – ha az örökhagyó él az állampolgársága szerinti jognak mint alkalmazandó jognak a választásával – hogy megteremtik-e annak lehetőségét, hogy a fórum saját anyagi jogát alkalmazhassa, vagy az általános joghatóság szabályát követve a joghatósággal rendelkező állam az örökhagyó szokásos tartózkodási helye (elhalálozásának időpontjában) szerinti állam lesz, ezáltal lehetővé téve, hogy a *fórum* idegen jogot alkalmazzon.

⁹⁹ Rechberger – Frodl 2015, 54. o.

4. HATÁROZATOK ELISMERÉSE ÉS VÉGREHAJTHATÓSÁGA

4.1. ELISMERÉS

4.1.1. Az elismerés szükségessége

Határon átnyúló öröklési ügyekben az elismerés függvénye lehet a hagyaték részét képező meghatározott vagyontárgy átadása, örökös, hagyományosi vagy hitelezői igény érvényesítése. Az öröklési jog területén a kezdeti multilaterális egyezmények – a Skandináv Megállapodás kivételével¹⁰⁰ – nem foglalkoztak a határozatok elismerésének és végrehajtásának kérdésével.¹⁰¹ A téma összetettségére és eljárásjogi kihívásaira első alkalommal a Német Közjegyzői Intézet tanulmánya hívta fel a figyelmet.¹⁰²

Előrevetítve a mű összehasonlító kutatásának eredményeit megállapítható: az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően a vizsgált államok többségének (Németország, Ausztria) kollíziós jogi és polgári eljárásjogi szabályozásában az öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására nézve nem volt önálló szabályozás, a polgári (és kereskedelmi) ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket kellett irányadónak tekinteni. A polgári (és kereskedelmi) ügyekben az államok főként kétoldalú nemzetközi szerződésben vállaltak kötelezettséget a külföldi határozatok kölcsönös elismerésére. Míg a jogsegélyszerződések keretében az államok egymás irányába vállalták határozataik automatikus elismerését, addig harmadik államok vonatkozásában a külföldi bírósági határozatokhoz belföldi joghatások csak külön eljárás lefolytatása után fűződhetnek.¹⁰³

Az öröklési rendelet határozatok elismerésére vonatkozó szabályozási rendszerének kialakítása során a tagállamoknak először abban a kérdésben kellett megállapodniuk, hogy az öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok elismerése körében az elismerésnek milyen joghatások tulajdoníthatók. A hatáskiterjesztés teóriája (ún. „*Wirkungserstreckungstheorie*”) vagy az ezzel szembenálló „*Gleichstellungstheorie*” (vagy másképpen „*Wirkungsgleichstellung*”) mentén állítsák fel az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésének alapvető rendezőelvét? Geimer a „*Wirkungserstreckungstheorie*” lényegét a külföldi határozat hatásainak belföldre való kiterjesztésében ragadja meg.¹⁰⁴ A „*Wirkungsgleichstellung*” teóriája alapján „a külföldi döntésnek ugyanazokat a hatásokat kell tulaj-

¹⁰⁰ Schkandinavisches Abkommen über Erbschaft und Nachlassteilung 19. 11. 1934.

¹⁰¹ Lübecke 2013, 464. o.

¹⁰² Az elismerésre irányadó egyes tagállami jogok közötti eljárásbeli különbségekről lásd Német Közjegyzői Intézet tanulmánya 210–211. o.

¹⁰³ Részletes elemzését lásd a mű összehasonlító részében, III. 2.6.2. III. 3.6.; III. 5.6. fejezeteiben.

¹⁰⁴ Geimer 2010, 603. o.

donítani, mint az elismerő állam megfelelő határozatainak”.¹⁰⁵ Végigtekintve a rendelet IV. fejezetének szabályain rögzíthető, az öröklési rendelet az elismerés hatásait tekintve – a Brüsszel-I. rendelethez, valamint a Brüssze-la. rendelethez hasonlóan – a külföldi határozat joghatásainak belföldre történő kiterjesztésére¹⁰⁶ építi szabályozását. Párhuzam vonható a Brüsszel-I. rendelet és az öröklési rendelet között az elismerés fogalmának meghatározása körében is: az öröklési rendelet sem határozza meg az elismerés fogalmát, mindössze az (59) Preambulum bek. ad egy általános zsinórmértéket az értelmezéséhez. E célkitűzés figyelembevételével, véleményem szerint a rendelet IV. fejezete szabályrendszerének értelmezése és elemzése során tekintettel kell lenni az EuB jogértelmezésére mind az elismerés fogalmát, mind az elismerésnek tulajdonítható joghatásokat tekintve.

A rendelet általános célkitűzése, hogy az öröklés tárgyában hozott határozatok kölcsönös elismerését biztosítsa, függetlenül, hogy a határozatot peres vagy nemperes eljárásban hozták.¹⁰⁷ Meglátásom szerint e célkitűzésnek az európai jogalkotó a rendelet IV. és V. fejezeteiben lefektetett szabályozás révén sikeresen tesz eleget, szabályozásában túllép a Brüsszel-I. rendelet és a Brüssze-la. rendelet¹⁰⁸ által a határozatok elismerése és végrehajtása terén megvalósított együttműködés keretein, s figyelembe veszi az öröklési ügyekben hozott határozatok sajátosságait. Annak ellenére, hogy a rendelet szabályozásában tételesen nem differenciál a peres és a nemperes eljárásban hozott határozatok között, mégis véleményem szerint a IV. és V. fejezetek különálló szabályozása kifejezésre juttatja a polgári peres és nemperes eljárásban született határozatok és egyéb közokiratok elismerése (vagy elfogadása) és végrehajtása körében felmerülő, értékelendő, és figyelembe veendő különbségeket.

A rendelet IV. fejezetének rendelkezéseit a polgári peres és nemperes eljárásokban hozott határozatokra, míg az V. fejezet intézményeit a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésével összefüggő egyéb közokiratokra kell irányadónak tekinteni. A rendelet nem differenciál a polgári peres és nemperes eljárásokban született határozatok között, ugyanakkor, ha végigtekintünk a 40. cikk szabályain, az „alperes”, a „felek” és az „igény” fogalmakon, e fogalmak mindegyike egyértelműen a peres eljárásokra utal. Véleményem szerint célszerűbb lenne az eljárásban egy tágabb alanyi kört meghatározni, esetlegesen a résztvevők fogalmát tovább differenciálni, köztük nevesítve az örökösöket, hagyományosokat, hagyatéki hitelezőket, kötelesrészre jogosultakat, hagyatéki gondnokokat és a végrendeleti végrehajtókat is. Ezáltal kifejezésre juthatna, hogy a rendelet IV. fejezetének tárgyi hatálya nemcsak a peres eljárásokban, hanem a nemperes eljárásokban hozott határozatokra is kiterjed.

A rendelet fogalom meghatározásai [3. cikk g)] között elhelyezett szabály szerint határozat alatt értendő: „öröklési ügyben valamely tagállam bírósága által hozott bármely határozat, elnevezésre való tekintet nélkül, ideértve a költségeknek és kiadásoknak valamely bírósági tisztviselő általi meghatározására vonatkozó határozatot is”. E defínióból levezethető, hogy a rendelet IV. fejezetének szabályai a i.) tagállami bíróságok (közjegyzők) által; ii.) peres vagy nemperes eljárásban; iii.) az eljárás főtárgya és/vagy járulékos kérdéseiben hozott határozataira terjednek ki, tekintet nélkül a határozat formájára és megjelölésére. Fontos kiemelni, hogy a határozatok fogalma alá kizárólag

¹⁰⁵ Kengyel – Harsági 2009, 114. o.

¹⁰⁶ Kropholler – von Hein 2011, 551. o.

¹⁰⁷ Lásd (59) Preambulum bek.

¹⁰⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2012. 12. 20. L 351/1. sz.

a bíróságok/közjegyzők által hozott határozatok sorolhatók; a perbeli egyezségekre nézve a rendelet V. fejezetének, különösen 61. cikkének szabályai irányadók. A rendelet tág fogalom meghatározásából eredően a IV. fejezet tárgyi hatálya alá sorolható határozatok magukba foglalják mind az ipso iure öröklési elven alapuló jogrendszerek nemperes eljárásaiban hozott megállapító határozatokat, mind az additionalis öröklési rendszerek nemperes eljárásaiban hozott jogalakító határozatokat. Véleményem szerint a hagyatéki perben hozott ítéletek a kereseti kérelem fajtája szerint három csoportra oszthatók:

- a.) megállapító (pl.: végrendelet érvényességének vagy végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránti per);
- b.) jogalakító (pl.: öröklési szerződés megszüntetése iránti per);
- c.) marasztaló ítéletek (pl.: hagyatéki hitelezői igény; természetben vagy nem természetben kiadni; igényelt kötelelész rész iránti igény; kötelmi hagyomány kiadása iránti igény tárgyában indult per).

Meglátásom szerint megállapító ítéletek elsődlegesen az ipso iure elven gyökerező öröklési jogi rendszerekben születnek, jogalakító ítéletnek additionalis öröklési rendszerben van központi szerepe, marasztaló ítéletek pedig valamennyi jogrendszerben a hagyatéki terhek kielégítése tárgyában indult eljárásokhoz köthetők.

Úgy vélem, az öröklési ügyekben hozott ítéletek elismerése körében az elismerésnek tulajdonítható joghatások külön kiemelését érdemelnek. Áttekintve a rendeleti szabályozást megállapítható: az európai jogalkotó az elismerés során figyelembe veendő joghatások között az anyagi jogerőhatás és a preklúziós hatás mellett az alakító hatás figyelembevételének szükségességét is a tagállamok kötelezettségévé tette. A 31. cikkbe foglalt szabály révén, ha egy öröklésben érdekelt személy az öröklésre alkalmazandó jog alapján őt megillető ítéletbe foglalt anyagi jogra (dologi jogra) hivatkozik, azonban azon tagállam joga, ahol e jogra hivatkozik, nem ismeri a kérdéses anyagi (dologi) jogot, a külföldi ítéletbe foglalt anyagi jogot (dologi jogot) akkor is alkalmazni kell, ha az elismerő állam nemzetközi magánjoga azt nem ismeri vagy másként alkalmazza. A rendelet a külföldi ítéletbe foglalt anyagi jog alkalmazhatóságát a dologi jogok egymáshoz igazításának kötelezettsége által teszi lehetővé.¹⁰⁹

Fontos vizsgálat alá venni a rendelet egyéb bilaterális, illetve multilaterális szerződésekkel való viszonyát az elismerés és végrehajtás vonatkozásában is. A 75. cikk (2) bek. rögzíti a rendelet elsőbbségét két vagy több tagállam között kötött egyezményekkel szemben. A 75. cikk (3) bek. külön kiemeli Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország között, 2012. június 1-jén létrejött, kormányközi megállapodással felülvizsgált 1934. november 19-i egyezményének alkalmazhatóságát az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerését és végrehajtását szolgáló egyszerűbb és gyorsabb eljárások tekintetében, melynek alkalmazhatóságát a rendelet nem zárja ki.

¹⁰⁹ Öröklési rendelet 31. cikk.

4.1.2. Az elismerés szabályozása

A rendelet 39. cikk (1) bek. értelmében egy tagállamban hozott határozatot a többi tagállamban is elismerik anélkül, hogy külön eljárást kellene lefolytatni (*automatikus* elismerés)¹¹⁰. E szabály a Brüsszel-I. rendeletben lefektetett, az EU-tagállamok által az igazságszolgáltatás terén megteremtett kölcsönös bizalom újabb visszacsatolásaként értelmezhető.¹¹¹

A Brüsszel-I. rendelet szabályozásával összhangban¹¹² az öröklési rendelet ugyan önálló cikkben foglalkozik a részleges végrehajthatóság kérdésével,¹¹³ ugyanakkor a részleges elismerés lehetősége, esetleges kizárása a normaszövegben nem került rögzítésre. Az 55. cikk rendelkezéséből eredően úgy vélem, a rendelet a határozatok részleges elismerésének teret enged, amennyiben a külföldi határozat több kereseti igényre vonatkozik, mely kereseti követelések önállóak és elkülöníthetők, és a határozat (ill. a határozat adott része) a rendelet tárgyi hatálya alá sorolható.¹¹⁴

Az öröklési jogvitákból eredő peres eljárások (hagyatéki perek) sajátossága, hogy a hagyatéki perekben hozott ítéletek döntő többsége megállapító (*ipso iure* elven alapuló öröklési jogi rendszerek) vagy jogalakító (adicionális öröklési jogi rendszerek) ítélet. A szabályozott jogviszonyok e sajátosságára tekintettel az öröklési rendelet érdemként emelhető ki, hogy a 39. cikk (2) bek. lehetővé teszi az elismerés megállapítására szolgáló külön eljárás lefolytatását, amennyiben „az érdekelt fél [...] egy jogvita elsődleges tárgyává egy határozat elismerését teszi” [39. cikk (2) bek.]. További párhuzam vonható a már hatályon kívül helyezett Brüsszel-I. rendelet 33. cikk (2) bek. és az öröklési rendelet 39. cikk (2) bek. között. *Kengyel Miklósnak* az elismerés megállapítására szolgáló eljárás körében kifejtett elemzését véleményem szerint az öröklési rendeletre is irányadónak kell tekinteni: az egyszerűsített elismerési eljárás „[...] mindegyik tagállamban közvetlenül alkalmazható, és alkalmazási területe kizorítja az autonóm jogot”.¹¹⁵

A Brüsszel-I. rendelet által megteremtett jogtechnikai megoldás visszasságai tekintetében az öröklési rendeletnek sem hozott előrelépést.¹¹⁶ Az elismerés megállapítására irányuló eljárást az öröklésben „érdekelt fél” kérelmezheti. A rendelet nem határozza meg az „érdekelt fél” fogalmát, így – álláspontom szerint – hasonlóan a Brüsszel-I. rendelethez, az érdekelt személy nem szükségszerű, hogy egybeessen a származási állam szerinti (alap)eljárásban

¹¹⁰ Fucik 2012, 62. Kropholler *ipso iure*, a Jenard jelentés automatikus elismerésként minősíti az elismerés e típusát. Kropholler – von Hein 2011, 615. o.

¹¹¹ Müller-Lukoschek 2013, 132. o.; Lübecke 2013, 464.; Kropholler – von Hein 2011, 555. o.

¹¹² Geimer 2010, 614–615. o.; Kropholler – von Hein 2011, 552. o.

¹¹³ A rendelet 55. cikke lehetővé teszi, hogy részítéletek, valamint határozatok egyes részeire is kérelmezhető exequatur eljárás lefolytatása.

¹¹⁴ Geimer megközelítése szerint a részleges elismerés előfeltételezi a szétválaszthatóságot. Álláspontja szerint részleges elismerés további feltétele, hogy csak hivatalból kerülhet rá sor. Geimer 2010, 614. o. Kropholler / von Hein szerint részleges elismerés, csakúgy, mint részleges végrehajthatóság akkor lehetséges, ha a külföldi határozat több igényre vonatkozik. Kropholler – von Hein 2011, 552. o.

¹¹⁵ Kengyel – harsági 2009, 117. o.

¹¹⁶ Geimer ugyan üdvöztendőnek tartja a Brüsszel-I. rendelet által megteremtett egységes elismerés megállapítására irányuló eljárás bevezetését, ugyanakkor aggályait fejezi ki a végrehajthatóvá nyilvánításra való utalás miatt. Véleménye szerint ezáltal elmosódik az elismerés és az exequatur közötti különbségtétel: az első eljárás megállapításra irányul, a második jogalakításra. Lásd részletesen Geimer 2010, 616. o.

részt vett féllel (illetve jogutódjával);¹¹⁷ harmadik személy is lehet, amennyiben az öröklési jogviszonyból jogok illetik, illetve kötelezettségek terhelik.

A 39. cikk (3) bek. alapján „[a]mennyiben egy tagállam bírósága előtt folyó eljárás kimenetele az elismeréssel kapcsolatos előzetes kérdés eldöntésétől függ” az elismerő állam bírósága jogosult az előkérdés elbírálására. *Berquist* megközelítése szerint az elismerő állam bírósága ezáltal a szabály által a jogvitához kapcsolódó olyan előkérdés tekintetében is jogosult dönteni, amelyre az elismerés hatálya nem terjedhetne ki (pl.: nem tartozik a rendelet tárgyi hatálya alá), vagy az előkérdés vonatkozásában a bíróságnak nincs joghatósága.¹¹⁸ Fontos azonban kiemelni, hogy ehhez a közbenső elismeréshez jogerőhatás itt sem fűződik.

Az öröklési rendelet a külföldi határozat belföldön történő elismerésének megtagadására négy esetben biztosít lehetőséget:

- a.) az ún. közrendi záradék [40. cikk a)];
- b.) a bírósági meghallgatáshoz fűződő jog megsértése esetén [40. cikk b)] és összeegyeztethetlenség okán;
- c.) összeegyeztethetlenség az elismerő államban hozott döntéssel;
- d.) összeegyeztethetlenség egy másik államból eredő döntéssel [40 cikk c)-d)] kerülhet sor.

A 40. cikkben szabályozott elismerésmegtagadási okok taxatív jellegűek, egyéb okra hivatkozással határozat elismerését nem lehet megtagadni.¹¹⁹

Az elismerésmegtagadási okok figyelembevételéhez az (58) Preambulum bekezdésbe foglalt rendelkezés nyújt iránymutatást. Az öröklési rendelet előremutató érdekékként emelhető ki, hogy túllépve mind a Brüsszel-I. rendelet, mind a Brüsszel-II. rendelet szabályozásán az (58) Preambulum bek. a közrendi záradékra történő hivatkozás lehetőségét korlátok közé szorítja: egyrészt rögzíti a szabály kivételes körülmények között történő alkalmazhatóságát, másrészt az Európai Unió Alapjogi Chartájának, különösen 21. cikke tiszteletben tartásának kötelezettségét. *Lübcke* a közrendi kontroll [40. cikk a)] rendeletbe való beillesztését nélkülözhetetlennek ítéli.¹²⁰ Ezt a nézetet támasztja alá a mű összehasonlító kutatásának eredménye is: Az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően valamennyi, a kutatási feladat által vizsgálat alá vett állam határozatok elismerése és végrehajtására irányadó szabályozásában az elismerésmegtagadási okok között megjelent a közrendi záradék intézménye. A tagállamok a határon átnyúló öröklési jogviszonyaik koordinálása tekintetében is kitarítottak a közrendi kontroll rendeletbe történő emelésének szükségessége mellett annak ellenére, hogy a közrend fogalmát és kérdését az államok általánosságban véve megszorítóan értelmezik. Véleményem szerint a közrend megítélése kapcsán az eljárásjogi értelemben és az anyagi jogi értelemben vett közrend megsértése tekintetében a Brüsszel-I. rendelet szabályait¹²¹ irányadónak kell tekinteni.

¹¹⁷ Geimer 2010, 621. o. *Berquist* álláspontja szerint az érdejelt fél fogalma az eredeti eljárásban résztvevő fél jogutódjára is kiterjed. *Berquist* 2015, 187. o.

¹¹⁸ *Berquist* 2015, 188. o.

¹¹⁹ Hertel álláspontja szerint az egyes elismerésmegtagadási okok vonatkozásában az Európai Unió Bíróságának a Brüsszel-I. rendelet körében adott jogértelmezése az öröklési rendeletre nézve irányadónak tekinthető. Hertel a *Solo Kleinmotoren / Boch* (C-414/92); a *Korombach / Bamburg* (C-7/98); a *Renault / Maxicar* (C-38/98) valamint az *Apostolides / Orams* (C-420/07) ügyeket emeli ki. Hertel 2016, 429. o.

¹²⁰ *Lübcke* 2013, 473. o.

¹²¹ *Kropholler – von Hein* 2011, 566–574. o.

A bírósági meghallgatáshoz fűződő jog megsértésére [40. cikk b)] és az összeegyeztethetlenségre {i.) összeegyeztethetlenség az elismerő államban hozott döntéssel, ii.) összeegyeztethetlenség egy másik államból eredő döntéssel [40 cikk c)-d)}} irányadó szabályok a Brüsszel-I. rendelet 34. cikkével és a Brüsszel-la. rendelet 45. cikkével állíthatók párhuzamba. A bírósági meghallgatáshoz fűződő jog megsértése mint elismerés megtagadása ok körében az eljárást megindító irat értelmezése során az öröklési rendelet is tekintettel van a germán jogcsalád, a romanista perjogok és az angolszász jogrendszer közötti különbségre, amikor „*eljárást megindító irat vagy az azzal egyenértékű irat*” kézbesítéséről rendelkezik. Ugyanígy párhuzam vonható az összeegyeztethetlenségre irányadó rendelkezés és a Brüsszel-I. rendelet, valamint a Brüsszel-la. rendelet szabálya között: az egymásnak ellentmondó ítéletek megakadályozását hivatott biztosítani a perfüggőségi szabályok mellett az öröklési rendelet 40. cikkének c)-d) pontjai is.

Az elismerést illetően még ki kell emelni a „*révision au fond*” intézményének rendeletben történő megjelenését (41.cikk). *Fucik* az érdemi felülvizsgálat tilalmát az egységen alapuló európai igazságügyi térség és a sokat hangoztatott kölcsönös bizalom külső megnyilvánulási formája mintapéldányának minősíti, melynek határát a közrendi klauzula szabja.¹²² A *Geimer* által a „nemzetközi határozat esszenciájaként” minősített intézmény¹²³ révén mely a 2007. október 30-i Luganói Egyezményben,¹²⁴ a Brüsszel-I. rendeletben,¹²⁵ és a Brüsszel-la. rendeletben¹²⁶ is megjelenik az európai jogalkotó az örökléssel összefüggő jogvitákban is a határozat érdemi felülvizsgálatának kizártságát írja elő mind az elismerés, mind a végrehajthatóság stádiumában. E szabály értelmében az elismerő (végrehajtó) állam bírósága sem elsőfokú, sem másodfokú eljárás során nem vizsgálhatja érdemben a külföldi határozatot: a származási állam eljárásában bekövetkezett eljárásjogi, anyagi jogi, vagy a tényállás helyességét illető jogsértés lehetséges fennállását.¹²⁷ E körben egy-egy jogintézmény különböző jogrendszerek szerinti minősítésbeli különbsége anyagi jogi vagy eljárásjogi szempontból jelentéktelen.¹²⁸

¹²² Fucik 2012, 64. o.

¹²³ Geimer 2010, 705. o.

¹²⁴ Egyezmény a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2007. 12. 21. L 339/3. 36. cikke szerint.

¹²⁵ A Brüsszel-I. rendelet 36. cikk

¹²⁶ A Brüsszel-I. rendelet 52. cikk

¹²⁷ Kropholler – von Hein 2011, 605–606. o.

¹²⁸ Geimer példaként az elévülés intézményét emeli ki. Geimer 2010, 705. o.

4.2. VÉGREHAJTHATÓSÁG

4.2.1. Az *exequatur* eljárás „megtartása”

A rendelet eltérően a Brüsszel-Ia. rendelet koncepciójától, a külföldi ítéletek belföldön történő végrehajtásának feltételeként *exequatur* eljárást lefolytatását írta elő kötelezettségként. A 43-58. cikkekben szabályozott eljárás a már hatályon kívül helyezett Brüsszel-I. rendeletben lefektetett alapokra támaszkodik, attól csak némely pont tekintetében mutat eltérést.¹²⁹

A végrehajthatóvá nyilvánítás feltétele, hogy a határozat az eredeti tagállamban végrehajtható legyen, ugyanakkor nem szükségszerű feltétele a határozat megtámadhatatlansága. Ez azt jelenti, ha az eredeti tagállamban a határozat végrehajthatóságában változás következik be, ez a végrehajtás helye szerinti tagállamra is kihatással van.¹³⁰

A végrehajthatóságra vonatkozó előírásokban egyértelműen nyomon követhető a rendelet azon szabályozási módszere, hogy a fórum a saját jogát alkalmazza. Az *exequatur* eljárást lefolytató bíróságok hatásköri és illetékeségi szabályai, a jogorvoslat, az eljárás felfüggesztése, az ideiglenes intézkedések mellett az alkalmazandó jog (*lex fori*) meghatározására is sor került. A 45. cikk által felhívott bíróság (a végrehajtás helye szerinti tagállam bírósága) által lefolytatandó *exequatur* eljárásra a végrehajtás helye szerinti tagállam joga lesz irányadó, ezáltal megvalósítva azt az elvet, hogy a bíróság saját jogát alkalmazza.

A végrehajthatóságra vonatkozó rendelkezésekben a lakóhely fogalma jelenik meg (44–45. cikkek). Az eljárásra a végrehajtás helye szerinti tagállam azon bírósága lesz illetékes, amelynek illetékességi területén a fél lakóhelye található. Az illetékességet az adós lakóhelye vagy pedig a végrehajtás helye határozza meg.¹³¹ A lakóhely meghatározása során a kérelem benyújtásának időpontja irányadó. A lakóhely későbbi megváltozásának a kérelem szempontjából nincs jelentősége.¹³² A Brüsszel-I. rendelet mintájára az öröklési rendelet 45. cikk (2) bek. az *actor sequitur forum rei*- elven felül az illetékesség megállapítására – a végrehajtás helyének mint illetékességi oknak előírásával – abban az esetben is lehetőséget biztosít, amikor az a személy, akivel szemben a végrehajtást kérték a végrehajtás helye szerinti tagállamban nem rendelkezik lakóhellyel.¹³³

¹²⁹ A Brüsszel-I. rendelet és az öröklési rendelet végrehajthatóságra vonatkozó szabályozását összevetve a határidők meghatározása vonatkozásában emelhető ki eltérés. Míg a Brüsszel-I. rendelet a végrehajthatóvá nyilvánítás elleni jogorvoslat benyújtására 1 hónapos határidőt szabott [43. cikk (5) bek.], az öröklési rendelet előremutató érdemként emelhető ki, hogy az 50. cikk (5) bek. napokban (30, illetve 60 nap) rögzíti a jogorvoslat előterjesztésére nyitva álló határidőt. További pozitívumként emelhető ki a végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem kötelező tartalmi elemeinek a kérelemre vonatkozó szabályok között történő elhelyezése [46. cikk (3) bek.]. Emellett különbség fedezhető fel az *exequatur* eljárás felfüggesztésének szabályozására nézve is.

¹³⁰ Bergquist 2015, 208. o.

¹³¹ A legtöbb tagállamban a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás lefolytatása az elsőfokú bíróságok hatáskörébe tartozik, ez alól kivételt képez Olaszország, ahol a fellebbviteli bíróság hatáskörébe tartozik. Ez azt jelenti, hogy Olaszországban ugyanaz a bíróság lényegében egyrészt elsőfokú bíróságként eljár a végrehajthatóvá nyilvánítás tárgyában, és ugyanezen bíróság jár el a végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslat kérdésében. Bergquist 2015, 211. o.

¹³² Bergquist 2015, 211. o.

¹³³ Geimer 2010, 746. o.

4.2.2. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás részletszabályai

A rendelet 43. cikke értelmében az eljárás feltétele a jogosult (az öröklésben érdekelt fél) kérelme. Amennyiben a kérelem a 46. cikkben meghatározott alaki követelményeknek megfelel, *ex parte-eljárás*¹³⁴ keretében a határozatot – az elismerésmegtagadási okok fennálltának vizsgálata nélkül – végrehajthatónak kell nyilvánítani. A végrehajthatóvá nyilvánítás iránti kérelmet a végrehajtás helye szerinti tagállam azon bíróságához vagy illetékes hatóságához kell benyújtani, amelyről az adott tagállam a 78. cikk alapján a Bizottságot tájékoztatta [45. cikk (1) bek.]. Hasonlóan a Brüsszel-I. rendelet szabályozási módjához, az öröklési rendelet is a kérelmező (többnyire a végrehajtást kérő) számára választási jogot biztosít¹³⁵ az illetékes bíróság kijelölésére, melyet egyaránt megalapozhat annak a félnek a lakóhelye, akivel szemben a végrehajtást kérték, vagy pedig a végrehajtás helye. A bíróság nem vizsgálhatja a választás célszerűségét.¹³⁶ Ugyanígy a kérelmező döntésének függvénye, ha a határozat több személyt kötelez (adóstars) és a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás egy, több vagy az összes adós ellen irányul.

A tulajdonképpeni eljárást szabályozó 46. cikkben maradéktalanul megvalósul a *joghatóság és az alkalmazandó jog* egymás mellé rendelése, a *lex fori* értelmében a kérelem nyomán indult eljárásra a végrehajtás helye szerinti tagállam joga lesz irányadó. Eltérően a Brüsszel-I. rendeletről a kérelmező nem köteles a végrehajtás helye szerinti tagállamban sem postacímmel, sem meghatalmazott képviselővel rendelkezni.¹³⁷ A kérelmező postacíme, illetve meghatalmazott képviselőjére vonatkozó szabályozást tekintve figyelemre méltó a Brüsszel-la. rendelet rendelkezése, mely külön kitér a kötelező jogi képviselő esetére [41. cikk (3) bek.]. Az öröklési rendelet esetleges módosítása során célszerű lenne a Brüsszel-la. rendelet szabályozásából meríteni. Véleményem szerint e rendelkezés öröklési rendeletben történő megjelenésével kiküszöbölhetővé válhatna több kontinentális jogrendszerben máig élő intézményének (elsősorban az alapítvány rendelkezése) különböző szabályozásából fakadó jogalkalmazói nehézségek.¹³⁸

A kérelem tartalmi elemeit illetően az öröklési rendelet a Brüsszel-I. rendelettel megegyezően tételesen nem rögzíti a kérelem tartalmi elemeit,¹³⁹ ugyanakkor előrelépésként értékelendő, hogy a kérelemhez kötelezően csatolandó okiratok meghatározását a kérelemre irányadó rendelkezések között helyezi el. A rendelet két fontos kitélt

¹³⁴ Geimer 2010, 727. o.

¹³⁵ Kropholler – von Hein 2011, 623. o.

¹³⁶ Geimer 2010, 730. o.

¹³⁷ Müller-Lukoschek 2013, 133. o.; Fucik 2012, 65. o.

¹³⁸ A magyarországi szabályozás oldalról vizsgálva, a Brüsszel-la. rendelet 41. cikk (3) bekezdésének öröklési rendeletben történő megjelenése lehetőséget biztosítana végintézkedés útján létesített alapítvány nyilvántartásba vételét követően Magyarországon sem postacímmel, sem meghatalmazott képviselővel nem rendelkező kuratóriumi tag számára, hogy a nyilvántartásba vételről hozott végzés alapján a végintézkedésben meghatározott tartós cél megvalósítása érdekében eljárhasson.

¹³⁹ Geimer a Brüsszel-I. rendelet vonatkozásában rögzíti, hogy a normaszöveg nem tartalmaz előírásokat a kérelem tartalmi elemeire, ugyanakkor az ügy természetéből eredően a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás iránti kérelem szükségszerűen tartalmazza a kérelmező, illetve annak a személynek a megjelölését, akivel szemben a végrehajtást kéri, valamint a végrehajtás alapjául szolgáló külföldi határozat megjelölését. Geimer 2010, 750. E megállapítás az öröklési rendeletre nézve is helytálló.

rögzít: egyrészt mellékelni kell a hitelesség megállapításához a határozat másolatát, másodsorban az eredeti tagállam bírósága vagy illetékes hatósága által kiállított formanyomtatványt.¹⁴⁰ Abban az esetben, ha a kérelem formai feltételeknek megfelel, és a korábban ismertetett elismerésmegtagadási okok sem állnak fenn, a határozatot végrehajthatóvá kell nyilvánítani.¹⁴¹

A végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat ellen a rendelet valamennyi fél tekintetében teret engedett a jogorvoslat lehetőségének. Míg a végrehajthatóvá nyilvánítás esetén *ex parte*-eljárással szembesülünk, a jogorvoslati eljárás keretében egy kontradiktórius eljárás kereteit teremtette meg a rendelet.¹⁴²

Az 50. cikk (1) bek. a jogorvoslat előterjesztésére „bármely felet” feljogosítja. Kérdésként merül fel bennem, hogy a „fél” fogalma alatt csak a végrehajthatóvá nyilvánítást kezdeményező fél és az a személy értendő, akivel szemben a végrehajtást kérik, vagy azon személyek is benne foglaltatnak, akikre nézve a külföldi határozat rendelkezést tartalmaz?¹⁴³ *Kropholler / von Hein* a Brüsszel-I. rendelet 43. cikk (1) bek. vonatkozásában – mely megegyezik az öröklési rendelet 50. cikk (1) bekezdésével – rögzíti, hogy harmadik személyt nem illeti meg a jogorvoslat kezdeményezése.¹⁴⁴

A jogorvoslat előterjesztésére az 50. cikk (5) bek. az adós számára határidőt szab, ugyanakkor a végrehajthatóvá nyilvánítást kérelmező számára nem tartalmaz előírást.¹⁴⁵ Míg a rendelet a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásra a végrehajtás helye szerinti tagállam jogát rendeli alkalmazni [46. cikk (1) bek.], addig a végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslati eljárásra nézve a normaszövegben nem található előírás, így vélelmezni lehet, hogy a kontradiktórius eljárásra is a végrehajtás helye szerinti jog lesz irányadó. Ennek megfelelően, a jogorvoslat tárgyában hozott határozat megtámadására nézve is, a végrehajtás helyének joga lesz alkalmazandó.

A végrehajthatóvá nyilvánítás megtagadására vagy visszavonására abban az esetben kerülhet sor, ha a rendelet 40. cikkében meghatározott elismerésmegtagadási okok állnak fenn. Mi történik abban az esetben, ha az a külföldi határozat, melynek elismerését kérelmezik még nem emelkedett jogerőre? Ez alapján megtagadható a végrehajthatóvá nyilvánítás? *Kropholler / von Hein* álláspontja szerint külföldi határozat jogerőre emelkedésének

¹⁴⁰ A formanyomtatvány kiállítását illetően a 81. cikk (2) bekezdésében előírt tanácsadói bizottsági eljárás keretében meghatározott feltételek irányadók.

¹⁴¹ A bíróság formai szempontú vizsgálata a rendelet 43., 45. és 46. cikkeinek teljesítésére terjed ki. Az exequatur eljárásban a bíróság azt vizsgálja, hogy az öröklési rendelet alkalmazandó-e, a tagállami bíróság hatásköre és illetékessége fennáll-e, az a tagállami határozat amely alapján a végrehajtást kéri a származási államban végrehajtható-e, a végrehajthatóvá nyilvánítás iránti kérelmet megfelel-e a 43. és 46. cikkeknél, valamint a kérelemhez az előírt okiratokat csatolták-e. Hertel 2016, 436. o.

¹⁴² Bergquist 2015, 220. o.

¹⁴³ Adott esetben egy végintézkedés érvényességét megállapító külföldi ítélet – mely alapítványrendelést is tartalmaz – végrehajthatóvá nyilvánítását elutasító határozat ellen az alapítvány Kuratóriumának tagját megilletetheti-e a jogorvoslat, abban az esetben, ha a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárást nem ő kezdeményezte?

¹⁴⁴ *Kropholler – von Hein* 2011, 636–637. o.

¹⁴⁵ *Kropholler / von Hein* a Brüsszel-I rendelet 43. cikkére nézve azonos megállapítást tesz. *Kropholler – von Hein* 2011, 634. o., 640. o.

hiánya nem képez megtagadási okot.¹⁴⁶ Ugyanezt a nézetet támasztja alá *Kengyel* is: „a végrehajthatóság megállapításának nem feltétele az, hogy a határozat alaki jogerőre emelkedjen, mivel az előzetes végrehajthatóság is elegendő”.¹⁴⁷ Tekintettel arra, hogy az öröklési rendelet – hasonlóan a Brüsszel-I. rendelethez – lehetővé teszi az eljárás felfüggesztését, e szabályból levezethető, hogy sem az elismerésnek, sem a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás lefolytatásának nem feltétele a határozat jogerőre emelkedése.

A jogorvoslati eljárás felfüggesztésére vonatkozó szabályozás (53. cikk) pozitívumaként emelhető ki, hogy míg a Brüsszel-I. rendelet a felfüggesztés feltételeként jogorvoslati kérelem benyújtását, illetve a jogorvoslat benyújtására nyitva álló határidő le nem teltét szabja, addig az öröklési rendelet a felfüggesztés feltételeként a határozat eredeti tagállam szerinti végrehajthatóságának felfüggesztését írja elő.

A részleges végrehajthatóság két esetkörét szabályozza az 55. cikk: Az 55. cikk (1) bek. egy hivatalbóli eljárásról rendelkezik, melyben a bíróság vagy illetékes hatóság hivatalból állapítja meg egy vagy több tárgy tekintetében a végrehajthatóságot, illetve a hiányát, ha a határozat valamennyi rendelkezése (igény) vonatkozásában nem ismerhető el, illetve hajtható végre. Ennek példájaként mind *Kropholler/von Hein*, mind *Mankowski*, mind *Bergquist* a közrendbe ütközés esetét, valamint valamennyi kereseti kérelemre (határozat több tárgyára) nézve a rendelet alkalmazhatóságának hiányát említi (a határozat valamely része nem tartozik a rendelet tárgyi hatálya alá).¹⁴⁸ Az 55. cikk (2) bek. kérelemre irányuló eljárás lehetőségét teremti meg, amelyben a kérelmező a határozat egyes részeire nézve kérelmezi a végrehajthatóvá nyilvánítást. E rendelkezésnek különösen akkor lehet jelentősége, ha a határozat egyes rendelkezéseit több tagállamban kell végrehajtani. A részletszabályok közül még kiemelésre érdemes a jogi segítségnyújtás előírása. A kontinuitás elvének megfelelően,¹⁴⁹ ha a kérelmező az eredeti tagállamban jogi segítségnyújtásban részesült (beleértve a teljes vagy részleges költségmentességet is), a végrehajthatóvá nyilvánítás bármely szakaszában a végrehajtás helye szerinti tagállamban is jogosult a legkedvezőbb elbírálásra a költségek és a kiadások tekintetében. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásban a végrehajtás helye szerinti tagállamban díj vagy illeték nem számítható fel (58. cikk). Fontos ugyanakkor rögzíteni, hogy az 56. cikk a jogi segítségnyújtás tárgyában csak a végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló eljárásra nézve biztosítja az egyes költségkedvezményeket, a végrehajtási eljárás költségeire nézve a rendelet nem tartalmaz előírást.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Kropholler – von Hein 2011, 634. o., 650. o.

¹⁴⁷ Kengyel – harsági 2009, 128. o.

¹⁴⁸ Kropholler – von Hein 2011, 665. o.; Mankowski 2011, 858. o.

¹⁴⁹ Fucik 2012, 68. o.

¹⁵⁰ Bergquist 2015, 231. o.

4.3. AZ ELISMERÉSRE ÉS A VÉGREHAJTHATÓSÁGRA VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁS ÉRTÉKELÉSE

Mérleget vonva a rendelet IV. fejezetének áttekintését követően megállapítható, a jogalkalmazás oldaláról vizsgálva a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok elismerése és végrehajtása körében az öröklési rendelet mérföldkönek tekinthető. Megszünteti a polgári (és kereskedelmi) ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó tagállami rendelkezések kiterjesztő értelmezését az öröklési ügyekre irányadó uniós szintű szabályozás megteremtése által.

A rendelet a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben hozott (bíróági) határozatok elismerésére és végrehajtására nézve egy olyan zárt rendszer megteremtését célozza, amelyben az elismerés és a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás szabályozását – felváltva a korábbi tagállami jogszabályokat – uniós szintre emeli; a végrehajtás foganatosítása továbbra is a tagállami jog alapján történik. A bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására irányadó rendeleti szabályozás jogtechnikai megoldásának középpontjában a koordináció áll: a rendeleti szintű jogforrásból eredő jogegységesítő szabályozás az elismerés formájára, az elismerésmegtagadási okokra, és az *exequatur eljárás* feltételeinek meghatározására irányul, ezáltal biztosítva a külföldi határozatokhoz kapcsolódó joghatások belföldön történő (egységes szempontok szerinti) érvényesülését. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásban, valamint a jogorvoslati eljárásokban a rendelet az eljáró hatóságok kijelölése során a tagállami jognak enged teret.

Annak ellenére, hogy az öröklési rendelet a bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására irányuló szabályozásában a már hatályon kívül helyezett Brüsszel-I. rendelet szabályrendszeréből merít, túllép nemcsak a Brüsszel-I. rendelet, hanem a Brüsszel-II. rendelet által a határozatok elismerése és végrehajtása terén megvalósított együttműködés keretein, s figyelembe veszi az öröklési ügyekben hozott határozatok sajátosságait. Az öröklési rendelet előremutató érdeméért emelhető ki, hogy túllépve mind a Brüsszel-I. rendelet, mind a Brüsszel-II. rendelet szabályozásán az (58) Preambulum bek. a közrendi záradékra történő hivatkozás lehetőségét korlátok közé szorítja.

Az elismerés körében kiemelendő, hogy az európai jogalkotó az elismerés során figyelembe veendő joghatások között az anyagi jogerőhatás és a preklúziós hatás mellett az alakító hatás figyelembevételének szükségességét is a tagállamok kötelezettségévé tette. A rendelet a külföldi ítéletbe foglalt anyagi jog alkalmazhatóságát a dologi jogok egymáshoz igazításának kötelezettsége által teszi lehetővé.

A rendelet tág fogalom meghatározásából eredően a IV. fejezet tárgyi hatálya alá sorolható határozatok egyaránt magukba foglalják az ipso iure öröklési elven alapuló jogrendszerek nemperes eljárásaiban hozott megállapító határozatokat csakúgy, mint aditionalis öröklési rendszerek nemperes eljárásaiban hozott jogalakító határozatokat.

Az öröklési rendelet további érdeméért emelhető ki, hogy figyelembe veszi azt, hogy a peres eljárásokban (hagyatéki perekben) született ítéletek döntő többségénél a végrehajthatóság kérdése fel sem merül (megállapító, jogalakító ítéletek), s a szabályozott jogviszonyok e sajátosságára tekintettel lehetővé teszi az elismerés megállapítására szolgáló külön eljárás lefolytatását.

Ugyanakkor a monográfia arra is rámutatott, hogy ellentmondás feszül a rendelet IV. fejezetének tárgyi hatálya és a fejezetben alkalmazott fogalomhasználat között (40.cikk). Célszerűbb lenne az eljárásban egy tágabb alanyi kört meghatározni, esetlegesen a résztvevők fogalmát tovább differenciálni. A szabályozás kritikájaként róható fel, hogy az öröklési rendelet ugyan önálló cikkben foglalkozik a részleges végrehajthatóság kérdésével, ugyanakkor a részleges elismerés lehetősége, esetleges kizárása a normaszövegben nem került rögzítésre.

A végrehajthatóságra vonatkozó előírásokban egyértelműen nyomon követhető a rendelet azon szabályozási metódusa, hogy a fórum a saját jogát alkalmazza. Az *exequatur eljárást* lefolytató bíróságok hatásköri és illetékeségi szabályai, a jogorvoslat, az eljárás felfüggesztése, az ideiglenes intézkedések mellett az alkalmazandó jog (*lex fori*) meghatározására is sor került.

A kérelmező postacíme, illetve meghatalmazott képviselőjére vonatkozó szabályozást tekintve figyelemre méltó a Brüsszel-Ia. rendelet rendelkezése, mely külön kitér a kötelező jogi képviselet esetére [41. cikk (3) bek.]. Az öröklési rendelet esetleges módosítása során célszerű lenne a Brüsszel-Ia. rendelet szabályozásának esetleges átültetése. Véleményem szerint e rendelkezés öröklési rendeletbe ültetésével kiküszöbölhetővé válhatnának több kontinentális jogrendszerben máig élő *donatio mortis causa* intézményének (elsősorban az alapítvány rendelkezése) különböző szabályozásából fakadó jogalkalmazói nehézségek.

A jogorvoslati eljárás felfüggesztésére vonatkozó szabályozás (53. cikk) pozitívumaként emelhető ki, hogy míg a Brüsszel-I. rendelet a felfüggesztés feltételeként jogorvoslati kérelem benyújtását, illetve a jogorvoslat benyújtására nyitva álló határidőt le nem teltét szabja, addig az öröklési rendelet a felfüggesztés feltételeként a határozat eredeti tagállam szerinti végrehajthatóságának felfüggesztését írja elő.

Az öröklési rendelet végső szövegváltozatának elfogadását követően éles bírálatok jelentek meg az *exequatur* eljárás európai öröklési eljárásba való (kötelező) beillesztése ellen: szükséges a kétszeres tagállami kontroll, az európai igazságügyi térségen belül nem elegendő a származási államok eljárásjogi minimálgaranciáinak előírása? Az egyes nemzeti öröklési eljárások nagymértékű különbözősége miatt van értelme egy ilyen eljárás lefolytatásának, ha a tulajdonképpeni végrehajtás autonóm szabályozása megmarad?¹⁵¹ Előrevetítve az összehasonlító kutatás eredményét: végigtekintve az egyes tagállamok szabályain, a tagállamok többsége az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően külföldi határozat belföldön történő végrehajtásának feltételül előírta *exequatur* eljárás lefolytatását, így érthető, hogy a tagállamok az öröklési rendelet elfogadása során is az *exequatur* eljárás rendeletbe történő emelése mellett kötelezték el magukat.

¹⁵¹ Lübecke 2013, 69. o.

5. EGYÉBKÖZOKIRATOK ÉS BÍRÓSÁGI EGYEZSÉGEK

5.1. A HATÁRON ÁTNYÚLÓ ÖRÖKLÉSI ÜGYEKBE KIÁLLÍTOTT EGYÉB KÖZOKIRATOK SZABÁLYOZÁSÁNAK IGÉNYE

A monográfia elemző megközelítése szerint az öröklési rendelet V. fejezetének tárgyi hatálya a hagyatéki vagyoni jogi sorsa rendezésének eredményeként kiállított egyéb közokiratokra és bírósági egyezségekre terjed ki. Végigtekintve az öröklési ügyekben kiállított közokiratokat érintő jogegységesítési törekvéseken, a rendelet végső – közokiratokat érintő – szövegváltozatának elfogadásáig a jogalkotás ugyanazon kodifikációs kihívásokon, sok esetben „kodifikációs zsákutcákon” ment keresztül, mint a Brüsszeli Egyezményekben megjelenő közokiratokra vonatkozó szabályozás.

A Német Közjegyzői Intézet összehasonlító tanulmánya egy fejezetben taglalta a határon átnyúló öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok, perbeli egyezségek, valamint kiállított egyéb közokiratok elismerésének és végrehajtásának témakörét. Az összehasonlító munka ugyan nem foglalkozott a végrehajthatóság kérdésével, de két fontos kritériumot fogalmazott meg a jövőbeli egységesítési törekvéseket illetően: az öröklési ügyekben hozott határozatokat – függetlenül az eljáró bíróságtól, hatóságtól, közjegyzőtől – a határon átnyúló öröklési ügyekben el kell ismerni, amennyiben megfelelnek a világosság követelményének, és elismerésre alkalmasak.¹⁵²

A 2009-es rendelettervezet, eltérően a jelenlegi 59. cikktől, a bírósági határozatok elismerésének koncepcióját irányozta elő a közokiratok elismerése tekintetében, a határozatoknak megfelelő tükörszabályozás megalkotásával. A javaslat nyilvánosságra kerülését követően számos kritika fogalmazódott meg a közokiratok lehetséges joghatásainak közösségi szinten történő elismerhetőségének, elfogadásának kérdéskörére vonatkozóan is.¹⁵³ *Buschbaum* és *Kohler* a rendelettervezet előremutató érdeméért értékelte a közokiratok önálló fejezetben történő szabályozását, ugyanakkor alapvető hiányosságként emelték ki a határozatok és az egyéb közokiratok mint intézmények elhatárolásának a hiányát. Az elhatárolás hiányosságán felül a rendelettervezet közokiratokra vonatkozó legnagyobb problémájaként a téves és következetlen terminológiahasználatot jelölték meg. Míg a bírósági határozatok esetében beszélhetünk elismerésről, magának az intézménynek természetéből kifolyólag egyéb közokiratoknál erről nem lehet szó. Egy polgári perben hozott bírósági ítéletnek tartalmilag kötelező eleme a vitatott jogkérdésben való határozathozatal (mint pl.: egy végrendelet érvényessége vagy örökös minőség). Közokiratoknál a bizonyító erőnek van fokozott szerepe. A valódiság és a bizonyító erő kérdését szigorúan el kell határolni és megkülönböztetni valamely okiratba foglalt jogviszonytól vagy jogállástól. Míg a valódiság és a bizonyító erő döntően perjogi, addig a közokiratba foglalt jogviszony vagy jogállás elfogadása anyagi jogi kérdés, melyre az öröklésre alkalmazandó jogszabályai lehetnek irányadóak.¹⁵⁴

¹⁵² A Német Közjegyzői Intézet tanulmánya 224. o.

¹⁵³ Müller-Lukoschek 2013, 135. o.

¹⁵⁴ Buschbaum – Kohler 2010b, 164. o.

Véleményem szerint a 2009-es tervezetben megjelenő szabályozással szemben a téves terminológiahasználaton felül egy jóval nagyobb horderejű hiányosság fogalmazható meg: a rendelet úgy kísérelte meg az öröklési ügyekben kiállított közokiratokra vonatkozó tagállami rendelkezések koordinálását, hogy figyelmen kívül hagyta – a közokiratok természetéből eredő – a határon átlépő közokiratokra vonatkozó szabályozás kodifikációs nehézségeit. A tervezet ignorálta a joghatás kiváltására való alkalmasság kérdését, nem fektetett hangsúlyt a bizonyító erő kérdésére. Átlépett a *valódiság* kérdésének problematikája felett, és a megtámadás körében a *valódiság vélelme* helyett az „*érvényesség vélelmére*” alapozta a szabályozást. Figyelemre méltó, hogy a 2009-es tervezet a Preambulum bek. között kiemelte, hogy a közokiratok elismerésük tekintetében nem hasonlíthatók a bírósági határozatokhoz. Bár a tervezet hangsúlyt fektetett az intézmény sajátos jellegzetességének, így a bírósági határozatoktól való eltérő jellemzőjének kiemelésére, ugyanakkor e jellegzetességnek megfelelő szabályozás kialakítására mégsem tett kísérletet.

Mind – a hazai jogirodalomban – *Harsági Viktória*,¹⁵⁵ mind *Buschbaum* és *Kohler*¹⁵⁶ a határon átnyúló közokiratok bizonyító erejének meghatározásában, lehetséges egységesítő szabályozásában lévő nehézségekre hívja fel a figyelmet. „...közokiratokhoz tipikusan egy *fokozott bizonyító erő* és jellemzően *közvetlen végrehajthatóság* kötődik.”¹⁵⁷ E „fokozott bizonyító erő” más tagállam által történő elfogadásához – amennyiben lehetséges – fokozott óvatossággal szabad csak nyúlni. Ugyanis a közokiratok sok esetben nem képesek egyazon bizonyító erő kiváltására a származási államtól eltérő más államban. Elképzelhető az is, hogy a forum (*lex fori*) a külföldi bizonyító hatást nem ismeri, esetlegesen nem ismerheti el.¹⁵⁸ Közokiratok (bizonyító erejének) hatáskiterjesztését tovább bonyolítja a közokiratok bizonyító erejének kodifikáltsága. *Harsági Viktória* rámutat: „A kontinentális jogtól eltérő módon, az angol és amerikai jogban nincs törvényileg előre rögzítve az okiratok bizonyító ereje. [...] A kontinentális országok szabályozása jellemzően törvényileg előre rögzíti az okiratok (alaki) bizonyító erejét [...]”¹⁵⁹

A 2012 januárjában nyilvánosságra hozott, *Hess, Jayme* és *Pfeiffer* közreműködésének eredményeként született Heidelbergi jelentés széles körű összehasonlító vizsgálat keretében mutatott rá a közokirati szabályozás fontosságára a határon átnyúló öröklési jogvitákban. A Heidelbergi Szakértői Bizottság tanulmányában világossá tette, az egyes hagyatéki ügyekben kiállított közokiratoknak államonként igen sokféle fajtája van; bizonyító erejüket tekintve igen különbözőek, és ezáltal különböző jogintézmények megvalósítását célozzák. A Heidelbergi jelentés a közokiratok bizonyító erejének három szintjét különböztette meg:

- 1.) azt a bizonyító erőt, mely az okirat valódiságából ered (valódiság vélelme);
- 2.) azt a bizonyító erőt, ami az okiratba foglalt tényállásból (a jogügyletre vonatkozó akaratnyilvánítás tényéből) eredeztethető,
- 3.) valamint az ún. esetleges bizonyító erőt, mely valamely közokiratba foglalt jogi jelentőségű tények közhitelű tanúsításából ered.¹⁶⁰

¹⁵⁵ Harsági 2005, 101. o.

¹⁵⁶ Buschbaum – Kohler 2010b, 164–165. o.

¹⁵⁷ Harsági 2005, 101. o.

¹⁵⁸ Buschbaum – Kohler 2010b, 165. o.

¹⁵⁹ Harsági 2005, 268–269. o.

¹⁶⁰ Hess – Jayme – Pfeiffer 2012, 44. o.

5.2. A KÖZOKIRATOK ELFOGADÁSA

A 2009-es tervezetet ért kritikák eredményeként a rendelet végső szövegváltozata egy új koncepcióra épül a közokiratok és a perbeli egyezségek határon átnyúló elfogadása tekintetében. E koncepció kulcselemeként deklarálásra került a közokirat autonóm fogalma: a rendelet 3. cikk (1) bek. i) által. A rendeleti fogalommeghatározás összhangban áll a *Jenard-Möller-jelentés*,¹⁶¹ az Apostille egyezmény, valamint az Európai Bíróságnak az *Unibank kontra G. Christensen ügyben*¹⁶² lefektetett közokirat-definíciójával, valamint egyezően illeszkedik a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés keretében elfogadott azon rendeletek sorába, amelyek tételesen rögzítik a közokiratok fogalmi elemeit.¹⁶³ Ugyanakkor a rendelet közokiratokra irányadó szabályozásának hatálya nem terjed ki az angolszász és az északi jogrendszerek tagállamaira (Finnország, Svédország és Ciprus),¹⁶⁴ természetes személyek személyállapotával összefüggő okiratokra (anyakönyv, személyazonosító okmányok), valamint az egyes tagállami öröklési bizonyítványokra.¹⁶⁵

A 2015 augusztusától alkalmazandó rendelet elvetette az „elismerés” terminológiáját, és a közokiratok tekintetében egy új fogalom, az elfogadás került bevezetésre.¹⁶⁶ Hertel az igazságügyi együttműködés keretében elfogadott rendeletek közül az öröklési rendeletet (59. cikket) a közokiratokra vonatkozó különös szabályozás, különösen az „elfogadás” intézményének bevezetése miatt nóvumként értékeli.¹⁶⁷ Az elfogadás révén az 59. cikk által az európai jogalkotó a közokiratok tagállamok közötti szabad felhasználásának biztosítását célozza meg, s a közokiratok lényegi sajátosságának megfelelően a határon átnyúló öröklési ügyekben a bizonyító hatás kiterjesztéséről rendelkezik. Az 59. cikk (1) bek. értelmében az egyik tagállamban kiállított közokirat ugyanolyan bizonyító erővel bír egy másik tagállamban, mint az eredeti tagállamban, vagy azzal a lehető legnagyobb mértékben hasonló bizonyító erővel. Az elfogadás egyetlen korlátját határozza meg a rendelet: ez nem lehet nyilvánvalóan ellentétes az érintett tagállam közrendjével (*ordre public klauzula*).¹⁶⁸

¹⁶¹ Jenard-Möller jelentés 80. o

¹⁶² Európai Bíróság 1999. június 17-i C-260/97. számú Unibank A/S-Felmming G. Christensen ügyben hozott ítélete. Ld bővebben Harsági 2005, 118-120. o.; Kapa – Veress 2009, 147. o.

¹⁶³ Brüsszel-Ia. rendelet 2. cikk c). Az Európai Parlament és a Tanács 655/2014/EU-rendelete (2014. május 15.) polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelésbehajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlázóelrendelést elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2014.6.27. L 189/59. 4. cikk 10.

¹⁶⁴ Hertel rámutat arra, hogy ezen jogrendszerek nem ismerik az (egyéb) közokirat fogalmát. Hertel 2016, 448. o.

¹⁶⁵ Hertel 2016, 448-449. o.

¹⁶⁶ Geimer tanulmányában az „elfogadás” („Annahme/ acceptance”) fogalmának közösségi szinten történő autonóm meghatározását hiányolja. Geimer 2014, 146. Véleményem szerint az 59. cikk rendelkezéséből egyértelműen kiolvasható az elfogadás intézményének célja, így e téren szükségtelen lenne a 2. cikk terjedelmes fogalommeghatározását további elemekkel bővíteni.

¹⁶⁷ Hertel 2016, 446. o.

¹⁶⁸ Hertel arra mutat rá, hogy az EU tagállamaiban az *ordre public klauzula* gyakorlatban való alkalmazásának csekély valószínűsége van, ugyanakkor Finnország, Svédország és Ciprus esetében jelentősége lehet az 59. cikk (1) bekezdésébe illesztett klauzúlának. Hertel 2016, 454. o.

A közokiratok határon átnyúló elfogadása csak a közokirat alaki bizonyító erejére vonatkozik, ezáltal „exportálva”¹⁶⁹ azt az eljárásjogi joghatást, amely egy tagállami közokiratból ered; ennek a joghatásnak (bizonyító erőnek) másik tagállamban történő elismerése érdekében.¹⁷⁰ Az öröklési rendelet a közokiratok elfogadása terén nem a közokiratok, mindössze az okiratba foglalt jogügyletre vonatkozó akaratnyilvánítás tényének, vagy jogi jelentőségű tények közhitelű tanúsításának elismeréséről rendelkezik, lehetővé téve ezáltal a közokiratok (alaki) bizonyító erejének kiterjesztését. Önmagában a külföldi közokiratok az elfogadó tagállamban bizonyító erő kiváltására nem alkalmasak. Az elfogadó államban a közokirat (alaki) bizonyító erejének terjedelmét a származási állam eljárásjoga határozza meg.¹⁷¹

Az öröklési rendelet az okiratok alakszerűségi követelményei teljesítésének megítélése vonatkozásában az okirat készítésének helye szerinti jogot rendeli alkalmazni („locus regit actum”). Ezáltal a közokiratok elfogadására vonatkozó rendelkezéseiben azt az uralkodó álláspontot emelte be a szabályozásba, mely a közokiratok (alaki) bizonyító ereje tekintetében a *lex fori* elvét alkalmazza. Az elfogadó államban a közokirat (alaki) bizonyító erejének terjedelmét a származási állam eljárásjoga határozza meg.

A közrendi klauzula beillesztésével az 59. cikk (1) bek. az alaki bizonyító erő tekintetében egy dupla korlátozást eredményez: *Buschbaum* a nemzetközi magánjogi és európai polgári eljárásjogi szabályoktól való éles elkülönüléseként, és abszolút kivételként értékeli a közrendi kikötés által eredményezett dupla korlátozást.¹⁷² Ugyanis az 59. cikk szabályában benne rejlik, hogy a közrendbe ütközés vizsgálata egyrészt terheli a származási, másodsorban a címzett tagállamot is.

A rendelet 74. cikke értelmében valamely tagállamban kiállított okirat tekintetében hitelesítésre vagy más hasonló alaki követelményekre¹⁷³ nincs szükség. De a bizonyító erő szempontjából egy lényeges korlátozást tartalmaz az 59. cikk (1) bek. második mondata: a közokiratot egy másik tagállamban felhasználni szándékozó személy kérheti a származási tagállam hatóságaitól, hogy a 81. cikk (2) bekezdésében előírt formanyomtatványt töltsse ki, és ennek során részletezze, hogy milyen bizonyító erővel rendelkezik a közokirat az eredeti tagállamban. Mind a Német Közjegyzői Intézet tanulmánya, mind a Heidelbergi jelentés egyértelműen rámutatott, hogy az egyes tagállamok az öröklési ügyekben kiállított közokiratoknak eltérő bizonyító erőt tulajdonítanak. Kérdésként merül fel bennem: a Bizottság felhatalmazása alapján a rendelet által többszörösen felhívott és utalt formanyomtatvány-rendszer valóban segítséget nyújthat egy tagállam hatósága vagy valamely igazságügyi jogosítványokkal felruházott személye, vagy szervezete számára, hogy egy másik tagállam jogrendszerének átfogó ismerete nélkül a közokirat származási állama szerinti bizonyító erejét ténylegesen megismerhesse és megfeleltethesse, hozzáilleszthesse saját jogrendszere szabályozásához? Véleményem szerint, bár a rendeleti szabályozás megpróbált a közokiratok elfogadása terén egy biztos alapon nyugvó zárt keretrendszert kialakítani, a tagállami jogrendszerek eltérő voltából, a bizonyító erő terjedelmének önálló tagállami szabályozásából eredendően ezt formanyomtatványok révén aligha lehet megvalósítani.¹⁷⁴

¹⁶⁹ A közokiratok elfogadása tekintetében a joghatás „exportja” több szerzőnél is megjelenik, Müller-Lukoschek mellett Geimer is alkalmazza, felhívva az új fogalomban lévő veszélyekre a figyelmet. Geimer 2014, 149. o.

¹⁷⁰ Müller-Lukoschek 2013, 136. o.

¹⁷¹ Buschbaum 2013, 43-44. o.

¹⁷² Buschbaum 2013, 43-44. o.

¹⁷³ A rendeleti szabályozás mögött az ún. „apostille” öröklési ügyekben való alkalmazásának szükségletelensége áll.

¹⁷⁴ A kérdést még tovább bonyolítja az az esetkör, amikor a közokirat olyan bizonyító hatást, vélelmet eredményez a származási államban, amelyet a címzett tagállam jogrendszere nem ismer.

5.3. A KÖZOKIRATOK VALÓDISÁGÁNAK ÉS TARTALMÁNAK MEGTÁMADÁSA

Az öröklési rendelet a közokiratok megtámadását két egymástól eltérő és elkülönülő szinten szabályozza. Egyrészt foglalkozik a közokiratok valódiságának kérdésével (így a közokiratok alakosságának, illetve a közokiratok kiállítására irányuló eljárás megtámadásával), valamint ettől elhatárolva a közokiratok tartalmi kérdéseivel (a közokiratba foglalt jogügyletek vagy jogviszonyok megtámadásával).

5.3.1. A közokiratok valódiságának megtámadása

Az okirat valódisága tekintetében¹⁷⁵ a (62) Preambulum bek. ad iránymutatást. Határon átnyúló öröklési ügyekben az okirat valódisága a következő kérdéseket foglalja magában: az okirat alaki követelményeit, az okiratot kiállító hatóság jogosítványait, az okirat kiállítására vonatkozó eljárást, valamint a kiállítással összefüggő folyamatokat (pl.: felek hatóság előtti megjelenése és nyilatkozattétele).

A rendelet 59. cikk (2) bekezdése szerint, „[a] közokirat hitelessége – értsd *valódisága* (S.N.) – kizárólag a származási állam bíróságai előtti eljárás útján támadható meg”, a címzett, elfogadó államban nem. Nem véletlen, hogy a rendelet az okiratok valódiságának felülvizsgálatát a származási állam jogának szintjére utalta. A nemzeti jogrendszerekben a közokiratokra vonatkozó „valódiság vélelme”¹⁷⁶ kizárólag belföldre terjed ki, külföldi államban nem érvényesülhet. Általánosságban leszögezhető, hogy külföldi okiratok esetében a valódiság vizsgálatára csak különleges esetekben kerül sor, amennyiben az adott nemzeti jogrendszerben a felülhitelesítés vagy apostille intézménye nem ismert vagy nem áll rendelkezésre.¹⁷⁷

5.3.2. A közokiratok tartalmának megtámadása

Dogmatikai szempontból az okiratok kapcsán két fontos kérdést el kell határolni egymástól: az okirat valódiságának a vizsgálatát – amely egy másik államból származik – másodsorban azt az anyagi bizonyító erőt, amely ebből az okirattól eredeztethető.¹⁷⁸ Míg a közokirat valódiságának a megtámadását a rendelet lényegében érintetlenül hagyja, és a származási állam(ra) (szintjére) utalja, addig az öröklési ügyekben kiállított okirat érdemi tartalmának megtámadását szabályozza a joghatóságra (a kifogás tárgyában eljáró bíróság) és az alkalmazandó jogra való utalás révén. A közokiratok valódiságának megtámadására a *lex fori*, a közokiratokba foglalt jogügylet vagy jogviszony megtámadására a *lex causae* lesz irányadó.

¹⁷⁵ A közokirat valódisága tekintetében a rendelet autonóm fogalom meghatározásra épít. Hertel 2016, 457. o.

¹⁷⁶ Magyarországon a Pp. 195. § (7) bek. értelmében, Németországban a ZPO. 437. § (1) – 438. §, Ausztriában a ZPO. 310. §-nak megfelelően a valódiság vélelméről beszélhetünk. Harsági 2005, 245–246. o., 258. o.

¹⁷⁷ Geimer 2014, 153. o.

¹⁷⁸ Geimer 2014, 150. o.

Ugyan a rendelet a közokirat érdemi tartalmának megtámadására nézve is megfogalmaz kötelező előírásokat, mégis az e körben értendő jogügyletek és jogviszonyok egzakt meghatározása hiányzik; mindössze a rendelet példálózó felsorolással kiemeli a felek megállapodását a hagyatéki osztályról, a végrendeletet és az öröklési szerződést. A jogviszonyok tekintetében az örökösök, kedvezményezettek meghatározása, részesedésük mértéke és a kötelesrész létezése került rögzítésre.

A közokiratba foglalt jogügyletek, jogviszonyok elleni kifogás tekintetében az eljáró hatóságot és az eljárásra alkalmazandó jogot a rendelet II. és III. fejezeteiben rögzített előírások határozzák meg. Vagyis míg az okirat valódiságának megtámadása kérdésében a fórum a közokiratot kiállító származási állam lesz, addig az okirat tartalmának megtámadása kérdésében a rendelet joghatóságai szabályai szerint felhívott fórum által, az alkalmazandó jogra vonatkozó előírások szerint az öröklésre irányadó jog alapján kerül elbírálásra a kifogás.

Függetlenül attól, hogy a megtámadás a valódiságra vagy az okirat érdemi tartalmára vonatkozik, a megtámadott okirat egy másik tagállamban mindaddig nem rendelkezik bizonyító erővel, ameddig a joghatósággal rendelkező állam bírósága a vitatott kérdésben nem dönt, amíg az ügy folyamatban van.¹⁷⁹ E körben kérdésként merül fel, hogy a jogalkalmazó az elfogadó („elismerő”) államban honnan fog tudomást szerezni egy ilyen eljárás folyamatban létéről, amikor azt a rendelet teljesen a származási állam joghatóságába utalta? A problémára megoldást jelenthetne az európai öröklési jegyzék¹⁸⁰ bevezetése, mely a közokirattal összefüggő valamennyi jogorvoslati eljárás nyilvántartására is szolgálna.

5.4. A LEX FORI ÉS A LEX CAUSAE PÁRHUZAMOS ÉRVÉNYESÜLÉSE

Az V. fejezet rendelkezései a bizonyítás és a bizonyító erő részletszabályai tekintetében nem fogalmaznak meg előírásokat, a tagállami jogalkotói és jogalkalmazói kompetenciákat érintetlenül hagyva a nemzeti jog szintjére utalják. Ugyanakkor az 59. cikk rendelkezései értelmében az elfogadó államban a közokirat ugyanolyan, vagy azzal a lehető legnagyobb mértékben hasonló bizonyító erővel bír, mint a származási államában.

Geimer kérdésként veti fel, hogy a rendelet – ahogyan azt a nemzetközi eljárásjogban szokás – a célzott tagállam szintjére „befagyasztja” a közokirat bizonyítóerejét, vagy az elfogadás révén azt a származási állam kompetenciájában hagyja, korlátként megjelölve a nyilvánvalóan közrendbe ütközést? E nyitott kérdés eredményeként az elfogadás révén elképzelhetővé válik, hogy ugyanazon tényállás tekintetében egy közokirat eltérő bizonyító erő vált ki a célzott, és eltérő hatást a származási államában.¹⁸¹

¹⁷⁹ Müller-Lukoschek 2013, 138. o.

¹⁸⁰ A Német Közjegyzői Intézet tanulmánya felvetette a végintézkedések európai nyilvántartási rendszerének kialakítási lehetőségét. Német Közjegyzői Intézet Tanulmánya 185. Véleményem szerint az öröklési rendelet rendelkezéseinek hatékonyabb érvényesülését biztosítaná egy olyan európai öröklési jegyzék bevezetése, mely nemcsak a végintézkedésekre, hanem az öröklési eljárással összefüggő (az öröklési eljárás eredményeként kibocsátott) valamennyi határozatra és egyéb (köz)okiratra nézve tartalmazna információkat.

¹⁸¹ Geimer 2014, 152. o.

Ugyan a rendelet nem rögzíti, hogy a bizonyító erő megítélése kapcsán a *lex fori* vagy a *lex causae* kapcsolódva az irányadó, azonban véleményem szerint a közokiratok megtámadására vonatkozó szabályozás révén mégis nyilvánvalóvá válik az európai jogalkotói szándék. A rendelet a közokiratok *alaki bizonyító ereje* tekintetében a *lex fori elvének*, az *anyagi bizonyító erő* tekintetében a *lex causae* elvének enged teret.

5.5. A KÖZOKIRATOK VÉGREHAJTHATÓSÁGA

A rendelet 60. cikke a közokiratok végrehajthatóságáról rendelkezik. A fentebb kifejtettek szerint közokiratok elismeréséről a határon átnyúló ügyekben nem beszélhetünk, azonban elfogadásuk révén szükségszerűen felvetik a végrehajthatóság kérdését. A rendelet szabályai értelmében egy tagállamban kiállított közokiratot másik tagállamban akkor lehet felhasználni, ha az okirat a származási államban végrehajtható (a végrehajtási jogcím megszerzéséhez nem kell egyéb eljárást lefolytatni), és a címzett tagállamban végrehajthatóvá nyilvánították.¹⁸²

A közokiratok és perbeli egyezség fejezet a végrehajthatóság tekintetében a IV. fejezet rendelkezéseire utal vissza, a kérelemre induló eljárás közokiratok esetében is kizárólag az alaki követelmények vizsgálatára korlátozódik. A végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat ellen bármely fél jogorvoslatot nyújthat be. Amennyiben valamely fél jogorvoslattal él, a végrehajthatóvá nyilvánítás csak akkor tagadható meg vagy vonható vissza, ha a közokirat végrehajtása nyilvánvalóan ellentétes a végrehajtás helye szerinti tagállam közrendjével (*ordre public*).

5.6. A KÖZOKIRATOKRA VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁS ÉRTÉKELÉSE

Az öröklési rendelet érdemének tekinthető, hogy szabályozásában elhatárolja a határon átnyúló öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok és kiállított egyéb közokiratok elismerésére (elfogadására) és végrehajtására irányadó rendelkezéseket. Megközelítése szerint a rendelet V. fejezete elsődlegesen a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezése eredményeként kiállított egyéb közokiratok határon átnyúló elfogadására nézve irányadó. Ezt támasztja alá a bírósági egyezségekre vonatkozó 61. cikk fejezetben történő elhelyezése is. E koncepció kulcselemeként deklarálásra került a közokirat autonóm fogalma, mely a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés körében elfogadott rendeletek közokirat definíciójával összhangban áll.

A szabályozás figyelemre méltó pozitívumaként emelhető ki, hogy míg a 2009-es tervezet az „érvényesség vélelmének” koncepciójából indult ki, addig 2012-re sikerült elhatárolni az okirat valódiságának vizsgálatát attól az (anyagi) bizonyító erőtől, ami ebből a közokiratból eredeztethető. Ennek eredményeként az elfogadott normaszöveg már a valódiság vélelmének definíciójára épít a közokiratok megtámadása körében. Ugyan a rendelet tételesen nem rögzíti, hogy a bizonyító erő megítélése kapcsán a *lex fori* vagy a *lex causae* kapcsolódva az irányadó, azonban véleményem szerint a közokiratok megtámadására vonatkozó szabályozás révén mégis nyilvánvalóvá vá-

¹⁸² Müller-Lukoschek 2013, 139. o.

lik az európai jogalkotói szándék. A rendelet a közokiratok *alaki bizonyító ereje* tekintetében a *lex fori elvének*, az *anyagi bizonyító erő* tekintetében a *lex causae* elvének enged teret.

Míg a közokirat valódiságának a megtámadását a rendelet lényegében érintetlenül hagyja, és a származási állam(ra) (szintjére) utalja, addig az öröklési ügyekben kiállított okirat érdemi tartalmának megtámadását szabályozza a joghatóságra (a kifogás tárgyában eljáró bíróság) és az alkalmazandó jogra való utalás révén. A közokiratok valódiságának megtámadására a *lex fori*, a közokiratokba foglalt jogügylet vagy jogviszony megtámadására a *lex causae* lesz irányadó.

A rendelet alkalmazását elősegítő formanyomtatvány-rendszerre való utalás a közokirati szabályozás között is megjelenik, ugyanakkor egy formanyomtatvány e körben érdemben vélhetően nem tudja majd előmozdítani a közokiratok bizonyító erejének megfelelő megítélését. Tekintettel arra, hogy az egyes tagállamok által öröklési ügyekben kiállított közokiratoknak eltérő bizonyító erőt tulajdonítanak, álláspontom szerint nem alakítható ki egy olyan akár elektronikus, akár papír alapú formanyomtatvány, amely valóban segítséget nyújthat egy tagállam hatósága, vagy valamely igazságügyi jogosítványokkal felruházott személye vagy szervezete számára, hogy egy másik tagállam jogrendszerének átfogó ismerete nélkül a közokirat származási állama szerinti bizonyító erejét ténylegesen megismerhesse, és saját (címezett) jogrendszere szerint megítélhesse.

Végigtekintve a közokirat és a bírósági egyezség szabályain mind a fejezet rendeletben történő elhelyezése (önálló fejezetben való szabályozása), mind az elfogadás megtagadásaként megjelölt *ordre public klauzula* – csakúgy, mint az exequatur eljárás előírása – a Brüsszel-I. rendelet szabályozási koncepciójával állítható párhuzamba. Bár a Brüsszel-la. rendelet megtartotta a közokiratok önálló fejezetben történő szabályozását, az exequatur intézményének eltörlése eredményeként, a Brüsszel-la. rendelet 58. cikk (1) bek. értelmében: „Egy, az eredeti eljárás helye szerinti tagállam területén végrehajtható közokiratnak más tagállamok területén ugyanúgy végrehajthatónak kell lennie bármilyen végrehajthatóvá nyilvánítás nélkül.” Az öröklési rendelet tárgyi hatálya nem terjed ki valamely természetes személy eltűnésével, távollétével vagy holtak nyilvánításával kapcsolatos kérdésekre. Így az ezekkel kapcsolatos határon átnyúló kérdések tekintetében továbbra is a tagállami jog lesz az irányadó.

6. AZ EURÓPAI ÖRÖKLÉSI BIZONYÍTVÁNY

6.1. EGY KÖZÖS (EURÓPAI) OKIRAT MEGTEREMTÉSÉNEK IGÉNYE A HATÁRON ÁTNYÚLÓ ÖRÖKLÉSI ÜGYEKBEN

Az egyes tagállamok öröklési rendszerének ellentétes vonásai az öröklési eljárás lezárásaként kibocsátott aktus különbözőségében is kifejezésre jutnak. „Némely tagállamokban az eljáró szerv formális határozattal „átadja a hagyatékot” az örökösök részére, míg másutt öröklési bizonyítvány kerül kiállításra, egyes tagállamokban pedig elegendő az örökösök okiratba foglalt egyezsége.”¹⁸³ Az aktusok fajtájának különbözősége ellenére kibocsátásuk indoka és célja közös: igazolni az örökös minőséget, biztosítani a hagyaték tárgyának jogszerű átszállását és birtoklását.

A nemzetközi elemet tartalmazó öröklés során a jogalkalmazók számára a legnagyobb kihívást az öröklési ügyben hatáskörrel és illetékességgel bíró szerv oldaláról nézve az egyes államokban fellelhető hagyatéki vagyontárgyak és az öröklésben érdekelt személyek felderítése jelenti; az örökösök oldaláról vizsgálva valamennyi érintett állam egy újabb jogrendszer, egy újabb öröklési eljárásban való részvétel kötelezettségét hordozza magában.¹⁸⁴

Az öröklési rendelet valódi nóvumaként az európai öröklési bizonyítvány megteremtését hangsúlyozzák az európai szerzők. Ugyanakkor egy, a határon átnyúló öröklési ügyekben öröklés tényét igazoló okirat létrehozásának igénye nem újkeltű jelenség. A nemzetközi hagyatékkezelésről szóló 1973. évi Hágai Egyezmény¹⁸⁵ Portugália, (a korábbi Csehszlovákia, majd) Szlovákia és Csehország együttműködésével¹⁸⁶ egy olyan „*international certificate*” létrehozását irányozta elő, mely meghatározott személyek, közöttük kiemelve a hagyatéki vagyongazdálkodók jogosítványainak igazolására szolgált.¹⁸⁷ A Hágai Egyezmény olyan nemzetközi tanúsítvány bevezetésére tett kísérletet, melyet azon személyek számára állítanak ki, „akik ingó vagyontárgyakat kívánnak kezelni, velük rendelkezni, illetve jogosultságaikat igazolni”. Az Egyezmény nem tartalmazott eljárásjogi szabályokat, csak a hátrahagyott házastárs értesítésére, tájékoztatására, valamint a hagyatéki vagyon felkutatására nézve szabott előírásokat. A tanúsítvány elismerése a részes államokban alapvetően automatikusan következett be, de az intézmény valódi jelentőségét a jóhiszeműség védelmének garanciája keletkeztette. A tanúsítványban megjelölt személy részére kifizetések lehetett teljesíteni, valamint jogosultságot teremtett a hagyatéki vagyontárgyak részére történő átadása, kiszolgáltatása terén.¹⁸⁸

¹⁸³ Horváth 2011, 8. o.

¹⁸⁴ Süß 2013, 727. o.

¹⁸⁵ 1973. évi Hágai Egyezmény 1. cikk

¹⁸⁶ Az Egyezményt ratifikáló államok: Portugália (1976. április 22.), Csehország (1993. január 1.), Szlovákia (1993. január 1.)

¹⁸⁷ Schauer 2012, 74. o.

¹⁸⁸ Padovini 2008, 152–153. o.

Egy egységes európai öröklési tanúsítvány megteremtésének gondolatát először a Német Közjegyzői Intézet tanulmánya vetette fel.¹⁸⁹ Ezt követően a Zöld Könyv is górcső alá vette egy ilyen okirat létrehozására irányuló tagállami szándék valós felderítését. A Zöld Könyv egyértelműen rámutatott, hogy a különböző jogrendszerek eltérő módon szabályozzák az öröklés tényének igazolását, ugyanakkor az örökösök számára különösen fontos, hogy más államokban jogukat gyakorolhassák, örökségükhöz hozzájuthassanak. Az együttműködés középpontjában a jogrendszerek különbözőségéből eredő konfliktusok felszámolása kell hogy álljon, s a létrehozandó dokumentum valamennyi EU-tagállamban azonos joghatások kiváltására alkalmas kell hogy legyen. A Zöld Könyv három kérdést bocsátott vitára:

- 1.) Milyen hatások kiváltására kell, hogy alkalmas legyen a létrehozandó dokumentum?
- 2.) Mire irányuljon a tartalma?
- 3.) Milyen funkciót tölthetnek be tagállami hatóságok a tanúsítvány kiállítása során: tartalmát és hatását illetően szerepe lehet a tagállami mérlegelési jogköröknek, vagy közösségi szinten előre rögzíteni kell kritériumokat a kibocsátást illetően?

A Zöld Könyv eredményeként a Bizottság azon megállapításra jutott, hogy a tanúsítvány kétségtelenül nagy előnye az lenne, ha az örökösök a hagyatéki osztályon belül jogukat anélkül is tudnák igazolni és érvényesíteni, örökségüket megszerezni, hogy további eljárásoknak kellene alávetniük magukat.¹⁹⁰ Végül két konkrét cél elérését rögzítette: az örökös minőség igazolásának megkönnyítését, valamint a hagyatékok átszállásának (hagyatékok átadásának) biztosítását.

Ilyen előzmények után nem meglepő, hogy az öröklési rendelet első, 2009-es szövegváltozata tartalmazta, és részletesen szabályozta az európai öröklési bizonyítvány intézményét. Az elfogadott rendelet VI. fejezetében a 62–73. cikkeken kerültek kidolgozásra az európai öröklési bizonyítvány bevezetésére, rendeltetésére, kiállítására vonatkozó részletszabályok; az eljárásjogi rendelkezések közül a bizonyítvány joghatásaira, a jogorvoslati eljárásra vonatkozó cikke érdemelnek külön kiemelés. A fejezet értelmezéséhez nélkülözhetetlen a rendelet 81. cikke előírásainak szem előtt tartása.

Az európai öröklési bizonyítvány intézménye a szabályozás technikája miatt külön is kiemelendő az igazságügyi együttműködés keretében elfogadott rendeletek közül. A korábbi rendeletek vagy a tagállami jogcímek elismeréséről rendelkeztek vagy az egyes tagállami jogcímek meghatározott eljárás eredményeként egy európai jogcím megszerzéséhez vezettek, ezáltal megvalósítva a határozatok szabad áramlását.¹⁹¹ Ezzel szemben az öröklési rendelet ezzel egy önálló európai jogintézményt vezetett be.¹⁹² Így az intézmény szabályozása nem a kollíziós jog és az európai polgári eljárásjog által, hanem az anyagi jog és az eljárásjog szintjén valósul meg.¹⁹³

¹⁸⁹ Az „europäischer lettre de vérification” létrehozásának szükségességéről, tartalmáról, joghatásairól, kiállításának feltételeiről a Német Közjegyzői Intézet Tanulmánya Negyedik rész II. cím IV. fejezete rendelkezett. Német Közjegyzői Intézet tanulmánya 305–316. o.

¹⁹⁰ Schauer 2012, 74. o.

¹⁹¹ E körben az európai végrehajtási jogcím (európai végrehajtható okirat) és az európai öröklési bizonyítvány összevetését ld Hertel 2016, 463. o.

¹⁹² Hertel 2016, 464. o.

¹⁹³ Hertel 2016, 464. o.

6.2 A BIZONYÍTVÁNY CÉLJA, LÉNYEGI SAJÁTOSÁGAI

A rendelet nem adja meg az öröklési bizonyítvány definícióját, csupán a 63. cikk a bizonyítvány rendeltetése kapcsán ismerteti a *sui generis uniós jogintézmény*¹⁹⁴ névelő jellemzőjét. A létrehozandó dokumentum egy tagállam meghatározott hatósága által kibocsátott olyan okirat, mely révén az öröklésben érdekelt személyek az öröklési eljárásban jogállásukat igazolni, jogaikat érvényesíteni tudják. Fontos hangsúlyozni, hogy az öröklési bizonyítvány kiállítására nemcsak az örökösök kérelmére kerülhet sor, a hagyományosok, hagyatéki gondnokok és végrendeleti végrehajtók jogállásának igazolására egyaránt szolgál.¹⁹⁵

A bizonyítvány valódi célja amellet, hogy a jogosult személyek hagyatéki vagyonból eredő jogainak más tagállamban való lehető legegyszerűbb módon történő igazolását biztosítja, a 69. cikk (1) bek. értelmében, általa az öröklésben érdekelt személyek anélkül tudják a bizonyítvány joghatásait a kibocsátó államon kívüli országokban is érvényesíteni, hogy külön eljárásnak kellene alávetniük magukat. Másodsorban a bizonyítvány az elismerésből származó problémákat is kiküszöböli.¹⁹⁶

Az intézmény rendeltetését, valódi lényegét nagyban meghatározza a rendelet más jogintézményeivel való kapcsolata. A kérdés különösen fontos a joghatóság, a határozatok elismerése és végrehajtása, valamint a dologi jog viszonylatában. Bár a 64. cikk szabályozza, hogy mely tagállam rendelkezik joghatósággal a tanúsítvány kiállítására,¹⁹⁷ ugyanakkor arra vonatkozó rendelkezést nem tartalmaz, hogy a tagállamokon belül, mely hatóságok (bíróóságok) rendelkeznek hatáskörrel a bizonyítvány kiállítására.

A bizonyítvány hozzávetőlegesen szorosabb kapcsolatot mutat az elismeréssel. A 69. cikk (1) bek. értelmében a bizonyítvány külön eljárás nélkül valamennyi tagállamban joghatással bír. Míg az elismerés egy külföldi határozat belföldön történő elfogadását, a határozat joghatásainak belföldre történő kiterjesztését, belföldi jogintézményekkel való azonos szintre emelését jelenti,¹⁹⁸ addig az öröklési bizonyítvány esetében egy ellentétes mechanizmussal állunk szemben: a bizonyítványt elsősorban más tagállamban való felhasználás céljából állítják ki, ugyanakkor a 62. cikk (3) bek. második mondata szerint azonos joghatással bír a kiállító államban is.¹⁹⁹ Az intézménynek ez az egyik lényegi motívuma.

Fontosnak tartom megvizsgálni a bizonyítványnak a dologi joggal való kapcsolatát is. Az öröklési bizonyítványra vonatkozó rendelkezések elsősorban eljárásjogi természetűek, zömében a kiállításra irányuló eljárást, valamint a hibás határozatokkal szemben igénybe vehető jogvédelmi mechanizmusokat, eszközöket szabályozzák. Ugyanakkor tartalmaznak olyan rendelkezéseket is,²⁰⁰ melyek anyagi jogi jogegységesítő hatás kiváltására alkalmasak.²⁰¹

¹⁹⁴ Szócs 2014, 29. o.; Lange 2014. 162. o.; Szócs 2015b, 12. o.

¹⁹⁵ Dorsel – Schall 2015, 40. o.

¹⁹⁶ Schauer 2012, 75–76. o.

¹⁹⁷ A 64. cikkben szabályozott „Hatáskör a bizonyítvány kiállítására” cím terminológiai zavart hordoz magában, az európai jogalkotó szándéka nyilvánvalóan a joghatóság rendezésére irányult.

¹⁹⁸ Lehmann 2006, 245. o.

¹⁹⁹ Schauer 2012, 76. o.

²⁰⁰ Ld 69. cikk (3) bekezdése harmadik személyek védelmére vonatkozóan.

²⁰¹ Schauer 2012, 76. o.

De a rendelet, megtartva azon szabályozási koncepcióját, melynek nem célja a tagállami dologi jogok egységes szabályozása, csak az örökléssel szükségszerűen felmerülő dologi jogi kapcsolódási pontok rendezése, az öröklési bizonyítványra vonatkozó részletszabályokra is rávetíthető.

Végül szólni kell még a bizonyítványnak a tagállamok belső jogi aktusaival való kapcsolatáról. Tekintettel az öröklési eljárásban kiállított tagállami okiratok különbözőségére, az intézmény megalkotása során nélkülözhetetlennek tűnt a határozatoknak, végzéseknek bizonyítvánnyal való kapcsolatát szabályozni. A 62. cikk (3) bek. első mondata egyértelműen fogalmaz: „A bizonyítvány nem lép a tagállamokban hasonló célokra használt belföldi okiratok helyébe”. Az öröklési tanúsítvány egy melléklehetőséget kínál a résztvevők számára, amelynek révén a hagyaték átadásának egyszerűbb módon történő megvalósítását remélhetik. A tagállami okiratokhoz képest szubszidiárius funkciót tölt be, melynek használata nem kötelező.²⁰² Továbbá a bizonyítvány még egy fontos tulajdonságát kell kiemelni: a 69. cikk (5) bek. értelmében érvényes jogcímet keletkeztet valamely tagállami megfelelő nyilvántartásba vételhez.²⁰³

6.3. A BIZONYÍTVÁNY KIBOCSÁTÁSÁRA IRÁNYULÓ ELJÁRÁS

A bizonyítvány kiállítására nem hivatalból kerül sor, az eljárás a jogosult személy kérelmével indul. A 63. cikk e jogosultsággal az örökösöket, hagyományosokat, végrendeleti végrehajtókat és hagyatéki gondnokokat ruházza fel.²⁰⁴ Az érdekelt személy a kérelem benyújtásához igénybe veheti a 81. cikk (2) bekezdésében megjelölt formanyomtatványt, ugyanakkor ennek alkalmazása nem kötelező.²⁰⁵ A 65. cikk (3) bek. tizenhárom pontban jelöli meg a kérelem kötelező tartalmi elemeit, mely feltüntetésének vagy mellékelésének elmulasztása a bizonyítvány kiállításának megtagadását vonja maga után. A rendelet nem tartalmaz arra nézve előírást, hogy a kérelmet milyen nyelven kell előterjeszteni. Így e körben vélhetően a *lex fori* elve alkalmazandó.²⁰⁶

Az eljárás következő szakaszában a kiállító hatóság megvizsgálja a kérelmet. Magának az eljárásnak a lefolytatását nem szabályozza a rendelet, hanem teret enged a tagállami belső szabályok kialakításának.²⁰⁷ A szabad bizonyítás elvének megfelelően folytatják le a hatóságok az eljárást, illetve további bizonyítékok előterjesztésére szólíthatják fel a kérelmezőt. Abban az esetben, ha a kiállító hatóság arra az eredményre jut, hogy a kérelem megfelel a fentebb ismertetett feltételeknek, haladéktalanul kiállítja a bizonyítványt.²⁰⁸ Míg a kérelem esetén a 81.

²⁰² Schauer 2012, 77. o.; Süß 2013, 737. o.

²⁰³ Süß 2013, 730. o.

²⁰⁴ Ellentétben a német öröklési joggal (§§ 792, 896 ZPO) a kérelmezési jogosultság a hagyatéki hitelezőkre nem terjed ki. Ettől függetlenül a 70. cikk (1) bekezdése lehetővé teszi, hogy a jogos érdekük bizonyítása esetén részükre a bizonyítványról egy vagy több hiteles másolat állítható ki. Süß 2013, 737.o.; Lange 2014, 163. o.; Hertel 2016, 482. o.

²⁰⁵ Schauer 2012, 87. o.; Dorsel – Schall 2015, 40. o.; Hertel 2016, 483. o.

²⁰⁶ Hertel 2016, 484. o.

²⁰⁷ Schauer 2012, 87-88. o.; A rendelet 66. cikke az eljárás fő vonásait határozza meg, mely zsinórmértékül szolgálhat a tagállami hatóság számára. Hertel 2016, 497. o.

²⁰⁸ A hatóság a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárásban a kérelem teljességét és helyességét köteles vizsgálni. Hertel 2016, 498. o.

cikkben megjelölt formanyomtatvány használata lehetőség, a bizonyítvány kiállítására kötelezettséget keletkeztet. A kérelem tükörképeként a bizonyítvány tartalmi elemei is katalógusszerűen, tizenöt pontban kerültek deklarálásra. Jelentős eltérés azonban, hogy míg kérelem esetén valamennyi tartalmi elem betartása kötelező, addig a bizonyítványnak nem kell valamennyi, a 68. cikkben rögzített elemet tartalmaznia, csak azokat, melyekből a kiállítás célja egyértelműen kitűnik.²⁰⁹

A kiállító hatóság arra az eredményre is juthat, hogy a kiállítás feltételei nem állnak fenn. A rendelet két esetkör szabályoz, mely több kritikai megjegyzésre készített: a 67. cikk a) és b) pontjában megjelölt tényállások mindegyike hiányos. Az a) pont esetén a jogorvoslati eljárás folyamatban léte vélhetően azon eseteket foglalja magában, amikor harmadik személy részéről akadály merül fel²¹⁰ a bizonyítvány kibocsátása ellen; a b) pont esetén a hatóság által örökösnek „nevezett” vagy a nemzeti jog által igazolt személy annak ellenére kéri az öröklési bizonyítvány kiállítását, hogy a jogaira kihatással lévő eljárás (adott esetben jogorvoslati eljárás) számára eredménytelenül végződött.²¹¹ Schauer a kiállítás megtagadási okok listáját igen szűkként értékeli, főként harmadik személyek jogorvoslati jogai tekintetében. Továbbá felveti azon kérdést, hogy mi történik, ha egy nyilvánvalóan alakilag érvénytelen végintézkedés tartalmaz örökösnevezést, vagy ha a kérelmező joghatósággal nem rendelkező állam hatóságához nyújtja be a bizonyítvány kiállítására irányuló kérelmét?²¹²

Alappal vehető fel a kérdés: mi a jogkövetkezménye, ha a kiállító hatóság nem a formanyomtatvány alkalmazásával állítja ki a bizonyítványt? Wilsch álláspontja szerint, figyelembe véve a rendelet előírását, az így kiállított bizonyítvány nem tekinthető közokiratnak.²¹³

Néhány gondolat erejéig még szeretnék kitérni a bizonyítvány kiállításának időpontjára. A rendelet *expressis verbis* nem határozza meg, hogy milyen időpontban kerüljön sor a bizonyítvány kibocsátására, a 67. cikk mindössze annyit rögzít, hogy „haladéktalanul” a 65-66. cikkben előírt feltételek megfelelésége esetén. Egy konkrét időpont előírásának hiánya vélhetően a különböző tagállamok hagyatékátadására vonatkozó szisztémájának eltérő voltára vezethető vissza. A jogrendszerek jelentős differenciája miatt szinte lehetetlen volt fix határidő rögzítése, így tágra szabva, az érdekelt jog-, jogviszony- vagy jogkörigazolását követően kerülhet sor a bizonyítvány kiállítására.²¹⁴

²⁰⁹ Schauer 2012, 88. o.

²¹⁰ Pl.: Ausztriában a bíróság által elismert, Magyarországon a közjegyző által kibocsátott teljes hatályú hagyatékátadó végzésben megjelölt örökös európai öröklési bizonyítvány kiállításáért folyamodik, miközben vele szemben hagyatéki pert indítottak. Schauer 2012, 88–89. o.

²¹¹ Hagyatéki per elvesztése esetén.

²¹² Schauer 2012, 88–89. o.

²¹³ Süß 2013, 738. o.

²¹⁴ Schauer 2012, 89. o.

Az eredeti bizonyítvány a kiállító hatóságnál marad; a kérelmező és minden olyan személy számára akinek jogosultsága igazolásához érdeke fűződik,²¹⁵ részére másolat kerül kiállításra.²¹⁶ Rendhagyó sajátossága az intézménynek, hogy a másolatok korlátozott ideig érvényesek, a kiállítástól számított hat hónap elteltéig.²¹⁷

A 70. cikk (3) bek. lehetővé teszi a hiteles másolatok érvényességi idejének meghosszabbítását, vagy újabb másolatok kiállításának lehetőségét. A rendelet e szabályai különösen kifogásolhatók kidolgozatlanságuk miatt: a rendelkezésekből nem olvasható ki, hogy ilyen esetben új eljárást kell-e lefolytatni, melyet kérelmezni kell vagy azt a hatóság hivatalból folytatja le. A bizonyítás oldaláról vizsgálva a kiállító hatóságnak a kiállított bizonyítvány és a meghosszabbítás iránti kérelem köztes időtartama alatt időközben bekövetkezett körülményeket fel kell-e tárnia?²¹⁸

6.4. AZ ÖRÖKLÉSI BIZONYÍTVÁNYHOZ KAPCSOLÓDÓ JOGVÉDELMI MECHANIZMUSOK

Az öröklési bizonyítványhoz kapcsolódó jogvédelmi mechanizmusok vizsgálata több részkérdést foglal magába. Az érintett mechanizmusokat csoportosíthatjuk az időtényező alapján (a.) jogvédelem a bizonyítvány kiállítása előtt; b.) a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás során; c.) a bizonyítvány kiállítását követően), a joghoz való hozzáférés szemszögéből (jogi segítségnyújtás, díj-és költségmentesség), valamint a jogorvoslati lehetőségek (kijavítás, módosítás, visszavonás) szerint.

Már a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás során felmerül a kérdés, kire terjed ki a „kedvezményezett” kör? A 66. cikk (4) bekezdésében többször megjelenik ez a fogalom, ugyanakkor sem az alkalmazandó jog felhívására, sem egy esetleges, akár a Preambulum bek. között elhelyezett fogalommeghatározás rendeletbe történő elhelyezésére nem került sor. Álláspontom szerint a 63. cikkben megjelölt érdekelti kör felhívása²¹⁹ sem biztosít kellő garanciát a rendelet célkitűzéseinek, az európai öröklési bizonyítvány rendeltetésének maximális érvényre juttatására.²²⁰

²¹⁵ Hertel a 70. cikk (1) bekezdésének pontatlan terminológiájában lévő visszasságokra mutat rá: „...a kérelmező, illetve bármely, jogos érdekelt bizonyító személy [...]” fogalmában benne foglaltatik az örökösön felül a hagyományos, a hagyatéki gondnok, a végrendeleti végrehajtó is, ugyanígy a hagyatéki hitelező vagy akár a szerződéses örökös is. E rendelkezés alapján a gyakorlatban elképzelhetővé válik, hogy míg a hagyatéki hitelező és a szerződéses örökös nem jogosult öröklési bizonyítvány kiállítását kérelmezni, addig hiteles másolatát kiállítását kérelmezheti. Hertel 2016, 532. o.

²¹⁶ A rendelet e szabálya különösen meglepő az öröklési bizonyítványt vagy tanúsítványt alkalmazó nemzeti jogrendszerek fényében: A BGB előírása szerint a kiállított „Erbschein” eredeti példánya a kérelmezőt illeti. Süß 2013, 739. o.

²¹⁷ A Német Közjegyzői Intézet tanulmány egy három hónapos érvényességi időt javasolt.

²¹⁸ Schauer 2012, 91. o.

²¹⁹ A „kedvezményezett” terminológia rendeletben való alkalmazását helyesnek vélem, ugyanakkor meglátásom szerint szükséges lett volna az örökösökön, hagyományosokon, végrendeleti végrehajtókon, hagyatéki gondnokokon felül az öröklési eljárások lehetséges további érdekelteinek, köztük a hagyatéki hitelezők, öröklésben közreműködő hatóságok (pl.: kiskorú örökös és törvényes képviselője közötti érdekellentét esetén a gyámhivatal) megnevezés szerinti rögzítése.

²²⁰ Ugyanakkor figyelemre méltó a 63. cikk (5) bekezdésébe illesztett tagállami hatóságok közötti együttműködési kötelezettség előírása. Az öröklésre, illetve az örökhagyó házassággal vagy azzal egyenértékű jogviszonnyal kapcsolatos vagyoni jogi helyzetére vonatkozó okiratok megkeresés útján történő továbbítása az érintett tagállamnak akkor kötelezettsége, amennyiben a lex fori alapján ezen információk átadhatók. A rendelet az érintett regisztrációs nyilvántartások példázó felsorolását adja. Hertel 2016, 500–501. o.

Bár a 66. cikk (4) bek. eljárásjogi szempontból vizsgálva egy jogvédelmi eszközt kívánt a bizonyítványhoz kapcsolódó eljárásba beépíteni – mind a hirdetmény közzététele, mind a kedvezményezett kör tág fogalmának alkalmazásával –, ugyanakkor a keretszintű szabályozással mégsem képes hatékonyan jogérvényesíteni, eszköz funkcióját betölteni. Véleményem szerint – figyelembe véve a rendeletnek az európai jogforrási rendszerben betöltött helyét és szerepét – a jelenlegi szabályozásnál több és mélyebb eljárásjogi minimál-garanciák beillesztésére lenne szükség, különösen a hirdetmény közzététele terén, többek között rögzíteni kellene a hirdetmény közzététele módját és időtartamát.

A jogorvoslati eljárások kereteit a 72. cikk teremti meg, a rendelet által biztosított három eljárás – köztük a kijavítás,²²¹ a módosítás és a visszavonás²²² – a 71. cikkben található. A kiállító hatóság határozata ellen bármely kérelmezésre jogosult személy jogorvoslati kérelemmel élhet. A jogorvoslati kérelem kétféle jogvédelemre irányulhat:

- a.) a bizonyítvány kiállítása ellen;
- b.) a bizonyítvány kiállításának megtagadása miatt.

Sor kerülhet rájuk hivatalbóli észlelés vagy kérelem okán.²²³ Mindkét esetben a jogorvoslat tárgyában eljáró hatóság a bizonyítvány joghatásait felfüggeszti. A 72. cikk ugyan megteremti a jogorvoslati eljárás kereteit az eljárás részleteinek nemzeti jog hatálya alá rendelésével, ugyanakkor lényeges kérdéseket nyitva hagy: milyen határidők állnak az érintett személyek rendelkezésére a jogorvoslat előterjesztésére; a hatóság részéről mennyi időn belül kerüljön sor a jogorvoslat elbírálására?²²⁴

További lényegi jellemzője az intézménynek, hogy kérelem beérkezése esetén szükségszerűen két okirat kerül kiállításra: az eredeti okirat a kiállító hatóságnál marad, ezen felül az eredeti okiratról másolat készül a kérelmező és minden olyan személy számára, akinek jogosultsága igazolásához érdeke fűződik. A másolatok korlátozott ideig érvényesek, a kiállítástól számított hat hónapig. A 70. cikk (3) bek. lehetővé teszi a hiteles másolat érvényességi idejének meghosszabbítását, illetve újabb másolat kiállításának lehetőségét. *Schauer* a kritika hangján szól az okiratok érvényességi idejének meghosszabbítására előirányozott szabályok kidolgozatlansága miatt: vajon ebben az esetben ismételten le kell folytatni a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárást? Amennyiben igen, az érdekelt személy(ek)nek ezt kérelmezniük kell, vagy a hatóság hivatalból folytatja le az eljárást? Az eredeti okirat és az arról készített másolat kiállítása és az új másolat kiállítása közötti időtartam alatt bekövetkezett körülményeket fel kell-e tárnia az érintett hatóságnak?²²⁵ Véleményem szerint, amennyiben a kiállító hatóság az okiratok érvényességi ide-

²²¹ Az öröklési bizonyítvány kijavítását megalapozhatja név, születési dátum, vagy cím elírása. Sor kerülhet rá hivatalból vagy kérelemre is. Hertel 2016, 537. o.

²²² A bizonyítvány módosítása vagy visszavonása mindig tartalmi hibát feltételez, melyet megalapozhat pl: az örökrész mértéke, dologi hagyomány, vagy egyéb hagyatéki teher is. A bizonyítvány visszavonására akkor is sor kerülhet, ha új öröklési bizonyítvány nem kerül kiállításra. Hertel 2016, 537. o.

²²³ Módosításra vagy visszavonásra kizárólag kérelemre kerülhet sor. Süß 2013, 739. o.; Schauer 2012, 91. o.

²²⁴ Schauer 2012, 91. o. Fontos kiemelni, hogy a bizonyítvány joghatásainak felfüggesztésére minden esetben kérelemre történik. Hertel 2016, 542. o.

²²⁵ Schauer 2012, 91–92. o.

jének meghosszabbítása tárgyában jár el, a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás szabályait kell irányadónak tekinteni, így a hatóságnak hivatalból a kérelem vizsgálata körében előírt szabályok alkalmazásával a korábban készített másolat kiállítása és az új másolat kiállítása közötti időtartam alatt bekövetkezett körülményeket fel kell tárnia.

6.5. AZ EURÓPAI ÖRÖKLÉSI BIZONYÍTVÁNY JOGHATÁSAI

Az intézmény kapcsán a legélesebb kritikák a 69. cikkben előirányzott joghatások tekintetében fogalmazódtak meg. *Rauscher* szerint az európai jogalkotó – a hatáskör-átruházás elvén való túlterjeszkedésével (S.N.) – úgy határozta meg a bizonyítványból eredő egyes joghatásokat, hogy mögötte a tagállamok által az unióra ruházott hatáskör hiányzott.²²⁶ Hasonló álláspontra helyezkedik *Hertel* is, aki szerint a rendelet 69. cikke az anyagi jogot szabályozza.²²⁷

A bizonyítvány első és legfontosabb joghatása – a 69. cikk (1) bek. értelmében – az intézmény céljával összhangban: a bizonyítvány minden tagállamban joghatással bír, anélkül, hogy külön eljárást kellene lefolytatni. Vagyis a bizonyítvány joghatásainak kiváltásához nem szükségeltetik egy másik állam valamely hatósága vagy bírósága részéről formális elismerés vagy exequatur eljárás lefolytatása.²²⁸ Az európai öröklési bizonyítvány abban az esetben bír a hivatkozott joghatásokkal, ha - a rendelet 70. cikk (1) bekezdésének megfelelően - a jogosult (kérelmező) részére hiteles másolat került kiállításra, és a 70. cikk (3) bekezdésében szabályozott érvényességi idő lejártáig.²²⁹

Lurger álláspontja szerint a bizonyítvány hármas joghatás kiváltására alkalmas: legitimációs joghatás mind az állami, mind a magánszférával szemben, továbbá jóhiszeműség elve²³⁰ és a kimentés lehetősége a hagyatéki vagyontárgyat megszerzővel (vevővel) szemben, harmadsorban pedig bizonyító erő az öröklési bizonyítvány helyességét és eredetiségét illetően.²³¹

A bizonyítvány legitimációs joghatása egy vélelem útján valósul meg: vélelmezni kell, hogy a bizonyítványban örökösként, hagyományosként, végrendeleti végrehajtóként, hagyatéki gondnokként megjelölt személy(ek) rendelkeznek a bizonyítványban megjelölt jogállással, és a feltüntetett jogok valóban megilletik őket.²³²

Az öröklési bizonyítvány a kötelmi jogviszonyokban is alkalmazható, a hagyatéki vagyontárgyakra irányuló jogügyletek megkötésének és teljesítésének eszköze lehet. Ugyanakkor egyetlen szerződő fél sem kötelezhető az örök-

²²⁶ Meglátása szerint a joghatások egyrésztől öröklési anyagi jogi, másodsorban dologi jogi kérdések, mely tekintetben az uniós kompetencia hiányzik. *Rauscher* 2010, 844. o. *Rauscher*hez hasonlóan *Hertel* is az Uniós jogalkotási kompetencia hiányára mutat rá a rendelet 62. cikk (3) bekezdéséhez kapcsolódóan. *Hertel* 2016, 468. o.

²²⁷ *Hertel* 2016, 520. o.

²²⁸ *Müller-Lukoschek* 2013, 152. o.

²²⁹ *Hertel* 2016, 521. o.

²³⁰ A jóhiszeműség elvével kapcsolatos aggályokról német perspektívából lásd *Lange* 2014, 169. o.

²³¹ *Lurger* 2010, 55. o. *Brigitta Lurger* álláspontjával megegyező véleményre helyezkedik *Haunschmidt* is, aki a legitimációs funkcióhoz kapcsolódóan kiemeli: az öröklési bizonyítvány kellő jogalapot teremt az örökléssel összefüggő jogok és kötelezettségek közhitelű nyilvántartásokba történő bejegyzéséhez. *Haunschmidt* 2013, 120. o.

²³² *Müller-Lukoschek* 2013, 152. o.; *Schauer* 2012, 92.; *Süß* 2013, 745. o.

lési bizonyítvány elismerésére, s az öröklésben érdekelt személlyel szerződő fél a „kedvezményezetti” jogállás igazolására további dokumentumok felmutatását igényelheti.²³³ A 69. cikk (3) és (4) bekezdésében előírt jogügyletek vonatkozásában a jóhiszeműség elve jelenik meg a „bizonyítványban kifizetések vagy vagyontárgyak elfogadására jogosultként említett személyek” javára.²³⁴ Az öröklési bizonyítvány helyességét és eredetiségét illető bizonyító hatás eredményeként, a bizonyítvány érvényes jogcímet képez a hagyatéki vagyontárgyak nyilvántartásba vételéhez.

6.6. A SZABÁLYOZÁS ÉRTÉKELÉSE

Az öröklési rendelet témájában született több monográfiában, illetve folyóiratcikkekben²³⁵ megjelent a *nemzetközi (európai) öröklési eljárás* fogalma. A fogalomhasználat félreértésekre adhat okot.²³⁶ Ugyanis a rendeleti szabályozásnak nem célja egy egységes nemzetközi (európai) öröklési eljárás megteremtése, hanem a szabályozott eljárásjogi intézmények révén (joghatóság, bírósági határozatok elismerése, végrehajthatósága, egyéb közokiratok), illeszkedve az európai polgári eljárásjog jogegységesítési irányához, „alacsony harmonizációs szint”²³⁷ mentén a tagállami öröklési eljárások koordinációját célozza azonos kapcsolóelvek, valamint következetes és átlátható fórumrendszer kialakítása révén. Meglátásom szerint a tagállamok az európai öröklési bizonyítvány intézményének bevezetése révén egy európai öröklési eljárás megteremtésének, kialakításának szükségességét oldották fel. Az egyes öröklési eljárások lefolytatására továbbra is a tagállami jog az irányadó, ugyanakkor a rendelet alkalmazását követően, a bizonyítvány kiállítása révén, szükségtelenné válhat azonos hagyatéki részét képező, különböző (tag) államokban fellelhető ingó és ingatlan vagyontárgyakra nézve az öröklésben érdekelt személyek jogállásának tisztázására irányuló öröklési eljárások (külön-külön) lefolytatása valamennyi érintett államban. Ezt a tézist támasztja alá a rendelet azon szabálya is, mely az európai öröklési bizonyítványhoz valamennyi tagállamban azonos joghatóságokat kapcsol az alkalmazandó jogtól függetlenül.

A rendelet nem adja meg az európai öröklési bizonyítvány definícióját, azonban a bizonyítvány céljának meghatározása révén mégis kirajzolódik fogalom meghatározása: A létrehozandó dokumentum egy tagállam meghatározott hatósága (vagy közhatalami jogosítványokkal felruházott szerve) által kibocsátott olyan okirat, mely révén az öröklésben érdekelt személyek a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére irányuló, vagy ahhoz kapcsolódó, más tagállamban lefolytatandó eljárásokban jogállásukat igazolni, jogaikat érvényesíteni tudják a bizonyítványból eredő azonos joghatóságok révén.

A rendeletnek nem célja a tagállami öröklési bizonyítványok intézményének felváltása, azonban – előrevetítve az összehasonlító vizsgálat eredményét – a műben vizsgált országok *okiratainak azonos funkcióján, rendeltetésén*

²³³ Schauer 2012, 93. o.

²³⁴ Müller-Lukoschek 2013, 152. o.; Schauer 2012, 92. o.

²³⁵ Czernich 2010.; Dutta – Herrler 2014.; Kunz 2014, 285. o.

²³⁶ Véleményem szerint az „internationale Erbverfahren” fogalmat az európai öröklési rendelet eljárásjogi intézményeinek, rendelkezéseinek összefoglaló elnevezéseként kell értelmezni.

²³⁷ Harsági 2005, 98. o.

és *joghatásain végigtekintve*, álláspontom szerint, várható tendenciaként az európai öröklési bizonyítvány háttérbe fogja szorítani azon tagállami öröklési bizonyítványokat, melyeket korábban az Európai Unió belüli más tagállamban való felhasználás céljából állítottak ki.

Az európai öröklési bizonyítványra irányadó VI. fejezet értékelése körében a kritika hangján kell szólni a rendelet 64. cikkének magyar fordítását illetően. „Hatáskör a bizonyítvány kiállítására” cím terminológiai zavart hordoz magában. Az európai jogalkotó szándéka nyilvánvalóan a joghatóság, nem pedig a hatáskör rendezésére irányult. További kérdéseket vet fel az okiratok érvényességi idejének meghosszabbítására előírányozott szabályok kidolgozatlansága. Ezekben az esetekben ismételten le kell folytatni a bizonyítvány kiállítására irányuló eljárást? Amennyiben igen, az érdekelt személy(ek)nek ezt kérelmezniük kell, vagy a hatóság hivatalból folytatja le az eljárást? Az eredeti okirat és az arról készített másolat kiállítása és az új másolat kiállítása közötti időtartam alatt bekövetkezett körülményeket fel kell-e tárnia az érintett hatóságnak?

Az intézmény szabályozásának értékelése során még fontosnak tartom rámutatni az európai öröklési bizonyítvány, valamint a bizonyítvány hiteles másolataira irányadó rendelkezések közötti következetlen előírásokra. Míg az európai öröklési bizonyítvány kiállítását az örökösök, hagyományosok, hagyatéki gondnokok és végrendeleti végrehajtók kérelmezhetik, addig a bizonyítvány hiteles másolatainak kiadását „a kérelmező, illetve bármely, jogos érdekét bizonyító személy [...]”, vagyis akár a hagyatéki hitelezők, vagy szerződéses örökösök is.²³⁸

Ugyanígy disszonancia feszül az öröklési bizonyítványhoz kapcsolódó jogorvoslatok között is. Míg a bizonyítvány kiállítását és visszavonását a 63. cikk (1) bekezdésében megjelölt személyi kör – nevezetesen a bizonyítvány kiállításának kérelmezésére jogosult személyek – kérelmezhetik, addig a bizonyítvány kijavítását, módosítását vagy visszavonását a 72. cikk (1) bekezdése szerint „a jogos érdekét bizonyító bármely személy [...]” kérelmezheti.²³⁹

A bizonyítványhoz kapcsolódó jogvédelmi mechanizmusok között a 72. cikk ugyan megteremti a jogorvoslati eljárás kereteit az eljárás részleteinek nemzeti jog hatálya alá rendelésével, ugyanakkor lényeges kérdéseket nyitva hagy: milyen határidők állnak az érintett személyek rendelkezésére a jogorvoslat előterjesztésére, valamint a hatóság részéről mennyi időn belül kerüljön sor a jogorvoslat elbírálására?²⁴⁰ Ugyanígy nem található a rendeletben arra nézve sem rendelkezés, hogy mi történik a bizonyítványok hiteles másolataival, ha a kiállító hatóság visszavonja a kiállított európai öröklési bizonyítványt.

²³⁸ Hertel 2016, 532–533. o.

²³⁹ Hertel 2016, 540. o.

²⁴⁰ Schauer 2012, 91. o.

III. AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁSOK JELENTŐSÉGE ÉS SZABÁLYOZÁSA AZ EGYES ÁLLAMOK POLGÁRI ELJÁRÁSJOGÁBAN

1. AZ ÖSSZEHAISONLÍTÁS CÉLKITŰZÉSE

A határon átnyúló öröklési ügyek koordinációját célzó, a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési jogviszonyok azonos elvek szerinti elismerését biztosító jogegységesítő törekvések bemutatásának és értékelésének feltárását célzó dolgozat ismertetése és elemzése – mely vizsgálatának középpontjában a 2015 augusztusától alkalmazandó öröklési rendelet áll – az egyes tagállamok öröklési eljárásának összehasonlító vizsgálat hiányában cél nélküli, gyakorlati eredményt nem hordozó, önmagában álló leírás volna.

A jogösszehasonlítás által feltárt eredmények jelentősége, mind a jogtudományban, mind a joggyakorlatban betöltött formáló szerepe megkérdőjelezhetetlen. Ugyanakkor az országhatárokon túlterjedő mind emberi, mind gazdasági kapcsolatok számának emelkedése, a jogviszonyok összetettsége a jogösszehasonlítás zweigert–kötzi tételét²⁴¹ felülírni kényszerül. Péteri Zoltán a XX. század végén megjelenő, és vélhetően XXI. században kiteljesedő, a jogösszehasonlítás alapkövét jelentő tételeinek felülírását paradigmaváltásként értékeli. Új paradigmaként megjelent „a jog által preferált és a jog eszközeivel megvalósítandó értékekre és általában a jog világnézeti összefüggéseire is kiterjedő kutatás igénye.”²⁴²

A monográfia összehasonlító fejezetében *kettős cél* megvalósítására töreksem. Egyrésztől azoknak a tagállami eljárásjogi szabályozás(ok)nak a bemutatására, amelyek az egyes államokban biztosítják a hagyatéki vagyoni jogi sorsának rendezését. Másodsorban az öröklési rendelet alkalmazhatóságát lehetővé tévő tagállami kollíziós jogi és eljárásjogi jogszabályváltozások feltárására.

A műben az öröklési rendelet területi hatályára tekintettel a *kontinentális jogrendszer* országai kerülnek elemzés alá, melyben a *latin* és a *germán jogcsalád* államai egyaránt képviselthez jutnak. Németország, Ausztria és Olaszország öröklési eljárása bemutatásának választását a *hagyaték átszállásának módja* vezérelte. A hagyaték át-

²⁴¹ A jogösszehasonlítás módszeréről ld Zweigert – Kötz 1996, 33–41. o.

²⁴² Péteri 2010, 100. o.

szállásának eltérő módjai, a tulajdonszerzés különböző feltételeinek bemutatása révén megállapíthatóvá válhat az egyes tagállamokban a polgári eljárásjogi szabályozás öröklésben betöltött szerepe és terjedelme. Az egyes jogrendszerekben az *öröklési eljárás létét*, szerepét, jelentőségét és súlyát a hagyaték átszállásának módját meghatározó öröklési anyagi jog alakítja. A monográfia döntően az örökléssel összefüggő eljárásjogi kérdések feltárását végzi, emellett azonban *kiegészítő és értelmező jelleggel* az eljárásjogi intézmények által szükségszerűen felölelt – az eljárásjogi intézmények alapját képező – anyagi jogi rendelkezéseket is bemutat.

Az örökléssel összefüggő eljárásjogi intézmények közül az egyes nemzeti öröklési eljárásokban (amennyiben a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére egy formalizált öröklési eljárás keretében kerül sor) az *összehasonlítás alapját azonos szempontrendszer mentén* az alábbi szempontok képezik:

- a.) az öröklési eljárásnak az öröklésben (öröklési jogban) betöltött jelentősége, a hagyaték átadásában és megszerzésében, tulajdonátszállásban – tulajdonátruházásban betöltött funkciója;
- b.) az öröklési eljárásban közreműködő hatóságok és közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyek szerepe;
- c.) az öröklési eljárás eredményeként kiállított határozatok és egyéb közokiratok.

A tagállami öröklési eljárások jellegzetességeinek bemutatását a tisztán belföldi tényálláson alapuló öröklési ügyekben irányadó szabályozáson felül, a nemzetközi vonatkozású öröklési jogi rendelkezések viszonylatában tágítom ki. Ezzel célokom, hogy a vizsgált államok vonatkozásában a *lex successionist* meghatározó, különböző kapcsolóelvekre épülő jogrendszerek (a hagyaték egységének elvét alkalmazó, illetve a hagyaték feldarabolásának elvén alapuló országok) a műben egyaránt képviselthez jussanak. Az összehasonlító elemzés a tagállami öröklési eljárások bemutatása során feladatuként tűzi ki a *határon átnyúló öröklési eljárásjogi kérdéseket* rendező joganyag feltárását is a *kollíziós jogi és az eljárásjogi kapcsolódási pontok felvázolása* mentén.

Az összehasonlító vizsgálat másodlagos célkitűzése az öröklési rendelet vizsgált eljárásjogi tartalmú intézményeinek (joghatóság, határozatok elismerése és végrehajthatósága, a közokiratok, európai öröklési bizonyítvány, hagyatéki gondnok, végrendeleti végrehajtó) bemutatása, és a tagállami eljárásjogi intézmények közötti esetleges disszonanciára való rámutatás.

Az összehasonlító fejezet támasztja alá a kutatási feladat kiinduló tézisé: a párhuzamos öröklési eljárások létének okai kettős gyökerűek, egyrészt az öröklés intézményének természetéből, jellegzetességeiből az öröklést szükségszerűen meghatározó tényezőkből (nevezetesen a hagyatéki vagyonból, örökös(ök) vagy az örökhagyó személyéből) eredeztethetők, másodsorban a nemzetközi öröklési ügyekre irányadó tagállami kollíziós jogi és eljárásjogi szabályozásból származnak. A kiválasztott szempontrendszer mentén célokom azoknak az öröklést meghatározó egyes tárgyi és személyi tényezőknek, valamint tagállami kollíziós jogi és eljárásjogi szabályoknak a feltárása, melyek a párhuzamos öröklési eljárások valódi megágyazói.

2. ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁSOK NÉMETORSZÁGBAN

Németországban az öröklési jog alapkövét jelentő Bürgerliches Gesetzbuchban (Továbbiakban: „BGB”)²⁴³ mind az ókori római jog, mind a középkori német jog gyökerei egyaránt felfedezhetők. A német öröklési jog rendszere az egyetemes jogutódlás elve mellett az *ipso iure* öröklés elvén nyugszik.²⁴⁴ A BGB 1922. § (1) bek. értelmében az örökösök a hagyatékot az örökhagyó halálának pillanatában szerzik meg.²⁴⁵ Felelősségük a hagyatéki terhekért korlátlan, különvagyonuk erejéig terjed.²⁴⁶ Tekintettel az *ipso iure* öröklés elvére, Németországban a bírósági („*Nachlassgericht*”) hatáskörbe utalt öröklési eljárás egész rendszere, az öröklési eljárások részét képező egyes nemperes eljárások célja, elsősorban az örökös minőség, valamint a jogállást korlátozó, a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezését biztosító intézmények (hagyatéki gondnok, végrendeleti végrehajtó) deklarálása. A monográfiában az öröklési (hagyatéki) eljárás fogalmát a jogszabályok által a „*Nachlassgericht*” hatáskörébe utalt, s a hagyatéki bírósághoz kötődő valamennyi nemperes eljárás összefoglaló elnevezéseként alkalmazom.

A fejezet célja a német öröklési eljárás komplex rendszerének, a „*Nachlassgericht*” hatáskörébe tartozó eljárások feltárása. A „*Nachlassrecht*” rendszerének részletes bemutatását követően a mű a „*Nachlassgericht*” hatáskörébe utalt öröklési eljárások közül az „*Erbscheinsverfahren*” – mind tisztán belföldi, mind nemzetközi elemet tartalmazó öröklés során – ismertetését és elemzését kísérli meg elvégezni. Az „*Erbscheinsverfahren*” részletes bemutatása választásának okát az eljárás öröklési jogban betöltött központi szerepe (az örökös minőség deklarálása), valamint az öröklés tanúsítványok jelentőségének európai szintű felértékelődése képezte.

Az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően Németországban a *lex successionis* elve két rendszerének – a hagyaték egységének és hagyaték feldarabolásának elve – sajátos együttese érvényesült. Ugyanígy rendkívüli és részletes feltárás tárgyát képezi a határon átnyúló öröklési ügyek szabályozásában megjelenő kollíziós jogi és a polgári eljárásjogi normák sajátos összekapcsolódása. A német jogalkotó a rendelet alkalmazhatóságához szükséges jogalkotási kötelezettségének Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29.06.2015 (BGBl I S. 1042) megalkotásával tett eleget. A könyv a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési jogviszonyok eljárásjogi szabályozásának bemutatását a rendelet alkalmazását megelőző szabályozási elvek, és a 2015 augusztusához kötődő módosítások összehasonlító viszonylatában végzi el.

²⁴³ Bürgerliches Gesetzbuch v 18. 8. 1896, RGB1 195, BGB1 III 4 Nr 400-2

^Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738)

²⁴⁴ Berther 2001, 12. o.; Schmoeckel 2014, 29. o.

²⁴⁵ BGB 1922. § (1)

²⁴⁶ Ugyanakkor a BGB megteremti a lehetőségét az örökösök felelősségének korlátozására, ill. az örökség visszautasítására.

2.1. A NACHLASSRECHT RENDSZERÉRŐL ÁLTALÁNOSÁGBAN – A HAGYATÉKI BÍRÓSÁG HATÁSKÖRÉBE TARTOZÓ ELJÁRÁSOK

Az öröklési jog egészére vonatkozóan általános előírásként deklarálendő, hogy részben szövetségi, részben tartományi szabályozás érvényesül. A hagyatéki eljárást szabályozó legfontosabb intézmények elsősorban a BGB²⁴⁷ ötödik könyvében kerültek szabályozásra: az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás (BGB 2353-2370. §), a végintézkedés végrehajtása [BGB 2200. § (2) bek., 2202. § (3) bek., 2227. § (1) bek.]. A ZPO²⁴⁸ rendelkezései irányadóak a félfogalom, a felek részére nyújtott perköltség kedvezmények, valamint a felek meghallgatására irányadó szabályai tekintetében. A FamFG²⁴⁹ negyedik könyve tartalmazza a hagyatéki ügyekben előirányozott nemperes eljárások szabályait (hatáskör, végintézkedés nyilvánosságra hozatala, öröklési tanúsítványra irányadó eljárás, végrendelet végrehajtása).

Szövetségi szintű előírás, hogy a hagyatéki eljárásokban az „*Amstgericht*” rendelkezik hatáskörrel,²⁵⁰ a tartományi törvények csupán azt szabályozhatják, hogy az „*Amstgericht*” apparátusán belül mely tisztviselő(k) járhatnak el az egyes eljárásokban. A hagyatéki ügyek kizárólagos bírósági hatásköri előírása alól egyetlen kivétel van, Baden-Württemberg tartomány, ahol az egyes hagyatéki ügyekben (beleértve a végintézkedések őrzését is) az állami közjegyzőség jár el.²⁵¹

Az „*Amstgericht*” szervezetén belül a hagyatéki bíróságok („*Nachlassgericht*”) az öröklési ügyekben kijelölt bíróságok, valamennyi olyan bekövetkezett halálesethez kapcsolódóan, amit a szövetségi jog nemperes eljárásként bírósági hatáskörbe utal. A hagyatéki bíróságok az öröklési ügyek tekintetében négyféle módon járhatnak el:

- 1.) „*Amstverfahren*” (hivatalból való eljárás);
- 2.) „*Nur auf Antrag*” (kizárólag kérelemre induló eljárás);
- 3.) „*Entgegennahme von Erklärungen der Beteiligten*” (az örököslesben érdekelt személyek között létrejött egyezség bíróság általi jóváhagyásának tárgyában);
- 4.) valamint „*Sonstige Verrichtungen*” (egyéb módon).²⁵²

²⁴⁷ Bürgerliches Gesetzbuch v 18. 8. 1896, RGB1 195, BGB1 III 4 Nr 400-2

^Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738)

²⁴⁸ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781)

^Zivilprozeßordnung vom 30.1.1877, RGBl. S. 83

²⁴⁹ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587)

²⁵⁰ Schlüter 1996, 9. o.

²⁵¹ Minden „*Amstgericht*”-i kerületben legalább egy közjegyzőség működik. Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008a, 145.o.; Müller-Lukoschek 2013, 132. o.

²⁵² H. L. Graf 2008b, 251–252. o.

A nemperes eljárásokban az egyes hagyatéki ügyekben való eljárási kötelezettség megoszlik a bíró és a „*Rechtspfleger*” között. Kizárólag bíró járhat el a hagyatéki gondnokság elrendelése tárgyában – mind a „*Nachlasspflegschaft*”, mind „*Nachlassverwaltung*” esetén –, ha külföldi hagyaték kérdése merül fel, végrendeleti végrehajtó nevezés esetén, az örökható hagyatéki bíróságnál történő kérelmezése esetén, végrendeleti végrehajtók véleménykülönbségéről való döntés, végrendeleti végrehajtó tanúsítvány kiállítása és visszavonása tárgyában, valamint valamely jogosult kérelmére végrendeleti végrehajtó elbocsátása tárgyában. Szintén bírói hatáskörben van az öröklési tanúsítvány kiállítása (amennyiben ezt a végintézkedés előírja), végrendeleti végrehajtó tanúsítványa, és az ún. „*Überweisungszeugnis*” kiállítása tárgyában. Illetve a bírósági apparátuson belül meg kell még említeni az „*Urkundsbeamte*” tevékenységét, akik általánosságban véve az igények és követelések felvételében, a jogerős okiratok átadásában, a bírósági rendelkezések közlésében, a résztvevők értesítésében, másolatok készítésében, akták és nyilvánatrtások vezetésében működnek közre.

2.2. ÖRÖKLÉSI TANÚSÍTVÁNY KIÁLLÍTÁSÁRA IRÁNYULÓ ELJÁRÁS („ERBSCHEINSVERFAHREN” ÉS AZ „ERBSCHHEIN”)

A BGB 2353. §-ából levezethetően az öröklési tanúsítvány olyan hagyatéki bíróság által kiállított okirat, melyben a bíróság kinyilvánítja, hogy ki(k) az örökös(ök), és milyen rendelkezési korlátoknak van(nak) alávetve.²⁵³ Emellett öröklési tanúsítvány szükséges az öröklési jog bizonyításához, ha a kereskedelmi forgalomban nem tisztázott, hogy végintézkedés miatt a közeli rokonok sorrendje kizárható-e.²⁵⁴

Az öröklési bizonyítvány célja kettős: a jogi forgalom és a közhiteles nyilvántartások részére egy megbízható támaszt jelent az örökös személyére vonatkozóan; az örökösök szempontjából pedig egy olyan tanúsítvány, amivel igazolni tudják a hagyatéki eljárás során jogállásukat.²⁵⁵ A tanúsítvány jogi természetét vizsgálva három jellemzőjét fontos kiemelni: elsőként rögzítve, hogy a tanúsítvány bizonyító erővel rendelkező okirat (BGB 2366. §-a szerint), másodsorban közokiratnak minősül (ZPO 415. §), harmadsorban nem tekintendő ítélet hatályúnak [ZPO 580. § (7b)].²⁵⁶ Deklaratív természetű okirat.²⁵⁷ Az öröklési tanúsítvány hitelesen tanúsítja az örökható személyét (név, halál napja, az utolsó lakóhely), az örökösök személyét, az öröklési jog terjedelmét a haláleset bekövetkeztekor (az ún. örökös kvóta), az utóöröklést és a végrendeleti végrehajtás elrendelését. *Muscheler* a tanúsítvány funkcióját tekintve még tovább megy, és három célt rögzít:

1. legitimációs funkció,
2. bizonyítási funkció,
3. jóhiszeműség vélelmének a funkciója, melyben benne foglaltatik a legitimáció és a nyilvánosság.²⁵⁸

²⁵³ Zimmermann 2006, 345. o.; Brox 2001, 351. o.; Lehmann 2006, 254. o.

²⁵⁴ Bonefeld – Kroiss – Tanck 2012, 938. o.

²⁵⁵ Brox 2001, 351. o.

²⁵⁶ Bonefeld – Kroiss – Tanck 2012, 938–939. o.

²⁵⁷ Siehr 2013, 242. o.

²⁵⁸ Muscheler 2009a, 330. o. A tanúsítvány e hármas funkcióját Lehmann is kiemeli. Lehmann 2006, 255. o.

A tanúsítvány joghatásai révén vélelmezni kell egyrészt, hogy a tanúsítványban jogosultként megjelölt személy ténylegesen rendelkezik-e jogállásával; másodsorban, hogy a jogosult tanúsítványban feltüntetett (öröklési) jogát egyéb jog nem korlátozza (teljességi vélelem); emellett egy további vélelem biztosítja azon harmadik személyek jogszerzését, akik a tanúsítványban jogosultként megjelölt személytől a hagyatéki vagyontárgyra nézve egyéb jogcímen jogot szereznek.²⁵⁹ Öröklési tanúsítvány kiállítására nemperes eljárás keretében kérelemre²⁶⁰ kerül sor.²⁶¹ Kérelemre irányadó formai megkötés nem érvényesül, ugyanakkor a kérelem tartalmát illetően kógens a szabályozás.²⁶² Hatáskör szempontjából vizsgálva, az eljárás lefolytatására az „Amtsgericht” mint hagyatéki bíróság rendelkezik hatáskörrel.²⁶³ 2015. június 29-t megelőzően az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárásban az illetékeségi rendszer négy szintű volt; elsősorban az a hagyatéki bíróság volt illetékes, amelynek területén az örökösök utolsó lakóhelye található.²⁶⁴ Abban az esetben pedig, ha az örökösöknek több lakóhelye volt azonos időben, az a bíróság, ahol az eljárás előbb megindult. Belföldi lakóhely hiányában az illetékeséget a tartózkodási hely alapozta meg. Ha sem lakóhely, sem tartózkodási hely nem volt ismeretes, de az örökösök német állampolgárságú volt, Berlinben az Amtsgericht Schöneberg rendelkezett kizárólagos illetékeséggel. Nem német állampolgár esetén, amennyiben a halál időpontjában sem lakóhellyel, sem tartózkodási hellyel nem rendelkezett Németországban, az eljárásra minden olyan bíróság illetékesé vált, amelynek területén hagyatéki vagyontárgy volt található (az összes vagyontárgyra) a hagyaték egészére nézve.²⁶⁵ Az európai öröklési rendelet alkalmazásával összefüggő jogszabálymódosítások nemcsak a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekre irányadó eljárásjogi szabályokban hoztak jelentős változásokat, hanem a tisztán belföldi (német) öröklési ügyekben is. A „Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29.06.2015 (BGBl I S. 1042)” eredményeként az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás illetékeségi szabályai jelentős mértékben módosultak. Az örökösök utolsó lakóhelyét az elhalálozás időpontjában – mint általános illetékeségi okot – az örökösök utolsó szokásos tartózkodási helye váltotta fel.²⁶⁶ A hatályos szabályozás szerint a FamFG 343. §-a alapján az illetékeségi rendszere három pilléren nyugszik:

- a.) Elsődlegesen az a bíróság rendelkezik illetékeséggel, amelynek területén az örökösök utolsó szokásos tartózkodási helye volt az elhalálozás időpontjában.
- b.) Abban az esetben, ha az elhalálozás időpontjában az örökösök utolsó szokásos tartózkodási helye nem belföldön volt, az a belföldi bíróság illetékes, amelynek területén az örökösök utolsó szokásos tartózkodási helye volt.

²⁵⁹ Muscheler 2009a, 330. o.; Bonefeld – Kroiss – Tanck 2012, 939-941. o.; Lehmann 2006, 254. o.

²⁶⁰ Kérelmezési jogosultsága van az örökösöknek, a végrendeleti végrehajtónak, hagyatéki gondnoknak. Siehr 2013, 242. o.; Lehmann 2006, 255. o.

²⁶¹ Brox 2001, 359. o.

²⁶² Ld FamFG 352.§

²⁶³ E szabály alól két kivétel van, egyrésztől Württemberg tartomány, ahol a „Bezirksnotar” és Baden tartomány, ahol a közjegyző látja el a hagyatéki bíróság feladatait.

²⁶⁴ Brox 2001, 359. o.

²⁶⁵ FamFG 343. §

²⁶⁶ Grziwotz 2016, 418. o.

c.) Ha az előbbi két szabály alapján nem állapítható meg az illetékesség, de az örökgyógó német állampolgár volt, vagy a hagyaték belföldön található, Berlinben az Amtsgericht Schöneberg²⁶⁷ lesz az illetékes bíróság.

A bírósági apparátuson belül általános szabályként rögzíthető, hogy törvényes öröklés esetén „Rechtspfleger”, végintézkedés felülvizsgálata, valamint külföldi jog alkalmazása esetén bíróg jár el.²⁶⁸

A tanúsítvány kiállítására nemperes eljárásban ugyan kérelemre kerül sor, de a nyomozati elvnek megfelelően a hivatalbóltság elve érvényesül a tényállás tisztázása, valamint a bizonyítékok és a bizonyítási eszközök beszerzése során. A bizonyítási eszközök korlátozottsága miatt a bíróság nem vizsgálja felül az öröklésben érdekelt személyek indítványait;²⁶⁹ a szabad bizonyítás elve érvényesül a tényállás tisztázása során, de kötött bizonyítás jellemzi a bizonyítás eredményeinek a mérlegelését. Az eljárás nem nyilvános, ugyanakkor a felek, meghatalmazottaik és az eljárás egyéb résztvevői részére biztosított a részvétel lehetősége. Ahogyan a nemperes eljárások egész területére, úgy az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárásban sem jellemző a bizonyítási teherre vonatkozóan formalizált szabályozás.²⁷⁰

Az eljárás nem zárja ki, hogy az örökösök a „Prozessgericht” előtt peres eljárást indítsanak, ugyanakkor a két eljárás egymástól teljesen elkülönül. A hagyatéki bíróság vitatott tény- vagy jogkérdés miatt nem utalhatja az ügyet peres útra („Prozessgericht” elé), határoznia kell a jogvita kérdésében is. A gyakorlat azt mutatja, hogy öröklési jogvita esetén az öröklésben érdekelt személyek többsége aláveti magát a hagyatéki bíróság döntésének.²⁷¹

Ha az eljárás eredményeként a hagyatéki bíróság a kérelem megalapozottságát állapítja meg, kiállítja az öröklési tanúsítványt.²⁷² A tanúsítványok formáját tekintve tartományi szintű szabályozás érvényesül.²⁷³ Attól függően, hogy az örökösök közül kinek a részére történik a tanúsítvány kiállítása, az öröklési tanúsítványok hat típusát különböztetjük meg.²⁷⁴ Egyetlen állagörökös esetén „Allainerbschein” kerül kiállításra, több örökös esetén az egyes örökösök részére „Teilerbschein”, valamennyi örökös részére „Gemeinschaftliche Erbschein” a megfelelő okirat. „Gruppenerbschein” alatt olyan csoportos öröklési tanúsítvány értendő, amelyet az örökösök egy csoportjának állítanak ki, fontos azonban, hogy nem az összes örökös javára. Meg kell még említeni a „Vereignete Erbschein” (Sammelerschein)-t, mely olyan egyesített öröklési tanúsítvány, amelyet két egymással összefüggő és egymást követő haláleset esetén lényegében két tanúsítvány fog össze.

²⁶⁷ A FamFG 343. § (3) bek. alapján kivételes okból az Amtsgericht Schöneberg átheti az ügyet más bírósághoz.

²⁶⁸ Bonefeld – Kroiss – Tanck 2008a, 942–943. o.

²⁶⁹ Brox 2001, 360. o.

²⁷⁰ Muscheler 2009b, 568–569. o.

²⁷¹ Muscheler 2009b, 570. o.

²⁷² Siehr 2013, 242. o.

²⁷³ Brox 2001, 361. o.

²⁷⁴ Bonefeld – Kroiss – Tanck 2008a, 967–970. o.

2.3. A HATÁRON ÁTNYÚLÓ ÖRÖKLÉSI JOGI KÉRDÉSEK SZABÁLYOZÁSA NÉMETORSZÁGBAN

2.3.1. A kollíziós jog és a polgári eljárásjog kölcsönhatása („*Gleichlaufprinzip*”)

Németországban – eltérően az európai tagállamok többségétől – a *lex successionis* elvének tisztán egyik rendszere sem valósult meg a kollíziós szabályozásban; a hagyaték egységének elve és a hagyaték feldarabolásának elve sajátos koherenciában működött egymás mellett. Az öröklésre irányadó jog alapvetően a hagyaték egységének elvén alapult; mind ingó, mind ingatlan vagyon esetén egységesen az örökhagyó állampolgársága határozta meg az alkalmazandó jogot.²⁷⁵ Ugyanakkor a német kollíziós szabályok három ponton áttörték a hagyaték egységének elvét, és bár korlátozottan, de teret engedtek a hagyaték feldarabolása elvének.²⁷⁶

E sajátos rendszerben a nemzetközi elemet tartalmazó öröklés során a polgári eljárásjog és a kollíziós jog szoros összekapcsolódása és kölcsönhatása volt jellemző: a joghatóságra irányuló kezdeti szabályokban maradéktalanul érvényesült az az elv, hogy a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben a nemperes eljárásokban a német bíróságok akkor rendelkeztek joghatósággal, ha az alkalmazandó jogra német jog volt irányadó.²⁷⁷ Ez az elv a rendelet alkalmazását megelőzően már korlátozottan volt jelen a német jogszabályokban: a „*Notzuständigkeit*” (*forum necessitatis*) joghatóság szabálya révén, ha külföldi jog alkalmazása merült fel, a német bíróságok joghatósággal rendelkeztek olyan öröklési ügyekben is, amikor az eljárás lefolytatása más államban ésszerűtlen vagy lehetetlen lett volna.²⁷⁸ A német jogirodalomban mai napig élő elv „*Gleichlaufprinzip*” vagy „*Gleichlaufgrundsatz*” nevet viseli.²⁷⁹

2015 augusztusát megelőzően a határon átnyúló öröklési ügyek eljárásjogi szabályozása részben a ZPO-ban, részben a FamFG-ben valósult meg, ugyanakkor az öröklési tanúsítvány kiállítására irányuló eljárás során a BGB (2369. §) is irányadó forrás volt. Az öröklésre irányadó kollíziós jogi szabályozás fő jogforrásának az EGBGB²⁸⁰ volt tekinthető.

Az európai öröklési rendelet 2015. augusztus 17-i alkalmazásával a határon átnyúló öröklési ügyek kollíziós jogi kérdéseinek elsődleges jogforrásává a rendelet lépett. A német jogalkotó a rendelet alkalmazhatóságához szükséges jogalkotási kötelezettségének a „*Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29.06.2015 (BGBl I S. 1042)*” megalkotásával tett eleget.

²⁷⁵ Maulbetsch 2013, 33. o.; von Bar 1991, 254-255. o.

²⁷⁶ Lásd bővebben II. 1.1.3. fejezet.

²⁷⁷ E szabály azon esetekre is irányadó, amikor visszautalás vagy a hagyaték feldarabolásának elve német jog alkalmazásához vezet. Wachter 2008, 112. o.; Grziwotz 2016, 425. o.

²⁷⁸ További kivételek a „*Gleichlauftheorie*” alól: „*Nachlasspflegschaft*” (hagyatéki gondnokság) elrendelése, végintézkedés nyilvánosságra hozatala egy külföldi érdekében, örökségről való lemondás, végintézkedés megtámadása. Wachter 2008, 112–113. o. Ehhez kapcsolódóan a „*Gleichlauftheorie*” megkérdőjelezése olvasható Kurt Siehr-től is. Siehr 2001, 113. o.

²⁷⁹ Koch – Magnus – Mohrenfels 2010, 97–98. o.; Lehmann 2006, 190. o.

²⁸⁰ Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche, RGBl. S. 604;

¶ Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche in der Fassung der Bekanntmachung vom 21. September 1994 (BGBl. I S. 2494; 1997 I S. 1061), das durch Artikel 17 des Gesetzes vom 20. November 2015 (BGBl. I S. 2010) geändert worden ist.

A jogszabály hatályon kívül helyezte az EGBGB 4. fejezetének korábbi 25. cikkét,²⁸¹ valamint a 26. cikkének (2) bekezdését. A hatályos kollíziós jogi szabály a végintézkedések alakiságára nézve tartalmaz már csak rendelkezéseket.²⁸²

A „Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29.06.2015 (BGBl I S. 1042)” jelentősége abban ragadható meg, hogy egyrészt elvégezte a rendelettel összefüggő szükséges jogszabálymódosításokat, másodsorban a „jogszabálycsomag” részeként megalkotásra kerülhetett az európai öröklési rendelet alkalmazását elsődlegesen elősegítő „Internationales Erbrechtsverfahrensgesetz”.²⁸³ Az „IntErbRVG.” szabályozásának középpontjában a külföldi határozatok elismerése (elismerés megállapítására irányuló eljárás), különösen végrehajthatóvá nyilvánítása, az európai öröklési bizonyítvány kiállításával összefüggő technikai jellegű szabályok, valamint a közokiratok elfogadásával és végrehajtásával összefüggő rendelkezések állnak. Az „IntErbRVG.” által szabályozott intézmények górcső alá vételét megelőzően fontosnak tartom a törvény szabályozásának természetét megvizsgálni. A szabályozás célzott természetéből eredően – öröklési rendelet alkalmazhatóságával összefüggő tagállami jogszabályok megalkotása, a meglévő törvények összehangolása – az „IntErbRVG.” az öröklési rendelet szabályaira épít; a szabályozott tárgykörök az öröklési rendelet intézményeire alapítottak. Ugyanakkor az öröklési eljárás német sajátosságaiból eredően a jogforrás alkalmazhatósága több esetben a ZPO,²⁸⁴ valamint a FamFG²⁸⁵ együttes olvasatát feltételezi. 2015. augusztus 17-ét követően Németországban, a határon átnyúló öröklési ügyek vonatkozásában, a jogalkalmazóknak az európai öröklési rendelet, az „IntErbRVG.”, az EGBGB, a ZPO és a FamFG szabályainak együttesen kell eleget tenniük.

Az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően német bíróságok három esetkörben rendelkeztek joghatósággal a határon átnyúló öröklési ügyekben:

- a.) német állampolgárságú örökhagyó esetén, valamint külföldi örökhagyó tekintetében, ha lakóhelye, illetve tartózkodási helye Németországban volt található;
- b.) német állampolgársággal rendelkező külföldön elhunyt örökhagyó esetében,
- c.) külföldi örökhagyó (külföldön történő elhalálozása esetében), ha Németország területén hagyaték tárgyát képező vagyona volt.²⁸⁶

Német állampolgár esetén az eljáró fórum az örökhagyó lakóhelye szerinti, ennek hiányában tartózkodási helye szerinti bíróság volt. Ha a német örökhagyó sem belföldi lakóhellyel, sem tartózkodási hellyel nem rendelkezett, az Amtsgericht Berlin-Schöneberg volt az illetékes. Külföldi örökhagyó esetében elsősorban az örökhagyó lakóhelye, illetve tartózkodási helye szerinti, ennek hiányában a hagyatéki vagyon fekvése szerinti „Nachlassgericht” volt illetékes.²⁸⁷

²⁸¹ Melyet a rendelet III. fejezete váltott fel.

²⁸² Ld EGBGB 26. cikk (1) bek.

²⁸³ Internationales Erbrechtsverfahrensgesetz vom 29. Juni 2015 (BGBl. I S. 1042). Továbbiakban: „IntErbRVG.”

²⁸⁴ IntErbRVG 7. §, 11-15. §, 18. §, 23. §, 24. §, 27-30. §.

²⁸⁵ IntErbRVG 43. §, 47. §.

²⁸⁶ Siehr 2001, 112–113. o.

²⁸⁷ Wachter 2008, 114. o.

2.3.2. KÜLFÖLDI HATÁROZATOK ELISMERÉSE ÉS VÉGREHAJTHATÓSÁGA NÉMETORSZÁGBAN

Az öröklési ügyekben hozott határozatok tekintetében egy sajátos megosztottság érvényesült Németországban. Külföldi határozat joghatásainak belföldön való elismerését két tényező befolyásolta: egyrészt az, hogy Németország és az adott állam között létrejött-e együttműködési megállapodás a határozatok elismerésére és végrehajtására nézve, másodsorban az a tényező, hogy peres vagy nemperes eljárás keretében hozott határozat elismerésének (végrehajthatóságának) szükségessége merült fel. Nemperes eljárás keretében hozott határozatok a FamFG 108. §-a alapján, peres eljárás keretében hozott határozatok a ZPO 328. §-a alapján voltak elismerhetők.²⁸⁸

Nemperes eljárás keretében hozott határozatok elismerésének nem volt feltétele külön eljárás lefolytatása. Peres eljárás során hozott külföldi határozatok belföldön joghatás kiváltására akkor váltak alkalmassá, ha az ún. „Inzident-Überprüfung” lefolytatására került. „Inzident-Überprüfung” lefolytatására azon államok vonatkozásában nem volt szükség, amelyekkel Németország bilaterális megállapodást kötött a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan.²⁸⁹ Ezekben az esetekben ún. „Inzident-Anerkennung”-ról beszélhetünk, mely az öröklési ügyekben hozott külföldi határozatok *automatikus* elismerését jelentette.²⁹⁰ A többi állam vonatkozásában „Inzident-Überprüfung” lefolytatására a ZPO 328. §-a alapján kerül sor, melynek középpontjában az elismerésmegtagadási okok vizsgálata áll.²⁹¹

A FamFG. 109. §-a elismerésmegtagadási okként négy követelményt ír elő:

- a.) a német jog szerint másik állam bírósága nem rendelkezett joghatósággal
- b.) ha a fél (részrtvevő) részére az eljárást megindító iratot nem olyan megfelelő módon vagy nem határidőben továbbították, hogy jogait gyakorolni tudta volna;
- c.) összeegyeztethetlenség okán (korábban hozott vagy elismert külföldi határozattal);
- d.) összeegyeztethetlenség a német joggal [különösen valamely alapjoggal (ordre public klauzula)].

Siehr álláspontja szerint a FamG. 109. §-a a külföldi (bírósági határozatokon kívüli) okiratokra analóg módon alkalmazható.²⁹² A peres eljárás keretében hozott bírósági határozatok elismerésére vonatkozóan a ZPO 328. §-a a FamFG. 109. §-ban megjelölt elismerésmegtagadási okokon felül még egy indokot rögzített: a határozat nem volt elismerhető, ha „a viszonyosság nem garantált”. A külföldi határozat végrehajtásának feltételeként további köve-

²⁸⁸ Siehr 2001, 215.; Lehmann 2006, 239. o.

²⁸⁹ Németország Svájjal (1929), Olaszországgal (1936), Ausztriával (1959), Belgiummal (1958), Egyesült Királysággal (1960), Görögországgal (1961), Hollandiával (1962), Norvégiával (1977) és Spanyolországgal (1987) kötött kétoldalú szerződéseket határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan.

²⁹⁰ Dörner – Manfred Bengel: Allemagne. 10. o. forrás: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/report_conflicts_allemande.pdf, Német Közjegyzői Intézet tanulmánya 210. o.

²⁹¹ Dörner – Bengel 9–10. o.

²⁹² Siehr 2001, 116. o. Lehmann 2006, 239. o.

telmény az ún. „*Vollstreckungsurteils*”²⁹³ volt. A ZPO 722. § (1) bek. alapján külföldi határozat alapján akkor lehet a végrehajtást lefolytatni, amennyiben annak megengedhetőségét ítéletben („*Vollstreckungsurteil*”) mondták ki. Az „IntErbRVG.” hatálybalépésével az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére, végrehajthatóvá nyilvánítására és végrehajtására nézve megszűnt a polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó peres és nemperes eljárásban hozott határozatok elismerésére és végrehajtására előirányozott megosztott szabályozás. Öröklési ügyben hozott külföldi határozat végrehajtásának feltétele a külföldi határozat német bírói döntés általi végrehajthatóságának megállapítása [„*Vollstreckbarerklärungsentscheidung*” (külföldi határozat végrehajthatóságát kimondó német bírói döntés)], valamint ezt követően kérelemre végrehajtási záradék kiállítása („*Vollstreckungsklausel*”).

Külföldi határozat végrehajthatóvá nyilvánítása (végrehajthatóságának megállapítása) a „*Landgericht*” hatáskörébe tartozik. Az eljárás lefolytatására az adós lakóhelye szerinti bíróság vagy a végrehajtás helye szerinti bíróság rendelkezik kizárólagos illetékességgel.²⁹⁴ A végrehajtási záradék kiállítását kérelemre a „*Zivilkammer*” elnöke végzi, kivéve, ha az eljárás alapja egy közjegyzői okirat. Közjegyzői okiratot közjegyző nyilváníthat végrehajthatóvá.²⁹⁵ Külföldi határozat azáltal válhat Németországban végrehajtás alapjává, ha kérelemre végrehajtási záradékkal látják el. A kérelmet írásban lehet előterjeszteni, vagy szóban jegyzőkönyvbe mondani [IntErbRVG 4. § (2)]. Főszabály szerint a kérelem tárgyában a bíróság szóbeli tárgyalás tartása nélkül határoz.

Az AVAG 8. § (1) bek. rendelkezésének az IntErbRVG 7. § (1) bekezdésbe történő átemelése eredményeképpen, amennyiben a végrehajtás alapjául szolgáló okirat alapján megengedhető a végrehajtás, úgy a bíróság határozatot hoz arról, hogy a végrehajtás alapjául szolgáló okiratot el kell látni a végrehajtási záradékkal. A külföldi határozat végrehajthatóságát kimondó német bírói döntést („*Vollstreckbarerklärungsentscheidung*”) követően a bírósági hivatalnok („*Urkundbeamte der Geschäftsstelle*”) az IntErbRVG 8. § (1) bekezdésében meghatározott módon és formában²⁹⁶ kiállítja a végrehajtási záradékot.²⁹⁷

IntErbRVG. a végrehajthatóság tárgyában hozott határozat ellen két jogorvoslatot biztosít. A végrehajtási záradék kiállítása ellen a fél „*die Beschwerde*” (felfolyamodás) formájában jogorvoslattal élhet az „*Oberlandesgericht*”-hez. A jogorvoslat tárgyában eljáró bíróság a rendelkezésre álló tények alapján, szóbeli tárgyalás tartása nélkül „*Beschluss*”-szal (végzéssel) határoz. A másodfokú bíróság döntése ellen a „*Bundesgerichtshof*”-hoz „*Rechtsbeschwerde*” (felülvizsgálat jellegű felfolyamodás) formájában második jogorvoslatnak is teret engedett a német jogalkotó. A „*Rechtsbeschwerde*” tárgyában a „*Bundesgerichtshof*” végzéssel határoz.

²⁹³ Dörner – Bengel 10. o.; Német Közjegyzői Intézet tanulmánya 210. o.

²⁹⁴ Walter Gierl felhívja rá a figyelmet: annak megállapítása iránt, hogy az adós a végrehajtás helye szerinti tagállamban rendelkezik-e lakóhellyel, az öröklési rendelet 44. cikke alapján a végrehajtás helye szerinti tagállam törvényes előírásai alkalmazandók. Gierl 2015, 211. o.

²⁹⁵ Gierl 2015, 211. o.

²⁹⁶ IntErbRVG 8. § (3) bek. alapján a végrehajtási záradékot a bírósági hivatalnok aláírásával és pecséttel látja el.

²⁹⁷ Gierl 2015, 215. o.

2.3.3 Az európai öröklési bizonyítvány

Az „IntErbRVG.” az európai öröklési bizonyítvány kiállításával, javításával, módosításával, visszavonásával, a bizonyítványról készített másolatok kiállításával, a másolatok érvényességi idejének meghosszabbításával, valamint az európai öröklési bizonyítvány hatályon kívül helyezésével összefüggő szabályokat tartalmaz.

A bizonyítvány kiállítására irányadó hatásköri és illetékességi rendelkezések az öröklési rendelet 6. fejezetén alapulnak; a rendelet alapján joghatósággal rendelkező állam bírósága (az öröklési rendelet 4., 7., 10. vagy 11. cikk alapján) jogosult az európai öröklési bizonyítvány kiállítására. Az „IntErbRVG.” 34. § (1) bekezdése alapján, amennyiben az öröklésben érdekelt személyek egy meghatározott német bíróság joghatóságáról állapodtak meg, ez a bíróság az öröklési bizonyítvány kiállítására kizárólagos illetékességgel rendelkezik.

Az európai öröklési bizonyítvány kiállítása az „Amtsgericht” hatáskörébe tartozik, az „Amtsgericht” „Nachlassgericht”-ként jár el az egyes eljárásokban. Amennyiben tartományi jogszabályok az örökléssel összefüggő eljárások lefolytatását más bíróságok hatáskörébe utalják, az európai öröklési bizonyítvánnyal összefüggő feladatok ellátására ez a bíróság rendelkezik hatáskörrel.²⁹⁸ Az illetékesség a rendelet joghatósági szabályai mentén előirányozott: amennyiben az örökhagyó elhalálásának időpontjában belföldön szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett, az eljárás lefolytatására az az „Amtsgericht” rendelkezik illetékességgel, amelynek területén az elhunyt szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett. Amennyiben az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálásának időpontjában nem belföldön volt, az a bíróság rendelkezik kizárólagos illetékességgel, amelynek területén utolsó szokásos tartózkodási helye volt az örökhagyónak. Amennyiben az örökhagyó belföldön nem rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel Berlinben „Amtsgericht Schöneberg” kizárólagos illetékességű. Az „IntErbRVG” 34. cikk (3) bek. felhatalmazza az „Amtsgericht Schöneberg”-et, hogy az ügyet „lényeges okból” más „Nachlassgericht”-hez áttegye. Gierl ilyen lényeges okként a hagyatéki vagyontárgy helyét vagy az eljárásban meghallgatandó személy tartózkodási helyét említi példaként.²⁹⁹

Az európai öröklési bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás német szabályai között figyelemre méltó a „fél” fogalmának meghatározása. Az „IntErbRVG” 37. cikke a fél fogalma alatt elsősorban a kérelmezőt nevesíti, de a jogszabály az eljárásban a fél fogalmát további hat ponttal kitágítja. A bizonyítvány kiállítására irányuló eljárásban félnek tekinthető:

- 1) törvényes örökös(ök);
- 2) az a személy, aki végintézkedés rendelkezése folytán örökösnek tekinthető;
- 3) az a személy, aki végintézkedés érvénytelensége miatt örökössé válna;
- 4) hagyományos;
- 5) végrendeleti végrehajtó és a hagyatéki gondnok;
- 6) egyéb öröklésben érdekelt személy.

²⁹⁸ Véleményem szerint az „IntErbRVG” 34. cikk (4) bek. nemcsak azon tartományokra akceptálható, ahol a hagyatéki ügyek más bíróságok hatáskörébe tartoznak, hanem azon tartományokra is irányadónak tekinthető, ahol az egyes öröklési eljárások lefolytatása más hatóságok, illetőleg közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyek, szervek hatáskörébe tartozik. Pl.: Württembergben „Bezirksnotar”, Badenben „Notar” látja el az örökléssel összefüggő nemperes eljárások lefolytatását.

²⁹⁹ Ld Gierl 2015, 243. o.

Az „IntErbRVG” 37. cikke alapján az öröklésben érdekelt személyek a kérelem alapján tekinthetők félnek.³⁰⁰

Amennyiben az európai öröklési bizonyítvány kiállításának feltételei fennállnak, a bíróság határozatot hoz a bizonyítvány kiállításáról. A határozat formája „*Beschluss*” (végzés). Az „IntErbRVG” 39. cikk (1) bek. alapján a bíróság végzéssel dönt a hitelesített másolat kiállításáról, illetőleg a hitelesített másolat érvényességi idejének meghosszabbításáról. A kérelmező számára hitelesített másolat, az eljárás egyéb alanyai részére ún. „egyszerű” másolat kerül kiállításra.³⁰¹

Az európai öröklési bizonyítvány kiállítása tárgyában hozott végzés ellen az örökös, a hagyományos, a végrendeleti végrehajtó, a hagyatéki gondnok, valamint az egyéb öröklésben érdekelt személy „*Beschwerde*” (felfolyamodás) formájában jogorvoslattal élhet. Az elsőfokon eljáró bíróság döntése ellen benyújtott jogorvoslat tárgyában az „*Oberlandesgericht*” jár el. Az „IntErbRVG” a másodfokú bíróság végzése ellen is megnyitotta jogorvoslat lehetőségét: a „*Rechtsbeschwerde*”-t (felülvizsgálat jellegű felfolyamodást) a „*Bundesgerichtshof*” bírálja el.

2.3.4. Közokiratok valódiságának megtámadása

Abban az esetben, ha egy másik tagállamban a közokirat valódiságának megtámadása iránt eljárást indítottak, az „IntErbRVG” megnyitotta annak lehetőségét, hogy amíg a közokirat valódisága tárgyában a másik (származási) tagállamban nem születik határozat, a német bíróság az előtte folyó eljárását felfüggesztheti.

Amennyiben az öröklési rendelet 59. cikkének (2) bek. alapján német közokirat valódiságát támadják meg, az eljárásra bíróság által kiállított közokirat esetében az a bíróság illetékes, amely a közokiratot kiállította; közjegyző által kiállított okirat esetében a közjegyző székhelye szerint illetékes bíróság. Egyéb esetekben az az Amtsgericht, melynek területén az okiratot kiállították.

³⁰⁰ Gierl a „IntErbRVG” 37. cikk (1) bekezdésében előírányozott „fél” fogalmat két csoportja osztja. Az eljárásnak szükségszerű alanya, fél („*Muss-Beteiligten*”) a kérelmező, a másik csoport, az eljárásnak lehetséges alanya, fél lehet („*Kann-Beteiligten*”) a fentebb hat pontban rögzített személyi kör valamely tagja. Ld Gierl 2015, 249–250. o.

³⁰¹ Az öröklési rendelet 70. cikk (1) bek. alapján a bizonyítvány eredeti példánya a kiállító hatóságnál marad.

3. A HAGYATÉK ÁTADÁSÁRA IRÁNYULÓ ELJÁRÁS AUSZTRIÁBAN

3.1. AZ ÖRÖKLÉSI JOG ÉS A HAGYATÉK KAPCSOLATA AZ OSZTRÁK KÖZTÁRSASÁGBAN, AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁS JELENTŐSÉGE

Ausztriában az öröklési (anyagi) jog legfontosabb jogforrásaként az ABGB³⁰² tekintendő, melyben szabályozott örökléssel összefüggő jogviszonyok részben objektív, részben szubjektív természetűek. Objektív értelemben öröklés alatt az elhunyt hagyatékában bekövetkező jogutódlás értendő, szubjektív értelemben jog, a hagyaték részben vagy egészben való megszerzésére. Az örökhagyó halálának időpontjától a szubjektív öröklési jog örökölhető és elidegeníthető, ugyanakkor soha el nem évülő igényt keletkeztet.³⁰³

A hagyaték³⁰⁴ azoknak az öröklési jogi jogviszonyoknak az összessége, amelyeknek középpontjában az örökhagyó más személyekhez való viszonya, kapcsolata áll, mely jogokat részben aktívaként, a kötelezettségeket passzívaként tartjuk számon.³⁰⁵ Más szempontból ezen jogok részben átörökíthetők (pl.: elővásárlási jog), részben nem, köztük a hagyatékra vonatkozó személyhez tapadó vállalt kötelezettségek (az ún. „legszemélyesebb jogok”: névviselés, cím viselése). Általánosságként leszögezhető, hogy átörökíthetőek a vagyoni jogok és kötelezettségek, melyek a szubjektív értelemben öröklési jog részét képezik, benne foglalva a kötelesrészi igényeket is.³⁰⁶

Ausztriában az öröklés jogcímei között:

- 1.) az öröklési szerződést,
- 2.) a végrendeletet és
- 3.) a törvényes öröklést tartjuk számon.³⁰⁷

Az ABGB szabálya szerint ezen jogcímek sorrendiséget keletkeztetnek, de a gyakorlatban a hagyaték átadására többségében törvényes öröklés, részben végintézkedésen alapuló öröklés folytán kerül sor, öröklési szerződés ritkán válik az örökléssel kapcsolatos jogviszonyok fő rendezőelvévé. Az osztrák öröklési jog lehetővé teszi az egyes jogcímek egymás melletti alkalmazását valamennyi *öröklési jogcím* esetén.³⁰⁸

³⁰² Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch, JGS Nr. 946/1811.

³⁰³ Winkler 2006, 13–14. o.

³⁰⁴ Az osztrák öröklési jog eltérően a német jogrendszertől sajátos terminológiát alkalmaz az örökléssel összefüggő jogviszonyok rendezésére: a hagyaték sajátos elnevezése „Verlassenschaft”, az örökösökre átszálló jogok és kötelezettségek összefoglaló elnevezése „Erbenschaft”.

³⁰⁵ Winkler megközelítése szerint az öröklési eljárással kapcsolatos jogok és kötelezettségek részben közjogi, részben magánjogi természetűek.

³⁰⁶ Winkler 2006, 14–16. o.

³⁰⁷ Haunschmidt 2015, 3. o.

³⁰⁸ Winkler 2006, 18. o.

A tág értelemben vett öröklési eljárás – melynek középpontjában a hagyaték átadására irányuló eljárás áll – osztrák összefoglaló elnevezése „*Verlassenschaftsverfahren*”. Már az eljárás elnevezéséből is kitűnik az osztrák rendszer lényegi eleme, a hagyaték átadására – átszármaztatására irányuló eljárás. Eltérően a német és a holland öröklési eljárástól, Ausztriában az öröklési eljárásban központi szerepe van a jogutódlás kérdésének; a részletes eljárásjogi szabályozás mellett dologi jogi megközelítésű szemlélet uralkodik. Az ABGB 536. §-a szerint az öröklés ipso iure az örökhagyó halálával (vagy a haláleset tényét megállapító határozat jogerőre emelkedésével) nyílik meg. Ugyanakkor az örökösök az örökséget az örökhagyó halálával nem szerzik meg, a tulajdonszerzés feltétele a „*Verlassenschaftsverfahren*” (Továbbiakban: „hagyaték átadására irányuló eljárás”) lefolytatása.³⁰⁹ Az osztrák öröklési jogban a hagyaték átadásában és megszerzésében betöltött szerepére tekintettel, a monográfia a hagyaték átadására irányuló eljárás egyes szakaszainak részletes feltárását tűzi ki célként.

2015 nyarán az Osztrák Parlament egy nagyívű, mind az öröklési anyagi jogot, mind eljárásjogot, mind kollíziós jogot egyaránt érintő novelláris módosítást³¹⁰ fogadott el, mely egyrésztől magában foglalta az európai öröklési rendelet alkalmazhatóságát elősegítő tagállami rendelkezések megalkotását, másodsorban az öröklési jogban eredményezett jelentős változásokat. Az öröklési jogi reform célja az 1811-ben gyökerezett osztrák öröklési jog jellegének megtartása mellett a modern kor által szükségszerűen megkövetelt (elsődlegesen) anyagi jogi jogszabálymódosítások elvégzése volt. A novelláris módosítás legfontosabb eredményei között a következőket emelném ki: a jogszabály a végintézkedések terén a felek önrendelkezési jogát lényegesen erősítette; modernizálta a végrendelekre irányadó szabályokat; átdolgozta az öröklési képességet érintő rendelkezéseket a kitagadási okok módosításával; a túlélő házatárs és a bejegyzett élettárs jogállását megerősítette, valamint megújította a kötelelési szabályokat.³¹¹ A műnek nem célja az osztrák öröklési jogi reform teljeskörű feltárása, a hangsúlyt az európai öröklési rendelet alkalmazásával a tagállami jogban bekövetkezett változások vizsgálatára helyezi. Az „ErbRÄG” európai öröklési rendelettel összefüggő szabályai két lépcsőben léptek hatályba (részben 2015. augusztus 17-én, majd a módosítás egészében 2017. január 1-jén), és alkalmazandók 2017. január 1-jén vagy ezt követően elhunyt személyek utáni öröklésre.

³⁰⁹ Berther 2001, 15. o.

³¹⁰ Erbrecht-Änderungsgesetz 2015 – ErbRÄG 2015 („87. Bundesgesetz, mit dem das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch, das Anerbengesetz, das Außerstreitgesetz, das Gerichtsgebührengesetz, das Gerichtskommissärsengesetz, das Gerichtskommissionstarifgesetz, das allgemeine Grundbuchsgesetz 1955, das IPR-Gesetz, die Jurisdiktionsnorm, das Kärntner Erbhöfegesetz 1990, die Notariatsordnung, das Rechtspflegergesetz, das Tiroler Höfegesetz, das Wohnungseigentumsgesetz 2002 und die Kaiserliche Verordnung über die dritte Teilnovelle zum allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch geändert werden”) (Továbbiakban: „ErbRÄG”).

³¹¹ Katherin 2016, 4–14. o.

3.2. A HAGYATÉK ÁTADÁSÁRA IRÁNYULÓ ELJÁRÁSBAN KÖZREMŰKÖDŐ SZERVEK ÉS SZEMÉLYEK

Az osztrák öröklési eljárás fő jogforrásának tekinthető AußStrG.³¹² 20. §-a szerint a „hagyatéki bíróságnak”³¹³ valamennyi haláleset esetén hivatalból el kell járnia, melynek bekövetkeztéről a bíróságot az anyakönyvi hivatal értesíti. Az öröklési eljárás hivatalból indul, ha a haláleset ténye közokirat révén vagy más, kétséget kizáró módon igazolható.

A polgári eljárásjog rendszerében a jogterület által szabályozott valamennyi eljárást – függetlenül attól, hogy lefolytatására peres vagy nemperes eljárás keretében, illetve alternatív vitarendezés útján kerül sor – a felek alakítják. Az osztrák öröklési eljárás sajátosságainak bemutatása során elsőként arra vállalkozom, hogy a hagyatéki átadására irányuló eljárásban közreműködő hatóság(ok), személyek és szervek eljárásban betöltött szerepét, eljárási jogosultságukat tárjam fel a tagállami hatásköri és illetékességi szabályok ismertetése mentén. A részletszabályok előtt kiindulópontként fontosnak tartom annak rögzítését, hogy az eljárás lefolytatása alapvetően bírósági hatáskörbe tartozik, és a hatáskörrel és illetékkel rendelkező fórum az ABGB, az AußStrG., valamint a „Bundesgesetz über die Tätigkeit von Notaren als Beauftragte des Gericht”³¹⁴ szabályainak megtartásával nemperes eljárás keretében jár el.

Az öröklési eljárás lefolytatása nemperes eljárás keretében értékhatárra tekintet nélkül a „Bezirksgericht”³¹⁵ hatáskörébe tartozik. Az illetékességet az örökhagyó utolsó lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye, ha ez nem állapítható meg egyértelműen, a belföldön található vagyonának nagyobb része szerinti illetékességi ok határozza meg; ennek hiányában a Bezirksgericht Innere Stadt Wien az illetékes bíróság³¹⁶

Bár az öröklési eljárás lefolytatása bírósági hatáskörbe tartozik, a tág értelemben vett öröklési eljárás és az eljárással összefüggő egyes feladatok megoszlanak a bíró,³¹⁷ a „Rechtspfleger” és a „Gerichtskommissär” között. Az örökléssel összefüggő határozatok tekintetében az egyesbíró hatáskörébe tartozik valamennyi örökléssel kapcsolatos intézkedés, beleértve a hagyatéki felosztását is. A „Rechtspfleger” főszabály szerint azon ügyekben járhat el,

³¹² Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz – AußStrG.) BGBl. Nr. 111/2003. (Továbbiakban: „AußStrG.”)

³¹³ Az osztrák jogirodalomban bár ismert az öröklési eljárásban eljáró bíróságnak a német jogrendszer bevett „Nachlassgericht” terminológiája, ugyanakkor tekintettel arra, hogy Németországtól eltérően Ausztriában a polgári igazságszolgáltatás részeként nem került felállításra különbíróként a hagyatéki bíróságok szervezetrendszerére, így a „Nachlassgericht” kifejezés alkalmazását az osztrák öröklési eljárás bemutatása során nem tartom célszerűnek.

³¹⁴ Bundesgesetz vom 11. November 1970 über die Tätigkeit der Notare als Beauftragte des Gerichtes im Verfahren außer Streitsachen (Gerichtskommissärgesetz – GKG) BGBl. Nr. 343/1970. Továbbiakban: „GKG”

³¹⁵ A „Bezirksgericht” általános hatáskörű elsőfokú városi bíróság.

³¹⁶ Schömmmer – Faßold – Bauer 2003, 130. o.; Winkler 2006, 124. o.

³¹⁷ A bíró és a „Rechtspfleger” közötti ügyelosztás alapvetően a hagyatéki vagyon értékének függvénye: bíró jár el az 150.000 eurót meghaladó hagyatéki vagyon tárgyában, a hagyatéki vagyon megosztása kérdésében, valamint azokban az esetekben, amikor az örökség részét valamely „gazdasági jog” vagy kötelezettség képezi. Haunschmidt 2015, 85. o.

amelyeket az egyesbíró hatáskörébe utal. Az öröklési eljárással kapcsolatos, elsősorban előkészítő jellegű intézkedések és az előkészítéssel kapcsolatos okiratok elkészítésében „Gerichtskommissär” működik közre.³¹⁸ A „Bundesgesetz über die Tätigkeiten von Notaren als Beauftragte des Gericht” értelmében „Gerichtskommissär”-ként a bíróság felhatalmazása alapján közjegyző jár el.³¹⁹ A „Gerichtskommissär” jogkörét, kizárólagos hatáskörüket³²⁰ és illetékességüket a „Landgericht” elnökének ügyelosztási rendje határozza meg.³²¹ A „Gerichtskommissär” nem járhat el: a hagyaték bírói úton történő átadásában, az öröklésben érdekelt személyek szóbeli meghallgatásában, valamint a megkeresések tárgyában. Az egész szövetségi köztársaság területén eljárási cselekményeket foganatosíthat, felvehet bizonyítást, hirdetményt tehet közzé. A bíróságok és egyéb hatóságok kötelesek munkáját hivatalból segíteni, és részére a szükséges tájékoztatást megadni.³²²

3.3. AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁS SZAKASZAI

A monográfia összehasonlító részében a választott országok nemzeti öröklési eljárásjogának bemutatása során, azon államokban, ahol az örökség megszerzésében központi szerepe van az öröklési eljárás lefolytatásának – így Ausztriában – nélkülözhetetlennek tartom az öröklési eljárás szakaszainak részletes feltárását. Hasonlóan a magyar hagyatéki eljáráshoz az osztrák öröklési eljárás is két szakaszra osztható, melynek első részében a szűk értelemben vett öröklési eljárás előkészítésére, második szakaszában hagyatéki tárgyalás és a hagyaték bírói úton történő átadása kerül sor. Az osztrák terminológia alapján a „*Verlassenschaftsverfahren*” két szakasza: a „*Vorverfahren*” és a „*Regelverfahren*”. Az *AußStrG.* a „*Vorverfahren*” elnevezés alatt szabályozott eljárást minimálszabályok megalkotásával teremtette meg, mely eljárás a haláleset nyilvántartásba vételét („*Todesfallaufnahme*”), a végintézkedéssel összefüggő nyilatkozatok átvételét, a hagyaték hagyatéki tárgyalás nélküli átadását, és fizetés helyett átadásra irányuló eljárást foglalja magában.

Minden öröklési eljárás – függetlenül annak később lefolyásától – a haláleset nyilvántartásba vételével kezdődik (az ún. „*Todesfallaufnahme*”), mely a „*Gerichtskommissär*” formájában eljáró közjegyző számára kötelezettséget keletkeztet a szükséges biztosítási intézkedések elvégzésére.³²³ A közjegyző feladata valamennyi olyan körülmény feltárása és megállapítása,³²⁴ amely a későbbi hagyatéki tárgyalás szempontjából lényeges lehet, így különösen:

³¹⁸ A „*Gerichtskommissär*” feladatát részben a „*Notariatsordnung*” (*Notariatsordnung*, RGBI Nr. 1871/75), részben a „*GKG*” szabályai szerint látja el.

³¹⁹ Schömmer – Faßbold – Bauer 2003, 131. o.; Fucik 2005, 12. o.

³²⁰ Máté – Sajben 2013, 128. o.

³²¹ Kilian – Gall – Tschugguel 2013, 92. o.

³²² Winkler 2006, 126. o.

³²³ Kilian – Gall – Tschugguel 2013, 94. o.

³²⁴ A „*Gerichtskommissär*” a nyilvántartásba vételt a lehetséges örökösök és a közelebbi rokonok közreműködésével végzi el. A „*Todesfallaufnahme*”-re a közjegyző irodájában kerül sor, melyre az öröklésben érdekelt személyeket írásban meghívja (fontosnak tartom annak kiemelését, hogy a közjegyzőnek nincs jogköre az örökösök idézésére).

- a.) az elhunyt személyes adatai, utolsó lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye, családi állapota;
- b.) törvény vagy végintézkedés alapján öröklésben érdekelt személyek (örökösök, hagyományosok) megjelölése;
- c.) hagyatéki vagyontárgyak és a hagyatékot terhelő kötelezettségek megjelölése;
- d.) arra vonatkozó megállapítás, hogy végintézkedés (végrendelet, Kodizill) vagy egyéb - az öröklés szempontjából releváns - okirat részét képezi-e az öröklésnek;
- e.) temetés költségének, illetve fizetésének kérdése.³²⁵

A közjegyző bizonyítást vehet fel, és minden olyan bizonyítékot a bíróság elé bocsáthat, amelyet az eljárás lefolytatása szempontjából lényegesnek ítél meg: az elhunyt lakását, üzlethelyiségeit, csomagmegőrző szekrényeit és postafiókját is megtekintheti két nagykorú bizalmi személy bevonásával.³²⁶

Abban az esetben, ha az örökhagyó után vagy végintézkedés, vagy öröklési szerződés maradt hátra, ennek kihirdetése közjegyző vagy a bíróság feladata. Az osztrák jog előírása szerint, amennyiben a végintézkedés közzétételére hirdetmény útján kerül sor, a hirdetmény idézést nem tartalmazhat. A végintézkedések és öröklési szerződések (eredeti példányát) a bíróság őrzi, melyekről kérelemre hiteles másolatok állíthatók ki.³²⁷

A haláleset nyilvántartásba vételét akkor is el kell végezni, ha az örökhagyó nem hagyott hátra vagyont, kivéve akkor, ha az elhunyt kiskorú, és vagyontalan volt halálának bekövetkezésekor.³²⁸ Ha a haláleset anyakönyvezésnek eredményeként megállapításra kerül, hogy az örökhagyó után nem maradt hátra vagyon, akkor az öröklési eljárás nem folytatódik tovább. Abban az esetben, ha a hagyaték nem tartalmaz ingatlan vagyont, öröklési eljárás lefolytatására csak akkor kerül sor, ha az öröklésben érdekelt személyek ezt kifejezetten kérik. A „*Bezirksgericht*” az érdekelteket ennek megfelelően értesíti és tákékoztatja a hagyatékkal kapcsolatos jogaik gyakorlásának módjáról. Abban az esetben, ha a hagyaték jelentéktelen értékű³²⁹ vagy a hagyatéki terhek meghaladják a hagyaték értékét, a „*Bezirksgericht*” teret enged hagyatéki hitelezők aktívából való kielégítésének.³³⁰

E három esetkörben sem elfogadó nyilatkozatok megtételére, sem a hagyaték bírói úton történő átadására („*Einantwortung*”) nem kerül sor, és a haláleset nyilvántartásba vételével lezárul az öröklési eljárás. Minden egyéb esetben ezt követően a „*Regelverfahren*” szakaszával folytatódik az eljárás.³³¹

Az öröklési eljárás első szakaszában („*Vorverfahren*”) az AußStrG. még egy fontos előírást tartalmaz: az öröklési eljárásnak ebben a részében minden okiratot, amely akár végintézkedés, vagy annak visszavonására irányuló nyilatkozat, örökségre vonatkozó szerződések – örökrész vagy kötelesrész, vagy erről való lemondás –, csakúgy mint a szóbeli végintézkedés utólagos feljegyzése vagy a halálesettel kapcsolatosan tág értelemben vett egyéb nyilatko-

³²⁵ Kilian – Gall – Tschugguel 2013, 94. o.; Haunschmidt 2015, 85. o.

³²⁶ Winkler 2006, 126. o.

³²⁷ XXIV. Internationaler Kongress des Lateinischen Notariats: Mehrwert durch notarielle Tätigkeit. Wien, Manzsche Verlags-und Universitätsbuchhandlung, 2004. 22. o.; Schömmer – Faßbold – Bauer 2003, 131. o.

³²⁸ AußStrG. 51. §

³²⁹ Jogszabály 4000 euroban határozta meg ennek felső értékhatárát. Winkler 2006, 126. o.

³³⁰ Winkler 2006, 133. o.

³³¹ Schömmer – Faßbold – Bauer 2003, 132. o.

zatok, a mindenkori letéteményesétől az örökhagyó haláláról való tudomásszerzést követően a *közjegyző* részére át kell adni.³³² A közjegyző az öröklési eljárásban résztvevők és minden törvényes örökös részére a végintézkedésről kérelemre másolatot állít ki.

Ezt követően a bíróság megvizsgálja, hogy gondnok rendelése vagy leltár felvétele következik-e,³³³ ezzel kezdetét véve a hagyaték átadására irányuló eljárás második, ún. „*Regelverfahren*” szakaszának. E szakasz keretében történik az örökös igények bejelentése, ehhez kapcsolódóan az elfogadó nyilatkozatok megtétele, leltár felvétele, a követelések kielégítése, valamint kötelező törvényi előírásként a hagyaték bírói úton történő átadása az „*Abhandlungsgericht*” által.

A feltételezett örökösök meghatározott határidő tűzésével felszólításra kerülnek az örökös igények bejelentésére, elfogadó nyilatkozatok és az öröklési jogukat igazoló megfelelő okiratok bemutatására.³³⁴ Az örökös igények bejelentése magában foglalja az örökség visszautasítását, amely a bíróság vagy „*Gerichtskommissär*” felé történő közléssel visszavonhatatlanná válik.

Leltárfelvétel akkor kérhető, ha legalább egy örökös igény bejelentésre került, vagy ha a hagyaték felosztásáról megállapodás jött létre a törvényes öröklés szabályainak figyelembevételével, vagy nyugvó hagyaték esetén egy jogosult személy kérelmet terjeszt elő leltár felvétele iránt.³³⁵ A leltár célja: az (aktív) hagyatéki vagyon lehetőség szerinti pontos feljegyzése, az elfogadó nyilatkozatot tett örökös(ök) felelőségének korlátozása, az öröklési eljárásban kötelesrészt jogosult személyek jogérvényesítésének előmozdítása, valamint az örökséggel, a hagyaték felosztásával vagy a kötelesrésszel összefüggő megállapodások vagy okiratok („*Erbteilungsnachweis*”, „*Erbteilungsübereinkommen*”, „*Pflichtteilsnachweis*”, „*Pflichtteilsübereinkommen*”) megkötése vagy kiállítása alapjainak megteremtése.³³⁶ Alapvetően a hagyatéki leltár a hagyatéki vagyon egészét magában foglalja, kivéve, ha a végintézkedés a hagyaték egy részére vonatkozik. A leltár közokiratnak minősül, ugyanakkor joghatás kiváltására kizárólag az öröklési eljárás folyamán alkalmas (pl.: kötelesrész értékének meghatározása során).³³⁷

³³² Winkler 2006, 133.; Kilian – Gall – Tschugguel 2013, 98. o.

³³³ Ez az öröklésben érdekelt személyek megegyezésének és a végintézkedés rendelkezésének függvénye.

³³⁴ Schömmer – Faßold – Bauer 2003, 132. o.

³³⁵ Hasonlóan a magyar hagyatéki eljáráshoz Ausztriában is lehetőség van a hagyatéki tárgyalás során az öröklésben érdekelt személyek részére leltárfelvételt kezdeményezni. A leltárt a „*Gerichtskommissär*” készíti el az öröklésben érdekelt személyek javára. A bíróság részére nem történik átadásra. Winkler 2006, 144–145. o.

³³⁶ Haunschmidt 2015, 107. o.

³³⁷ Winkler 2006, 144–145. o.

3.4. A HAGYATÉK BÍRÓI ÚTON TÖRTÉNŐ ÁTADÁSA („EINANTWORTUNG” ÉS AZ „EINANTWORTUNGSURKUNDE” JELENTŐSÉGE)

Az elfogadó nyilatkozatok megtételét követően az örökösök jogosulttá válnak a hagyaték kezelésére.³³⁸ Az „*Abhandlungsgericht*” azon feltételezett örökösök részére, akik elfogadó nyilatkozatot tettek,³³⁹ törvény vagy az örök-hagyó által vállalt kötelezettség alapján, a hagyatékot „bírói úton” („*Einantwortung*”) átadja.³⁴⁰ A közjegyző az esetek többségében teljes egészében (tartalmában is) előkészíti a hagyatékátadó végzést, azonban annak meghozatala bírósági hatáskörbe tartozik.³⁴¹ A bíróság abban az esetben adhatja át a hagyatékot, ha az örökösök és az örökré-szek mértéke megállapításra került, és a feltételek teljesítése megtörtént.³⁴² Az örökhagyó vagyona a halál bekövet-keztétől az öröklési eljárás befejezéséig (a hagyaték bírói úton történő átadásáig) az osztrák jog megítélése szerint nyugvó hagyatékká válik, az örökhagyótól és az öröklési eljárásban érdekelt személyektől elkülönül.³⁴³ A hagyaték bírói úton történő átadásának eredményeként az öröklési eljárás lezárásaként megtörténik a felhívott és elfogadó nyilatkozatot tett örökösök részére a hagyaték birtokba adása; a tulajdonjog átszáll (és nyugvó hagyaték fennállása megszűnik). Az átadás a bíróság végzésével („*Beschluss*”) az egész hagyatékra nézve következik be (arra a vagyon-tárgyra nézve is, amelyet nem vezettek fel a hagyatéki leltárba).³⁴⁴ Az átadást követően ennek tényéről „*Einantwortungsurkunde*” kerül kiállításra, mely az örökösi minőség igazolására szolgál, valamint jogalapot teremt a közhitelű nyilvántartásokba való bejegyzésre.³⁴⁵

A jogerő viszonylatában vizsgálva a *hagyaték bírói úton történő átadásának* intézményét: az átadást követően az örökléssel összefüggő igények módosítására, változtatására nincs lehetőség; ettől kezdődően az örökléssel ösz-szefüggő igények érvényesítése hagyatéki per formájában a „*Prozessgericht*” előtt történhet. Abban az esetben, ha az átadást követően utóbb kerül elő egy végintézkedés, új *öröklési eljárás* lefolytatásának nincs helye; a várt örö-kös(ök) az öröklési eljárás eredményeként átadott örökség birtokosával szemben örökösi igénytel léphetnek fel.

³³⁸ Az AußStrG. 120. §-a szerint, ha az örökösök a törvényes határidőn belül a bíróság felfelhívásának nem tesznek eleget, nem élnek nyilatko-zattételi jogukkal, a hagyaték bírói úton történő átadásából kiesnek. Az öröklésben érdekelt személyeket erről előzetesen tájékoztatni kell.

³³⁹ Abban az esetben, ha az örökösök az öröklési eljárásban ellentmondó elfogadó nyilatkozatot tesznek, az erről való döntés a „*Prozessgericht*” hatáskörébe tartozik.

³⁴⁰ Schömmer – Faßold – Bauer 2003, 132. o.

³⁴¹ Máté – Sajben 2013, 129. o.

³⁴² Fucik 2005, 68. o.

³⁴³ Haunschmidt 2015, 5. o.

³⁴⁴ Winkler 2006, 145. o.

³⁴⁵ Schömmer – Faßold – Bauer 2003, 132. o.; XXIV. Internationaler Kongress des Lateinischen Notariats 22.

3.5. A HATÁRON ÁTNYÚLÓ ÖRÖKLÉSI JOGI KÉRDÉSEK SZABÁLYOZÁSA

Ausztria a monista elvet valló országok sorában helyezkedik el; mind az ingó, mind az ingatlan vagyon átadását egyetlen jog hatálya alá rendeli.³⁴⁶ A határon átnyúló öröklési ügyek szabályozása 2015. augusztus 17-ét megelőzően egymástól elkülönülve két jogforrásban koncentráldott: a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyek kollíziós jogi rendelkezései az IPR-Gesetz (IPRG)³⁴⁷ -ben, az eljárásjogi intézmények szabályozására a Jurisdiktionsnorm (JS)³⁴⁸ -ban kerültek szabályozásra. Az öröklési rendelet alkalmazásával Ausztriában is a határon átnyúló öröklési ügyek elsődleges jogforrásává az európai öröklési rendelet lépett.

Az osztrák jogalkotó az öröklési rendelet Osztrák Köztársaságban való alkalmazhatóságának az ErbRÄG megalkotásával tett eleget. A jogszabály egyrésztől átfogó jelleggel módosította mind az öröklési anyagi jogi, mind eljárásjogi szabályokat, másodsorban a rendelet által megteremtett új uniós szintű jogintézmények (európai öröklési bizonyítvány, tagállami dologi jogok egymáshoz igazítása) osztrák jogrendszerbe illesztésének alapjait is lehetővé tette.

A mű alapvető célkitűzésének teljesítése – az európai öröklési rendelet tagállami eljárásjogokra gyakorolt hatásainak feltárása – elsősorban a határon átnyúló öröklési eljárásjogi intézményekben bekövetkezett változások bemutatásán keresztül mérhető le. Ennek megfelelően a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben irányadó tagállami intézményeket (joghatóság, határozatok elismerése és végrehajtása) az osztrák jogrendszer vonatkozásában is sajátos összehasonlító megközelítésben veszem górcső alá, a 2015 augusztusát megelőző szabályozás irányelveinek és a rendelet alkalmazhatóságához szükséges jogszabályváltozások, valamint a hatályos joganyag összevetésével.

Az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben az osztrák bíróságok joghatósága a belföldön fekvő ingatlan vagyona terjedt ki³⁴⁹ Ingó hagyatéki vagyontárgy jogi sorsának rendezésére Ausztriában csak akkor kerülhetett sor, ha az elhunyt osztrák állampolgár volt, vagy utolsó szokásos tartózkodási helye Ausztriában volt, vagy adott öröklési jogi, kötelesrészi vagy végintézkedésből származó jog gyakorlásának biztosítása csak Ausztriában volt lehetséges.³⁵⁰ Külföldön található ingó vagyona tekintetében abban az esetben, ha az elhunyt osztrák állampolgár volt, és utolsó szokásos tartózkodási helye belföldön volt, vagy adott öröklési jogi, kötelesrészi vagy végintézkedésből származó jog gyakorlásának biztosítása csak Ausztriában volt lehetséges.³⁵¹ Ezen szabályokat tekintették irányadónak a haláleset nyilvántartásba vételére, a kézbesítésre, valamint a biztosítási intézkedésekre is.³⁵² A feltételek fennállása esetén az osztrák bíróságoknak kizárólagos joghatósága állt fenn.³⁵³ Az osztrák joghatósági szabályokat 2015. augusztus 17-ét követően az európai öröklési rendelet

³⁴⁶ Heiss 2010, 1238. o.

³⁴⁷ Bundesgesetz vom 15. Juni 1978 über das Internationale Privatrecht (IPR-Gesetz), BGBl Nr. 304/1978

³⁴⁸ Die Jurisdiktionsnorm, RGBl. Nr. 111/1895

³⁴⁹ JS 106. § (1) bek.

³⁵⁰ Winkler 2006, 122–123. o.

³⁵¹ JS 106. § (1) bek.

³⁵² Winkler 2006, 123. o.

³⁵³ Német Közjegyzői Intézet tanulmánya 212. o.

joghatósági rendszere váltotta fel, az öröklési eljárás lefolytatására az örökhagyó tartózkodási helye szerinti bíróság vált illetékessé.³⁵⁴

Azokban az esetekben, amikor az elhunyt ingó vagyontárgya Ausztria területén található, és a hagyatéki tárgyalás lefolytatására osztrák bíróság nem rendelkezik joghatósággal,³⁵⁵ az ingó vagyon átadására vonatkozóan „*Ausfolgungsverfahren*”-t kell lefolytatni.³⁵⁶ Az *AußStrG*-ben szabályozott különös eljárás („*Sonderverfahren*”) célja a (belföldi) hagyatéki hitelezők, öröklésben érdekelt személyek jogainak biztosítása a határon átnyúló öröklési ügyekben. Az „*Ausfolgungsverfahren*” csak kérelemre indulhat; az illetékes bíróság a vagyon fekvési helye szerinti „*Bezirksgericht*”, az eljárásban „*Rechtspfleger*” jár el.³⁵⁷ Az eljárás eredményeként tanúsítvány, 2015. augusztus 17-ét követően európai öröklési bizonyítvány is kiállítható.³⁵⁸

Az osztrák nemzetközi magánjog Európában általánosan elismert kollíziós kapcsolóelvnek megfelelően az alkalmazandó jogot az örökhagyó személyes jogában határozta meg,³⁵⁹ amely az osztrák bíróságok számára nem ritkán külföldi jog alkalmazásához vezetett.³⁶⁰ Abban az esetben, ha a hagyatéki tárgyalás lefolytatására Ausztriában került sor, az örökléssel összefüggő vagyoni jogi kérdésekre és a hagyatéki tartozásokért való felelősség szabályaira az osztrák jog volt az irányadó.³⁶¹ Az osztrák kollíziós jog öröklési ügyekben – eltérően a házassági vagyontól – korábban nem engedett teret a jogválasztás intézményének.³⁶² A határon átnyúló öröklési ügyekben az alkalmazandó jogra irányadó osztrák rendelkezéseket – az állampolgárság elvének mint az alkalmazandó jog általános kapcsolóelve – az öröklési rendelet III. fejezete váltotta fel. Emellett az osztrák kollíziós szabályozásban *novumot* eredményez a rendelet által biztosított jogválasztás lehetősége.³⁶³ Az öröklési rendelet 2015. augusztus 17-től történő teljes körű alkalmazása elsősorban az osztrák kollíziós jogban eredményezett mérföldkőnek tekinthető for-

³⁵⁴ Haunschmidt 2015, 977. o.

³⁵⁵ Ide sorolhatók azon tényállások, amikor az elhunyt külföldi és szokásos tartózkodási helye nem Ausztriában található, ugyanakkor osztrák pénzügyi intézménynél kezelt bankszámlával rendelkezik.

³⁵⁶ Az *ErbRÄG* az „*Ausfolgungsverfahren*” osztrák jogrendszerben betöltött szerepét illetően nem eredményezett lényeges változást.

³⁵⁷ Czernich 2010, 1262–1262. o.

³⁵⁸ Haunschmidt 2015, 977. o.; Bart – Pesendorfer 2015, 175. o.

³⁵⁹ Az 1979. január 1-jén hatályba lépett osztrák nemzetközi magánjogról szóló törvény [Das österreichische Bundesgesetz vom 15.6.1978 über das Internationale Privatrecht (BGB1 1978/304, IPR-Gesetz)] önálló fejezetben (negyedik fejezet) foglalkozik az öröklésre alkalmazandó jog kérdésével. Abban az esetben, ha a hagyatéki tárgyalás lefolytatására Ausztriában kerül sor, a hagyaték megszerzésére és a hagyatékkal kapcsolatos követelésekre az osztrák jog lesz irányadó (IPR-Gesetz 28. § (2) bek.).

³⁶⁰ Ausztria mind az 1961-es, mind az 1989-es Hágai Egyezményt aláíró államok sorában helyezkedik el. A határon átnyúló öröklési ügyek rendezése érdekében jogsegélyszereződést kötött Iránnal, az egykori Jugoszláviával (ma ez még hatályban van Bosznia-Hercegovinával, Szerbiával, Montenegróval, Horvátországgal, Macedóniával és Szlovéniával), ezen kívül Lengyelországgal és Magyarországgal is. Heiss i. m. 1216.; Fucik (2005) i. m. 7.

³⁶¹ IPR-Gesetz 28.§.

³⁶² Heiss 2010, 1219. o.

³⁶³ Scheuba az alkalmazandó jog körében az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének osztrák jogrendszerbe történő beillesztését az osztrák öröklési eljárásjogi szabályok körében egy mélyreható újításként értékeli. Scheuba 2012, 32–33. o.

dulópontot.³⁶⁴ A rendelet alkalmazása előtt az IPR-Gesetz 28. §-a az alkalmazandó jogot az örökgyógy személyes jogában (állampolgárság kapcsolóelve) határozta meg. Az „ErbRÄG” 8. cikke az IPR-Gesetz 28-30. §-t hatályon kívül helyezte, a korábbi öröklésre irányadó osztrák kollíziós szabályozást az öröklési rendelet III. fejezete váltotta fel. Az alkalmazandó jogot meghatározó kapcsolóelv megváltozása az AußStrG. módosítását is szükségszerűen magával vonta. Ennek eredményeként került AußStrG. 181a. §-ként a külföldi öröklési jog alkalmazása esetén irányadó eljárás szabálya az AußStrG-ba: „amennyiben a hagyaték megszerzésére vagy a hagyatéki terhekért való felelősségre nézve külföldi jog az irányadó, az elfogadó nyilatkozatra és a hagyaték (bírói úton történő) átadására irányadó rendelkezések akkor alkalmazandók, ha a felek jogai és a tulajdonszerzés védelme az irányadó – külföldi jog – szerint biztosított.”

Az AußStrG. öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan korábban nem tartalmazott előírásokat,³⁶⁵ így a határon átnyúló öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan egyrészt az „Anerkennungsgesetz” (AnerkG), másodsorban az „Exekutionsordnung” (EO)³⁶⁶ volt irányadó.³⁶⁷ Ausztriában – Németországhoz hasonlóan – öröklési ügyekben a rendelet alkalmazását megelőzően is a külföldön hozott határozatok automatikusan elismerhetők voltak, amennyiben a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására nézve az érintett állammal együttműködési megállapodás állt fenn.³⁶⁸ Az Anerkennungsgesetz (AnerkG) 1. §-a szerint az elismerés feltételeként nem kellett további eljárást lefolytatni. Az automatikus elismerés főszabálya alól egyetlen kivétel létezett. Az „EO-Novella” [(1995), BGB1 1995/519] eredményeként az osztrák jogba bevezetésre került a „Festellungsverfahren” (az elismerés megállapítására irányuló eljárás), melynek eredményeként lehetővé vált külföldi határozatok elismerhetőségének vizsgálata. Amennyiben valamely külföldi határozat elismerése (elismerhetősége) vitás volt, a felek ún. „Zwischenantrag auf Feststellung” formájában eljárást indíthattak, melynek eredményeként a bíróság „Zwischenurteil”-t vagy „Endurteil” hozott. Az érdekelt felek kérelmére indult (önálló) eljárás lefolytatására a „Verfahren zur Vollstreckbarerklärung” [végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás (exequatur eljárás)]³⁶⁹ szabályait kellett alkalmazni (EO 85.S).³⁷⁰

Az osztrák joghatósági szabályok értelmében osztrák örökgyógy Ausztria területén található ingatlan és ingó vagyonának bírói úton történő átadására – melynek feltétele a „Verlassenschaftsabhandlung” lefolytatása – az oszt-

³⁶⁴ Giesinger 2014, 27–28. o.

³⁶⁵ Czernich 2010, 1260. o.

³⁶⁶ Gesetz vom 27. Mai 1896, über das Exekutions- und Sicherungsverfahren (Exekutionsordnung – EO) RGB1 Nr. 79/1896.

³⁶⁷ Az „Anerkennungsgesetz” (AnerkG) és az „Exekutionsordnung” (EO) kimondottan a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan határozza meg az elismerés, a végrehajthatóvá nyilvánítás és a végrehajtás szabályait, melyeket az „ErbRÄG” elfogadása előtt öröklési ügyekben is irányadónak tekintték.

³⁶⁸ Ausztria számos kétoldalú elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szerződést kötött, ezek közül ma még hatályban van Belgiummal, Bosznia-Hercegovinával, Németországgal, Franciaországgal, Nagy-Britanniával, Olaszországgal, Horvátországgal, Luxemburggal, Macedóniával, Hollandiával, Lengyelországgal, Svájjal, Szerbiával, Montenegróval, Szlovéniával, Spanyolországgal, Tunéziával, Törökországgal és Magyarországgal. Heiss 2010, 1262. o.

³⁶⁹ „Verfahren zur Vollstreckbarerklärung” az EO 79-84c §-ban szabályozott eljárás.

³⁷⁰ Ena-Marlis Bajons – Rudolf Welser: Autriche. forrás: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/report_conflicts_autriche.pdf

rak bíróságok kizárólagos joghatósággal rendelkeztek. E vagyon átadására vonatkozó külföldi határozatok nem voltak elismerhetőek, és végrehajtás alapját sem képezheték.³⁷¹ A végrehajtás feltétele belföldön ún. „*Vollstreckungsurteil*” elnyerése volt.³⁷²

Az öröklési rendelet határozatok és közokiratok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályai az osztrák jogban nem eredményeztek koncepcionális változást; az „*Anerkennungsgesetz*” és az „*Exekutionsordnung*” szabályait a rendelet IV. fejezete váltotta fel. A rendelet 45-58. cikkei alkalmazását az osztrák jogalkotó az AußStrG-be illesztett szabály révén segítette elő: Amennyiben valamely személy az öröklési rendelet 39. cikk (2) bek. alapján egy jogvita elsődleges tárgyává egy határozat elismerését teszi, a rendelet által a 45-58. cikkek által nem szabályozott kérdésekre – nevezetesen az elismerés megállapítására irányuló eljárásra – az AußStrG. rendelkezései irányadók (AußStrG. 184a. §). A kutatási feladat által vizsgálat alá vett öröklési rendelet tagállami jogrendszerekre gyakorolt hatásai között az elismerés és a végrehajtás körében a közokiratok valódiságának megtámadására irányadó jogszabály-módosításokat emelném még ki: a „*Jurisdiktionsnorm*” 107. §-a alapján közokirat valódiságának megtámadása iránti eljárásban [európai öröklési rendelet 59. cikk (2) bek.] az a bíróság illetékes, amelynek illetékességi területén a közokirat kiállításra került. Közokirat valódiságának megtámadása iránti eljárásra az AußStrG. rendelkezései irányadók (AußStrG. 191. §).

Az „*ErbRÄG*” az európai öröklési bizonyítvány osztrák jogrendszerbe történő integrálásával a „*Gerichtskommissärsgesetz*” és „*AußStrG.*” módosításának igényét vetette fel. A „*Gerichtskommissär*”-ként eljáró közjegyző öröklési eljárással összefüggő jogkörei további két feladattal egészültek ki. Egyrészt a közjegyző feladatává vált az Ausztriában fekvő hagyaték biztosítása, abban az esetben is, ha az öröklési rendelet 3. cikk (2) bek. alapján külföldi bíróság joghatósága áll fenn,³⁷³ valamint a „*Gerichtskommissärsgesetz*” 1. cikk (1) bek. d) pontja alapján az európai öröklési bizonyítvány öröklési rendelet 62. cikke szerinti kiállítása a közjegyző hatáskörét képezi. Az „*AußStrG.*” 181. §-a a 181b. §-val további két európai öröklési bizonyítvánnyal összefüggő szabállyal egészült ki. Az európai öröklési bizonyítvány kiállítására, az öröklési rendelet által nem szabályozott kérdésekre az AußStrG. rendelkezései irányadók. A közjegyző a bíróság számára előterjeszti az európai öröklési bizonyítvány kiállítására iránti kérelmet, ha meggyőződött róla, hogy az a jogállás, amelynek tanúsítását kérelmezik, nem áll fenn. *Haunschmidt* kérdésként veti fel, hogy ingatlan hagyatéki vagyon esetén vajon egy európai öröklési bizonyítvány helyettesítheti-e a bíróság által kiállított hagyatékátadó végzést („*Einantwortungsbeschluss*”) az osztrák telekkönyvbe való bejegyzés során? Álláspontja szerint, míg az osztrák határozat konstitutív hatályú, az európai öröklési bizonyítvány esetén nincsen végrehajtási jogcím, csak az alkalmazandó jog szerinti jogállást tanúsítja a rendelet 69. cikk (5) bekezdéséből eredően, az európai öröklési bizonyítvány által.³⁷⁴ Véleményem szerint *Haunschmidt* megközelítése nem feltétlen helytálló. A rendelet 68. cikk n) pontja alapján a kiállított európai öröklési bizonyítvány az örökösök, hagyományos jogainak törvényen vagy végintézkedésen alapuló korlátozásait, a 68. cikk o) pontja szerint a végrendeleti végrehajtót, hagyatéki gondnokot megillető jogokat is tartalmazza. A kutatási feladat által vizsgálat alá vett valamennyi ország

³⁷¹ Német Közjegyzői Intézet tanulmánya 212. o

³⁷² Német Közjegyzői Intézet tanulmánya 210. o.

³⁷³ *Gerichtskommissärsgesetz-GKG* 1. § (1) d)

³⁷⁴ *Haunschmidt* 2015, 978. o.

tekintetében megállapíthatóvá vált, hogy a végrendeleti végrehajtó és/vagy a hagyatéki gondnok tevékenységét díjazás ellenében végzi, mely az örökösök, hagyományosok oldaláról hagyatékot terhelő kötelezettségként jelenik meg. Meglátásom szerint az örökség elfogadása, a hagyaték bírói vagy közjegyzői úton történő átadása a hagyatékot terhelő kötelezettségek elismerését is magában hordozza, ezáltal végrehajtási jogcímet keletkeztet.

Az öröklési rendelet 31. cikkébe foglalt (külföldi) dologi jogok egymáshoz igazítása terén az osztrák jogalkotást terhelő kodifikációs kötelezettségnek az „ErbRÄG” az „AußStrG”-ba és a „Jurisdiktionsnorm”-ba illesztett rendelkezésekkel tett eleget. Olyan személy kérelme tárgyában, melyben Ausztriában az osztrák jog szerint ismeretlen olyan dologi jogra hivatkoznak, amely a kérelmezőre haláleset folytán történő jogutódlásra alkalmazandó, az öröklési rendelet 31. cikk szerint „Beschluss”-szal kell határozni (AußStrG. 182a. §). A „Jurisdiktionsnorm” 105 § (2) bek. alapján az öröklési rendelet 31. cikke szerinti külföldi dologi jog osztrák jogba illesztése vonatkozásában valamennyi olyan bíróság illetékes, amelynek illetékességi területén az alkalmazandó dologi jog felmerül (az alkalmazandó dologi jogra hivatkoznak). Eltérően a magyar jogtechnikai megoldástól, az osztrák jogalkotó nem jelölt ki a „megfeleltetés” tárgyában eljáró egyetlen hatóságot, hanem valamennyi olyan hatóság feladatává tette a külföldi dologi jog osztrák jogrendszerbe illesztését, illetve megfeleltetését, amely előtt a hivatkozott dologi jog felmerül.³⁷⁵

³⁷⁵ Andreas Tschugguel 2015. november 7-én Siófokon megrendezésre került 27. Közép-Európai Közjegyzői Kollokviumon „Az Európai Öröklési Bizonyítvány jogintézménye az osztrák jogrendszerben” címmel tartott előadásán elhangzottak alapján, Barth – Pesendorfer 192. o.

4. ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁS MAGYARORSZÁGON

4.1. AZ ÖRÖKLÉSI JOG RENDEZŐELVEI ÉS AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁS KAPCSOLATA

A magyar öröklési eljárásnak az öröklés intézményében betöltött szerepe egészen a XIX. században rögzített elvekben gyökerezik. Az 1870-es évektől kezdődően dogmatikai kihívásként jelentkezett az *ipso iure* öröklés elvének és az örökség – osztrák hagyományokban gyökerező – bírói úton történő átadásának (*legalitas*) jogszabályok általi párhuzamos előírásának felszámolása. A jogirodalomban a magyar öröklési jog *ipso iure* elvének fenntartása, és a „beszavatolás” (a hagyaték bírói úton történő átadása) intézményének magyar jogrendszerből való idegenkezűsége mellett emelt szót Zlinszky Imre³⁷⁶, Galamb István³⁷⁷ és Blum Béla³⁷⁸ is. E szemlélettel ellentétes nézetek olvashatók Bölöni Lászlótól, aki „A magyar örökösödési eljárás és a hagyatéki hatóságok szervezése” c. munkájában a jogfejlődés legnagyobb akadályát a hagyományok fenntartásában látta, s a *legalitas* elvének teljes körű kizárólagos bevezetése mellett foglalt állást.³⁷⁹ Bölöni megközelítése szerint az *ipso iure* öröklés elve és a *legalitas* elve nem egymással szemben álló fogalmak, hanem egymás kiegészítői. „Az *ipso iure* elvben rejlő szabályok tárgya az örökösödési törvény anyagi részét, a *legalitas* elvben rejlő szabályok tárgya az örökösödési törvény alaki részét képezi.”³⁸⁰ Álláspontja szerint a gyakorlatban önmagában az *ipso iure* elv keresztülvihetetlen, és a *legalitas* elvének bevezetése elodázhatatlanul szükséges.³⁸¹ 1894. évi XVI. tc. az örökösödési eljárásról sajátosan rendezte az *ipso iure* öröklés és a *legalitas* elvének kapcsolatát. Az egyetemes jogutódlás (*universal successionis*) és az *ipso iure* öröklés elveinek, mint a magyar öröklési jog alapvető rendezőelveinek megtartása mellett,³⁸² az örökösödési eljárásról szóló törvény cikk VI. fejezete a hagyaték átadásáról rendelkezett. Ugyanakkor ez az „átadás” az osztrák jog hagyatéki vagyontárgyak bírói úton történő átadásának intézményétől elkülönült, és immár új jelentésréteget hordozott: „[...] az »átadás« szót egyedül technikai értelemben használja, azonban az átadás cselekményét sem szótani, sem szorososan jogi értelemben felfogni nem szabad, miután a bíróság sem a tulajdonképi traditiót nem végzi, sem az örökség megszerzéséhez az *additio*, bírói átadás nem szükséges.”³⁸³ Az 1890-es évektől kezdődően az átadás intézménye azt a célt szolgálta, hogy az öröklés folytán keletkező „szerzett jogokat »hatóságilag« is igazolja, a megállapodásokat sanctionálja, s az örökhagyó halálának beálltával átalakult jogviszonyokat rendezze s a jogszerzést nyilvántartsa”³⁸⁴.

³⁷⁶ Zlinszky 1874, 11. o.

³⁷⁷ Galamb István az *ipso iure* öröklés elvének érvényesülését a Hármaskönyv öröklési jogi rendelkezéseire vezette vissza. Galamb 1879, 296. o.

³⁷⁸ Blum 1890, 20–21. o.

³⁷⁹ Bölöni 1891, 9–16. o.

³⁸⁰ Bölöni 1891, 10. o.

³⁸¹ Bölöni 1891, 12. o.

³⁸² Kelemen 1900, 204. o.; Almási 1900, 6. o.; Majtán 1907, 67. o.

³⁸³ Kelemen 1900, 204. o.

³⁸⁴ Kelemen 1900, 204. o.

Tekintettel arra, hogy a hagyatéki eljárás „az állampolgárok alapvető jogait – tulajdonhoz való jogot, személyhez fűződő jogokat, személyes adatok védelméhez való jogot – és kötelességeit érinti”³⁸⁵, az Alkotmánybíróság 13/2008. (II. 21.) AB határozatában az eljárás korábbi törvényi szintű kodifikáltságának hiánya miatt – 1958. szeptember 1. és 2011. január 1. között a magyar öröklési eljárást a 6/1958. (VII. 4.) IM. rendelet a hagyatéki eljárásról (Továbbiakban: „He.”) szabályozta – mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapított meg, és felhívta az Országgyűlést 2008. december 31-i határidő tűzésével a hagyatéki eljárás rendjének törvényi szintű szabályozására.³⁸⁶ A hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény (Továbbiakban: „Hetv.”) 2011. január 1-jén lépett hatályba, egyrészt a szabályozott tárgykörre tekintettel – alapvető jogok és kötelezettségek érintettsége folytán –, eleget téve a jogalkotásról szóló törvény jogforrási szintjére vonatkozó előírásoknak, másodsorban *expressis verbis* törvényileg deklarálva a hagyaték átadásának magyar jogrendszerben betöltött szerepét.

Az öröklési eljárás magyar jogrendszerben betöltött szerepe, a magyar öröklési anyagi jogot és eljárásjogot XIX. századtól meghatározó alapelvek – *ipso iure öröklés és az egyetemes jogutódlás elvei* – a hagyatéki eljárás hatályos szabályozásának rendezőelveit képezik. A Hetv. 6.§ a.) pontjából levezethető a hagyaték átadásának öröklési eljárásban betöltött funkciója, mely a közjegyző által lefolytatott, hagyatéki eljárás eredményének végzés formájában történő deklarálása. A magyar öröklési jogot meghatározó, az öröklési eljárás kereteit kijelölő „kútfők” a polgári anyagi jogban 2013-ban bekövetkezett kodifikációs változások ellenére továbbra is szilárd bázisát képezik a hatályos szabályozásnak.

A 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Továbbiakban: „Ptk”) Általános indokolása szerint a Polgári Törvénykönyv (újra)kodifikálásának társadalmi háttereként a jogalkotó „[a]bból indult ki, hogy az új Polgári Törvénykönyvben egy szociális elemekkel átszőtt, alkotmányosan védett piacgazdaság magánjogi feltételeit kell megteremteni. E törvény elsősorban a vagyon forgalom viszonyainak jogi kereteit fekteti le. [...] a létező, az élő jogból indul ki, és mértéktartóan csak ott és annyiban kíván változtatni, ahol és amennyiben az a gazdasági és a társadalmi viszonyok mai követelményei szerint szükségesnek mutatkozik.” Ezen elveknek megfelelően 2014. március 15-e után bekövetkezett öröklési jogi jogviszonyok rendezése – továbbra is (S.N.) – az *ipso iure* és az egyetemes jogutódlás (*universalis successio*) elvén nyugszik, s szemben az osztrák additionalis öröklési rendszerrel, „a magyar jogban nincs uratlan, de még nyugvó hagyaték sem”³⁸⁷

Ugyanakkor, míg hatályos öröklési jogunkat meghatározó öröklési jogi rendezőelvekben az új Ptk. a XIX. században meggyökerezett kútfőkre épít, az öröklést meghatározó jogcímek sorrendiségében változás következett be. E változás a társadalmi és gazdasági viszonyok átalakulására, a demográfiai viszonyok megváltozására, a magántulajdon felértékelődött szerepére, a családi kapcsolatok átalakulására³⁸⁸ egyaránt visszavezethető.³⁸⁹ Orosz Árpád a Ptk. öröklési jogot érintő szabályaiban a törvényen és a végintézkedésen alapuló öröklés sorrendiségében bekövet-

³⁸⁵ Osztoivits 2010, 24. o.

³⁸⁶ Rádonyi 2011, 14. o.; Fábíán 2012, 95–96. o.

³⁸⁷ Orosz 2014a, 215. o.

³⁸⁸ Vékás Lajos az öröklési jogi szabályok felülvizsgálatának szükségességét a családi viszonyokban bekövetkezett változások közül az életjársági kapcsolatok magas számával, a gyakori válásokkal, valamint a többszöri házasságkötésekkel indokolja. Vékás 2015, 8. o.

³⁸⁹ Orosz 2014b, 292. o.

kezett koncepcionális változásra mutat rá: a Ptk. 7:3. § (1) bek. a jogcímek közül első helyen jelöli meg a végintézkedést, a törvényes öröklést megelőzően szabályozza a végrendeleten alapuló öröklést, és emellett a Ptk. 7:3. § (2) bek. kimondja, hogy törvényes öröklésre végintézkedés hiányában, vagy végintézkedés hézagaiban kerülhet sor.³⁹⁰ A hatályos szabályozásban felértékelődik a végintézkedés szabadságának az elve, és a törvényes öröklés szabályainak másodlagos, kiegészítő jellege, arra sarkall, hogy „az emberek végintézkedés útján maguk rendezzék haláluk esetére vagyoni viszonyaikat”.³⁹¹ A bekövetkezett társadalmi változások ellenére a haláleset folytán történő tulajdonátzállásban, a tulajdonszerzés tényének megállapításában és deklarálásában, a hagyaték tárgyát képező ingatlan és ingó vagyontárgyak bekövetkezett tulajdonváltozás közhitelű nyilvántartásokba történő bejegyzésében (átvezetésében) továbbra is nélkülözhetetlen szerepet tölt be az öröklés időpontjának, tényének, módjának, az öröklés arányának megállapítására, közhiteles tanúsítására, és formális átadására irányuló hagyatéki (öröklési) eljárás. Az új Ptk. és a Hetv. közötti, az anyagi jog és az eljárásjog közötti összhangot a 2013. évi CCII. törvény 122. §-a teremtette meg.³⁹²

A Hetv. az Alapvető rendelkezések között (1. §) a törvény céljaként határozza meg a hagyatéki eljárás öröklésben betöltött szerepét, „az ember halálával bekövetkező hagyatékátzállást – az örökösöként érdekelt személyeknek és a hagyaték egyes vagyontárgyaira, vagyoni részhányadára való öröklési jogcímüknek a megállapításával – biztosítja.” Sóth Lászlóné arra mutat rá, hogy a hagyatéki eljárás valójában „az öröklésre vonatkozó anyagi jogi szabályok hatályosulásáról gondoskodik”.³⁹³

A monográfiának nem célkitűzése a magyar hagyatéki eljárás területe alá sorolható valamennyi eljárás részletes bemutatása, hanem az összehasonlító kutatás részeként annak feltárása, hogy a tagállami jogban milyen szerepet tölt be az örökléssel összefüggő jogok érvényesítésében.

4.2. AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁSBAN KÖZREMŰKÖDŐ SZEMÉLYEK ÉS SZERVEK

A Hetv. fenntartotta³⁹⁴ a tág értelemben vett öröklési eljárás lefolytatásának jegyző előtt zajló közigazgatási és közjegyző előtt lefolytatott polgári nemperes eljárási jellegét, mint az eljárás egymástól hatáskörben elkülönülő, de egymással összefüggő szakaszait. A közjegyző mint a hagyatéki eljárást lefolytató közhatóság, igazságszolgáltatási hatóságként,³⁹⁵ a jegyző közigazgatási hatóságként tekintendő a hagyatéki eljárás alanyának.³⁹⁶

³⁹⁰ Orosz 2014a, 217. o.

³⁹¹ Orosz 2014b, 293. o.

³⁹² Sóth Lászlóné 2011, 31. o.

³⁹³ Sóth Lászlóné 2011, 32. o.

³⁹⁴ A magyar öröklési eljárás 1896-tól fejlődő gyökereitől kezdődően – 1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában volt az első olyan jogforrás, amely valamennyi, az örökléssel összefüggő eljárásjogi kérdést egyetlen önálló és összegző fejezetben kísérelte meg rendezni. Böllöni 1891, 93. o. – a He. volt az első olyan jogforrás, amely az öröklési eljárásban az örökléssel összefüggő eljárásjogi rendelkezéseket két, egymástól jól elkülöníthető eljárási szakasz köré összpontosította: a hagyaték leltározására és a közjegyző előtti eljárásra.

³⁹⁵ BH 2000. 453. o.

³⁹⁶ Anka 2014, 27. o.

A közjegyzőkről szóló 1991. évi XVI. törvény 1. § (4) bek. szerint „[a] közjegyző a jogszabály által meghatározott hatáskörében az állam igazságszolgálató tevékenysége részeként jogszolgálató hatósági tevékenységet végez”. E meghatározásból eredeztetve *Imregh Géza* a közjegyző állami igazságszolgálató részeként végzett feladatai körében kiemeli, „hogy kötelessége a jogszerűség és közhitelesség biztosítása, mégis a felekhez fűződő magánjogi kapcsolata révén minden más jogi munkakörben eljáró személytől, de kivált az állam igazságszolgálató hatalmát gyakorló bírótól alapjaiban elválasztó, elkülönítő és egyéniesítő stigmákkal rendelkezik”.³⁹⁷ „A közjegyzői kar 1991-ben megvalósított reprivatizációjának” eredményeként sor kerülhetett a szabadfoglalkozású közjegyzőség visszaállítására.³⁹⁸ A közjegyző öröklési eljárásban betöltött szerepe a '90-es évektől kezdődően fokozatosan formálódott; közhatalommal felruházott jogosítványai révén továbbra is az öröklés jogkövetkezményének, a haláleset folytán bekövetkező tulajdonváltásnak közhitelű igazolására irányuló eljárás lefolytatásának letéteményese maradt, de ezen felül feladatává vált az örökösök részére nyújtott tájékoztatás, az örökös igények érvényesítésében való aktív közreműködés.³⁹⁹ Tekintettel arra, hogy a közjegyző közhatalmi tevékenységet gyakorol, az e tevékenységgel okozott károk megtérítése iránt indított perek a Pp. 20. § (3) ab) pontja alapján a törvényszék hatáskörébe tartoznak, függetlenül attól, hogy a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 10. § (1) bek. alapján közvetlen kárfelelősséggel tartozik.⁴⁰⁰

A hagyatéki eljárás első szakaszában közigazgatási jogkörben eljáró jegyzőnél kell a haláleset tényét bejelenteni, aki a Hetv. felhatalmazása szerint ez alapján jogosult a leltározás, illetőleg a biztosítási intézkedések megtételére. A hagyatéki eljárásra vonatkozó illetékességi szabályok összefoglaló jogforrása a Hetv.; a törvény 4. § -nak rendelkezései mind a jegyzőre, mind a közjegyzőre nézve irányadók. A törvény illetékességi rendszere négy illetékességi okon nyugszik; az általános illetékességen felül a Hetv. 4. § (5) bek. kizárólagos illetékességet is megállapít. Az eljárás lefolytatására elsősorban:

- a.) az örökhagyó utolsó belföldi lakóhelye;
- b.) ennek hiányában az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye;
- c.) amennyiben ezen okok egyike sem alkalmazható, az örökhagyó belföldi elhalálozásának helye szerinti közjegyző illetékes.

Valamennyi előzőekben rögzített illetékességi ok hiányában a hagyatéki vagyon fekvési helye. Amennyiben erre sem alapozható az illetékesség a hagyatéki eljárásban, az öröklésben érdekelt személy kérelmére a MOKK által kijelölt közjegyző jár el.⁴⁰¹ Az általános szabályon felül további előírásként él, hogy a hagyatéki eljárás lefolytatására illetékes közjegyző kizárólagos illetékességgel rendelkezik a póthagyatéki, illetve a megismételt eljárásra. Párhuzamos közjegyzői illetékesség esetében a jegyző választhat az egyaránt illetékes közjegyzők között, s a leltár megkül-

³⁹⁷ Imregh 2003, 24. o.

³⁹⁸ Gáspárdy 2001, 3.

³⁹⁹ Bókai 2007, 513.; Petraskó 2003, 4. o.

⁴⁰⁰ BH2000. 453. o.

⁴⁰¹ Anka Tibor a MOKK általi kijelölést kiegészítő szabályként értékeli olyan magyar örökhagyó esetében, aki Magyarországon sem lakóhellyel, sem tartózkodási hellyel nem rendelkezett, külföldön halálozott el, s külföldön fekvő vagyonára nézve hagyatéki eljárás lefolytatásának vagy öröklési bizonyítvány kiállításának van helye. Anka 2014, 29. o.

désével azt a közjegyzőt jogosítja fel a hagyatéki eljárás lefolytatására, akitől az eljárás leghatékonyabb lefolytatása – az öröklésben érdekelt személyek lakóhelyére és a hagyatéki vagyon fekvési helyére tekintettel – várható.⁴⁰² Az 1894. évi XVI. törvénycikkben lefektetett megelőzés szabálya továbbra is az illetékességi rendszer alapvető elve maradt, azonban a hatályos szabályozás szerint csak a jegyzőre nézve irányadó. „A jegyző illetékessége a települési önkormányzatra terjed ki.”⁴⁰³

4.3. A HAGYATÉKI ELJÁRÁS TERMÉSZETE

A magyar öröklési (hagyatéki) eljárás hatáskörben elkülönülő két szakaszra osztható, melynek első szakaszában jegyzői hatáskörben a hagyaték átadásának lehetővé tételét biztosító előkészületi jellegű intézkedések megtételére (a haláleset nyilvántartásba vétele, a hagyaték leltározása, biztosítási intézkedések elrendelése és foganatosítása) kerülhet sor. Második szakasza az öröklésben érdekelt személyek halálesettel összefüggő öröklési jogai és az öröklésből eredő dologi jogai deklarálására irányuló közjegyző előtti eljárásokat (hagyatéki tárgyalás, hagyaték átadása, egyes különleges hagyatéki eljárások, hagyatéki eljárásban kötött egyezség, hagyaték átadása tárgyalás nélkül, özvegyi jog megváltása, végrendeleti végrehajtó megnevezése esetén lefolytatott eljárás, öröklési bizonyítvány, európai öröklési bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás, póthagyatéki eljárás) foglalja magában.

A monográfiának nem célkitűzése a magyar hagyatéki eljárás tereuma alá sorolható valamennyi eljárás részletes feltárása, hanem az összehasonlító kutatás részeként az öröklési eljárás azon magyar jellegzetességeinek számbavétele, amelyből a polgári eljárásjog öröklésben betöltött szerepe kirajzolódik.

Első sajátosságként fontosnak tartom annak kiemelését, hogy a magyar öröklési eljárásban szükségszerűen nem minden hagyatéki ügyben kerül sor hagyatéki leltár felvételére. A Htv. taxatív meghatározza azon eseteket, amikor a jegyző hivatalból leltározza az örökhagyó után hátramaradt vagyont, valamint lehetőséget biztosít az öröklésben érdekelt, illetve a hagyatéki eljárásban érdekelt személy kérelmére a hagyaték egyes tárgyainak számbavételére. Fontos azonban kiemelni, hogy a közigazgatási hatósági eljárás szabályai mentén lefolytatott eljárás eredményeként elkészített leltár közokirat, ugyanakkor a hagyatéki eljárás e szakaszában nem bizonyítja a számba vett vagyon hagyatékhoz való tényleges tartozását, a leltárban feltüntetett örökösök tényleges örökös minőségét.⁴⁰⁴ Véleményem szerint a leltár mint közokirat az öröklési eljárás e szakaszában az eljárás közjegyző előtt zajló szakaszának, lényegében a hagyaték átadásának előkészítésére irányul, ugyanakkor nem jogosít az öröklésből eredő jogosítványok gyakorlására. Leltár felvételére nemcsak a hagyatéki eljárás jegyző előtti, hanem a közjegyző előtt zajló hagyatéki tárgyalás során is sor kerülhet. Míg a jegyző előtti szakaszban a 29/2010 (XII.31) KIM rendeletben előírt nyomtatvány alkalmazása kötelező, addig a közjegyző e nyomtatványtól eltérve jegyzőkönyvbe is foglalhatja az egyes hagyatéki vagyontárgyakat. Kérdésként merül fel bennem, hogy az okirat bizonyító erejének terjedelme szempontjából a jegyző (leltárelőadó) által készített nyomtatvány és a közjegyző által jegyzőkönyvbe vett leltár között van-e különbség?

⁴⁰² Anka 2014, 29. o.

⁴⁰³ Sóth Lászlóné 2011, 36. o.

⁴⁰⁴ Szécsényi-Nagy 2013, 740. o.

Míg a jegyző által készített leltár bizonyító ereje korlátozott,⁴⁰⁵ addig – véleményem szerint – a közjegyző által készített leltár teljes bizonyító erővel bír. *Anka Tibor* megközelítése szerint a jegyző által készített leltár „nem prejudikál”, nem igazolja egyes vagyontárgyak hagyatékhoz való tartozását, a benne foglalt öröklésben érdekelti minőséget, valamint a „bejelentett igények alaposságát”; funkciója lényegében adatszolgáltatás a hagyaték közjegyző útján történő átadásához.⁴⁰⁶ Ugyanakkor – véleményem szerint – az öröklési eljárás során más szerepet tölt be a jegyző által, valamint a közjegyző által készített leltár. Meglátásom szerint a hagyatéki tárgyalás során akár a nyomtatvány formájában, akár jegyzőkönyvbe vett leltár már ténylegesen tanúsítja az örökös minőséget, valamint a hagyaték tárgyát képező vagyon, hagyatékból eredő jogok és kötelezettségek fennállását és terjedelmét.

A hagyatéki eljárás közjegyző hatáskörébe tartozó második szakasza a jegyző által készített leltár 15 napon belüli megvizsgálásával veszi kezdetét. Amennyiben a leltár kiegészítésének szükségessége, a közjegyzővel szembeni kizáró ok, illetékesség hiánya, valamint a hagyatéki eljárás megszüntetésének esete nem áll fenn, a közjegyző megteszi a szükséges intézkedéseket a hagyatéki tárgyalás előkészítésére. Meglátásom szerint a közjegyző előkészületi jellegű cselekményei céljuk szerint elhatárolhatók:

- a.) hatóságok megkeresése (gyámhatóság megkeresése eseti gondnok kirendelése érdekében; ügyész értesítése a gondnokság alá helyezés iránti per megindításának lehetőségéről; bíróság értesítése a végintézkedésbe foglalt alapítványrendelés esetén);
- b.) végintézkedés beszerzése (megkeresi a Végintézkedések Országos Nyilvántartását);
- c.) védelmi intézkedések megtétele (ügygondnokot rendel ki, biztosítási intézkedések elrendelése és foganatosítása).

A tárgyalás előkészítésének szakaszában a közjegyző meggyőződik arról, hogy az ügy alkalmas a tárgyalásra, és ezt követően kitzúzi a hagyatéki tárgyalást.⁴⁰⁷ A hagyatéki tárgyalás időpontja kitzúzására nézve a Hetv. nem határoz meg konkrét határnapot, a szabályok lehetőség szerinti megtartása mellett a tárgyalást úgy kell kitzúzni, hogy:

- a.) a hagyatéki tárgyalásra szóló idézés kézbesítése a tárgyalás napját legalább 8 nappal megelőzze;
- b.) és a hagyatéki leltárnak közjegyzőhöz történő érkezését (kiegészítését) követő 2 hónapon belül megtartható legyen.

Ugyanakkor a törvényben előírányozott 2 hónapos határidőt a közjegyző meghosszabbíthatja. A közjegyző számára a hagyatéki tárgyalás kitzúzására nyitva álló 2 hónapos határidő meghosszabbítása lehetőségének okait a jogszabály meghatározza, ugyanakkor – véleményem szerint – az öröklésben érdekelt személyek öröklésből fakadó jogainak gyakorlása fényében e jogszabályi rendelkezés túl tág teret biztosít a közjegyző számára a tárgyalás kitzúzására.⁴⁰⁸ Megfontolásra érdemesnek tartanám a hatályos szabályozás megtartása mellett a közjegyző számára egy legvégső határnap meghatározását, melynek előírását az öröklésben érdekelt személyek érdekvédelme szempontjából tartom szükségszerűnek.

⁴⁰⁵ Szécsényi-Nagy Kristóf a leltár jelentőségét minősíti korlátozottnak, és arra mutat rá, hogy mit nem bizonyít a leltár. Szécsényi-Nagy 2013, 740. o.

⁴⁰⁶ Anka 2014, 66. o.

⁴⁰⁷ Szécsényi-Nagy 2013, 752. o.

⁴⁰⁸ A törvényben nevesített mindkét esetkőr a tárgyalás megfelelő előkészítését szolgálja.

A hagyatéki tárgyalásra idézendő személyek körét a végintézkedés léte, valamint a végintézkedés érvényessége/érvénytelensége határozza meg. A Hetv. átemelte a polgári perrendtartás hirdetményi kézbesítésre irányadó szabályait ismeretlen helyen tartózkodó, illetőleg olyan öröklésben érdekelt személyek számára, akiknek tartózkodási helyük olyan államban van, amely a kézbesítéshez nem nyújt jogsegélyt, vagy a kézbesítés egyéb elháríthatatlan akadályba ütközik, vagy előre eredménytelennek mutatkozik.⁴⁰⁹ Azonban a Pp. szabályain túlmenően a Hetv. még a hirdetményi kézbesítés esetkörét kitágította azon esetekre is, amikor i. ismeretlen örökös, ii. Magyar Állam öröklésének lehetősége, iii. ismeretlen hagyatéki hitelező felhívásának szükségessége merül fel. *Sóth Lászlóné* kiemeli, a hirdetményi kézbesítés szabályainak valódi jelentősége abban áll, hogy „a kézbesítést »vélelmezve« biztosítja a hagyatéki eljárás lefolytatásának jogi feltételeit”.⁴¹⁰

A hagyatéki tárgyalás célja a hagyaték közjegyző által történő átadását lehetővé tételét biztosító intézkedések megtételére irányul, e körben sor kerül:

- a.) az öröklésből eredő tényállás felvételére;⁴¹¹
- b.) az öröklés jogcímének (jogcímeinek) tisztázására;
- c.) hagyatéki terhek (igények) bejelentésére és kielégítésére.

Ugyanakkor e tárgyalás nem azonos a „hagyományos bírósági tárgyalás” intézményével, mégis „az eljárásban érintett felek tárgyalása a tisztességes eljárás részeként biztosítva van”.⁴¹² Ezt támasztja alá a bizonyítás korlátozott lehetősége. A magyar öröklési eljárásban bizonyításnak csak szűk körben van helye: a Hetv. 70. § (1) bek. általánosan meghatározza, hogy a közjegyző mely bizonyítási eszközöket veheti igénybe (a hagyatéki tárgyaláson elhangzott nyilatkozatok és rendelkezésre álló iratok) a hagyatéki tárgyalás során. Ezeken felül egyéb bizonyítási eszközöket csak akkor vehet figyelembe, ha a törvény ezt kifejezetten megengedi (pl. özvegyi jog megváltása esetén tanúk meghallgatása, szakértői vélemény beszerzése).⁴¹³ A magyar hagyatéki eljárás jellemzőinek számbavétele során fontosnak tartom annak kiemelését, hogy a magyar hagyatéki eljárásban nemcsak öröklési jogi igények, hanem dologi jogi (hagyatéki leltárba felvett olyan ingóság vagy ingatlan iránti igény, mely nem képezte az örökható tulajdonát) és kötelemi jogi igények (pl. örökható kölcsönszerződése alapján támasztott igény) érvényesítésére is lehetőség van.

⁴⁰⁹ Vö. Hetv. 58. § (1) bek. és Pp. 144. § (1) bek.

⁴¹⁰ *Sóth Lászlóné* 2011, 90/1.

⁴¹¹ Míg a hagyatéki eljárás során tett anyagi jogi nyilatkozat visszavonható a másik fél tudomásszerzéséig, addig az eljárásjogi nyilatkozatok csak kivételesen. „Akkor nem vonhatók vissza, ha a visszavonást a jogszabály kifejezetten kizárja.” PK 261. szám

⁴¹² *Udvary* 2013, 35. o.

⁴¹³ *Sóth Lászlóné* 2011, 90/9.

4.4. HAGYATÉKI ELJÁRÁS SORÁN HOZOTT EGYÉB HATÁROZATOK

A hagyatéki eljárás érdemében, illetőleg a hagyatéki eljárásban felmerülő minden további más kérdésben a közjegyző végzéssel határoz. *Szécsényi-Nagy Kristóf* a Hetv. 105. § (1) bekezdésére hivatkozva a hagyatéki eljárást érdemben befejező végzések négy kategóriáját különbözteti meg:

- a.) ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzést;
- b.) teljes hatályú hagyatékátadó végzést;
- c.) teljes hatályúvá vált ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzést;
- d.) az öröklési bizonyítvány tárgyában hozott végzést.⁴¹⁴

Imregh Géza az eljáró hatóság oldaláról – a közjegyzőt a hagyatéki eljárás középpontjába állításával – közelíti meg az öröklési eljárásban a határozatok egyes típusait:

- a.) a hagyatéknak az örökösök részére való átadása tárgyában hozott végzést;
- b.) a hagyatéki eljárás során előterjesztett kérdések, indítványok elbírálása során hozott végzést;
- c.) valamint a közjegyző eljárása során szükséges döntéseivel összhangban meghozott végzést.⁴¹⁵

Elhatárolástól függetlenül e végzések közös jellemzője, „hogyan anyagi jogerő nem, csak alaki jogerő főződik”⁴¹⁶ hozzájuk. A monográfiában célként tűzöm a hagyatéki eljárás során hozható valamennyi végzés számbavételét. *Imregh* elhatárolására alapítottan – véleményem szerint – a hatályos szabályozás alapján, a közjegyző a hagyatéki eljárás során az alábbi határozatokat bocsáthatja ki:

- 1.) a hagyatéknak az örökösök részére való átadása tárgyában hozott végzés:
 - teljes hatályú hagyatékátadó végzés;
 - ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés;
 - rész-hagyatékátadó végzés (mely lehet teljes vagy ideiglenes hatályú);
 - tárgyalás nélkül hozott hagyatékátadó végzés;
- 2.) a hagyatéki eljárás során előterjesztett kérdések, indítványok elbírálása során hozott végzés körében:
 - (magyar) öröklési bizonyítvány;
 - európai öröklési bizonyítvány;
 - hagyatéki eljárási igazolás;
 - az özvegyi jog megváltása tárgyában hozott végzés (egyezség hiányában);
- 3.) a közjegyző eljárása során szükséges döntéseivel összhangban meghozott végzést:
 - az özvegyi jog megváltása tárgyában hozott végzés (egyezség esetén);
 - hagyatéki eljárást megszüntető végzés;
 - hagyatéki eljárást felfüggesztő végzés;

⁴¹⁴ Szécsényi-Nagy 2013, 760. o.

⁴¹⁵ Imregh 2003, 218. o.

⁴¹⁶ Imregh 2003, 220. o.; BH1992. 464. o.; BH2004. 466. o.; PK 262. sz.

- közjegyzői határozat kijavítása és kiegészítése tárgyában hozott végzés;
- végrendeleti végrehajtó megbízása tárgyában hozott végzés;
- pénzbírságot kiszabó végzés.

A hagyatéki eljárásról szóló törvény megtartotta a hagyaték átadásának 1894. évi XVI. tc. hatálybalépésétől a magyar öröklési eljárás sajátosságát képező két módját: a végleges és ideiglenes hatályú átadást. A Hetv. 83-84. §-ra alapítottnak a közjegyző a hagyatékot teljes hatállyal adja át, ha a hagyaték átadásának nincs törvényes akadálya, és:

- a hagyatékra csak egy örökösnek érdekelt jelentett be igényt, és a rendelkezésre álló adatok szerint másnak a hagyatékra öröklés, halál esetére szóló ajándékozás, dologi hagyomány vagy közérdekű meghagyás jogcímén igénye nincs, vagy;
- a hagyatéki eljárásban a hagyatéki vagyon átadása tekintetében nincs öröklési jogi vita vagy másodlagos öröklési vita;
- ha csak másodlagos öröklési vita merült fel és e vitában az igény előterjesztője a teljes hatályú hagyatékátadáshoz hozzájárult, vagy az igénye összegének megfelelő pénzüsszeget a többi örökösnek érdekelt biztosítéként közjegyzői letétbe helyezte;
- vitás özvegyi jog esetén.⁴¹⁷

A hagyaték teljes hatályú átadásának feltételei kettős természetűek. Elsődleges feltételként minden esetben előírnyozott, hogy az átadás törvény által előírt feltételei megvalósuljanak. Másodsorban az öröklésben érdekelt személy, személyek közötti jogviszonyok természetére alapítottak. A hagyaték kizárólag az örökös részére törvény vagy végintézkedés alapján adható át.⁴¹⁸ A „teljes hatályú hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedése után a hagyatéki eljárás keretében jogorvoslati úton megtámadhatatlanná válik.”⁴¹⁹

A hagyaték teljes hatályú átadása körében a Hetv. egy új fogalomra épít, az ún. *másodlagos öröklési jogi vitára*, „a figyelembe nem vett, kötelesrész iránti igény, a hagyatéki hitelezői igény és kötelmi hagyomány iránti igény”⁴²⁰ összefoglaló elnevezésére, mely már nem képezi akadályát a hagyaték teljes hatályú átadásának. Érdemben a teljes hatályú hagyatékátadó végzés két részből tevődik össze:

- a) az örökösök megnevezéséből (beleértve az elhalálozás időpontjának megjelölését);
- b) és az örökösök megnevezését az öröklés jogcímére és örökrészük mértékére hivatkozással.

⁴¹⁷ BH1977. 115. o.

⁴¹⁸ Az örökösnek nevelt gyermekének mint törvényes örökösnek törvényes öröklési jogi kapcsolat hiányában a hagyaték nem adható át. Anka 2014, 209. o.

⁴¹⁹ BH2004. 466. o.

⁴²⁰ Rádonyi 2011, 18. o.

Tekintettel arra, hogy a hagyatéki eljárás során hozott valamennyi közjegyzői végzéshez csak alaki jogerő tapad, „bármely érdekelt esetleges öröklési igényét perben utóbb is érvényesítheti”.⁴²¹

A hagyaték ideiglenes hatályú átadása feltételezi egy öröklési vita vagy egy másodlagos öröklési vita létét. Az ideiglenes átadás időben korlátozott, a jogalkotó a hagyaték teljes hatályú átadásához, vagy az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válásának megállapításához kötötte. Figyelemre méltó, hogy míg a Hetv. taxatív meghatározza, hogy ideiglenes hatállyal kinek a részére adható át a hagyaték, a teljes hatályú átadás esetén nem található ilyen előírás. A hagyaték ideiglenes hatályú átadása elidegenítési és terhelési tilalmat keletkeztet.⁴²² Szécsényi-Nagy Kristóf e szabály alóli kivételként értékeli, hogy az örökös a hagyaték átadásával összefüggő terheket és az öröklési illetéket a hagyatékból is teljesítheti.⁴²³

A közjegyző az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válását *állapítja meg*, ha:

- a) a hagyatéki per megindítását a jogosult nem igazolja;
- b) a hagyatéki pert megindító keresetlevelet a bíróság a jogerősen visszautasította;
- c) a bíróság a keresetet jogerősen elutasította;
- d) a hagyatéki pert a bíróság jogerősen megszüntette;
- e) vagy a hagyatéki pert a bíróság érdemi döntés nélkül fejezte be.⁴²⁴

Szécsényi-Nagy Kristóf megközelítése szerint a Hetv. szövegezésével ellentétben az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés nem a törvény erejénél fogva, hanem a közjegyző határozata által nyeri el teljes hatályát.⁴²⁵ Ezzel ellentétes nézőpontra helyezkedik Sóth Lászlóné, akinek megközelítése szerint „az ideiglenes hatályú átadás teljes hatályúvá válása a jogszabály erejénél fogva áll be, azt a közjegyző végzéssel megállapítja; a joghatást tehát nem a közjegyző végzése eredményezi”.⁴²⁶ Álláspontom szerint az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válása során a törvény nyelvtani értelmezéséből és célkitűzéséből kell kiindulni. A Hetv. 1. §-ból eredeztetve a hagyatéki eljárás funkciója az örökhagyó halálával bekövetkező tulajdonátszállás örökösök javára történő biztosítása. Ennek megfelelően a Hetv. 88. §-ban előírt feltételek bekövetkezése esetén véleményem szerint a törvény nyelvtani értelmezéséből kiindulva az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés *ipso iure*, a törvény erejénél fogva válik teljes hatályúvá, és a teleologikus értelmezésnek megfelelően az öröklésben érdekelt személyek javára – jogaik gyakorlásának biztosítása érdekében – e joghatás bekövetkezését a közjegyző végzéssel állapítja meg.⁴²⁷ Ezt

⁴²¹ Szécsényi-Nagy 2013, 763. o.

⁴²² Anka 2014, 216. o.

⁴²³ Szécsényi-Nagy 2013, 763. o.

⁴²⁴ Tekintettel arra, hogy a hagyatékátadó végzésnek nincs anyagi jogereje, az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzésben megszabott határidő elmulasztása és a hagyatékátadás teljes hatályúvá válása jogvesztéssel nem jár, az öröklésben érdekelt esetleges öröklési igényét perben utóbb is érvényesítheti. BH2004. 466.

⁴²⁵ Szécsényi-Nagy 2013, 765. o.

⁴²⁶ Sóth Lászlóné 2011, 90/33.

⁴²⁷ A közjegyző az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válását minden esetben végzéssel állapítja meg.

az érvelést támasztja alá a bírói gyakorlat is: az ideiglenes hagyatékátadás teljes hatályúvá válását a közjegyző hivatalból végzéssel állapítja meg, „mely végzés a megállapításon kívül más rendelkezést nem tartalmaz”.⁴²⁸ „A közjegyző az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzéséhez kötve van, attól eltérő tartalommal a hagyatékátadás teljes hatályúvá válását sem állapíthatja meg [...]”.⁴²⁹ E szabály alól azonban kivételt képeznek azon esetek, amikor a hagyaték ideiglenes hatályú átadását hagyatéki per követi, és a perben hozott jogerős ítélet tartalma eltér az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés tartalmától. A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) által kialakított értelmezés szerint ilyen esetekben a hagyatéki per eredménye kihat az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzésre, melynek következtében a közjegyzőnek olyan teljes hatályú hagyatékátadó végzést kell hoznia, mely a jogerős ítélet tartalmával megegyezik.⁴³⁰

A Hetv. által új intézményként bevezetésre került a *rész-hagyatékátadó végzés*, mely révén a hagyaték egy része is átadhatóvá vált ideiglenesen, vagy teljes hatállyal, ha az átadás feltételei fennállnak.⁴³¹ A közjegyző két esetben jogosult a hagyaték meghatározott részének átadására: Hetv. 79. §-a alapján ha az öröklési jogi vita csak a hagyaték egy részére vonatkozik, illetőleg a Hetv. 71. § (5) bek. szerint a hagyatéki eljárás felfüggesztése esetén a felfüggesztéssel nem érintett hagyatéki vagyontárgyak körére nézve. Véleményem szerint a rész-hagyatékátadó végzés az intézmény természetét tekintve lényegében nem minősül *novumnak*. Az 1894. évi XVI. tc. az örökösödési eljárásról⁴³² a hagyaték átadását a járásbíróóságok feladatává tette, melynek eredményeként „hagyaték átadását tartalmazó végzést” vagy „részleges hagyaték-átadó végzést” bocsátottak ki.⁴³³

A Hetv. lényeges módosításokat eszközölt az öröklési bizonyítvány öröklési (eljárás) jogban betöltött korábbi szerepét illetően. Véleményem szerint a *felhasználás célját és módját* tekintve a bizonyítvány kétféle típusa különböztethető meg:

- a.) kizárólagos belföldi használatra kiállított okirat, illetve;
- b.) külföldön öröklésben érdekelt jogállás igazolására szolgáló öröklési bizonyítvány.

A magyarországi használatra kiállított öröklési bizonyítvány kibocsátásának két feltételét szabta a jogalkotó: sor kerülhet rá, amennyiben az örökhagyó után hagyatéki vagyon nem maradt hátra, vagy „kérelmező”⁴³⁴ igazolja, hogy az öröklési rend tekintetében több, örökösként érdekelt között öröklési jogi vita nincs, és hagyatékátadó végzés

⁴²⁸ BH1996. 482. o.

⁴²⁹ Még abban az esetben sem, ha polgári perben a felek egyezően úgy nyilatkoztak, hogy attól eltérően kívánnak a hagyaték sorsáról rendelkezni. BH1985. 27. o.

⁴³⁰ BH1977. 447. o.

⁴³¹ Anka Tibor felhívja rá a figyelmet, hogy ellentétben a Pp. 213. § (2) bekezdésével a közjegyző a rész-hagyatékátadó végzéshez kötve van. Anka 2014, 190. o.

⁴³² Ld tc. 76.§

⁴³³ Ragályi 1896, 415. o.

⁴³⁴ Kérelmezési jogosultsága van valamennyi öröklésben érdekelt személynek, aki valószínűsíti, hogy jogainak érvényesítéséhez vagy megővéséhez az örökhagyó utáni öröklési rend igazolása szükséges.

meghozatalára még nem került sor”.⁴³⁵ Utóbbi esetben a kibocsátás feltétele, hogy a hagyaték átadására még nem kerülhet sor, de az eljárás megindulása nem kizáró feltétel. *Anka Tibor* meglátása szerint a bizonyítvány e (második) típusa lényegében egy közbenső hagyatékátadó végzés, mely által előzetesen eldöntésre kerül a hagyaték öröklés jogcímén való átadása, mely a közjegyző számára – a közbenső ítélettel párhuzamba állítva – kötöttséget eredményez.⁴³⁶ Az öröklési bizonyítvány mint intézmény természetének vizsgálata során fontos rögzíteni, hogy az öröklési bizonyítvány nem zárja ki hagyatéki eljárás lefolytatását, és hagyatékátadó végzés hozatalát.⁴³⁷ A 2013. évi CCII. törvény 122. §-a (21) bekezdésével beiktatott 102/A. § rendezte az öröklési bizonyítvány és a hagyatékátadó végzés egymáshoz való viszonyát. Ha az öröklési bizonyítvány kiállítása után hagyaték átadására kerül sor, a hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedése után az öröklési bizonyítvány külön jogcselekmény nélkül hatályát veszti.

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy az öröklési bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás nem a hagyatéki eljárás része, és nem is pótolja azt. Véleményem szerint lényegében a hagyatéki eljárásról szóló törvényben szabályozott olyan közjegyzői hatáskörbe utalt egyéb nemperes eljárás, mely az öröklésben érdekelti minőség és az öröklési rend igazolására irányul,⁴³⁸ és a fentebb kifejtettek szerint – a kötöttségi elemekre tekintettel – a hagyatéki eljárás eredményére befolyásoló hatással lehet. A bizonyítvány sem a hagyaték állagát, sem annak értékét nem tanúsítja, a bizonyítványban örökösként megjelölt személyt a hagyaték kezelésére nem jogosítja.⁴³⁹

A megfeleltetési eljárás mellett a 2015. évi LXXI. törvény további jogintézmény teremtő hozadéka a hagyatéki eljárási igazolás megalkotása. Az igazolás nem konstitutív hatályú okirat, nem jogosítja fel az öröklésben érdekelt személyt a hagyaték birtokba vételére,⁴⁴⁰ valamint nem képez érvényes jogcímet a nyilvántartásba való bejegyzéshez. Az intézmény lényege annak igazolása, hogy magyar közjegyző előtt hagyatéki eljárás van folyamatban, és az eljárásban kik tekinthetők öröklésben érdekelt személyeknek.

Az öröklési rendelet európai öröklési bizonyítványról rendelkező VI. fejezetéhez a magyar jogalkotó a Hetv. 102/B. §-ban foglalt, az európai öröklési bizonyítvány kiállítását előmozdító technikai jellegű szabályokat illesztett. Az európai öröklési bizonyítvány kiállítására a hagyatéki eljárást lefolytató közjegyző illetékes. A magyar szabályozás szerint az európai öröklési bizonyítvány kiállítása a teljes hatályú hagyatékátadó végzés, a teljes hatályúvá vált ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés, valamint az ideiglenes hagyatékátadó végzéssel érintett valamennyi igény bírósági elbírálása esetén hozott hagyatéki eljárást befejező végzés jogerőre emelkedését követően kérhető.⁴⁴¹ Ez

⁴³⁵ Hetv. 102. § (2) bek.

⁴³⁶ Anka 2014, 331-332. o.

⁴³⁷ Sóth Lászlóné 2011, 90/56.

⁴³⁸ Ezt a nézetet támasztja alá Sóth Lászlóné azon megállapítása, mely szerint az öröklési bizonyítvány „a hagyatékban vagy annak egy részében érvényesülő öröklési rendet, az örökös személyét, a hagyatékban való részesülése jogcímét és arányát állapítja meg”. Sóth Lászlóné 2011, 90/56.

⁴³⁹ BH1977. 553. o.

⁴⁴⁰ Úgyszintén nem jogosítja fel az öröklésben érdekelt személyeket a hagyatéki vagyon használatára, hasznosítására, haszonélvezetére és az azzal való rendelkezésre. Sóth Lászlóné 2011, 90/55.

⁴⁴¹ A hagyatéki gondnok és a végrendeleti végrehajtó a teljes vagy ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedését megelőzően is kérheti az európai öröklési bizonyítvány kiállítását.

alól az általános szabály alól a jogszabály tesz egy kivételt: a végrendeleti végrehajtó és a hagyatéki gondnok egy másik tagállamban, jogosultsága bizonyítására, a hagyatéki eljárás jogerős befejezése előtt is kérheti az európai öröklési bizonyítvány kiadását.⁴⁴² Véleményem szerint e rendelkezés alapján egyértelműen megállapítható, hogy (magyar) öröklési bizonyítvány nem szolgálhat az európai öröklési bizonyítvány kiállításának alapjául.

A közjegyző az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelemről külön végzéssel határoz, melynek jog-
erőre emelkedését követően haladéktalanul kiállítja az európai öröklési bizonyítványt. A jogos érdeket bizonyító
bármely személy kérelmére az illetékes közjegyző az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelemnek helyt
adó végzését kérelemre vagy hivatalból megváltoztatja, vagy hatályon kívül helyezi; ezzel egyidejűleg a kiállított
bizonyítvány hatályát kérelemre felfüggesztheti a megváltoztató vagy hatályon kívül helyező végzés meghozata-
láig. A magyar jogalkotó az öröklésben érdekelt személyek fellebbezési jogát:

- a.) az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelem tárgyában hozott;
- b.) az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelemnek helyt adó végzés megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése tárgyában hozott;
- c.) valamint az európai öröklési bizonyítvány hatályának felfüggesztése tárgyában hozott végzés ellen is megnyitotta [Hetv. 110. § (2a)].

Az európai öröklési bizonyítvány hatályának felfüggesztése tárgyában hozott végzés elleni fellebbezésnek a vég-
zés végrehajtására halasztó hatálya nincs.

Ugyanakkor a hatályos magyar szabályozásban nem található rendelkezés az európai öröklési bizonyítványt
módosító vagy visszavonó végzés elleni jogorvoslati lehetőségekről. Az európai öröklési rendelet 71. cikk (2) bek.
és Hetv. 109. § (3) bek. együttes olvasatának eredményeként, amennyiben a kiállító hatóság – közjegyző – megál-
lapítja, hogy a kiállított európai öröklési bizonyítvány vagy annak egy része nem felel meg a valóságnak, az európai
öröklési bizonyítvány kiállítása iránti kérelemnek helyt adó végzését kérelemre vagy hivatalból megváltoztatja,
vagy hatályon kívül helyezi. A Hetv. 109. § (3) bek. ezen esetben lehetőséget biztosít a közjegyző számára erre
irányuló kérelem esetén az európai öröklési bizonyítvány hatályának felfüggesztésére az európai öröklési bizonyít-
vány kiállítása iránti kérelemnek helyt adó végzést megváltoztató vagy hatályon kívül helyező végzés meghozata-
taláig. Míg az európai öröklési bizonyítvány hatályának felfüggesztése tárgyában hozott végzés ellen a Hetv. 110.
§ (2a) bek. alapján fellebbezésnek van helye, addig az európai öröklési bizonyítványt módosító vagy visszavonó
végzés elleni jogorvoslat lehetőségéről a Hetv. hallgat. Véleményem szerint az európai öröklési rendelet 72. cikké-
ben biztosított széles körű jogorvoslatihoz való jogra tekintettel, a Hetv. kiegészítésére lenne szükség az európai
öröklési bizonyítványt módosító vagy visszavonó végzés elleni jogorvoslatok tekintetében.

⁴⁴² Sóth Lászlóné 2011, 90/58.

Az európai öröklési bizonyítvány elsődleges célkitűzése a határon átnyúló öröklési ügyekben az örökös, hagyományos, végrendeleti végrehajtói, valamint hagyatéki gondnoki jogállás igazolása,⁴⁴³ ugyanakkor a rendelet nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a tagállamok a tisztán belföldi öröklési ügyekben is lehetővé tegyék alkalmazhatóságát.

Álláspontom szerint a magyar öröklési bizonyítvány és az európai öröklési bizonyítvány Hetv-ben megjelenő párhuzamos „együttélése” során a jogalkalmazásnak a következő visszasságokkal kell szembenéznie: Magyar állampolgárok tisztán belföldi öröklési ügyekben is igényelhetik európai öröklési bizonyítvány kiállítását belföldi felhasználás céljából, ezzel kiaknázva a magyar öröklési bizonyítvány kibocsátásának 3.6. fejezetben kifejtett feltételeit, érvényes jogcímet szerezve a közhitelű nyilvántartásokba való bejegyzéshez. Ezen felül a külföldi felhasználás céljából kiállított öröklési bizonyítvány jelentősége vélhetően korlátozódni fog; a rendelet alkalmazását követően csak harmadik országokban található hagyatéki vagyon tekintetében fog az örökhagyó utáni öröklési rend igazolására szolgálni.

Amennyiben az európai öröklési bizonyítvány új alapokra helyezi a magyar öröklési bizonyítvány magyarországi rendeltetését, a jogalkalmazóknak figyelembe kell venni, hogy az (európai) öröklési bizonyítvány kiállítására vonatkozó kérelmezési jogosultsággal rendelkező személyek körén – a hatályos magyar szabályozással összehasonlítva – lényeges korlátozást eszközöl.⁴⁴⁴

4.5. A HATÁRON ÁTNYÚLÓ ÖRÖKLÉSI JOGI KÉRDÉSEK SZABÁLYOZÁSA

Magyarország egyetlen Hágai Szerződésnek sem aláíró állama.⁴⁴⁵ A határon átnyúló öröklési (eljárás)jogi intézmények szabályozása az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően, a *szabályozás módját* tekintve sajátos képet mutatott, mely az öröklési eljárás kialakulásának és fejlődéstörténetének, az ország alkotmányos berendezkedése változásainak – különösen az elmúlt ötven évnek – kihatásait mind magában hordozta. E jellemvonásra vezethető vissza az intézmények különböző szintű jogforrások általi meghatározottsága: 2015. augusztus 17-ét megelőzően a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyek elsődleges jogforrása a hagyatéki eljárásról szóló törvény volt, mely a joghatóságra és az alkalmazandó jogra nézve a szabályozás irányát és kereteit jelölte ki, azonban mind a joghatóságnak, mind az alkalmazandó jognak, csakúgy mint az öröklési ügyekben hozott külföldi határozatok elismerésének és végrehajthatóságának részletes kifejtése, a nemzetközi magánjogról szóló tvr-ben volt talál-

⁴⁴³ Szócs Tibor az európai öröklési bizonyítvány funkciójának vizsgálata során a kibocsátás célját tekintve a kiállítható bizonyítványokat három kategóriára osztja: 1.) a hagyatékba tartozó konkrét vagyontárgyaknak a bizonyítványban megjelölt örökösök vagy adott esetben hagyományosok általi megszerzésének tanúsítására, 2.) a hagyatéki vagyonból való részesedés eszmei hányadának igazolására, 3.) a hagyatéki vagyonkezelők jogosítványainak más tagállamban történő igazolása céljából kiállított bizonyítványokra. Szócs 2015b, 13. o.

⁴⁴⁴ Míg a rendelet értelmében az európai öröklési bizonyítvány kiállítását az örökös, hagyományos, végrendeleti végrehajtó és a hagyatéki gondnok kérheti, addig a Magyarországon hatályos szabályozás szerint öröklési bizonyítvány kibocsátására vonatkozó jogosultság a hagyatéki hitelezőket is megilleti.

⁴⁴⁵ Tóth 2015, 1428. o.

ható. A Hetv. 104. § (1) bek. értelmében a magyar közjegyző joghatósága nemzetközi szerződések rendelkezésein alapult,⁴⁴⁶ ennek hiányában a Kódex fentebb ismertetett szabályai voltak irányadók. Az alkalmazandó jogra nézve ugyanezen szabály volt irányadó. *Anka Tibor* felhívta rá a figyelmet, hogy az eljárásra az öröklési eljárás „természeténél fogva mindig annak az államnak az eljárási joga vonatkozik, amelyiknek a hatósága az eljárást lefolytatja, így a magyar közjegyző semmilyen körülmények között nem folytathatja le a hagyatéki eljárást más állam hagyatéki eljárási jogszabálya alapján.”⁴⁴⁷ A Hetv. a hagyatéki eljárás lefolytatására nézve – eltérően a korábbi szabályozástól – nem írt elő differenciált eljárást a magyar, illetve (külön) külföldi örökhagyó esetében. Mindössze annyi megkövetés érvényesült, hogy kettős állampolgársággal (részben magyar állampolgársággal) rendelkező, valamint külföldi állampolgár esetén a hagyatéki eljárás lefolytatásának tényéről tájékoztatási kötelezettség terheli a jegyzőt vagy a közjegyzőt.

A határon átnyúló öröklés fő és egyetemes kapcsolóelvének a hagyatéki jogának (*lex successionis*) rendszerében a magyar öröklési jog a *hagyatéki egységének* koncepciójára épített,⁴⁴⁸ egyetlen jog hatálya alá rendelve a hagyatéki vagyon részét képező ingó és ingatlan vagyon átadását. Mind a joghatóságnak, mind az alkalmazandó jognak egyetemes és általános kapcsolóelve – a Kódexbe ágyazva – korábban az állampolgárság elve volt.⁴⁴⁹ A magyar kollíziós szabályozástól nem idegen a szokásos tartózkodási hely elve. A Kódex kiegészítő jelleggel alkalmazta olyan természetes személy esetében, akinek személyes jogát állampolgárságára tekintettel nem lehetett megállapítani.⁴⁵⁰

2015. augusztus 17-ét követően öröklési ügyekben irányadó mind a Hetv.-ben, mind a Kódexben előíranyozott, mind joghatósági, mind alkalmazandó jogra irányadó szabályokat az európai öröklési rendelet II. és III. fejezete váltotta fel. Az öröklési rendeletből eredő tagállami jogalkotói kötelezettségnek (dologi jogok egymáshoz igazítása), valamint a rendelettel összefüggő egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításának Magyarország az Országgyűlés által 2015. június 9-i ülésén elfogadott 2015. évi LXXI. törvény a 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 31. cikke szerinti megfeleltetési nemperes eljárásról, valamint egyes igazságügyi tárgyú törvény-módosításokról tett eleget. A 2015. évi LXXI. törvény 13. § (3) bek. hatályon kívül helyezte a Kódex 58. §-át, 62/A. § b) pontját és 62/C. § b) pontját, ugyanezen törvény 17. § (12) bek. hatályon kívül helyezte a Hetv. nemzetközi vonatkozású rendelkezésekről szóló 104. §-át.

Gothárdi Enikő az európai öröklési rendelet 15. cikkéből levezetve rámutat, hogy a közjegyzőnek (jegyzőnek) joghatósága fennálltát hivatalból vizsgálnia kell.⁴⁵¹ Ha a bejelentő a joghatóság megállapításához nem szolgáltat elegendő adatot, nem csatolja az alátámasztó okiratokat, az eljárás megszüntetésének nincs helye; az eljáráshoz szükséges adatok beszerzéséről a jegyzőnek hivatalból kell gondoskodnia. *Gothárdi Enikő* a Hetv. 43. § (2) bek. d) pontja és 78. § a) pontja együttes olvasatának következtetéseként megállapítja, hogy a joghatóság vizsgálata és a

⁴⁴⁶ Öröklési jogi tárgyú Magyarország által kötött nemzetközi egyezményekről Kecskés 2002, 29–35. o.

⁴⁴⁷ Anka 2014, 336–337. o.

⁴⁴⁸ Mádl 2002, 107. o.

⁴⁴⁹ Szócs 2015a, 46. o.

⁴⁵⁰ Kódex 11. § (4) bek.

⁴⁵¹ Gothárdi 2015, 530. o.

joghatóság hiánya esetén az eljárás megszüntetése a közjegyző hatáskörébe tartozik.⁴⁵² E megállapítással részben tudok egyetérteni, véleményem szerint az öröklési rendelet 15. cikke alapján az öröklési eljárás során valamennyi hatóságnak és közhatalmi jogosítványokkal felruházott személynek, szervnek – mind a jegyzőnek, mind a közjegyzőnek – joghatóságának fennálltát vagy hiányát hivatalból kell vizsgálnia, így a tág értelemben vett magyar öröklési eljárás megszüntetése, joghatóság hiányában mind a jegyzőt, mind a közjegyzőt egyaránt terheli.

Szócs Tibor a joghatóságra vonatkozó korábbi magyar szabályozás és a rendelet joghatósági rendszere közötti legmarkánsabb változásként az ingatlan hagyatéki vagyona vonatkozó kizárólagos joghatóságnak a fekvés állományában mint joghatósági szabály megszűnését értékeli.⁴⁵³

Tekintettel arra, hogy a Hetv. nem tartalmazott rendelkezéseket az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan, így a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására nézve a Kódex rendelkezései voltak irányadók. A nemzetközi magánról szóló tv. az *elismerés megállapítására irányuló eljárás* elvén nyugszik; külföldi határozat elismerésének nem feltétele külön (elismerés megállapítására) eljárás lefolytatása. A tv. 74. § (1) bek. értelmében „az elismerhetőség kérdését jogszabály eltérő rendelkezése hiányában az a bíróság vagy hatóság vizsgálja, amelynek eljárásában ez felmerül”.

Az elismerésmegtagadási okok véleményem szerint két csoportra oszthatók:

- a.) abszolút kizáró okot képez, ha a határozat meghozatalára magyar hatóságnak kizárólagos joghatósága állt fenn;
- b.) relatív kizáró okok az elismerés általános korlátaiként jelennek meg.

Utóbbi esetében olyan eljárási jellegű akadályokról van szó, melyek konkrét esetekben az elismerés gátjaként jelennek meg:⁴⁵⁴

- a.) annak elismerése a magyar közrendbe ütköznék;⁴⁵⁵
- b.) az, akinek terhére a határozatot hozták, az eljárásban sem személyesen, sem meghatalmazott képviselője útján nem vett részt, azért mert az idézést és a keresetlevelet vagy az eljárás megindításának alapjául szolgáló egyéb iratot részére lakóhelyén vagy szokásos tartózkodási helyén nem kézbesítették szabályszerűen és olyan időben, hogy a védekezésre módjában állt felkészülni;
- c.) a határozat olyan eljárás eredményeként került meghozatalra, amely a magyar eljárási jog alapvető elveit súlyosan sértette;⁴⁵⁶

⁴⁵² Gothárdi 2015, 530. o.

⁴⁵³ Szócs 2015a, 12. o.

⁴⁵⁴ Burián 1997, 254. o.

⁴⁵⁵ A közrend fogalmának megítélése kapcsán Burián László leszögezi: „a megítélés nem szükségképpen egyezik meg a közrend kollíziós jogi fogalmával. Azt kell mérlegelni, hogy a határozat elismerésének és végrehajtásának magyarországi hatásai sértenék-e a jogrend alapvető, így pl. alkotmányos elveit.” Burián 1997, 299. o.

⁴⁵⁶ Osztheimer Katalin a Kódex 72. § (2) bek. c.) pontját eljárási közrendi záradéknak minősíti. In: Kapa – Veress 2009, 59. o.

- d.) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt azonos felek között magyar bíróság vagy más hatóság előtt a perindítás hatályai a külföldi eljárás megindítását megelőzően beállottak (perfüggség);
- e.) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog tárgyában magyar bíróság vagy más hatóság azonos felek között korábban jogerős érdemi határozatot hozott.

Az automatikus elismerés elve mellett a magyar jogszabályok lehetővé teszik *elismerés megállapítására irányuló eljárás* lefolytatását, amennyiben az érdekelt ezt külön kérelmezi. Az eljárás lefolytatása nemperes eljárás keretében bírósági hatáskörbe tartozik. A bíróság illetékességét az ellenérdekű fél belföldi lakóhelye (vagy szokásos tartózkodási helye), ennek hiányában a kérelmező belföldi lakóhelye (vagy szokásos tartózkodási helye) alapozza meg; amennyiben az illetékesség ezen illetékességi okok alapján sem állapítható meg, a BKKB rendelkezik kizárólagos illetékességgel az eljárás lefolytatására. Az *elismerés megállapítására irányuló eljárás* során a határozat érdemi felülvizsgálatának nincs helye, az eljárás csak az elismerés feltételei teljesülésének – a megfelelő képviselet az eljárásban, illetve a magyar eljárási jogi alapelvek betartottságának⁴⁵⁷ – vizsgálatára korlátozódhat. Az érdemi felülvizsgálat hiányára, valamint a tvr.-ben meghatározott okok jellegére tekintettel *Burián László* álláspontja szerint az eljárásban a fentebb említett okok az ellenérdekű fél kifogására vehetők figyelembe.⁴⁵⁸

Öröklési ügyben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására irányuló magyar szabályozás viszonylatában a rendelet IV. fejezete egy lényeges változást eszközölt: míg 2015. augusztus 17-ét megelőzően egy külföldi határozat elismerését és végrehajtását meg lehetett tagadni, amennyiben adott eljárásban magyar hatóság (bíróság, közjegyző) kizárólagos joghatósága állt fenn, addig az öröklési rendelet alkalmazását követően a – kizárólagos tagállami joghatósági szabályok eltörlésével – az elismerésmegtagadási okok a rendeletben meghatározott okokra szűkültek.

A rendelet alkalmazását követően előfordulhat az öröklésből eredő jogosítványok magyar hatóságok előtti gyakorlása során – akár az öröklési eljárás folyamán, vagy az öröklési eljárás lezárását követően meghatározott jog nyilvántartásba vételét illetően – olyan jogosítványra történő hivatkozás, mely intézmény a magyar jogrendszer szerint nem ismert (elismert). Vélhetően e jogi helyzetek felmerülésének egyik eszközévé a jövőben az európai öröklési bizonyítvány alapján történő joggyakorlás válhat.⁴⁵⁹ A magyar jogalkotó az egyes tagállami jogrendszerek különböző dologi jogi intézményeiből, szabályozásából fakadó disszonanciák, adott esetben joghézagok kiküszöbölésére irányuló kötelezettségének az ún. megfeleltetési eljárás megalkotásával tett eleget.

A bírósági hatáskörbe helyezett nemperes eljárás célja azon kérdéses, esetlegesen vitás joghelyzetek feloldása, amikor magyar hatóság (magyarországi nyilvántartást vezető szerv) előtt olyan dologi jogra hivatkoznak, mely a hazai jog szerint ismeretlen. A megfeleltetési eljárás lefolytatása iránti kérelmet csak az a hatóság terjesztheti elő, amely előtt a kérdéses dologi jogi intézményre hivatkoznak. A kérelem benyújtásával egyidejűleg a kérelmező kötelezettsége az öröklésben érdekelt személy eljárás kezdeményezéséről való értesítése. Az eljárás lefolytatására kizárólagos illetékességgel rendelkező BKKB nem állapít meg tényállást, a kérelem tárgyában okiratok alapján

⁴⁵⁷ Burián 2001, 313. o.

⁴⁵⁸ Burián 2001, 313. o.

⁴⁵⁹ Egy külföldön kiállított európai öröklési bizonyítvány Magyarországon történő elismeréséről lásd Tóth 2015, 1429–1430. o.

dönt. A 2015. évi LXXI. törvény 6. § (2) bek. alapján a bíróság jogosult az öröklésben érdekelt személyt felhívni, hogy a külföldi jog tartalmáról rendelkezésére álló adatokat, okiratokat csatolja be. A felhívás eredménytelensége esetén a bíróság hivatalból intézkedik a megfelelő adatok beszerzéséről. A bíróság a kérelem beérkezésétől számított 60 napon belül – mely időtartamba a külföldi joganyag beszerzésére fordított idő nem számít be – végzéssel határoz.

A jogszabály a megfeleltetés tárgyában hozott végzéssel szemben mind a kérelmezőnek, mind az öröklésben érdekelt személynek megnyitja a fellebbezés jogát. A megfeleltetési eljárás költségét az öröklésben érdekelt személy viseli. A költségek fedezésére előreláthatóan szükséges összeget a kérelmezőnél előzetesen letétbe helyezés-sel köteles megelőlegezni.

Az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Inyvtv.) kiegészítése eredményeként a megfeleltetési eljárás során hozott jogerős döntéséig a kérelmező (az ingatlan nyilvántartási hatóság) alapeljárást (ingatlan nyilvántartási eljárás) felfüggeszti [Inyvtv. 40/B. § (5)]. A megfeleltetési eljárás lefolytatását követően „a megfeleltetési eljárás során hozott érdemi döntésben feltüntetett jogot kell az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezni” [Inyvtv. 40/B. § (7)].

Az Országgyűlés 2017. április 4-én fogadta el a 2017. évi XXVIII. törvényt a nemzetközi magánjogról (Továbbiakban: Nmjtvtv.). Az új jogszabály – a Kódex helyébe lépve – 2018. január 1-től vált elsődleges jogforrásává azon külföldi elemet tartalmazó magánjogi jogviszonyok rendezésének, „amelyek nem tartoznak az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés hatálya alá”⁴⁶⁰

A Nmjtvtv. öröklési jogi fejezete (VIII. fejezet) a szóbeli végrendeletre, valamint az állam öröklésére irányadó szabályokat rögzíti, mely egyezik a Kódex korábbi szabályozásával. Az új jogszabály a 2015. augusztus 17-e előtt megnyílt hagyaték jogi sorsának rendezése érdekében is biztosítja magyar közjegyző joghatóságát.⁴⁶¹

A joghatósági szabályok között figyelemre méltó a családjogi és személyállapoti ügyek között elhelyezett azon rendelkezés, mely előírja, hogy „[h]a magyar bíróság joghatósággal rendelkezik az öröklési jogviszonyt érintő eljárásra, joghatósága kiterjed az örökléssel összefüggő házassági vagyoni jogkérdés elbírálására is”. [Nmjtvtv. 102. § (4)]

A bírósági határozatok elismerése és végrehajtása körében változásként emelendő ki a vagyoni ügyekben hozott külföldi bírósági határozatok közé illesztett szabály, mely az „örökléssel kapcsolatos eljárásokban” hozott bírósági határozatokra vonatkozó különös rendelkezéseket állapít meg külföldi bíróság joghatósága megalapozottnak tekinthetőségét illetően.⁴⁶²

⁴⁶⁰ 2017. évi XXVIII. törvényt a nemzetközi magánjogról 2. §.

⁴⁶¹ Nmjtvtv. 98. § (2) bek.

⁴⁶² Nmjtvtv. 115. §

4.6. AZ EURÓPAI ÖRÖKLÉSI RENDELET HATÁSA A MAGYAR ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁSRA

Mind a joghatóságnak, mind az alkalmazandó jognak egyetemes és általános kapcsolóelve – a Kódexbe ágyazva – korábban az állampolgárság elve volt,⁴⁶³ így az európai öröklési rendelet – mely az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének (elhalálozás időpontjában) elvét jelölte ki általános kapcsolóelvként – alkalmazása jelentős változásokat eszközölt a hazai szabályozásban.

A joghatósági szabályozás vizsgálata tükrében megállapítható, hogy az ingatlan hagyatéki vagyona vonatkozó kizárólagos joghatóság a fekvés államában mint joghatósági szabály 2015. augusztus 17-e után elhunyt örökhagyó esetében megszűnt.⁴⁶⁴ A 2015. évi LXXI. törvény eredményeként a Nmjt. már csak a végintézkedések alakiságára nézve tartalmaz rendelkezéseket. Az alkalmazandó jog körében nóvumként emelhető ki öröklési ügyekben a jogválasztás intézményének öröklési rendelet általi magyar jogrendszerbe illesztése.

Az egyes tagállami jogrendszerek különböző dologi jogi intézményeiből, szabályozásából fakadó disszonanciák, adott esetben joghézagok kiküszöbölésének eredményeként megtörtént egy új BKKB kizárólagos illetékességebe helyezett nemperes eljárás, az ún. megfeleltetési eljárás megteremtése.

A hagyatéki eljárás során előterjesztett kérdések, indítványok elbírálása során hozott végzés körében két új jogintézmény, az európai öröklési bizonyítvány és a hagyatéki eljárási igazolás jelent meg. Álláspontom szerint a magyar öröklési bizonyítvány és az európai öröklési bizonyítvány Hetv.-ben megjelenő párhuzamos „együttélése” során a jogalkalmazásnak a következő visszásságokkal kell szembenéznie: Magyar állampolgárok tisztán belföldi öröklési ügyekben is igényelhetik európai öröklési bizonyítvány kiállítását belföldi felhasználás céljából, ezzel kiaknázva a magyar öröklési bizonyítvány kibocsátásának feltételeit, érvényes jogcímet szerezve a közhitelű nyilvántartásokba való bejegyzéshez. Ezen felül a külföldi felhasználás céljából kiállított öröklési bizonyítvány jelentősége vélhetően korlátozódni fog, a rendelet alkalmazását követően csak harmadik országokban található hagyatéki vagyon tekintetében fog az örökhagyó utáni öröklési rend igazolására szolgálni. Amennyiben az európai öröklési bizonyítvány új alapokra helyezi a magyar öröklési bizonyítvány magyarországi rendeltetését, a jogalkalmazóknak figyelembe kell venni, hogy az (európai) öröklési bizonyítvány kiállítására vonatkozó kérelmezési jogosultsággal rendelkező személyek körén – a hatályos magyar szabályozással összehasonlítva – lényeges korlátozást eszközöl.

⁴⁶³ Szócs 2015a, 46. o.

⁴⁶⁴ Szócs 2015b, 12. o.

5. HALÁLESET FOLYTÁN TÖRTÉNŐ TULAJDONSZERZÉS OLASZORSZÁGBAN

5.1. AZ ÖRÖKLÉS INTÉZMÉNYÉNEK SZABÁLYOZÁSA OLASZORSZÁGBAN

Az olasz öröklési jog kodifikálására 1865-ben került sor; az öröklési jog alapvető forrását jelentő *Codice Civile* II. könyve (1–4. cím, 456–768. cikk) a francia *Code Napoléon* átvételén nyugszik. Bár az olasz Polgári Törvénykönyvön a XIX. század óta lényeges módosításokat hajtottak végre,⁴⁶⁵ a *Code Napoléon* rendszerét meghatározó alapelvek ma is tisztán kimutathatók. A *Codice Civile*-en kívül öröklési jogi rendelkezések találhatók a személyek jogállásáról szóló 1939. évi 1238. törvényben [*Ordinamento dello stato civile* 1939. 07. 09. (RD Nr. 1238)], a közjegyzőkről szóló 1913. évi 89. törvényben (1913. 02. 16.).

Az olasz öröklési jog az egyetemes öröklés (*universalis successio*) alapelvein, a törvényes és a végintézkedésen alapuló öröklés egyenértékűségén, a közös végintézkedés és az öröklési szerződés tilalmán, valamint a dologi hagyomány (*vindikationslegat*) intézményén nyugszik.⁴⁶⁶ A fejezet elején fontosnak tartom annak rögzítését, hogy Olaszországban nem beszélhetünk az osztrák vagy a magyar joggal párhuzamba állítható, ezen jogrendszerek által széleskörűen szabályozott öröklési eljárás intézményéről. Az olasz öröklési jogban nem létezik az öröklési eljárás fogalma; magának az öröklés fogalmának és jogrendszerben betöltött szerepének a germán jogcsaládhoz sorolható országok öröklési rendszerétől nagymértékben különböző jelentősége van, melyben a dologi jogi szabályozás túlsúlya mutatható ki. Az igen erős dologi jogi szabályozás folytán az öröklés lényegében haláleset folytán történő tulajdonszerzés, ami három öröklési jogi fogalom köré koncentrálódik.

A monográfia megtartván az összehasonlító elemzés célját és szempontrendszerét – az öröklést meghatározó tagállami eljárásjogi rendelkezések feltárása – az olasz jogrendszer vizsgálata során is törekszik szem előtt tartani. Ugyanakkor a szabályozás természetéből eredően a fejezet sajátos megközelítési módot alkalmaz, melyben az öröklési jog, és az öröklési jogot meghatározó dologi jog bemutatására is jelentős hangsúly tevődik.

Az öröklési eljárás intézményének hiányára tekintettel az öröklés eljárásjogi aspektusait szabályozó önálló jogforrás az olasz jogban nincs; eljárásjogi rendelkezések találhatók a *Codice Civile*-ben. A hagyaték bírósági úton történő felosztását a *Codice di procedura* (1940. 10. 28. Nr. 1443) 747-791. cikkei szabályozzák. Ezen felül eljárásjogi rendelkezéseket tartalmaz a *Disposizioni per l'attuazione del Codice Civile* (1942. 03. 30. Nr. 318.).

⁴⁶⁵ Ezek közül ki kell emelni a családjog reformjáról szóló 1979. évi 151. törvényt [1979. 05. 19. (G U Nr. 135/75)], mely egyrészt rendezte a házasságon kívül született gyermek jogállását, másodsorban a házastárs öröklési joga körében is lényeges reformot hozott. Reiß 2014, 51. o.

⁴⁶⁶ Reiß 2014, 51. o.

5.2. AZ ÖRÖKLÉS FOGALMA: A „VOCAZIONE”, A „DELAZIONE” ÉS AZ „AQUISTO” JELENTŐSÉGE

Az olasz jogban nem érvényesül az *ipso iure* öröklés elve, a törvényes vagy végintézkedésen alapuló örökösök a halál pillanatában a hagyatékot nem szerzik meg. Amikor az olasz jog az örökösök fogalmát használja, azon azok a törvényes vagy végrendeleten alapuló személyek értendők, akik elfogadták az örökséget. Az örökös jogállás keletkezésének feltétele az örökség elfogadása.⁴⁶⁷ Az örökség megszerzése az elfogadás („*aquisto*”) intézménye révén valósulhat meg.

Az öröklés lényegét három intézmény, fogalom határozza meg: a „*vocazione*” (öröklésre történő felhívás), a „*delazione*” (örökség rendelkezésre állása) és az „*aquisto*” (az örökség elfogadás révén történő megszerzése). Az öröklés az „*apertura della successione*” (az öröklés megnyílása) - val veszi kezdetét, mely az örökhagyó halálával következik be.⁴⁶⁸ Az öröklés megnyílását megelőzően a tulajdonszerzés első szakasza az öröklésre történő felhívás. Az öröklésre történő felhívás két jogcímen alapulhat: törvényen („*vocazione legitima*”) vagy végrendeleten („*vocazione testamentaria*”). Fontos azonban kiemelni, hogy az öröklésre történő felhívás csupán lehetőséget jelent az örökhagyó halála esetén bekövetkező jogutódlásra.⁴⁶⁹ A haláleset bekövetkezésével az örökösök az örökség elfogadására való jogot szerzik meg. Az olasz jogban az örökösnevezés nem keletkeztet várományosi jogot, mindössze egy megszerzésre való esélyt jelent. Várományosi jogról a haláleset bekövetkezésének időpontjától lehet beszélni.⁴⁷⁰ Az öröklésre történő felhívás közvetlenül vagy közvetett módon történhet. A közvetlen felhívás az örökhagyó kifejezett akaratán alapul törvényes öröklés vagy végintézkedés jogcímen. Közvetlen felhívás alatt annak a személynek a felhívása értendő, aki törvényes öröklés vagy végintézkedés alapján azért került felhívásra, mert a közvetlenül felhívott az örökséget nem tudja, vagy nem akarja elfogadni.⁴⁷¹

Az örökhagyó halálának pillanatában következik be a „*delazione*”, az örökség rendelkezésre állása, melyben a „*vocazione*” szakaszában felhívott személyek az elfogadás jogát szerzik meg. Az örökség rendelkezésre állásával a felhívottak az örökséget tulajdonként nem szerzik meg, csak a jogot az örökség elfogadás révén történő megszerzésére. Az öröklés elfogadásának jogát az olasz jog vagyoni jogként kezeli.⁴⁷² Ugyanakkor az örökösök már az öröklés megnyílásakor ténylegesen a hagyaték birtokába lépnek. Az öröklés rendelkezésre állása befejeződik az örökség elfogadásával vagy az elfogadáshoz való jog elvesztésével.⁴⁷³

A „*vocazione*” szakaszában felhívott személy(ek) elfogadó nyilatkozat tételével szerzik meg az örökséget viszszenőleges hatállyal az örökhagyó halálának időpontjára.⁴⁷⁴ Az örökség rendelkezésre állását követő szakasz az

⁴⁶⁷ Cornelius 2008, 200. o.

⁴⁶⁸ Reiß 2014, 51-52.; Eccher 2009, 619. o.

⁴⁶⁹ Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008b, 21. o.

⁴⁷⁰ Cornelius 2008, 200. o.

⁴⁷¹ Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008b, 21a.

⁴⁷² Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008b, 71. o.

⁴⁷³ Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008b, 72. o.

⁴⁷⁴ Cornelius 2008, 200. o.

ún. „*aquisto*”, az örökség elfogadás révén történő megszerzése. Az elfogadás („*accettazione*”) történhet kifejezetten vagy hallgatólagosan. A kifejezett elfogadó nyilatkozat formájára nézve nincs előírás, közokiratba vagy magánokiratba is foglalható,⁴⁷⁵ de szükséges, hogy tartalmában az „elfogadás” vagy „örökös jogcímén való elfogadás” megjelenjen.⁴⁷⁶ Közokiratba foglalt elfogadó nyilatkozat az ún. „*atto di notorietà*”. Amennyiben az elfogadó nyilatkozatot saját kezűleg készítik, hitelesíttetni kell.⁴⁷⁷ Hallgatólagos elfogadásnak két követelménye van:

- a.) az akarati elem;
- b.) ráutaló magatartás, amelyből az elfogadás szándéka a szükséges mértékben feltételezhető.⁴⁷⁸

Az elfogadáshoz két joghatás fűződik, az ági és a nem ági vagyon összeolvadása, valamint az örökhagyó tartozásaiért való teljes helytállás kötelezettsége.

5.3. A HAGYATÉK FELOSZTÁSA

A hagyaték felosztásáról a végrendelet vagy a törvényes öröklés szabályai határoznak. A felosztás attól függően, hogy az örökösök között az elfogadó nyilatkozat tételét követően egyetértés születik-e, bíróságon kívül vagy bíróság általi felosztás révén mehet végbe. *Jürgen Reiß* a tulajdonközösség megszüntetésének három formáját különbözteti meg:

- a.) valamennyi örökös megállapodásával („*divisione contrattuale*”);
- b.) bírósági határozattal („*divisione giudiziale*”);
- c.) az örökhagyó végintézkedése („*divisione testamentaria*”) alapján.⁴⁷⁹

Bíróságon kívüli felosztás feltétele valamennyi örökös egyetértésével lehetséges. Főszabály szerint a hagyaték felosztása *in natura* megy végbe.⁴⁸⁰ Ennek részleteit jogszabály nem határozza meg, de ha a hagyaték tárgyát ingatlan is képezi, a megállapodást írásba kell foglalni. Az ingatlan-nyilvántartásba kizárólag közjegyzői okirat alapján történhet bejegyzés az egységes digitális formanyomtatvány alapján (*modello unico informatico*).⁴⁸¹ Amennyiben az örökösök nem tudnak megegyezni a hagyaték felosztásáról, a felosztás iránt hagyatéki pert kell indítani valamennyi olyan örökös ellen, aki a hagyaték békés úton történő felosztását vitatja. A perre a *Codice di Procedure Civile* 784. cikke lesz irányadó. A per megindításának nem szükségszerű feltétele valamennyi örökös perben állása, elegendő

⁴⁷⁵ Olaszországban a családjogi megállapodások okiratba foglalása kötelezően közjegyzői közreműködést igényel. Máté – Sajben 2013, 289. o.

⁴⁷⁶ Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008b, 74. o.

⁴⁷⁷ Cornelius 2008, 200. o. „Magánokiraton az olasz közjegyző jogosult aláírást hitelesíteni, azonban nem jogosult magánokirat készítésére.” Máté – Sajben 2013, 90. o.

⁴⁷⁸ Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008b, 74. o.

⁴⁷⁹ Reiß 2014, 51. o.

⁴⁸⁰ Kruis 2005, 121. o.

⁴⁸¹ Máté – Sajben 2013, 289. o.

egyetlen örökostárs keresete.⁴⁸² Amennyiben az örökhagyó a hagyaték felosztásáról nem rendelkezett, a bíróság megállapítja a hagyaték értékét és megkísérli a természetbeli felosztást.⁴⁸³ Az örökségre felhívott örökösöket azonos örökrész illeti meg.

5.4. AZ ÖRÖKSÉG MEGSZERZÉSÉBEN KÖZREMŰKÖDŐ SZEMÉLYEK

A haláleset folytán történő tulajdonszerzés, az örökléssel összefüggő hatósági, illetve közhatalmi feladatok Olaszországban megoszlanak a bíróságok és a közjegyzőség között. A *közjegyzőség* feladata:

- a.) közzérendeletek készítésére, majd nyilvánosságra hozatalára;
- b.) elfogadó nyilatkozatok közokiratba foglalására;
- c.) örökléssel összefüggő adózásra vonatkozó nyilatkozatok bejelentésére;
- d.) tulajdonátruházásban betöltött szerepre⁴⁸⁴ terjed ki.⁴⁸⁵

A *bíróság* hatásköre az örökléssel, különösen a hagyaték felosztásával összefüggő peres eljárások lefolytatására, valamint a végrendeletek nyilvántartására korlátozódik. A bíróság illetékességét az elhunyt utolsó lakóhelye határozza meg.⁴⁸⁶ *Bírósági tisztviselők* működnek közre az örökséget visszautasító nyilatkozatok közokiratokba foglalásában, ugyanakkor illetékesüket nem az elhunyt lakóhelye, hanem az öröklés megnyílásának helye (a haláleset helye) alapozza meg.⁴⁸⁷

5.5. AZ OKIRATOK JELENTŐSÉGE A HALÁLESET FOLYTÁNTÖRTÉNŐ TULAJDONSZERZÉS BEN

Öröklési eljárás hiányára tekintettel Olaszországban nincs egyetlen, a haláleset tényét és az örökös jogállást, haláleset folytán történő tulajdonszerzést tanúsító okirat. Általánosságban rögzíthető, hogy az olasz jogrendszerből nem idegen az öröklési bizonyítvány intézménye, ugyanakkor nem tekinthető az öröklési rendszert meghatározó intézménynek. A saint-germaini békeszerződés eredményeként Olaszországhoz csatolt területeken az osztrák gyökerek eredményeként léteznek az ún. „*certificato fi eredità*”, melyet Dél-Tirolban és Velencében az örökös jogállás és a hagyatéki vagyontárgyak tanúsítására mind a mai napig kiállítanak.⁴⁸⁸ A „*certificato fi eredità*”-t az öröklésben

⁴⁸² Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008b, 84. o.

⁴⁸³ Cornelius 2008, 200–201. o.

⁴⁸⁴ Az ingatlan-nyilvántartásba kizárólag közjegyzői okirat alapján történhet bejegyzés.

⁴⁸⁵ Paton 2010, 402. o.

⁴⁸⁶ Paton 2010, 402. o.

⁴⁸⁷ Reiß 2014, 121. o.

⁴⁸⁸ Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008b, 11. o.; Reiß 2014, 139. o., 153. o. Az érintett provinciák: Bozen, Trient, Görz, Udine provincián belül Cervignano és Pontebba, Belluno provincián belül Cortina d’Ampezzo, Buchenstein és Colle Lucia, Brescia provincián belül Valvestino. Cubbedu Wiedemann – Wiedemann 2015, 758. o.

érdekelte személy kérelemére a bíróság nemperes eljárás keretében, határozat formájában, kérelemre állítja ki. Az illetékességet az öröklés megnyílásának helye (*Tribunale*) alapozza meg; az eljárásban egyesbíró jár el.⁴⁸⁹ Abban az esetben, ha a hagyaték tárgyát ingatlan képezi, a bizonyítvány kiállítása iránti kérelem kötelező.⁴⁹⁰ Az egyesbíró feladata a kérelem és az előterjesztett okiratok vizsgálatára terjed ki. A kiállított tanúsítvány tartalmazza az örökösök megjelölését, az örökösök és örökrészük meghatározását, az öröklés jogcímét (törvényes öröklés vagy végrendelet), a hagyatékot terhelő jogokat (hagyomány, örökkelssel összefüggő felmerült jogviták, stb.).⁴⁹¹

Az öröklési eljárás mellett egy, az öröklés tényét igazoló okirat sincs az olasz öröklési jogi rendszerben. Az örökösök által tett, közokiratba vagy magánokiratba foglalt elfogadó nyilatkozatok tanúsítják az örökös jogállást, valamint teremtenek jogalapot a nyilvántartásokba történő bejegyzésekhez. Az elfogadás („*accettazione*”) történhet kifejezetten vagy ráutaló magatartással. A kifejezett elfogadó nyilatkozat formájára nézve nincs előírás, közokiratba vagy magánokiratba is foglalható,⁴⁹² de szükséges, hogy tartalmában az „elfogadás” vagy „örökös jogcímén való elfogadás” megjelenjen.⁴⁹³ Közokiratba foglalt elfogadó nyilatkozat az ún. „*atto di notorietà*”.⁴⁹⁴ Abban az esetben, ha az öröklésre felhívott személy visszautasítja az örökséget, nyilatkozatát vagy közjegyző, vagy bírósági tisztviselő⁴⁹⁵ által készített közokiratba kell foglalni, valamint ennek tényét a végrendeletek nyilvántartásába bejegyezni.⁴⁹⁶

Öröklési eljárás hiányára tekintettel az öröklési ügyekben fontos szerepet töltenek be a végintézkedések nyilvántartására szolgáló rendszerek. Olaszországban két nyilvántartás hivatott a végrendeletekkel összefüggő információk őrzésére: egy a bíróságok és egy az igazságügy minisztérium hatáskörében.⁴⁹⁷ Hasonlóan a magyar Végrendeletek Országos Nyilvántartásához mindkét rendszer csak a végrendeletekre vonatkozó adatokat tartalmazza, magukat a végrendeleteket nem.⁴⁹⁸

⁴⁸⁹ Reiß 2014, 153. o.

⁴⁹⁰ Il titolo II del regio decreto 28 marzo 1929, n. 499. o.

⁴⁹¹ Reiß 2014, 154. o.

⁴⁹² Olaszországban a családjogi megállapodások okiratba foglalása kötelezően közjegyzői közreműködést igényel. Máté – Sajben 2013, 289. o.; Paton 2010, 402. o.

⁴⁹³ Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008a, 74. o.

⁴⁹⁴ Cornelius 2008, 200. o.

⁴⁹⁵ A „*Tribunale*” tisztviselőjének illetékességét az öröklés megnyílásának helye (a haláleset helye) alapozza meg. Reiß 2014, 121. o.

⁴⁹⁶ Reiß 2014, 121. o. Olaszországban az Igazságügyminisztérium szervezetébe tagozódva működik az Ufficio Centrale degli Archivi Notarili. A végintézkedések nyilvántartásába mind Olaszországban, mind külföldön közjegyző által készített végintézkedések nyilvántartásba vételére lehetőség van. Cubbedu Wiedemann – Wiedemann 2015, 720. o.

⁴⁹⁷ Az igazságügyminisztérium által vezetett nyilvántartás elsősorban a közjegyzőknél letett saját kezűleg írt végrendeletek, közvégrendelet, valamint az ún. titkos végrendelet nyilvántartására szolgál. Eccher 2009, 660. o.

⁴⁹⁸ Máté – Sajben 2013, 290. o.

5.6. HATÁRON ÁTNYÚLÓ ÖRÖKLÉS SZABÁLYOZÁSA OLASZORSZÁGBAN

Az olasz kollíziós jogi szabályozás a hagyaték egységének elvén (*unità della successione*)⁴⁹⁹ nyugodott 1865 és 1942 között, ugyanakkor részben az olasz-török jogsegélyszerződés (1929. szeptember 29.),⁵⁰⁰ a Hágai Trust Egyezmény,⁵⁰¹ valamint az 1995. évi reformnak korlátozott keretek között az olasz jog is teret engedett a hagyaték feldarabolása elvének.⁵⁰² 1995. szeptember 1-i hatállyal egy nagyívű nemzetközi magánjogi reformot hajtottak végre, mely azon öröklési ügyekre volt kihatással, melyek 1995. szeptember 1-ig nem zárultak le (a hagyaték felosztása nem ment végbe), valamint ezt követően indultak (indulnak).⁵⁰³ A rendelet alkalmazhatóságával összefüggő jogszabály- módosításoknak, valamint alkalmazásához nélkülözhetetlen jogszabályalkotásnak, Olaszország a LEGGE 30 ottobre 2014, n. 161 Disposizioni per l'adempimento degli obblighi derivanti dall'appartenenza dell'Italia all'Unione europea – Legge europea 2013-bis. jogforrással tett eleget (Továbbiakban: „Olasz végrehajtási rendelet”).

Az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően az olasz kollíziós jogi szabályozás általános kapcsolóelvként az örökhagyó állampolgárságának elvére (elhalálozás időpontjában) épített.⁵⁰⁴ Többes állampolgársággal rendelkező személy az olasz állampolgárságú személyekkel egy tekintet alá esett.⁵⁰⁵ Az 1995. évi reform egy korlátozott jogválasztást vezetett be: amennyiben az örökhagyó végintézkedés formájában élt jogválasztással, a hagyaték egészére nézve⁵⁰⁶ kötelezően annak a lakóhelynek a jogát választhatta, ahol a végintézkedés tételének időpontjában lakóhelye volt. Ez a jogválasztás azonban érvénytelenné vált, ha a halál bekövetkeztekor a haláleset helye nem esett egybe ezzel a lakóhellyel.⁵⁰⁷

A korábbi tagállami szabályozás szerint az olasz bíróságok öröklési ügyekben akkor rendelkeztek joghatósággal, ha:

- a.) az örökhagyó olasz állampolgár volt a halál időpontjában;
- b.) az örökség megnyílására Olaszországban került sor (feltétele, hogy az örökhagyó lakóhelye Olaszországban volt);
- c.) a hagyaték túlnyomó többsége az országban volt található,⁵⁰⁸
- d.) az alperes lakóhelye Olaszországban volt, vagy olaszországi bíróság került kikötésre (alávetés), a per tárgyát Olaszországban fekvő ingatlan vagyon képezte.⁵⁰⁹

⁴⁹⁹ Kruis 2005, 99. 481. lj.

⁵⁰⁰ Az olasz-török kétoldalú szerződés az örökhagyó állampolgárságának elvét rögzítette általános kapcsolóelvként, ugyanakkor ingatlan hagyaték esetében a lex rei sitae elvét irányozta elő. Cornelius 2008, 201. o.

⁵⁰¹ Convention on the law applicable to trust and on their recognition (01.05.1985). forrás: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=5 Olaszország 1990. február 21-én ratifikálta az egyezményt. http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=59

⁵⁰² Kruis 2005, 100. o.

⁵⁰³ Cornelius 2008, 201. o.

⁵⁰⁴ Herweg 2004, 58. o.

⁵⁰⁵ Cornelius 2008, 201. o.; Paton 2010, 408. o.; Cubeddu Wiedemann – WIEDEMANN 2015, 701. o.

⁵⁰⁶ Az örökhagyó jogválasztással csak az egész hagyatéki vagyon tekintetében élhetett. Cubeddu Wiedemann 2014, 9. o.

⁵⁰⁷ Cornelius 2008, 201. o.

⁵⁰⁸ Ferid – Firsching – Dörner – Hausmann 2008b, 63. o.; Paton 2010, 408. o.

⁵⁰⁹ Braggion 2014, 145. o.

A bíróság illetékességét – hasonlóan a tisztán belföldi öröklési jogvitákhoz – nemzetközi elemet tartalmazó öröklés esetén is, az elhunyt utolsó lakóhelye határozta meg.⁵¹⁰ Antonio Braggion a DACH Europäische Anwaltsvereinigung e.V. által 2014. május 29–31-én Dublinban az öröklési rendelet különböző tagállamokra gyakorolt hatásai témában megrendezésre került konferencián az általános joghatósághoz kapcsolódóan öt pontban ragadta meg a tagállami (olasz) szabályozás és a rendelet közötti koncepcionális különbséget: az olaszországi szabályozás nézőpontjából vizsgálva a rendelet alkalmazása szempontjából irreleváns, hogy

- a.) az örökhagyó halálának időpontjában milyen állampolgársággal rendelkezett;
- b.) az örökhagyó hol halálozott el;
- c.) a hagyatéki vagyon túlnyomó többsége hol található;
- d.) az alperes lakóhelye;
- e.) a per tárgyát képező ingatlan vagyon Olaszországban található-e.⁵¹¹

Vagyis a rendelet joghatósági rendszerének alappilléret jelentő általános joghatósági szabály – az örökhagyó szokásos tartózkodási helye az elhalálozás időpontjában – az olasz szabályozás szempontjából teljesen más alapokra helyezi a jövőben a határon átnyúló öröklési ügyek rendezését, különösen az olasz hatóságok (közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyek) joghatósága vonatkozásában.

Ugyanakkor a szokásos tartózkodási hely mint kapcsolóelv nem idegen a tagállami szabályozástól: az olasz Polgári Törvénykönyv különbséget tesz a *domizile* („*domicilio*”) és a lakóhely („*residenza*”) fogalma között. A *domicilio* alatt az a hely értendő, amelyen valakinek a gazdasági és érdeklődésének központja alapul, lakóhely fogalma alatt az a hely, ahol valaki szokásosan tartózkodik. 2015. augusztus 17-ét megelőzően öröklési ügyekben az olasz bíróságok joghatósága az alperes domiziljén vagy lakóhelyén alapult.⁵¹²

Külföldi határozat elismerésének feltételeiként a határozatot hozó hatóság joghatóságának fennálltát, a tisztességes eljárás követelményének megtartását, a védekezéshez való jog, valamint a közrend tiszteletben tartását szabták. Öröklési ügyekben hozott külföldi határozatok elismerésére vonatkozóan nem volt önálló elismerés megállapítására irányuló eljárás. A végrehajtást a határozat fajtája határozta meg. Abban az esetben, ha a külföldi határozatot módosították, vagy nem lehet egyszerűen (automatikusan) végrehajtani, a határozat elismerése és végrehajthatósága iránt kérelmet kellett benyújtani a *Corte D'Appello* (fellebbviteli bíróság)-hoz.⁵¹³ Az olasz jogalkotó mind végrehajthatóvá nyilvánítás iránti kérelem tárgyában induló eljárást, mind végrehajthatóvá nyilvánításra irányuló kérelem tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslati eljárást a *Corte D'Appello* hatáskörébe utalta.⁵¹⁴

Az öröklési rendelet alkalmazhatóságával összefüggő olasz szabályozás középpontjában az európai öröklési bizonyítványhoz kapcsolódó rendelkezések állnak. Az olasz végrehajtási rendelet az európai öröklési bizonyítvány kiállítását közjegyzői hatáskörbe utalta. Az európai öröklési bizonyítvány kiállítása tárgyában hozott határozattal

⁵¹⁰ Paton 2010, 408. o.

⁵¹¹ Braggion 2014, 145. o.

⁵¹² Braggion 2014, 150–151. o.

⁵¹³ Paton 2010, 409. o.

⁵¹⁴ Bergquist 2015, 211. o.

szemben fellebbezéssel lehet élni azon bíróság előtt, melynek illetékességi területén a fellebbezéssel megtámadott (közjegyzői) határozatot hozták. A jogorvoslati eljárásra (fellebbezés) az olasz Pp. 739. cikke irányadó. A fellebbezés tárgyában a bíróság tanácsban jár el, a jogorvoslati kérelem benyújtásának a határozat kihirdetésétől számított tíz napon belül van helye. Megtartván az öröklési rendelet 62. cikk (3) bek. szabályát az olasz végrehajtási rendelet rögzíti a „*certificato fi eredità*” és az európai öröklési bizonyítvány egymáshoz való viszonyát: azokon a területeken, ahol a rendelet alkalmazása előtt öröklési bizonyítvány került kiállításra (Dél-Tirol, Velence), a tartományi szabályozás továbbra is hatályban marad, és 2015. augusztus 17-ét követően is kérelemre, nemperes eljárás keretében „*certificato fi eredità*” állítható ki.⁵¹⁵

⁵¹⁵ Olasz végrehajtási rendelet 32. cikk 3.

6. AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁS JELENTŐSÉGE AZ EGYES EURÓPAI ÁLLAMOKBAN – AZ ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS KÖVETKEZTETÉSEI

Az összehasonlító elemzés az öröklési jog eljárásjogi intézményeit a *kontinentális jogrendszer* egyes országai vonatkozásában kísérelte meg feltárni. A vizsgálat alá vett államok öröklési rendszere a római jogban gyökerező egyetemes jogutódlás (*universal succession*) elvére alapítottan biztosítja a hagyatéki vagyon megszerzését. A vizsgálat eredményeként megállapíthatóvá vált, hogy a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésében nélkülözhetetlen szerepet tölt be az eljárásjogi szabályozás. Mind a tisztán belföldi, mind a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyek szabályozását az anyagi jog és eljárásjog szoros összekapcsolódása jellemzi, és a tagállami (polgári eljárásjogi) szabályozásban az öröklési eljárás funkcióját, szerepét és jelentőségét – az anyagi jog által meghatározott – a hagyaték átszállásának módja determinálja. Az egyes tagállamok között jelentős eltérések mutathatók ki az eljárásjogi szabályrendszer célját és terjedelmét illetően, mely a hagyatéki vagyon átszállásának eltérő módjából eredeztethető. A vizsgálat alá vett országokban a hagyaték

- 1.) ipso iure (Magyarország, Németország);
- 2.) átadás révén (Ausztria),
- 3.) és elfogadás útján (Olaszország) száll át az örökös(ök)re.

Az ipso iure öröklés talaján álló jogrendszerekben a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésében nélkülözhetetlen szerepe van a polgári eljárásjog részét képező önálló nemperes eljárásnak, melynek célja a hagyatéki vagyon tárgyának és az öröklésben érdekelt személyek jogállásának tisztázása. A hagyatékátadás révén történő megszerzésében az öröklési eljárásnak nemcsak deklaratív, hanem konstitutív funkció is tulajdonítható. Emellett a kutatás egyik következtetéseként megállapíthatóvá vált, hogy az elfogadás útján történő tulajdonszerzésben tölti be az eljárásjogi szabályozás a legcsekélyebb szerepet.

A tagállami öröklési jogi rendszerek különbözőségéből fakadó kollíziós jogi és polgári eljárásjogi szabályok összehangolását felvető Német Közjegyzői Intézet tanulmánya szerint 2002-ben az Európai Közösségben 50.000 és 100.000 között volt a határon átnyúló öröklési ügyek száma;⁵¹⁶ 2013-ra ez a szám 450.000-re emelkedett, mely összesen ca. 123 milliárd euro értékű vagyont ölel fel.⁵¹⁷ A nemzetközi és európai érintettségű öröklési ügyek szá-

⁵¹⁶ Repasi 199.; Gyekiczky 2014, 1.

⁵¹⁷ Müller-Lukoschek 2013, 58. o.

mának fokozatos emelkedése a tagállami jogalkotók számára egyértelmű jelzés volt az öröklést érintő eljárásjogi szabályozás módosításának, illetve továbbfejlesztésének szükségességére, amely első lépésben a határon átvélő öröklési jogi intézmények megteremtését eredményezte, másodsorban a tagállami öröklési eljárás fejlesztését is egyúttal előidézte. E folyamat a monográfia által vizsgált valamennyi országban tisztán kimutatható.

A mű következtetéseként megállapíthatóvá vált, hogy az öröklés intézményének „interdiszciplináris” természete, a határon átnyúló öröklési ügyekben megjelenő kollíziós jog és öröklési eljárásjog (valamint sok esetben öröklési anyagi jog) szükségszerű együttes értelmezése az uniós szintű jogegységesítés sajátos jelentésrétegét hordozza magában. Ugyan a tagállamok, elköteleződve a rendeleti jogalkotás mellett, egy uniós szintű jogegységesítés megvalósítására törekedtek, a vizsgálat alá vett eljárásjogi intézményekre irányadó rendelkezések elemzésének következtetéseként mégis megállapítható, a hagyaték jogának egységes tartalma, a joghatóságot és az alkalmazandó jogot meghatározó kapcsolóelvek rendszere nem vezetett ténylegesen a tagállami kollíziós jogi és az eljárásjogi szabályozás egységesítéséhez. Az Európai Unióban a polgári és igazságügyi együttműködés alá sorolható uniós szintű jogegységesítés álláspontom szerint az öröklés területén – az öröklési rendelet által – egy sajátos jelentésréteggel egészül, melyben a szabályozott intézmények révén *közvetlen módon* jogegységesítésről nem beszélhetünk. *A rendelet által előírt szabályok a határon átnyúló öröklési ügyek azonos rendezőelvek mentén történő kezelését biztosítják.* Eljárásjogi szempontból vizsgálva, a jogegységesítés e sajátos jelentésrétege magában foglalja a rendelet joghatósági szabályai mentén felhívott fórum eljárási kötelezettséget, más tagállamban kiállított határozatok és egyéb közokiratok elismerését és végrehajtását, valamint az európai öröklési bizonyítvány által az egyes tagállami öröklési eljárásokban az öröklésben érdekelt személyek jogai és igényei érvényesítésének előmozdítását.

6.1. AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁS FOGALMA, JELENTŐSÉGE ÉS SZEREPE A TAGÁLLAMOKBAN

Az összehasonlító elemzésben vizsgált országok választását elsősorban a *hagyaték átszállásának módja* vezérelte. A tagállami jogrendszerekben az öröklési eljárás jelentőségét, funkcióját és szerepét a *hagyaték átszállásának és megszerzésének módja* alakítja. A polgári anyagi jogi és polgári eljárásjogi szabályok egymást kiegészítő jelleggel teszik lehetővé, hogy az öröklésben érdekelt személyek megszerezzék – jogutódlás révén – a hagyaték őket illető meghatározott hányadát, és e tulajdonszerzést megállapító, közhitelesítésre irányuló eljárás révén jogalapot szerezhetnek jogaik nyilvántartás(ok)ba történő bejegyzéséhez.

Valamennyi vizsgálat alá vett országban a *hagyaték átszállásának és megszerzésének módját* az öröklési anyagi jog határozza meg, és a polgári eljárásjog „szolgáló leányként” az anyagi jog által determináltan alakítja az eljárásjogi szabályozás szükségességének terjedelmét. A kontinentális jogrendszer öröklési jog szabályozása szerint a római jogban gyökerező egyetemes jogutódlás elvének (*universal succession*) lefektetésével „a jogutódlás a halál tényével bekövetkezik, s [...] az *ipso iure* öröklés – szerint (S.N.) –, [...] az örökhagyó halálának ténye kiváltja az egyetemes jogutódlást”.⁵¹⁸ Az azonos gyökerekből eredő rendezőelv ellenére a kontinentális jogrendszer országaiban, az öröklési eljárás funkcióját tekintve, eltérés mutatható ki az egyes államokban. Míg Németországban és Magyarországon

⁵¹⁸ Imregh 2003, 249. o.

az öröklési eljárás elsősorban az *örökös minőség deklarálására* irányul, addig Ausztriában ezen felül a *tulajdonszerzés* törvény által előírt *feltétele*. Olaszországban az elfogadás útján történő tulajdonszerzésben tölti be az eljárásjogi szabályozás a legcsekélyebb szerepet. Az összehasonlító elemzés eredményeként meghatározható az öröklési eljárás *fogalma*. Az *öröklési eljárás* az örökgyó vagyónának számbavételére és összegzésére, öröklésben érdekelt személyek jogállásának, valamint az örökléssel összefüggő igények tisztázására, megállapítására és közhitelú tanúsítására irányuló nemperes eljárás, melyben hatóság (bíróság) vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott szerv vagy személy (közjegyző) eljárásának eredményeként a hagyaték átadásra kerülhet.

6.2. AZ ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁSBAN KÖZREMŰKÖDŐ SZEMÉLYEK ÉS SZERVEK

Az *öröklési eljárás alanyait* a mú az öröklés átadásában közreműködő személyek és szervek oldaláról vizsgálta. Valamennyi állam vonatkozásában megállapítható, hogy az öröklési eljárás fő céljából – nevezetesen az örökös minőség közhitelú tanúsításából – eredően a hagyaték átadásában és megszerzésében nélkülözhetetlen szerepe van a tagállami hatóságoknak – elsősorban a bíróságnak – vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott szervezetnek vagy személyeknek (közjegyző). Az öröklési eljárásban betöltött szerepüket, eljárásuk jelentőségét - az országok történelmi hagyományai mentén - közjogi és magánjogi normák határozzák meg.

Általánosságban leszögezhető, hogy a *kontinentális jogrendszerben* az öröklési eljárás lefolytatására nemperes eljárás keretében bíróság és/vagy közjegyző jogosult. A *latin típusú közjegyzőség* hagyományait őrző és folytató államokban az öröklési eljárás nélkülözhetetlen alanya a közjegyző, de az azonos gyökerek ellenére az egyes országokban mégis eltérés mutatható ki a hatásköri szabályozásban. A monográfia által vizsgált *latin típusú közjegyzőséghez tartozó* országok, melyben a közjegyzőség „az állam igazságszolgáltatási funkciójának egyik végrehajtójaként hatósági jogalkalmazói tevékenysége”⁵¹⁹ körében vesz részt a hagyaték átadásában, két csoportba sorolhatók: a hagyatéki vagyon jogi sorának rendezését:

- a.) *kizárólagos közjegyzői hatáskörbe delegáló ország (Magyarország);*
- b.) *a bíróság és a közjegyzőség közötti hatásköri megosztottságba utalt ország (Ausztria).*

A *latin típusú közjegyzőséghez tartozó országok közötti eltérés véleményem szerint az öröklési eljárás tagállami funkciójából eredeztethető*. Míg az öröklési eljárást *tisztán közjegyzői hatáskörbe utaló* országokban az öröklési eljárás az örökös minőség *megállapítására és tanúsítására* irányul, addig a *bíróság és közjegyzőség közötti hatásköri megosztottság oka* az öröklési eljárás *tulajdonszerzésben betöltött jelentősége és szerepe*. (Ausztriában az öröklés a halál pillanatában megnyílik, ugyanakkor a tulajdonszerzés feltétele a hagyaték bírói úton történő átadása.) Németországban alapvetően az öröklési eljárások lefolytatására bíróság jogosult, a bírósi hatásköri szabály alól egyetlen kivétel van, Baden-Württemberg tartomány, ahol a hagyaték átadására közjegyzőség kötelezett.

Az öröklési eljárást részben vagy egészben bírósi hatáskörbe helyező államokban (Ausztria, Németország) a bíróság szervezetrendszerén belül az öröklési eljárás egyes szakaszai lefolytatásában további hatásköri megosz-

⁵¹⁹ Anka Tibor 2006, 96. o.

tottság érvényesül. Németországban szövetségi szintű előírás, hogy a hagyatéki eljárásokban az „*Amtsgericht*” rendelkezik hatáskörrel, a tartományi törvények csupán azt szabályozhatják, hogy az „*Amtsgericht*” apparátusán belül mely tisztviselő(k) járhatnak el az egyes eljárásokban. Ausztriában az öröklési eljárás lefolytatása nemperes eljárás keretében, értékhatárra tekintet nélkül, a „*Bezirksgericht*” hatáskörébe tartozik. Bár az öröklési eljárás lefolytatása bírósági hatáskörbe tartozik, a tág értelemben vett öröklési eljárás, és az eljárással összefüggő egyes feladatok megszlanak a bíró, a „*Rechtspfleger*” és a „*Gerichtskommissär*” között. A hagyaték átadásával kapcsolatos, elsősorban előkészítő jellegű intézkedések és az előkészítéshez kapcsolatos okiratok elkészítésében „*Gerichtskommissär*”-ok működnek közre. A „*Bundesgesetz über die Tätigkeit von Notaren als Beauftragte des Gericht*” értelmében „*Gerichtskommissär*”-ként a bíróság megbízása alapján közjegyző jár el. A „*Gerichtskommissär*” jogkörét, hatáskörüket és illetékességüket a „*Landgericht*” elnökének ügyelosztási rendje határozza meg.

Az összehasonlító elemzés következtetéseként megállapítható, hogy az öröklési eljárásban nélkülözhetetlen szerepe van a közhatalmat gyakorló vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott személyeknek. Eljárásuk eredményeként válik lehetővé az örökös minőség tisztázása és megállapítása, ezáltal a hagyatéki vagyon megszerzése.

6.3. HATÁROZATOK ÉS EGYÉB OKIRATOK JELENTŐSÉGE A TAGÁLLAMI ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁSOKBAN

Az egyes tagállamok öröklési rendszerének ellentétes vonásai az öröklési eljárás lezárásaként kiállított aktus különbözőségében is kifejezésre jutnak. Az aktusok fajtájának különbözősége ellenére kibocsátásuk indoka és célja közös, tisztázni és igazolni az örökös (hagyományosi, végrendeleti végrehajtói) minőséget, valamint a jogi forgalomban biztosítani a hagyaték tárgyainak jogszerű átszállását és birtoklását.

Az összehasonlító elemzés következtetéseként megállapítható, hogy az öröklési eljárás lezárásaként vagy eredményeként kiállított okiratok tekintetében is egyre nagyobb szerepe van az örökös minőség tanúsítására irányuló *bizonyítványoknak*. A vizsgálat tárgyát képező országokban hatóság (bíróság) vagy közhatalmi jogosítványokkal rendelkező személy, öröklésben érdekelt személy örökös vagy öröklési eljárásban betöltött szerepének igazolására, *bizonyítványt vagy tanúsítványt állít ki Németországban, Olaszországban (Dél-Tirol, Velenca) és Magyarországon is*. Az öröklési eljárás lezárásaként, eredményeként, vagy a hagyaték átadásának jogalapját képező kiállított okiratok közé sorolható a német „*Erbschein*”, az olasz „*certificato di eredità*”, valamint a magyar öröklési *bizonyítvány*.

Elnevezésétől függetlenül valamennyi okirat közös jellemzője:

- a.) bizonyító erővel rendelkező;
- b.) deklaratív természetű;
- c.) közokirat, mely;
- d.) hitelesen tanúsítja az örökös vagy végrendeleti végrehajtói minőséget;
- e.) jogalapot teremt a közhatalmi nyilvántartásokba való bejegyzéshez;
- f.) s felhasználásuk révén az öröklésben érdekelt személyek jogosulttá válnak a hagyaték kezelésére, (átadására) illetve megszerzésére.

Attól függően, hogy az okiratok kinek a részére kerülnek kiállításra, és milyen jogállás igazolására szolgálnak, két fő kategóriába sorolhatók:

- a.) az örökös minőség tanúsítására irányuló öröklési bizonyítvány (a német „*Erbschein*”, az olasz „*certificato di eredità*”, a magyar *öröklési bizonyítvány*);
- b.) végrendeleti végrehajtói vagy hagyatéki gondnoki feladat gyakorlásához kiállított (a német „*Testamentvollstreckerzeugnis*”).

A nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyek számának fokozatos emelkedése, az öröklésből eredő vagy az öröklessel összefüggő jogosítványok határon átnyúló érvényesítésének nehézségei, ugyanazon hagyatéki tárgyát képező vagyontárgyak megszerzésének feltételeként szabott párhuzamosan vagy egymást követően különböző tagállamokban lefolytatott öröklési eljárásokból adódó bizonytalan jogi helyzetek, illetve jogviszonyok kiküszöbölésére egy, az öröklés tényét igazoló okirat létrehozásának igénye a '70-es években merült fel. Az öröklési rendelet, továbbfejlesztve az 1973. évi Hágai Egyezmény jogtechnikai megoldását, európai öröklési bizonyítvány elnevezéssel egy olyan okirat bevezetésére tesz kísérletet, mely mind nemzetközi elemet tartalmazó, mind tisztán belföldi öröklési jogi tényállások esetén kiállítható az örökös, hagyományos, végrendeleti végrehajtói, illetve hagyatéki gondnoki jogállás igazolására.

A rendelet 62. cikkének (3) bek. szerint „[a] bizonyítvány nem lép a tagállamokban hasonló célokra használt belföldi okiratok helyébe.” Vagy legalábbis nem célja a tagállami öröklési okiratok jogrendszerből való kiszorítása, hanem a határon átnyúló öröklési ügyekben az öröklésben érdekelti jogállás tanúsítására irányul, amellyel, hogy lehetővé teszi tisztán belföldi tényállások esetén is kiállítását és alkalmazhatóságát. Bár a rendelet az európai öröklési bizonyítvány kiállítására irányuló eljárás lefolytatását mindenféle díj- és illetékfizetési kötelezettség nélküli eljárás-ként teremti meg, mégis – véleményem szerint – növelve a jogalanyok adminisztrációs terheit, ugyanazon jogállás igazolására irányuló párhuzamos eljárások megteremtését fogja eszközölni: a hatályos tagállami szabályozások értelmében, a rendelet alkalmazásával elképzelhető lesz, hogy egy örökös hagyatéki vagyontárgyának megszerzése érdekében ugyanazon tagállamban a tagállami öröklési bizonyítvány és az európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránt is eljárás indítására kényszerül – megteremtését fogja eszközölni.

Míg – ismételtelen hangsúlyozottan – a rendeletnek nem célja a tagállami öröklési bizonyítványok intézményének felváltása, végigtekintve az összehasonlító elemzésben vizsgált országok *okiratainak azonos funkcióján, rendeltetésén és joghatásain*, az európai öröklési bizonyítvány – álláspontom szerint – háttérbe fogja szorítani azon tagállami öröklési bizonyítványokat, melyeket külföldi felhasználás céljából állítanak. A fentebb kifejtettek szerint, célszerűségi okok – párhuzamos eljárások kiküszöbölése, különböző okiratok kiállításának megakadályozása – is megalapozzák e folyamatot.

6.4. A HATÁRON ÁTNYÚLÓ ÖRÖKLÉSI ÜGYEK SZABÁLYOZÁSA A TAGÁLLAMI JOGBAN

Az öröklési eljárások anyagi jogból eredő „determináltsága” a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben fokozottan jelent meg. Megállapíthatóvá vált, hogy az eljárásjogi szabályozás terjedelmét a kollíziós jogszabályok alakítják. E jellegzetességből eredően a határon átnyúló öröklési jogi rendelkezések tagállami szabályozását kollíziós jogi intézmények (alkalmazandó jog) viszonylatában vizsgáltam meg, ugyanakkor a nemzetközi magánjogi szabályozás bemutatásának terjedelmét az eljárásjog által szükségszerűen érintett intézményekre (jogválasztás) korlátoztam.

Az öröklést érintő nemzetközi érintettségű tagállami rendelkezések feltárását a *lex successionist meghatározó két objektív kapcsolóelv* bemutatása révén közelítettem meg; a *hagyaték egységének elvét alkalmazó* (Ausztria), illetve a *hagyaték feldarabolásának elvén alapuló országok* (Olaszország) a vizsgált államok vonatkozásában egyaránt képviselthez jutottak. Az összehasonlító elemzés következtetéseként megállapítható, hogy a jogfejlődés újabb irányaként a jogviszonyok összetettsége a *lex successionist meghatározó két objektív kapcsolóelv* „tisztá” és egymástól elhatárolt XVIII. századtól fennálló⁵²⁰ rendszerét felülírni kényszerült, és *hagyaték egységének elvét alkalmazó*, illetve a *hagyaték feldarabolásának elvén alapuló országok* mellett az európai öröklési rendelet alkalmazását megelőzően olyan szabályozási rendszer is megjelent, amely a tagállami jogrendszerben mindkét elvnek egyaránt teret engedett (Németország, Olaszország).

6.4.1. A kapcsolóelvek rendszere

A tagállamok az öröklési jogi szabályozásban az európai öröklési rendelet alkalmazásáig – nemzeti hagyományait, a szabályozás alapjait megtartva – „kitartottak” általános kapcsolóelveik mellett (állampolgárság elve, lakóhely elve, domicile elve), de felismerve és lépést tartva a határon átnyúló öröklési ügyek számának fokozatos emelkedésével, *kiegészítő jelleggel* újabb kapcsolóelveket (szokásos tartózkodási hely elve) illesztettek a tagállami szabályozásba. E jelenség valamennyi vizsgált országban kimutatható.

6.4.2. A joghatóság és az alkalmazandó jog kölcsönhatása

Öröklési ügyekben az alkalmazandó jogot meghatározó kapcsolóelv a joghatósági szabályozás kiinduló forrása. Az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően a műben vizsgált egyes tagállamok a nemzetközi vonatkozású öröklési jogi rendelkezések szabályozása mentén két csoportba voltak oszthatók:

- a.) a joghatóságot a nemzetközi magánjogról szóló törvényben szabályozó államok kategóriájába (Olaszország);
- b.) a kollíziós szabályozástól elkülönülő polgári eljárásjogi normába ágyazva (Ausztria, Németország).

E differenciálás ellenére megállapítható, hogy a tagállami joghatósági szabályozásban az elhunyt állampolgárságának (vagy domicile-nek) és a vagyon fekvési helyének (*lex rei sitae*) meghatározó szerepe volt; az elhunyt szokásos tartózkodási helyének (elhalálkozás időpontjában) kapcsolóelve (az öröklési rendelet alkalmazását megelőzően) csak kiegészítő szerepet töltött be.

⁵²⁰ Mádl –Vékás 2012, 397–399. o.

6.4.3. Az elismerés és végrehajthatóság

Az összehasonlító elemzés az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésének és említés szintjén végrehajthatóságának áttekintését is elvégezte. A két intézmény – elismerés és végrehajthatóság – szabályozása bemutatásának, kifejtettségének terjedelmi különbözőségét az öröklési jogi szabályozás sajátos jellegzetessége indokolta. Míg az öröklési ügyekben hozott határozatok *elismerésére* vonatkozóan a vizsgált országok többségében (Ausztria, Németország) öröklésre irányadó *különös szabályozás* érvényesült, az öröklési ügyekben hozott határozatok *végrehajthatóságának és végrehajtásának* szabályaira nézve a *polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatokra* irányadó rendelkezései voltak meghatározóak az öröklési rendeletet megelőzően.

A vizsgálat alá vett országok mindegyikének jogrendszere ismerte az *elismerés megállapítására irányuló eljárást*, ugyanakkor az egyes államokban eltérő volt ennek az elismerésben betöltött szerepe. Az osztrák szabályozás az *automatikus elismerés* elvén alapulva az elismerés megállapítására irányuló eljárásnak csak jogvita esetén engedett teret. Németországban az elismerés attól függően alakult, hogy *nemperes vagy peres eljárásban* hozott határozat elismeréséről volt szó. Előbbi esetében az elismerés automatikusan ment végbe; peres eljárás keretében hozott határozat elismerésének feltétele „*Inzident-Überprüfung*” lefolytatása volt. Valamennyi ország viszonylatában lezögezhető, hogy az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére vonatkozó különös szabályozást felülírták az államok kétoldalú elismerésre és végrehajtásra irányuló hatályban lévő nemzetközi szerződésai. Az *elismerésmegtagadási okok* valamennyi vizsgált ország jogi szabályozásában részletesen deklarálásra kerültek. Köztük

- a.) határozat hozatalában joghatósági, hatásköri vagy illetékességi ok hiányának vagy kizártságának fennállta;
- b.) eljárásjogi szabálysértés (döntően a kézbesítésre irányuló szabályok megsértése);
- c.) valamint az összeegyeztethetlenség jelent meg.

Az összeegyeztethetlenség valamely korábban hozott vagy elismert külföldi határozattal, vagy a tagállam közrendjével való összeegyeztethetlenséget egyaránt magába foglalta. Az összehasonlító elemzés az örökhagyó vagyonának számbavételére és összegzésére, öröklésben érdekelt személyek jogállásának, valamint az örökléssel összefüggő igények tisztázására, megállapítására és közhitelű tanúsítására irányuló olyan tagállami nemperes eljárások feltárását célozta, melyben hatóság (bíróóság) vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott szerv vagy személy (közjegyző) eljárásának eredményeként lehetővé válik a hagyaték átadása és megszerzése.

IV. ÖSSZEGRZÉS

A kutatási feladat annak a kérdésnek megválaszolását tűzte célként, hogy a szabályozott intézmény – az öröklés – természetéből eredően, a szabályozás technikáját tekintve rendeleti jogalkotás formájában, az öröklést meghatározó egyes kiválasztott eljárásjogi intézmények útján, valóban lehetséges-e az öröklést érintő határon átnyúló jogérvényesítés – tagállami jogrendszerek különbözőségéből fakadó – eljárásjogi akadályainak tényleges felszámolása. E cél eléréséhez a monográfia elsősorban az öröklési rendelet eljárásjogi intézményeit vizsgálta, másodszorban összehasonlító elemzés keretében mutatott rá az egyes tagállami öröklési eljárások – az öröklési rendelet alkalmazását megelőző – (tagállami) szabályozása és a rendelet közötti disszonanciákra. Az egyes ütközőpontokra, szembenálló intézményekre való rávilágításon felül, a rendelet alkalmazását lehetővé tevő tagállami jogszabálymódosítások, megalkotott jogszabályok feltárását is elvégezte.

Az európai öröklési rendelet a hagyaték jogának meghatározását a hagyaték egységének elvére építette fel. Véleményem szerint e kapcsolóelv választásával a tagállamok a párhuzamos öröklési eljárások kiküszöbölésének alapját teremtették meg. E kapcsolószabály által uniós szinten deklarálásra került, hogy az örökhagyó hagyatéka az örökhagyó állampolgárságától, a hagyatéki vagyon jellegére (ingó, ingatlan, vagyoni értékű jog) és fekvési helyére tekintet nélkül egységként kezelendő, egyetlen eljárás keretében és egyetlen alkalmazandó jog alárendelésével kerüljön sor a jogi sorsának rendezésére.

A rendelet sem a joghatóság, sem az alkalmazandó jog tekintetében nem adott egy egzakt fogalommeghatározást az örökhagyó szokásos tartózkodási helyére nézve. Az eljárásjog oldaláról vizsgálva – tekintettel az egyes tagállamokban az öröklési eljárásoknak az öröklésben és a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésében betöltött különböző funkciójára – véleményem szerint nem alkotható egy általános, valamennyi tényállási elemre ráilleszthető meghatározás. Ugyanakkor az egyes tényállások megítélése során a szokásos tartózkodási hely elvét az öröklést és az öröklési jogi jogviszonyt meghatározó tényezők figyelembevételével kell értelmezni. A letelepedés szándéka, az örökhagyó munkakapcsolatainak, szociális és családi kapcsolatainak, életvitelének központja mint szokásos tartózkodási hely általános fogalmát megtesítő tényezőként felül a kapcsolóelv öröklési ügyekben való meghatározása során a hagyatéki vagyon döntő többségének fekvése, az elhalálozás helye, az öröklésben érdekelt személyek tartózkodási helye egyaránt releváns tényezőként figyelmet érdemel.

Az európai jogalkotó az örökhagyó végintézkedési szabadságának terjedelmét a tagállami öröklési anyagi jogba való beavatkozás nélkül, a kollíziós jogi és eljárásjogi szabályozás összehangolásával valósította meg. Az örökhagyó végintézkedési szabadsága anyagi jogi korlátjának a jogválasztás intézménye alkalmazhatóságának behatárolása értékelhető. A rendeleti szabályozás az örökhagyó számára egy korlátozott jogválasztás lehetőségét teremti meg, mely az alkalmazandó jogra irányadó szabályok között annak a jognak a választását foglalja magába, amelynek a jogválasztáskor vagy halálakor az örökhagyó állampolgára. A jogválasztás terjedelme kizárólag az alkalmazandó jogra korlátozódik, és nem irányulhat a hagyatéki vagyon jogi sorsának rendezésére, joghatósággal rendelkező fórum megválasztására. Másik oldalról vizsgálva, kiküszöbölve az örökhagyó és az öröklésben érdekelt személyek közötti érdekkonfliktust, a rendelet az öröklésben érdekelt személyeket ruházza fel az eljáró

fórum megválasztásának lehetőségével a joghatóságról való megállapodás intézményének a rendelet joghatósági rendszerébe illesztésével. E rendezőelv alapján a végintézkedés szabadságát az örökhagyót megillető korlátozott jogválasztás és az öröklésben érdekelt személyek joghatóságról való megállapodása „szorítja korlátok közé”.

A monográfia a joghatósági szabályok kritikai elemzését *a rendelet által kitűzött szabályozási elv* – a joghatóság és az alkalmazandó jog azonos kapcsolószabály mentén történő meghatározása által biztosítva, hogy a fórum a saját anyagi jogát alkalmazza – viszonylatában végezte el. Az öröklési rendelet 3–15. cikkeiben felállított joghatósági rendszere egy következetes és több oldalról végiggondolt, gyakorlati problémák lehetséges megelőzését és kiküszöbölését célzó szabályozási koncepció képét mutatja. Ugyanakkor – véleményem szerint – több elemével eltér, és szembemegy a rendelet fő szabályozási módszerével: bár az öröklési rendelet a *joghatóság és az alkalmazandó jog* párhuzamos szabályozásával az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének mint egyetemes kapcsolóelvnek mind a joghatóságnak, mind az alkalmazandó jognak általános és kiinduló kapcsolóelvévé deklarálásával azt kívánta biztosítani, hogy a bíróság saját anyagi jogát alkalmazza, mégis a jogválasztás lehetőségének teret engedve, az elv kereteit áttöri. A kiegészítő joghatóság szabálya között biztosított *lex rei sitae* elve a hagyaték feldarabolásának koncepcióját alapozza meg: már a jogválasztás révén az állampolgárság elvének rendeletbe történő beillesztése is „veszélyes jogalkotói lépésnek” tekinthető, s visszaélésekre adhat okot a hagyaték egységének elve áttörését illetően, ugyanakkor a 10. cikk (2) bek. alkalmazása egyértelműen a hagyaték feldarabolásának koncepcióját alapozza meg.

Véleményem szerint a rendelet joghatósági szabályai megteremtik a lehetőségét valamennyi tagállamban elérendő „öröklésjogi döntési harmónia” megvalósításának. A rendelet egyensúlyt teremt a tagállamok területén fekvő hagyatéki vagyontárgyak jogi sorsának rendezése érdekében felhívható joghatósági szabályok alkalmazhatóságának és a párhuzamos eljárások indíthatóságának kiküszöbölését célzó zárt joghatósági rendszer iránti igény együttes megvalósíthatósága között. A kiegészítő joghatóság és a *forum necessitatis* szabályainak rendeletbe történő emelésével az európai jogalkotó eleget tesz a tagállamok oldaláról jelentkező azon igénynek, hogy az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helyének hiányában is rendezhetővé váljon adott tagállam területén fekvő hagyatéki vagyon jogi sorsa. Ugyanakkor koordinált joghatósági rendszert hivatott előmozdítani a joghatósági szabályok alkalmazhatóságának korlátok közé szorítása. A (30) Preambulum bek. célkitűzését teljesítve, a rendelet hierarchikus sorrendben tartalmazza a kiegészítő joghatósági szabály alkalmazását lehetővé tevő joghatósági okokat.

A rendelet joghatósági szabályai a párhuzamos öröklési eljárások indíthatóságának szabnak gátat, megkönnyítve ezáltal a jogalkalmazó számára a tényállás megállapítását (pl.: hagyatékhoz tartozó vagyontárgyak jogi sorsának egységes számbavétele és rendezése; az örökösök jogállásának tisztázása; örökségről való lemondás; kötelekrész kiadása). A joghatósági rendszerbe illesztett kikötött joghatóság szabálya vélelmezhetően visszafogja majd az örökösöket abban, hogy az egymásnak ellentmondó, esetlegesen ütköző tagállami joghatósági szabályokat – kedvezőbb jogi helyzet visszaélésszerű keresésének érdekében – használják fel.

A jogalkalmazás oldaláról vizsgálva a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok elismerése és végrehajtása körében az öröklési rendelet mérföldkőnek tekinthető. A vizsgálat alá vett államok többségének kollíziós jogi és polgári eljárásjogi szabályozásában az öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására nézve a rendelet alkalmazását megelőzően nem volt önálló szabályozás; a jogalkalmazóknak a polgári (és kereskedelmi) ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket kellett irányadónak tekinteni. A rendelet a nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügyekben hozott (bírósági) határozatok elismerésére és végrehajtására nézve egy olyan zárt rendszer megteremtését

célozza, amelyben az elismerés és a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás szabályozását – felváltva a korábbi tagállami jogszabályokat – uniós szintre emeli; a végrehajtás foganatosítása továbbra is a tagállami jog alapján történik. A bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására irányadó rendeleti szabályozás jogtechnikai megoldásának középpontjában a koordináció áll: a rendeleti szintű jogforrásból eredő jogegységesítő szabályozás az elismerés formájára, az elismerésmegtagadási okokra, és az *exequatur eljárás* feltételeinek meghatározására irányul, ezáltal biztosítva a külföldi határozatokhoz kapcsolódó joghatások belföldön történő (egységes szempontok szerinti) érvényesülését. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásban, valamint a jogorvoslati eljárásokban a rendelet az eljáró hatóságok kijelölése során a tagállami jognak enged teret.

Az elismerés körében kiemelendő, hogy az európai jogalkotó az elismerés során figyelembe veendő joghatások között – az anyagi jogerőhatás és a preklúziós hatás mellett – az alakító hatás figyelembevételének szükségességét is a tagállamok kötelezettségévé tette. A rendelet a külföldi ítéletbe foglalt anyagi jog alkalmazhatóságát a dologi jogok egymáshoz igazításának kötelezettsége által teszi lehetővé.

A mű a IV. fejezet szabályozásának elemzése körében arra mutatott rá, hogy a (bírósági) határozatok elismerésére és végrehajtására irányuló rendelkezések célzott tárgya a polgári peres és nemperes eljárásban született határozatok elismerése és végrehajtása. A rendelet tág fogalom meghatározásából eredően a IV. fejezet tárgyi hatálya alá sorolható határozatok egyaránt magukba foglalják az ipso iure öröklési elven alapuló jogrendszerek nemperes eljárásaiban hozott megállapító határozatokat csakúgy, mint az aditionális öröklési rendszerek nemperes eljárásaiban hozott jogalakító határozatokat.

Véleményem szerint a hagyatéki perben hozott ítéletek a kereseti kérelem fajtája szerint három csoportra oszthatók:

- a.) megállapító (pl.: végrendelet érvényességének vagy végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránti per);
- b.) jogalakító (pl.: öröklési szerződés megszüntetése iránti per);
- c.) marasztaló ítéletek (pl.: hagyatéki hitelezői igény; természetben vagy nem természetben kiadni; igényelt kötelekrész iránti igény; kötelmi hagyomány kiadása iránti igény tárgyában indult per).

Megállapító ítéletek elsődlegesen az ipso iure elven gyökerező öröklési jogi rendszerekben születnek, jogalakító ítéletnek aditionális öröklési rendszerben van központi szerepe, marasztaló ítéletek pedig valamennyi jogrendszerben a hagyatéki terhek kielégítése tárgyában született ítéletek.

A szabályozás kritikájaként róható fel, hogy az öröklési rendelet ugyan önálló cikkben foglalkozik a részleges végrehajthatóság kérdésével, ugyanakkor a részleges elismerés lehetősége, esetleges kizárása a normaszövegben nem került rögzítésre.

Az öröklési rendelet előremutató érdemeként emelhető ki, hogy túllépve mind a Brüsszel-I. rendelet, mind a Brüsszel-II. rendelet szabályozásán az (58) Preambulum bek. a közrendi záradékra történő hivatkozás lehetőségét korlátok közé szorítja.

A végrehajthatóságra vonatkozó előírásokban egyértelműen nyomon követhető a rendelet azon szabályozási módszere, hogy a fórum a saját jogát alkalmazza. Az *exequatur eljárást* lefolytató bíróságok hatásköri és illetékeségi szabályai, a jogorvoslat, az eljárás felfüggesztése, az ideiglenes intézkedések mellett az alkalmazandó jog (*lex fori*) meghatározására is sor került.

A jogorvoslati eljárás felfüggesztésére vonatkozó szabályozás (53. cikk) pozitívaként emelhető ki, hogy míg a Brüsszel-I. rendelet a felfüggesztés feltételeként jogorvoslati kérelem benyújtását, illetve a jogorvoslat benyújtására nyitva álló határidő le nem teltét szabja, addig az öröklési rendelet a felfüggesztés feltételeként a határozat eredeti tagállam szerinti végrehajthatóságának felfüggesztését írja elő.

Az öröklési rendelet érdemének tekinthető, hogy szabályozásában elhatárolja a határon átnyúló öröklési ügyekben hozott bírósági határozatok és kiállított egyéb közokiratok elismerésére (elfogadására) és végrehajtására irányadó rendelkezéseket. Megközelítem szerint a rendelet V. fejezete a hagyatéki vagyon jogi sorsa rendezésének eredményeként kiállított egyéb közokiratok határon átnyúló elfogadására nézve irányadó, ezt támasztja alá a bírósági egyezségekre vonatkozó 61. cikk fejezetben történő elhelyezése is. E koncepció kulcselemeként deklarálásra került a közokirat autonóm fogalma, mely a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés körében elfogadott rendeletek közokirat definíciójával összhangban áll.

Az eljárásjogi szabályozáson végigtekintve a rendelet a legtöbb nyitott kérdést a közokiratokra irányadó rendelkezésekben hagyja. A normaszöveg taxatívum nem mondja ki, hogy a közokiratok bizonyító erejének megítélése kapcsán a *lex fori* vagy a *lex causae* kapcsolódva az irányadó, azonban a közokiratok megtámadására vonatkozó szabályozás révén mégis nyilvánvalóvá válik az európai jogalkotói szándék. A rendelet a közokiratok *alaki bizonyító ereje* tekintetében a *lex fori elvének*, az *anyagilag bizonyító erő* tekintetében a *lex causae* elvének enged teret. Hasonló megosztottság érvényesül a közokiratok megtámadását illetően is: A közokiratok valódiságának megtámadására a *lex fori*, a közokiratokba foglalt jogállás vagy jogviszony megtámadására a *lex causae* lesz irányadó. Az elfogadó államban a közokirat (alaki) bizonyító erejének terjedelmét a származási állam eljárásjoga határozza meg.

Az európai szerzők többsége az öröklési rendelet valódi *nóvumaként* az öröklési ügyekben kiállított európai szintű okirat megteremtését hangsúlyozzák. Meglátásom szerint a tagállamok az európai öröklési bizonyítvány intézményének bevezetése révén egy európai öröklési eljárás megteremtésének, kialakításának szükségességét küszöbölték ki. Az egyes öröklési eljárások lefolytatásának szabályozása (az eljárás menete, hatáskör, illetékesség, határidők, az eljárás eredményeként kiállított határozatok és egyéb okiratok) a rendelet alkalmazását követően is tagállami szuverenitási kérdés, ugyanakkor a bizonyítvány kiállítása révén szükségtelenné válhat azonos hagyatéki részét képező, különböző (tag)államokban fellelhető, ingó és ingatlan vagyontárgyakra nézve az öröklésben érdekelt személyek jogállásának tisztázására irányuló öröklési eljárások (külön-külön történő) lefolytatása. A rendeletnek nem célja a tagállami öröklési bizonyítványok intézményének felváltása, azonban a monográfiában vizsgált országok *okiratainak azonos funkcióján, rendeltetésén és joghatásain végigtekintve*, véleményem szerint az európai öröklési bizonyítvány háttérbe fogja szorítani azon tagállami bizonyítványokat, amelyeket külföldi felhasználás céljából állítanak ki (és a bizonyítvány nem a tulajdonszerzés eszköze). Bár az európai öröklési bizonyítvány hatékony eszköz lehet az öröklésben érdekelt jogállás más tagállamban történő igazolása – az öröklésből eredő jogosítványok gyakorlásának elősegítése – során, ugyanakkor nem képes maradéktalanul áthidalni a különböző tagállami örökléssel összefüggő jogrendszerbeli különbözőségeket, és az európai öröklési bizonyítvánnyal történő joggyakorlás a jövőben vélhetően „megágyaz” majd egyéb, a rendelet által életre hívott jogintézmények, eljárások – dologi jogok egymáshoz igazítása – szükségzerű alkalmazásának.

A kutatási feladat során vizsgálat alá vett országokban a *hagyatéki átszállásának és megszerzésének módját* az öröklési anyagi jog határozza meg, és a polgári eljárásjog „szolgáló leányként” az anyagi jog által determináltan alakítja az eljárásjogi *szabályozás szükségességének terjedelmét*. A polgári anyagi jogi és polgári eljárásjogi szabályok egymást kiegészítő jelleggel teszik lehetővé, hogy az öröklésben érdekelt személyek megszerezzék – jogutódlás

révén – a hagyaték őket megillető meghatározott hányadát, és e tulajdonszerzést megállapító közhitelesítésre irányuló eljárás révén jogalapot szerezhetnek jogaik nyilvántartás(ok)ba történő bejegyzéséhez.

Az összehasonlító vizsgálat eredményeként megállapíthatóvá vált az *öröklési eljárás* fogalma. Az öröklési eljárás az örökgyó vagyónak számbavételére és összegzésére, öröklésben érdekelt személyek jogállásának, valamint az örökléssel összefüggő jogok és igények tisztázására, megállapítására és közhitelű tanúsítására irányuló nemperes eljárás, melyben hatóság (bíróóság) vagy közhatalmi jogosítványokkal felruházott szerv vagy személy (közjegyző) eljárásának eredményeként a hagyaték átadásra kerülhet.

A tagállami (polgári eljárásjogi) szabályozásban az öröklési eljárás funkcióját, szerepét és jelentőségét – az anyagi jog által meghatározott – a hagyaték átszállásának és *megszerzésének módja* alakítja. Az azonos gyökerekből eredő rendezőelv ellenére a kontinentális jogrendszer országaiban az öröklési eljárás funkcióját tekintve eltérés mutatható ki az egyes államokban. Míg Németországban és Magyarországon az öröklési eljárás elsősorban az örökös minőség deklarálására irányul, addig Ausztriában ezenfelül a tulajdonszerzés törvény által előírt feltétele.

Az öröklési eljárás lefolytatására nemperes eljárás keretében bíróság és/vagy közjegyző jogosult. A mű által vizsgált latin típusú közjegyzőséghez tartozó országok, melyben a közjegyzőség „az állam igazságszolgáltatási funkciójának egyik végrehajtójaként hatósági jogalkalmazói tevékenysége”⁵²¹ körében vesz részt a hagyaték átadásában, két csoportba sorolhatók:

- a.) az öröklési eljárás lefolytatását kizárólagos közjegyzői hatáskörbe delegáló országok (Magyarország, Olaszország);
- b.) a bíróság és a közjegyzőség közötti hatásköri megosztottságba utalt ország (Ausztria).

A latin típusú közjegyzőséghez tartozó országok közötti eltérés véleményem szerint az öröklési eljárás tagállami funkciójából eredeztethető. Míg az öröklési eljárást tisztán közjegyzői hatáskörbe utaló országokban az öröklési eljárás az örökös minőség megállapítására és tanúsítására irányul, addig a bíróság és közjegyzőség közötti hatásköri megosztottság oka az öröklési eljárás tulajdonszerzésben betöltött jelentősége és szerepe.

Az öröklési eljárás lezárásaként vagy eredményeként kiállított okiratok tekintetében is egyre nagyobb szerepe van az örökös minőség tanúsítására irányuló bizonyítványoknak. Elnevezésétől függetlenül valamennyi okirat közös jellemzője: bizonyító erővel rendelkező; deklaratív természetű közokirat, mely hitelesen tanúsítja az örökös vagy végrendeleti végrehajtói minőséget; jogalapot teremt a közhitelű nyilvántartásokba való bejegyzéshez; felhasználásuk révén az öröklésben érdekelt személyek jogosulttá válnak a hagyaték kezelésére, (átadására) illetve megszerzésére.

A vizsgálat alá vett országok mindegyikének jogrendszere ismeri az elismerés megállapítására irányuló eljárást, ugyanakkor a rendelet alkalmazását megelőzően az egyes államokban eltérő volt ennek az elismerésben betöltött szerepe. Az öröklési ügyekben hozott határozatok elismerésére vonatkozó különös szabályozást korábban felülírták az államok kétoldalú elismerésre és végrehajtásra irányuló hatályban lévő nemzetközi megállapodásai.

⁵²¹ Anka 2006, 96. p.

1. DE LEGE FERANDA JAVASLATOK

1.1. AZ EURÓPAI ÖRÖKLÉSI RENDELET

Megfontolásra érdemesnek tartanám az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, a jogi segítségnyújtásra irányuló öröklési rendeletben megjelenő minimumgaranciák továbbfejlesztését, esetlegesen a tartási rendeletben megjelenő egy-egy szabály – költségmentesség terjedelme⁵²² – öröklési rendeletbe történő illesztését.

Az európai öröklési rendelet végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás szabályai körében: a kérelmező postacíme, illetve meghatalmazott képviselőjére vonatkozó szabályozást tekintve, figyelemre méltó a Brüsszel-la. rendelet rendelkezése, mely külön kitér a kötelező jogi képviselő esetére [41. cikk (3) bek.]. Az öröklési rendelet esetleges módosítása során célszerű lenne a Brüsszel-la. rendelet szabályozásának esetleges átültetése. Véleményem szerint e rendelkezés öröklési rendeletbe ültetésével kiküszöbölhetővé válhatnának a több kontinentális jogrendszerben máig élő *donatio mortis causa* intézményének (elsősorban az alapítvány rendelkezése) különböző szabályozásából fakadó jogalkalmazói nehézségek.

A rendelet nem differenciál a polgári peres és nemperes eljárásokban született határozatok között, ugyanakkor, ha végigtekintünk a 40. cikk szabályain, az „alperes”, a „felek” és az „igény” fogalmakon, e fogalmak mindegyike egyértelműen a peres eljárásokra utal. Véleményem szerint célszerűbb lenne az eljárásban egy tágabb alanyi kört meghatározni, esetlegesen a résztvevők fogalmát tovább differenciálni; köztük nevesítve az örökösöket, hagyományosokat, hagyatéki hitelezőket, kötelesrészre jogosultakat, hagyatéki gondnokokat és a végrendeleti végrehajtókat is. Ezáltal kifejezésre juthatna, hogy a rendelet IV. fejezetének tárgyi hatálya nemcsak a peres eljárásokban, hanem a nemperes eljárásokban hozott határozatokra is kiterjed.

Európai öröklési jegyzék névvel egy olyan intézmény kerülhetne bevezetése, mely nemcsak a végintézkedésekre, hanem az öröklési eljárással összefüggő (az öröklési eljárás eredményeként kibocsátott) valamennyi határozatra és egyéb (köz)okiratra nézve tartalmaz információkat. Ezzel kiküszöbölhetővé válhatnának pl. az olyan esetek, amikor az elfogadó („elismerő”) állam nem szerez tudomást arról, hogy a származási államban a közokirat valódiságának megtámadása iránt eljárást indítanak.

1.2. A MAGYAR ÖRÖKLÉSI ELJÁRÁS

Hagyatéki leltár intézményéhez kötődően: az okirat bizonyító erejének terjedelme szempontjából a jegyző (leltárelőadó) által készített nyomtatvány és a közjegyző által jegyzőkönyvbe vett leltár között különbség van. Míg a jegyző által készített leltár bizonyító ereje korlátozott, addig véleményem szerint a közjegyző által készített leltár

⁵²² Tartási rendelet 45. cikk.

teljes bizonyító erővel bír. *Anka Tibor* megközelítése szerint a jegyző által készített leltár „*nem prejudikál*”, nem igazolja egyes vagyontárgyak hagyatékhoz való tartozását, a benne foglalt öröklésben érdekelti minőséget, valamint a „bejelentett igények alaposságát”; funkciója lényegében adatszolgáltatás a hagyaték közjegyző útján történő átadásához.⁵²³ Ugyanakkor véleményem szerint az öröklési eljárás során más szerepet tölt be a jegyző által, valamint a közjegyző által készített leltár. Meglátásom szerint a hagyatéki tárgyalás során akár a nyomtatvány formájában, akár jegyzőkönyvbe vett leltár már ténylegesen tanúsítja az örökös minőséget, valamint a hagyaték tárgyát képező vagyont, hagyatékból eredő jogok és kötelezettségek fennállását és terjedelmét.

A közjegyző számára a hagyatéki tárgyalás kitűzésére nyitva álló 2 hónapos határidő meghosszabbítása lehetőségének okait a Hetv. meghatározza, ugyanakkor meglátásom szerint az öröklésben érdekelt személyek öröklésből fakadó jogainak gyakorlása szempontjából e jogszabályi rendelkezés túl tág teret biztosít a közjegyző számára a tárgyalás kitűzésére. Megfontolásra érdemesnek tartanám a hatályos szabályozás megtartása mellett a közjegyző számára egy objektív határidő meghatározását (egy legvégső határnap), melynek előírását az öröklésben érdekelt személyek érdekvédelme szempontjából tartom szükségesnek.

Álláspontom szerint az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés teljes hatályúvá válása során a törvény (Hetv.) nyelvtani értelmezéséből és célkitűzéséből kell kiindulni. A Hetv. 1. §-ból eredeztetve a hagyatéki eljárás funkciója az örökhagyó halálával bekövetkező tulajdonátszállás örökösök javára történő biztosítása. Ennek megfelelően a Hetv. 88. §-ban előírt feltételek bekövetkezése esetén – véleményem szerint – a törvény nyelvtani értelmezéséből kiindulva az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés *ipso iure*, a törvény erejénél fogva válik teljes hatályúvá, és a teleologikus értelmezésnek megfelelően az öröklésben érdekelt személyek javára – jogaik gyakorlásának biztosítása érdekében – e joghatás bekövetkezését a közjegyző végzéssel állapítja meg. Ezt az érvelést támasztja alá a bírói joggyakorlat is.

Míg az európai öröklési bizonyítvány hatályának felfüggesztése tárgyában hozott végzés ellen a Hetv. 110. § (2a) bek. alapján fellebbezésnek van helye, addig az európai öröklési bizonyítványt módosító vagy visszavonó végzés elleni jogorvoslat lehetőségéről a Hetv. hallgat. Véleményem szerint az európai öröklési rendelet 72. cikkében biztosított széles körű jogorvoslatihoz való jogra tekintettel a Hetv. kiegészítésére lenne szükség az európai öröklési bizonyítványt módosító vagy visszavonó végzés elleni jogorvoslatok tekintetében.

⁵²³ Anka 2014, 66. o.

2. A KUTATÁSI FELADAT ALAPVETŐ CÉLKITŰZÉSÉRE ADOTT VÁLASZOK

A monográfia végkövetkeztetéseként megállapítható, hogy eljárásjogi szempontból vizsgálva a rendelet joghatósági szabályai és az európai öröklési bizonyítvány intézménye által kiküszöbölhetővé válnak ugyanazon hagyaték tárgyát képező különböző tagállamokban fekvő vagyontárgyakra lefolytatott párhuzamos öröklési eljárások.

A bírósági határozatok elismerése és végrehajthatósága körében a rendeleti szintű jogforrásból eredő jogegységesítő szabályozás az elismerés formájára, az elismerésmegtagadási okokra, és az *exequatur eljárás* feltételeinek meghatározására irányul, ezáltal biztosítva a külföldi határozatokhoz kapcsolódó joghatások belföldön történő (egységes szempontok szerinti) érvényesülését. Külön eljárás lefolytatása nélkül elfogadhatóvá válnak más tagállamok által kiállított közokiratok és bíróság által jóváhagyott egyezségek.

A hagyaték egysége elvének általános rendezőelvvé deklarálása ellenére a jogválasztás intézménye miatt nem zárható ki maradéktalanul a hagyaték feldarabolása elvének alkalmazhatósága. A rendelet összetett joghatósági rendszere ellenére, harmadik államok viszonylatában, nemzetközi érintettség esetén nem akadályozható meg párhuzamos eljárások lefolytatása.

Az egyes tagállamok által öröklési ügyekben kiállított közokiratoknak eltérő bizonyító erőt tulajdonítanak. Aláspontom szerint nem alakítható ki egy olyan, akár elektronikus, akár papír alapú formanyomtatvány, amely valóban segítséget nyújthat egy tagállam hatósága, vagy valamely igazságügyi jogosítványokkal felruházott személye vagy szervezete számára, hogy egy másik tagállam jogrendszerének átfogó ismerete nélkül a közokirat származási állama szerinti bizonyító erejét ténylegesen megismerhesse, és saját (címezett) jogrendszere szerint megítélhesse.

IRODALOMJEGYZÉK

- Almási Antal (1900): *Örökösödési bizonyítvány*. Ügyvédek Lapja, 1900/45. sz. 6-7. o.
- Anka Tibor (2006): *A közjegyzők szerepe egy modern piacgazdaságban*. Romániai-Magyar Jogtudományi Közlöny, 2006/1. sz. 95-100. o.
- Anka Tibor (2011): *A megújult hagyatéki eljárás*. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- Anka Tibor (2014): *Öröklési jog – Hagyatéki eljárás*. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest
- Bacsó Jenő – Pallósi Gizella – Sóth Lászlóné – Szolcsánszky Vilmos (1984): *Az öröklési jog kézikönyve*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Ena-Marlis Bajons (2012): *Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht in Erbsachen*. In: Martin Schauer – Elisabeth Scheuba: *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 29–41. o.
- Ena-Marlis Bajons – Rudolf Wesler: *Autriche*. Forrás: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/report_conflits_autriche.pdf (Letöltés dátuma: 2018. szeptember 28.)
- Christian Baldus (2009): *Ein europäisches Erbrecht? GPR*, 3/2009. 105. o.
- Christian von Bar (1991): *Internationales Privatrecht. Zweiter Band. Besonderer Teil*. München, C. H. Beck.
- Peter Bart – Ulrich Pesendorfer (2015): *Erbrechtsreform 2015*. Wien, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung.
- Paul R. Beaumont – Peter E. McEleavy – Alexander E. ANTON (2011): *Private International Law*. Third Edition. Edinburgh, The Scottish Universities Law Institute.
- Ulf Bergquist (2015): *Recognition, Enforceability and Enforcement of Decision*. In: Ulf Bergquist– Domenico Damascelli – Richard Frimston – Paul Lagarde – Felix Odersky – Barbara Reinhartz: *EU Regulation on Succession and Wills*. Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 183–233. o.
- Duri Berther (2001): *Die internationale Erbschaftsverwaltung: bei schweizerisch-deutschen, -österreichischen und -englischen Erbfällen*. Zürich, Schulthess.
- Blum Béla (1890): *Az új hagyatéki eljárás*. Pesti Könyvnyomda Rt., Budapest.
- Bókai Judit: *Az új öröklési jogi szabályok és a hagyatéki eljárás*. Magyar Jog, 2007/9. sz. 513–517. o.
- Bölöni László (1891): *A magyar örökösödési eljárás és a hagyatéki hatóságok szervezése*. Lepage Lajos Kiadása, Békéscsaba.
- Michael Bonefeld – Ludwig Kroiss – Manuel Tanck (2012): *Der Erbprozess mit Erbscheinsverfahren und Teilungsversteigerung*. Bonn, Zerb Verlag.
- Antonio Braggion (2014): *Internationale Zuständigkeit und anwendbares*. Recht in Italien angesichts der EG-Verordnung Nr. 650/2012. In: DACH Europäische Anwaltsvereinigung e.V. [Hrsg.]: *Die EU-Erbrechtsverordnung Nr. 650/2012 und deren Auswirkungen auf diverse Länder*. Zürich, Schulthess.
- Tim Brandi (1996): *Das Haager Abkommen von 1989 über das auf die Erbfolge anzuwendende Recht*. Berlin, Duncker & Humblot.

- Hans Brox (2001): *Erbrecht*. Köln – Berlin – Bonn – München, Carl Heymanns Verlag.
- Burián László (1992): *A magyar nemzetközi magánjog a rendszerváltozás után*. Magyar Jog, 1992/12. sz. 712–719. o.
- Burián László (1997): *Eljárási jogi kérdések*. In: Burián László – Kecskés László – Vörös Imre: *Magyar nemzetközi kollíziós magánjog*. Logod Bt., Budapest, 279–300. o.
- Burián László (2001): *Eljárási jogi kérdések*. In: Burián László – Kecskés László – Vörös Imre: *Magyar nemzetközi kollíziós magánjog*. Logod Bt., Budapest. 283–313. o.
- Burián László (2014): *Nemzetközi magánjog. Általános rész*. Pázmány Press, Budapest.
- Burián László – Vörös Imre (1997): *Az öröklési jog szabályai a magyar nemzetközi kollíziós magánjogban*. In: Burián László – Kecskés László – Vörös Imre: *Magyar nemzetközi kollíziós magánjog*. Logod Bt., Budapest. 252–258. o.
- Markus Buschbaum (2013): *Europäisches Nachlasszeugnis und Annahme öffentlicher Urkunden neue Mechanismen zur grenzüberschreitenden Nachlassabwicklung und ihr Verhältnis zum materiellen Sachenrech*. In: Johannes Hager (Hrsg.): *Die neue europäische Erbrechtsverordnung*, Baden-Baden, Nomos. 39–65. o.
- Markus Buschbaum – Marius Kohler (2010): *Vereinheitlichung des Erbkollisionsrechts in Europa. Eine kritische Würdigung des Kommissionsvorschlags zur Erbrechtsverordnung*. GPR, 3/2010. 106–113. o.
- Markus Buschbaum – Marius Kohler (2010): *Vereinheitlichung des Erbkollisionsrechts in Europa. Zweiter Teil*. GPR, 4/2010. 162–170. o.
- Convention on the law applicable to trust and on their recognition (01.05.1985). URL: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=5 (Letöltés ideje: 2018. szeptember 28.)
- Olaszország 1990. február 21-én ratifikálta az egyezményt. URL: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=59 (Letöltés ideje: 2018. szeptember 28.)
- Eike Cornelius (2008): *Italien*. In: Hans Flick – Detlev J. Pilz: *Der Internationale Erbfall*. München, C.H. Beck..192–203. o.
- Maria Giovanna Cubeddu Wiedemann (2014): *Möglichkeiten der Verwirklichung des Gestaltungsziels eine Erblassers*. In: Martin Löhnig – Dieter Schwab – Dieter Henrich – Peter Gottwald – Herbert Grziwotz – Wolfgang Reimann – Anatol Dutta: *Erbfälle unter Geltung der Europäischen Erbrechtsverordnung*. Bielefeld, Verlag Ernst und Werner Giesecking GmbH. 109–137. o.
- Maria Giovanna Cubeddu Wiedemann – Anton WIEDEMANN (2015): *Italien*. In: Rembert Süß: *Erbrecht in Europa*. Bonn, Zerb Verlag. 695-768. o.
- Dietmar Czernich (2010): *Internationales Erbverfahrensrecht*. In: Michael Gruber – Susanne Kalss – Katharina Müller – Martin Schauer: *Erbrecht und Vermögensnachfolge*. Wien, Springer. 1244–1268. o.
- Deutschen Notarinstitut in Zusammenarbeit mit Heinrich Dörner und Paul Lagarde: *Rechtsvergleichende Studie der erbrechtlichen Regelungen des Internationalen Privatrechts der Mitgliedsstaaten der Europäischen Union*. URL: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/testaments_successions_de.pdf 328. o. (Letöltés ideje: 2018. szeptember 28.)
- Christoph Döbereiner (2014): *Vindikationslegate unter Geltung der EU-Erbrechtsverordnung*. GPR, 1/2014. 42–44. o.
- Heinrich Dörner – Manfred Bengel: *Allemagne*. 10. o. URL: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/report_conflits_allemande.pdf, Német Közjegyzői Intézet tanulmánya 210. o. (Letöltés ideje: 2018. szeptember 28.)
- Christoph Dorsel – Christian Schall (2015): *Die Umsetzung der ErbVO durch die Europäische Kommission – Ein erster Überblick unter besonderer Berücksichtigung des Europäischen Nachlasszeugnisses*. In: GPR, 1/2015. 36-48. o.

- Anatol Dutta (2010): *Europäische Intergration und nationales Privatrecht nach dem Vertrag von Lissabon: die Rolle des Internationalen Privatrechts*. *EuZW*, 14/2010. 530–533. o.
- Anatol Dutta – Sebastian Herrler (2014): *Die Europäische Erbrechtsverordnung*. München, C.H Beck.
- Bernhard Eccher – Francesco A. Schurr – Gregor Christandl (2009): *Handbuch Italienisches Zivilrecht*. Wien, Linde Verlag.
- Fábián Ferenc (2012): *Előadásvázlatok az öröklési jog köréből*. Patrocinium, Budapest.
- Fekete Balázs – Horváthy Balázs – Kreisz Brigitta (2014): *A világ mi magung vagyunk... Liber Amicorum Imre Vörös*. HVG-ORAC, Budapest.
- Murad Ferid – Karl Firsching – Heinrich Dörner – Rainer Hausmann (2008): *Internationales Erbrecht*. München, Verlag C. H. Beck.
- Murad Ferid – Karl Firsching – Heinrich Dörner – Rainer Hausmann (2008): *Internationales Erbrecht. Italien*. München, Verlag C. H. Beck.
- Constanze Fischer-Czermak (2012): *Anwendungsbereich*. In: Martin Schauer – Elisabeth Scheuba: *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 43–55. o.
- Hans Flick – Detlev J. Piltz (Hrsg) (2008): *Der International Erbfall*. Erbrecht Internationales Privatrecht Erbschaftsteuerrecht. München, Verlag C. H. Beck.
- Susanne Frodl (2014): *Auf dem Weg zu einem geschlossenen europäischen Rechtsraum unter Aufgabe nationaler Rechtstraditionen? Zum Beschluss der europäischen Erbrechtsverordnung*. In: Harsági Viktória – Raffai Katalain – Suri Noémi (szerk.): *Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban*. Pázmány Press, Budapest. 7–49. o.
- Robert Fucik (2012): *Anerkennung und Vollstreckung*. In: Martin Schauer – Elisabeth Scheuba: *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 57–72. o.
- Robert Fucik (2005): *Das neue Verlassenschaftsverfahren. Die Rechtslage nach der Außerstreitreform*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung.
- Galamb István (1879): *A magyar törvények szerinti örökösödési eljárásban az örökség bírói átadásának nincs helye*. Magyar igazságügy, 1879. 12. évf. 4. sz. 296–300. o.
- Louis Garb – John Wood (2010): *International Succession, Third edition*. New York, Oxford University Press.
- Gáspárdy László (2001): *A hagyatéki eljárás kapcsolata a polgári perjoggal*. Közjegyzők Közlönye, 2001/7–8. sz. 3–7. o.
- Gáspárdy László (szerk.) (2001): *Polgári nemperes eljárások*. Novotni Kiadó, Miskolc.
- Reinhold Geimer (2014): *„Annahme“ ausländischer öffentlicher Urkunden in Erbsachen gemäß Art. 59 EuErbVO*. In: Anatol Dutta – Sebastian Herrler: *Die Europäische Erbrechtsverordnung*. München, C.H Beck. 143–160. o.
- Reinhold Geimer (2011): *Die geplante Europäische Erbrechtsverordnung*. In: Gerte Reichelt – Walter H. Rechberger (Hrsg.): *Europäisches Erbrecht. Zum Verordnungsvorschlag der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht*. Wien, Jan Sramek Verlag KG. 1–26. o.
- Reinhold Geimer – Rolf A. Schütze (2010): *Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, EuInsVO, EuVTVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht*. München, Verlag C.H. Beck.
- Gyekiczky Tamás (2014): *Az európai „öröklési” rendeletéről*. In: *Európai Jog*, 2014/2. 1–9. o.
- Gellért György – Hegyháti István (1959): *A hagyatéki eljárás*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.

- Walter Gierl (2015): *Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Titel*. In: Walter Gierl – Andreas Köhler – Ludwig Kroiß – Harald Wilsch: *Internationales Erbrecht*. Baden-Baden, Nomos, 210–232. o.
- Lothar Giesinger (2014): *Auswirkungen und Anpassungserfordernisse der EU-Erbrechtsverordnung auf das österreichische Recht*. In: DACH Europäische Anwaltsvereinigung e.V. [Hrsg.]: *Die EU-Erbrechtsverordnung Nr. 650/2012 und deren Auswirkungen auf diverse Länder*. Zürich, Schulthess.
- Gothárdi Enikő (2015): *Az általános joghatóság szabályozása az Európai Unió öröklési rendeletében*. Magyar Jog, 2015/9. 522–531. o.
- Georg Graf (2013): *Die Durchsetzung des Erblasserwillens gegenüber dem Erben*. Wien, Manzshel Verlags- und Universitätsbuchhandlung.
- Hans Lothar Graf (2008): *Erb- und Nachlassrecht*. Köln, Luchterhand.
- Hans Lothar Graf (2008): *Nachlassrecht*. München, Verlag C. H. Beck.
- Michael Gruber – Susanne Kalss – Katharina Müller – Martin Schauer (2010): *Erbrecht und Vermögensnachfolge*. Wien, Springer.
- Herbert Grziwotz (2016): *Erbscheinsverfahren neu geregelt*. FamRZ, 2016/6. 417–425. o.
- Ulrich Haas (2008): *Die Europäische Zuständigkeitsordnung in Erbsachen*. In: Brigitta Jud – Walter H. Rechberger – Gerte Reichelt (Hrsg.): *Kollisionsrecht in der Europäischen Union. Neue Fragen des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechtes*. Wien, Jan Sramek Verlag. 127–150. o.
- Johannes Hager (2013): *Die neue europäische Erbrechtsverordnung*. Baden-Baden, Nomos.
- Hársági Viktória (2005): *Okirati bizonyítás a modern polgári perben*. HVG-Orac, Budapest.
- Franz Haunschmidt (2013): *Erbschaft und Testament*. Wien, LexisNexis.
- Franz Haunschmidt (2015): *Österreich*. In: Rembert Süß: *Erbrecht in Europa*. Bonn, Zerb Verlag. 957–994. o.
- Hegyháti István – Záhony László (1955): *A hagyatéki eljárás*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Helmut Heiss (2010): *Internationales Erbrecht*. In: Michael Gruber – Susanne Kalss – Katharina Müller – Martin Schauer: *Erbrecht und Vermögensnachfolge*. Wien, Springer. 1213–1243. o.
- Cornelia Herweg (2004): *Die Vereinheitlichung des Internationalen Erbrechts im Europäischen Binnenmarkt*. Baden-Baden, Nomos.
- Christian Hertel (2016): *Verordnung (EU) Nr. 650/2012 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 4. Juli 2012 über die Zuständigkeit, das anzuwendende Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und die Annahme und Vollstreckung öffentlicher Urkunden in Erbsachen sowie zur Einführung eines Europäischen Nachlasszeugnisses*. In: Thomas Rauscher (Hrsg.): *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR*. Köln, Verlag Dr. Otto Schmidt. 169–625. o.
- Burkhard Hess (2014): *Die internationale Zuständigkeit nach der Erbrechtsverordnung*. In: Anatol Dutta – Sebastian Herrler: *Die Europäische Erbrechtsverordnung*. München, C.H Beck. 131–142. o.
- Burkhard Hess – Erik Jayme – Thomas Pfeiffer (2012): *Stellungnahme zum Vorschlag für eine Europäische Erbrechtsverordnung Version 2009/157 (COD) vom 16.1.2012*. Brüssel, Europäisches Parlament.
- Horváth Gyöngyi (2011): *Az európai öröklési rendelet tervezete*. Közjegyzők Közlönye, 2011. 1. sz. 1–10. o.
- Imregh Géza (2001): *A hagyatéki eljárás*. In: Gáspárdy László (szerk.): *Polgári nemperes eljárások*. Novotni, Miskolc. 248–334. o.
- Imregh Géza (2003): *A közjegyzői eljárás*. Novotni Kiadó, Miskolc.
- Brigitta Jud (2005): *Rechtswahl im Erbrecht: Das Grundbuch der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht*. GPR, 3/2005. 133–139. o.

- Brigitta Jud – Walter H. Rechberger – Gerte Reichelt (Hrsg.) (2008): *Kollisionsrecht in der Europäischen Union. Neue Fragen des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechtes*. Wien, Jan Sramek Verlag.
- Kapa Mátyás – Veress Emőd (szerk.) (2009): *Határozatok végrehajtása határokon átvélő polgári és kereskedelmi ügyekben az Európai Unióban*. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest.
- Georg Katherin (2016): *Das neue Erbrecht. Einige Ziele und Schwerpunkte der Reform*, *EF-Z*, 2016/2. 4–14. o.
- Kecskés László (2002): *Öröklési és családjogi kérdések a magyar nemzetközi magánjogban*. Magyar Országos Közjegyzői Kamara, Budapest.
- Kelemen Ernő (1900): *Az örökösödési eljárás reformálása*. *A jog*, 1900/26. sz. 204. o.
- Kelemen Ernő (1895): *Az új örökösödési eljárás életbe lépte előtt*. *A jog*, 1895/46. sz. 329–330. o.
- Kengyel Miklós – Harsági Viktória (2009): *Európai polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Werner Kilian – Marcel Gall – Andreas Tschugguel (2013): *Vorsorge für den Todesfall. Testament – Schenkung – Bestattung – Verlassenschaftsverfahren*. Nürnberg, Verlag Linde populär.
- Peter Kindler (2010): *Vom Staatsangehörigkeits- zum Domizilprinzip: das künftige internationale Erbrecht der Europäischen Union*. *IPRax*, 2010/1. 44–50. o.
- Harald Koch – Ulrich Magnus – Peter Winkler von Mohrenfels (2010): *IPR und Rechtsvergleichung*. München, Verlag C. H. Beck.
- Kőfalusi Eszter (2011): *Öröklésjogi kérdések az Európai Unióban*. *Közjegyzők Közlönye*, 2011. 4. sz. 11–31. o.
- Kőfalusi Eszter (2011): *Öröklésjogi kérdések az Európai Unióban II*. *Közjegyzők Közlönye*, 2011. 5. sz. 1–9. o.
- Andreas Köhler (2015): *Der Anwendungsbereich der EuErbVO*. In: Walter Gierl – Ludwig Kroiß – Andreas Köhler – Harald Wilsch: *Internationales Erbrecht*. Baden-Baden, Nomos. 60–70. o.
- Bernhard König – Peter G. Mayr (Hrsg.) (2015): *Europäisches Zivilverfahrensrecht in Österreich IV*. Wien, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung.
- Jan Kropholler – Jan von Hein (2011): *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zu EuGVO, Lugano-übereinkommen 2007, EuVTVO, EuMVVU und, EuGFVO*. Frankfurt am Main, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH.
- Ferdinand Kruis (2005): *Das italienische internationale Erbrecht*. München, C.H. Beck.
- Lena Kunz (2014): *Der Referentenentwurf für ein Internationales Erbverfahrensgesetz*. *GPR*, 5/2014. 285–293. o.
- Lena Kunz (2012): *Die neue Europäische Erbrechtsverordnung ein Überblick (Teil II)*. *GPR*, 5/2012. 253–257. o.
- Knut Werner Lange (2014): *Das Europäische Nachlasszeugnis*. In: Anatol Dutta – Sebastian Herrler: *Die Europäische Erbrechtsverordnung*. München, C.H. Beck. 161–178. o.
- Kurt Lechner (2014): *Die Entwicklung der Erbrechtsverordnung – Eine Einführung zum Gesetzgebungsverfahren*. In: Anatol Dutta – Sebastian Herrler (Hrsg.): *Die Europäische Erbrechtsverordnung*. München, C.H. Beck. 5–18. o.
- Kurt Lechner (2013): *Die EuErbVO im Spannung zwischen Erbstatut und Sachenrecht*. *IPRax*, 6/2013. 497–501. o.
- Daniel Lehmann (2006): *Die Reform des Internationalen Erb- und Erbprozessrechts im Rahmen der geplanten Brüssel-IV Verordnung*. Mannheim, Zerb Verlag.
- Martin Löhnig – Dieter Schwab – Dieter Henrich – Peter Gottwald – Herbert Grziwotz – Wolfgang Reimann – Anatol Dutta (2014): *Erbfälle unter Geltung der Europäischen Erbrechtsverordnung*. Bielefeld, Verlag Ernst und Werner Gieseking GmbH.
- Daniel Lübcke (2013): *Das neue europäische Internationale Nachlassverfahrensrecht*. Baden-Baden, Nomos Verlag.
- Brigitta Lurger (2010): *Der Europäische Erbschein – ein neues Rechtsinstrument für Notare und Rechtspraktiker in Europa*. In: Walter H. Rechberger (Hrsg.): *Brücken im europäischen Rechtsraum. Europäische öffentliche Urkunde und Europäischer Erbschein*. Wien, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 45–63. o.

- Mádl Ferenc (2002): *A nemzetközi öröklési jog néhány kérdése*. In: *Liber amicorum. Studia E. Weiss dedicata. Ünnepi dolgozatok Weiss Emilia tiszteletére*. ELTE ÁJK, Polgári Jogi Tanszék, Budapest. 101–115. o.
- Mádl Ferenc – Vékás Lajos (2012): *Nemzetközi magánjog – Nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*. ELTE Eötvös kiadó, Budapest,.
- Mádl Ferenc – Vékás Lajos (1997): *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Majtán Arnold (1907): *Az örökösödési eljárás köréből*. *A jog*, 1907/9. sz. 67. o.
- Máté Viktor – Sajben Tamás (2013): *Külföldi közokiratok a magyar közjegyzői eljárásban és a világ közjegyzőinek tevékenysége ennek tükrében*. MOKK, Budapest.
- Thomas Maulbetsch (2013): *Internationales Erbrecht. 2. überarbeitete Auflage*. Hagen, Hagerer Wissenschaftsverlag.
- Karlheinz Muscheler (2009): *Der Erbschein (Teil 1)*. *JURA*, Heft 5/2009. 329–335. o.
- Karlheinz Muscheler (2009): *Der Erbschein (Teil 2)*. *JURA*, Heft 8/2009. 567–574. o.
- Jutta Müller-Lukoschek (2013): *Die neue EU-Erbrechtsverordnung Einführung in die neue Rechtslage*. Berlin, Zerb Verlag.
- Ulrich Nöcker (2004): *Nachlassverwaltung, materielles Erbrecht und Erbschaftsteuerrecht in England – eine Einführung*. *ZErb*. 122–342. o.
- Carl Friedrich Nordmeier (2013): *Grundfragen der Rechtswahl in der neuen EU-Erbrechtsverordnung – eine Untersuchung des Art 22 ErbVO*. *GPR*, 3/2013. 148–155. o.
- Orosz Árpád (2014): *Öröklési jog*. In: Kecskés László – Körös András – Makai Katalin – Orosz Árpád – Osztovits András – Petrik Ferenc: *Polgári jog*. HVG-Orac, Budapest. 215–313. o.
- Orosz Árpád (2014): *Öröklési jogunk a Ptk-ban*. In: Vékás Lajos – Vörös Imre: *Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Complex Kiadó, Budapest. 291–304. o.
- Osztovits András (2010): *A hagyatéki eljárás új szabályairól*. *Ügyvédek Lapja*, 2010/5. 24–28. o.
- Fabio Padovini (2008): *Der Europäische Erbschein*. In: Brigitta Jud – Walter H. Rechberger – Gerte Reichelt (Hrsg.): *Kollisionsrecht in der Europäischen Union. Neue Fragen des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechtes*. Wien, Jan Sramek Verlag. 151–163. o.
- Palásti Gábor Péter (2013): *Az európai öröklési rendelet*. In: Molnár István János – Osztovits András Mihály – Palásti Gábor Péter: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*. Patrocinium, Budapest. 70–79. o.
- Pallósi Gizella (1980): *A hagyatéki eljárás új vonásai*. In: Névai László: *Eredmények és problémák a magyar polgári eljárásjogban*. ELTE ÁJK, Budapest. 141–152. o.
- Pallósi Gizella – Szolcsánszky Vilmos (1978): *A hagyatéki eljárás időszerű kérdései*. *Magyar Jog*, 1978/1. sz. 45–48. o.
- Andrew G. Paton (2010): *Italy*. In: Louis Garb – John Wood: *International Succession. Third Edition*. Oxford, Oxford University Press, 393–412. o.
- Péteri Zoltán (2010): *Paradigmaváltás a jogösszehasonlításban?* In: Péteri Zoltán: *Jogösszehasonlítás. Történeti, rendszertani és módszertani problémák*. PPKE JÁK, Budapest. 92–101. o.
- Petraskó István (2003): *Hagyatéki eljárás / de lege ferenda kérdések*. *Közjegyzők Közlönye*, 2003/11. sz. 3–6. o.
- Walter Pintens (2014): *Einführung in die Grundprinzipien der Erbrechtsverordnung*. In: Martin Löhnig – Dieter Schwab – Dieter Henrich – Peter Gottwald – Herbert Grziwotz – Wolfgang Reimann – Anatol Dutta: *Erbfälle unter Geltung der Europäischen Erbrechtsverordnung*. Bielefeld, Verlag Ernst und Werner Gieseking GmbH. 1–32. o.

- Rádonyi Dénes (2011): *A hagyatéki eljárás újraszabályozása*. Notarius Hungaricus, 2011. január–február. 14–19. o.
- Ragályi Lajos (1896): *Az örökösödési eljárás magyarázata*. Athenaeum R. Társulat, Budapest.
- Thomas Rauscher (2010): *Vorschlag vom 14.10.2009 für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates über die Zuständigkeit, das anzuwendende Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und öffentlichen Urkunden in Erbsachen sowie zur Einführung eines Europäischen Nachlasszeugnisses, KOM (2009) 154*. In: Thomas Rauscher (2010): *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR Kommentar*. München, Sellier.
- Thomas Rauscher (2003): *Internationales Privatrecht. Mit internationalem und europäischem Verfahrensrecht*. Heidelberg, C. F. Müller Verlag.
- Walter H. Rechberger (2015): *Die Erbrechts-Verordnung in Österreich*. In: Bernhard König – Peter G. Mayr (Hrsg.): *Europäisches Zivilverfahrensrecht in Österreich IV*. Wien, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 61–75. o.
- Walter H. Rechberger – Susanne Frodl (2015): *Die Internationale Zuständigkeit*. In: Walter H. Rechberger – Brigitta Zöchling-Jud (Hrsg.): *Die EU-Erbrechtsverordnung in Österreich*. Wien, Verlag Österreich GmbH. 45–113. o.
- Walter H. Rechberger – Brigitta Zöchling-Jud (Hrsg.) (2015): *Die EU-Erbrechtsverordnung in Österreich*. Wien, Verlag Österreich GmbH.
- Gerte Reichelt – Walter H. Rechberger (Hrsg.) (2011): *Europäisches Erbrecht. Zum Verordnungsvorschlag der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht*. Wien, Jan Sramek Verlag KG.
- Jürgen Reiß (2014): *Internationales Erbrecht*. München, C.H. Beck.
- René Repasi (2007): *Die rechtliche Stellung des Testamentsvollstreckers im Binnenmarktrecht: Anmerkung zu EuGH, Urteil vom 6.12.2007, C-401// -Kommission / Deutschland*.
- Eberhard Rott – Michael Stephan Kornau – Rainer Zimmermann (2012): *Testamentsvollstreckung*. Wiesbaden, Springer Gabler Verlag.
- Rudolf László (2013): *A hagyatéki eljárás története Magyarországon*. Közjegyzők Közlönye, 2013/ november-december. 5–13. o.
- Martin Schauer (2012): *Europäisches Nachlasszeugnis*. In: Martin Schauer – Elisabeth Scheuba: *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 73–98. o.
- Martin Schauer – Elisabeth Scheuba (2012): *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung.
- Elisabeth Scheuba (2012): *Anmerkungen zur Entstehungsgeschichte*. In: Martin Schauer – Elisabeth Scheuba: *Europäische Erbrechtsverordnung*. Wien, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 1–21. o.
- Wilfried Schlüter (1996): *Erbrecht*. München, C. H. Beck, 1996.
- Otto Schmidt (2011): *Das Erbscheinsverfahren. Kurzer Überblick sowie Neuerungen nach dem FamFG*. In: Der Erbschaft-Steuer-Berater, 12/2011.
- Mathias Schmoeckel (2014): *Erbrecht. 3. Auflage*. Bonn, Nomos.
- Hans-Peter Schömmel – Heidemarie Faßold – Klaus Bauer (2003): *Internationales Erbrecht. Österreich*. Verlag C.H. Beck, München.
- Hans-Peter Schömmel – Wolfgang Eule (2010): *Internationales Erbrecht und Erbschaftsteuer. Niederlande*. München, Verlag C. H. Beck.
- Kurt Siehr (2013): *Ausländischer Erbschein für Nachlass in Deutschland?* IPRax, 2013/3. 241–245. o.

- Kurt Siehr (2001): *Internationales Privatrecht. Deutsches und europäisches Kollisionsrecht für Studium und Praxis*. Heidelberg, C. F. Müller Verlag.
- Sóth Lászlóné (2011): *A hagyatéki eljárás*. In: Petrik Ferenc: *Polgári eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára*. III. HVG-Orac, Budapest.
- Cordula Stumpf (2006): *Europäisierung des Erbrechts: Das Grünbuch zum Erb- und Testamentsrecht*. Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht Heft, 19/2006. 587–592. o.
- Rembert Süß (2013): *Das Europäische Nachlasszeugnis*. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht (ZEuP), 4/2013. 725–750. o.
- Rembert Süß (2015): *Erbrecht in Europa*. Bonn, Zerb Verlag. 1–23. o.
- Rembert Süß – Gerhard Ring (2006): *Eherecht in Europa*. Schottland, Zerb Verlag - Nomos.
- Szécsényi-Nagy Kristóf (2013): *A közjegyzői nemperes eljárások. A hagyatéki eljárás*. In: Varga István (szerk.): *A polgári nemperes eljárások joga*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 432–468. o.
- Szőcs Tibor (2009): *A nemzetközi öröklési jog új távlatai – A küszöbön álló európai öröklési rendelet néhány alapkérdése, különös tekintettel a kollíziós szabályozásra és a joghatóságra*. In: *Polgári és polgári eljárásjogi szabályok átalakulása az Európai Unió jogában*, A Magyar Országos Közjegyzői Kamara negyedik műhelykonferenciája. Budapest, 2009. április 2.
- Szőcs Tibor (2015): *Az állampolgárság szerepének változása a nemzetközi öröklési viszonyok terén, különös tekintettel a küszöbön álló reformra*. Közjegyzők Közlönye, 2015/1. sz. 44–53. o.
- Szőcs Tibor (2015): *Európai Öröklési Bizonyítvány – új lehetőség a külföldi hagyatékkal kapcsolatos igények érvényesítésére*. Ügyvédvilág, 2015/4. 12–13. o.
- Szőcs Tibor (2011): *Európai öröklési jog rendelet – a végintézkedések alakiságára vonatkozó szabályozás nélkül?* Közjegyzők Közlönye, 2011/1. 11–17. o.
- Szőcs Tibor (2014): *Másfél év az európai öröklési rendelet hatálybalépéséig. Feladatok a jogalkotásnak, kihívások a jogalkalmazásnak*. In: Harsági Viktória – Raffai Katalin – Suri Noémi (szerk.): *Az Európai Unió új és megújuló jogforrásainak szerepe a magyar magánjog fejlesztésében*. Pázmány Press, Budapest. 25–39. o.
- Szőcs Tibor – Szirányi Pál (2013): *Egységes öröklési jogi kollíziós szabályok Európában*. Magyar Jog, 2013/10. 604–612. o.
- Manuel Tanck – Elmar Uricher (Hrsg) (2011): *Erbrecht. Testamentsgestaltung – Vertragsgestaltung – Prozessführung*. Nomos, Baden-Baden.
- Ádám Tóth (2015): *Ungarn*. In: Rembert Süß: *Erbrecht in Europa*. Bonn, Zerb Verlag. 1427–1474. o.
- Udvary Sándor (2013): *A közjegyzői eljárások néhány vonatkozása és eljárási garanciái az alkotmányjog tükrében*. Közjegyzők Közlönye, 2013. január–február. 30–44. o.
- Lajos Vékás (2011): *Objektive Anknüpfung des Erbstatuts*. In: Gerte Reichelt – Walter H. Rechberger (Hrsg.): *Europäisches Erbrecht. Zum Verordnungsvorschlag der Europäischen Kommission zum Erb- und Testamentsrecht*. Wien, Jan Sramek Verlag KG. 41–56. o.
- Vékás Lajos (2015): *Weiss Emília és a megújult öröklési jogunk*. Közjegyzők Közlönye, 2015/2. 5–19. o.
- Thomas Wachter (2008): *Internationales Erbrecht – Deutschland (Deutsches Internationales Privatrecht.)* In: Hans Flick – Detlev J. Piltz (Hrsg.): *Der Internationale Erbfall*. München, Velgag C.H. Beck. 18–86. o.
- Alexander Winkler (2006): *Handbuch Erbrecht. Österreichisches Erbrecht und Verlassenschaftsverfahren*. Wien, Verlag Österreich Vormalis Verlag Der K.U.K HDF- und Staatsdruckerey.

- Ziegler Dezső Tamás (2014): *Nemzetközi öröklési jog az Európai Unióban*. In: Fekete Balázs – Horváthy Balázs – Kreiszig Brigitta: *A világ mi magunk vagyunk... Liber Amicorum Imre Vörös*. HVG-ORAC, Budapest. 612–635. o.
- Walter Zimmermann (2009): *Die Nachlasspflegschaft*. 2. Auflage, Bielefeld, Verlag Ernst und Erner Giesecking.
- Walter Zimmermann (2006): *Erbrecht. Lehrbuch mit Fällen*. Berlin, Erich Schmidt Verlag.
- Zlinszky Imre (1874): *Az örökösödési eljárás reformja I*. Jogtudományi Közlöny, 1874/2. sz. 11–12. o.
- Zlinszky Imre (1870): *Észrevételek a törvénykezési rendtartásnak, az örökösödési eljárásra vonatkozó szabályai felett*
1. Jogtudományi Közlöny, 1870/6. sz. 33–34. o.
- Zlinszky Imre (1870): *Észrevételek a törvénykezési rendtartásnak, az örökösödési eljárásra vonatkozó szabályai felett*
2. Jogtudományi Közlöny, 1870/8. sz. 41–42. o.
- Konrad Zweigert – Hein Kötz (1996): *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts*.
Tübingen, J. C. M. Mohr (Paul Siebeck).

A Nemzeti Közzolgálati Egyetem kiadványa

Kiadó:

Nemzeti Közzolgálati Egyetem;
Államtudományi és Közigazgatási Kar
www.uni-nke.hu

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert dékán

Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

Tördelőszerkesztő:

Mikes Vivien

Kiadói szerkesztő:

Kelemen Dóra

978-963-498-074-2 (PDF)

A kiadvány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közzolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett „A magyar önkormányzatok döntéshozatali mechanizmusának jogtörténeti, jogszociológiai és összehasonlító jogi vizsgálata” elnevezésű Államtudományi Műhely keretében, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem felkérésére készült el és jelent meg.